

ILARIE VORONCA

S C R I E R I I

Ilustrația copertei de: *Francisc Kalab*

ILARIE VOKONCA

ZODIAC

POEZII

Ediție îngrijită, studiu introductiv,
note și comentarii de

• ION POP

«EDITURA MINERVA

București 1992

P R E F A Ț Ă

ILARIE VORONCA - UN POET AL METAMORFOZELOR

Cu toate că Ilari- Voronca (n. 31 decembrie 1903, la Brăila — *ni.* 5 aprilie 1916 la Paris) este? ca și unanim, considerat drept cel mai importat din: f poezii și teoreticienii mișcării românești de avangardă, opera Xii — cuprinzând zece volume de versuri, două culegeri de eseuri și poeme în proză, precum și alte numeroase pagini de publicistică — n-a fost reeditată pînă acum decît fragmentar. Sluriiile ce i s-au consacrat sînt, de asemenea, în majoritatea lor, parțiale și rămășițe — cu cîteva excepții -- la nivelul evaluărilor proptise de criticii deceniilor al treilea și al patrulea, cînd perspectiva temporală mai latga lipsea, iar rolul avangardei literare în înnoirea limbajului liric românesc era încă departe de a fi clarificat și estimat la dreapta lui valoare. Autor, pe de altă parte, a tot alîtea cărți redactate;— djjpji 1933, în limba franceză, poetul — care a continuat totuși să fie prezent sporadic și în publicațiile din țară — a ieșit oarecum din raza interesului imediat al criticii, iar acest fapt a contribuit nu puțin la o anumită marginalizare a sa. Abia în ultimele două decenii, x> dată cu înfiatîvele de „reconsiderare” a momentului literar avangardist, numele lui Ilarie Voronca a reintrat - - nu suficient de ferm, totuși — în circuitul lecturii' critice; o viziune cuprinzătoare, cu caracter monografic, asupra operei sale se lasă încă așteptată.

Or, parcurgerea acestei opere în ansamblul ei ne pune față în față cu o prezentă creatoare dintre cele mai reprezentative pentru spațiul literar românesc din deceniul al treilea și începutul celui următor, perioadă, cum se știe, de mare efervescență spirituală, de lenseiofate confruntări între orientările de factură tradiționalistă cristalizate doctrinar în pragul veacului nostru, și inițiativele novatoare manifestate paralel, prin afirmarea simbolismului, apoi — deja la începutul deceniului doi — prin cele dintîi luări de poziție moderniste, care-și vor găsi expresia extremă în demersurile avangardei. L» cristalizarea acestora din urmă, aportul foarte ti-

nărului poet a fost esențial — și se poate spune' că nimeni n-a pus mal multă pasiune în promovarea stării de spirit avangardiste decît el, că dăruirea sa idealurilor novatoare a fost totală și necondiționată, exprimîndu-se într-o particulară frenezie a participării. Aparținînd, primei generații a „modernismului extremist”, Voronca a fost prezent în paginile principalelor publicații, de avangardă ale momentului, deopotrivă ca poet și autor de texte-manifest, asumîndu-și entuziast rolul unui purtător de cuvînt, lansînd întrebări curajoase, căutînd soluții îndrăznețe în sensul sincronizării limbajului liric: cu „pulsul epocii”, reflectînd, într-o eseistică soră cu poemul, asupra posibilităților formale și a implicațiilor existențiale ale poeziei. Cine vrea să se edifice cu privire la ceea ce a însemnat experiența avangardistă în istoria liricii românești din veacul nostru nu va putea ocoli opera acestui scriitor care sintetizează toate aspectele ei mai importante, de la cele ilustrate, într-un prim moment, de „constructivismul” promovat, cu începere din 1924, de revista *Contemporanul* a lui Ion Vinea și Marcel Iancu — eu „filialele” sale 75 H.P. (octombrie 1924), *Punct* (noiembrie 1924—martie 1925) și *Integral* (martie 1925—aprilie 1928) — pînă la suprarealismul incipient și relativ moderat al grupării unu (1928—1932), fără a fi rămas insensibil, pe acest pajeurs, nici față de ecourile futurismului sau dadaismului. Pe de altă parte, destinul creator al lui Voronca se aliniază, semnificativ, și unei evoluții care a fost a avangardei europene în ansamblul ei, în sensul treptatei desprinderi de atitudinile „extremiste” inițiale, pentru a ajunge la formula mai echilibrată a unei poezii mai directe, de generos patos umanitarist. Aceasta- se vS generaliza în creația de limbă franceză a poetului, spre care trei dintre volumele de versuri tipărite în țară (*UHse* — 1928, *Petre Schlemihl* — 1932 și *Patmos* — 1933) aruncă, prin*traducerile prezentate ca primă „carte de vizită”, o semnificativă punte, pregătind terenul unei recunoașteri care-l va situa și printre vocile lirice cele mai autentice exprimate în Franța acelor ani.

Dincolo de diversitatea unor atari formule însușite și promovate cu o singulară frenezie* considerarea operei poetului în întregul ei e de natură să-i reveleze totuși unitatea de adîncime, - ca, semn al unei personalități distincte. Căci Voronca e departe de a fi fost doar „cureaua de transmisie” a unor idei și practici creatoare afirmate aiurea, pentru a le încetățeni pur și simplu în spațiul liric național — și de altfel, cum se, recunoaște tot mai clar în ultima vreme, unele dintre aceste experiențe novatoare pe t plan european au pornit dinspre spațiul românesc, pentru a se im- f nune ca agenți catalizatori ai metamorfozelor poeziei moderne. Foar-

te strins legat de spiritul avangardei, — într-atît încît o definiție a liniilor de forță ale acesteia S-ar putea contura aproape exclusiv pe baza scrisului 'său — Ilarie Voronca l-a ilustrat și dezvoltat într-o direcție ce depășește statutul de simplu purtător de cuvînt, coagulîndu-l într-o operă puternic individualizată, fructificînd într-un mod personal sugestiile primite și imprimîndu-le d pecete inconfundabilă. *

Pentru o cît mai exacta situare în context a scrisului său, e necesar, desigur, să ținem seama de jocul complex al mecanismelor socio-culturale care-l condiționează, impunîndu-i constrîngeri și limitări ce nu pot fi trecute cu vederea, repercutate în grade diferite în aria propriei experiențe creatoare; aceeași punere în relație va putea' măsura însă și originalitatea acesteia, valoarea ei nu numai da element de impulsioneare a procesului novator, ci — dincolo de price cadru strîmt-doctrinar — ca realitate estetică în stare să vorbească „peste mode și timp”. Dacă Ilarie Voronca nu poate fi, desigur, așezat la înălțimea aceluiași „raft” din biblioteca de poezie românească, cu pe drept numiții „clasici ai modernismului”, Arghezi, Blaga, Barbu sau Bacovia, cîteva dintre cărțile sale pot fi primite în vecinătatea unor poeți ca Ion Vinea, Adrian Maniu sau B. Fundoianu. În orice caz, opera sa îndreptățește o apreciere mai generoasă decît au propus-o multe dintre lecturile critice care i-au fost pînă acum consacrate. O cer în egală măsură gfadul său de implicare în dezbaterile și reflecția — cu numeroase aporturi de „pionier” — asupra limbajului poetic modern, ca și realizările sale de substanță din creația lirică.

*

Puține elemente lăsau-totuși, să se întrevadă, în primele'poe-me ale lui Voronca, avangardismul sub semnul căruia poetul avea să ue impună în peisajul literar românesc. Versurile adunate în 1923 în volumul *Restrișii* ilustrau încă, în linii mari, formula simbolistă, pe caro spirite mai „moderne” ca Ion Vinea, Tristan Tzara, Adrian Maniu începuseră s-o depășească deja în urmă cu un deceniu. Erau poezii mult îndatorate ambianței bacoviene, și critica — de la E. Lovinescu la G. Călinescu — a putut identifica în ele, în afara ecourilor- masive din autorul Piumb-ului, și urme din *Vecerniile* lui Camil Baltazar ori din Demostene Botez, poeți ce întretrețineau, printre alții, atmosfera bacoviană. Amintindu-și de anii debutului, Voronca va nota printre operele care „aveau să-(i) fie treptele pentru încercarea sintaxei de mai. tîrziu” *, pe cele ale lui

1- V. *Radiograție*, în unu, 1930, nr. 25.

Fundoianu, Bacovia, Arghezi. Minulescu, Adrian Maniu și Ion Pi-Hat, neuitându-l nici pe Perpessicius. Modelul major, care convenea în cea mai mare măsură sensibilității sale, rămâne însă, cum o atestă jRestriși-Je, G. Bacovia. Poemul de debut cu care E. Lovinescu (al cărui lenaclu îl atrăsese deja pe liceanul Eduard Marcus) îl publică în *Sburătorul literar* din octombrie 1922, e intitulat *Tristeți de toamnă*, și majoritatea pieselor din sumarul cărții — apărute mai întâi în *Flacăra*, *Năzuinla* și *Contemporanul* — trimit la universul de sensibilitate bacovian: *Tristeți*, *Neliniști*, *Si'ir-șiri*, *Primăvară tristă*, *Preumhiări bolnave*, *Amurguri*, *Deslrun/iri*, *Parcuri vechi* etc. Dacă prima poezie publicată (nereluată în volum) înregistra „bacovianismul” prin intermediul lui Fundoianu („Ferestrele cernite și streșinile roase / prin care curge brună tăcerea nopții joase / (ca un tavan sub care privirea ți-o apleci) / și ulițele strălucite ca niște brațe rupte”), celelalte se desfășoară într-un registru mai acut sentimental, de romanță elegiacă, transcriere, într-un fel, a „schemelor” trubaduresci ininulsciene în nota lui Bacovia, ale cărui nevroze și deliruri apar atenuate prin filtrul langorii caracteristice „poeziei spitalelor” și linjitoarei invocări a evaziunii spre „aerul proaspăt din-munții curați”, pretenia la un Camil Baltazar.

Foarte tânărul Voronca realizează astfel, într-o poezie în fond epigonică, un fel de sinteză a finalului de etapă simbolistă, *acomodată sensibilității proprii, care e a unui adolescent purtând mască palidului „elen singularic” al lui Bacovia, rătăcind tînquitor în decorul sumbru al tîrgului provincial — „orașul întunecat”, „dez-nădăjduit”, „de întuneric”, „mîhnit”, „orașul cu balcoane și disperări”, cu „tristețe; zidurilor de internat”, „orașul cu viziuni stir-se, cu sfișieri”, cu „tristețea panoramelor de pe cheiul mobarît și apăsător”, din care nu lipsesc nici parcurile unde „bânci și lumini în toamnă putrezesc” etc. Bacoviene sînt și „preumblările bolnave”, „rătăcirile”, nesfîșitul periplu în căutarea unei intimități ocrotitoare, în contrast cu frigul și pustietatea interioarelor cunoscute: „E pustiu și e frig în odăi stinse, / Toată viața o regăsești ca pe un ceasornic oprît. / Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze, / pesul tău prin amintire sînqerat și rănit” (*Despărțiri*). Tiparul romanței estompează la Voronca nota dramatică, tensionată a „rătăcirilor” lui Bacovia, ntențînîrid-o în regimul în genere minor al l'rismului cu o gesticulație teatral-trubadurescă („Lasă-mă numai, spre balconul vechi, să-nalț, iedea tristă, brațele amîndouă”) și accente retorice trimittid spre poezia de album adolescentin: „Piuă cînd va tîrî sufletul mantaua mihnirilor sfișiate? j ... f Păsările tristeții mă ciugulesc cu pe-o bucată de pîne / și-mi vād, sub roțile de-

șertăciunii, nădejde zdrobite, -toate, toate” (*Neliniști*). Foarte frecvente, „restrîștile”, „mîhnirile” „sfișierile” etc. califică oarecum din exterior confesiune;!, alături un bun număr de clișee simboliste, precum: „notă de p:ai iu singurătate”, „serenada plopilor”, „sonata tăcerii”, „romanța apei”, „clavirul cernit și stins” etc, care atestă instalarea într-o convenție poetică stabilizată. în cîteva momente, conștiința acestei convenții se lasă totuși Inlrevăzută, fără cit poetul să apeleze, ca semn al distanțării, la ironie, precum un Adrian Maniu, căci culoarea sentimentală a discursului se menține: „Eru, în toate acestea, tristețea unei poezii vechi”, „Toate acestea... știi? — sunt ca într-un vechi album”...

Marcată de tiparele imagine dominante este și structurarea viziunii la nivelul ansamblului, în funcție de opoziția dintre spațiul închis, cenușiu și apăsător al „orașului întunecat” >) orizontul unui *dincolo* eliberator, într-o ecuație caracteristică evaziunii!, simboliste: „Case mici și * albe voiau din orașul întunecat să fugă”, „Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri”, „O! Lumina care vine acolo de pe timp luminoasă!”. Acest univers compensator c penru tînărul rjoet lumea vitalității elementare, amintind într-o oarecare măsură *de senzorialitatea frustă a lui Fundoianu, și particularizată între coordonatele tînutului copilăriei, evocat în termeni cvasi-idilici.-

Vino, vom merge la Soveja în munți.

Acolo, trecutul meu ca într-im cufăr vechi o haina albă.

Ziua c cu **brazi și** pe sinul munților oile — salbă.

Peste priveliște, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeași carte două frunți.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întilnim ciobani.

Sprinteni **și** cu soare în trup vom alerga prin pădure.

Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure

și viața o să treacă simplu, ca un rîu peste bolovani.

(*Gînduri pentru Soveja*)

Cu asemenea date, prima carte a lui Voronca — aflat încă la o vîrstă a căutărilor — atestă mai degrabă gradul său de subordonare în raport cu convenția lirică a momentului, cu toposurile-i specifice, pe care o înviorează într-o anumită măsură doar „sinceritatea” tonului, acea lamentație naiv-adolescentină, de romanță extenuată, și — în ultimul ciclu al volumului — întîmpinarea frustă a „priveliștilor” unei naturi evocate drept contrapondere a „restfiștilor” citadine.

Cartea din 1923 anunță însă cel puțin două deschideri spre ceea ce va fi opera poetului, dincolo de marile deosebiri de limbaj ce se vor impune în etapa avangardistă, cea cu adevărat semnificativă, a scrisului său. Cea dintâi privește „obsesia modelatoare” a universului imaginar, pe care am putea-o aproxima în opoziția tensională, dintre un spațiu al cbnstrîngerii și oprîmării sensibilității, pentru configurarea c»uia poetul preia deocamdată modelul bacovian al orașului provincial cu decorul de derivație simbolistă — și acel *dincolo* mereu invocat, al unei lumi degajate de „restrîștile”, „mîhnirile” și „sfișierile” „orașului întunecat”, orizont modelat după motivul, iarăși simbolist, al *evaziunii*. E o opoziție pe care o vora regăsi în confruntarea acută dintre limitările *convenției* (sociale, literare) și libertățile *imaginației* creatoare, ale „invenției” și „revelației” de mai târziu. Tiparul avangardist va ridica astfel pe un plan cu semnificații mai generale o primă obsesie, impunîndu-se ca variantă a unei *iorma mențis* tchițată încă de la debut. Extrapolate, datele acesteia vor putea fi identificate, în esență, deopotrivă în *negația* și revoifă pasionată a autorului de manifeste constructivist-integraliste sau aprpiate de suprarealism, ca și în nu.mai puțin frenetica afirmare a *inovației* eliberatoare.

În al doilea rînd, *Restriștilor* atrag atenția asupra unei tehnici discursive întemeiate de pe acum pe extinderea neobișnuită a cîmpului asociativ-metaforic, care va duce la *imagismul* cu profuziuni similii-baroce al fazei avangardiste a Operei sale. Comentînd aceste versuri de debut, E. Lovinescu remarca deja „o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini” care — adăuga criticul — „se anulează tocmai prin acumulare”. Retorica lamentației sentimentale, despre care am vorbit, apare în felul acesta oarecum atenuată, prin deplasarea atenției către performanța asociativă în *sine*, fapt care duce la o relativă pulverizare a discursului, expresia direct-confesivă fiind adesea ca și obligată la o „dedublare” metaforică — de unde și impresia „anulării prin acumulare” a Imaginilor ce” sparg fluxul continuu al rostirii, pentru a se impune ca realități relativ independente, expresive prin insolitul ecuațiilor propuse. E. Lovinescu a putut cita astfel o strofă precum următoarea, unde tentația asocierilor e prezentă în fiecare vers :

Așa : vino să-mi ridici sufletul ca pe o coajă de copac
și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste,

1. *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ed. „Ancora”, 1927, p. 446. .

acolo. Miinile tale să-mi fie deznădejdi mătăsoase batiste,
și ochii tăi, pentru copilul tristeților mele, odihnitor hamac.

(*Tristeți*)

Se poate obiecta, desigur, unui asemenea text (și altora) un anume manierism de timpuriu anunțat în mecanica analogiei, încît clementul-surpriză apare oarecum sabotat tocmai de excesul său. Poemele lui Voronca abuzează Tleja de eatahreze, într-un joc al abstractului cu concretul încă insuficient controlat și vizînd frecvent personificarea. Metafore în *praesentia*, precum „mantaua mîhnirilor sfișiate”, „roțile deșertăciunii”, „vata mîhnirilor”, „păsările tristeții” etc. etc. denotă o procedare destul de facilă. Altele înșă aparțin unui poet cu adevărat îndrăzneț, a cărui neobișnuită fantezie asociativă îl poate alătura experiențelor moderniste ale momentului, ce profită de posibilitățile sinesteziei simboliste, dezvoltîndu-le în sensul — accentuat apoi de avangardă — al apropierii unor elemente adesea foarte îndepărtate între ele : „clopotele depărtîndu-se ca albe cirezi”, „foșnetul verii de hîrtie”, „în mine chipul tău ca într-un pahar o floare albă”, „drumul ca o melodie se pierde”, „tristețea ca un prundiș în apă” — sînt imagini ce nu stau la îndemna unui poet oarecare.

La o vîrstă încă foarte tină — poetul nu împlinise douăzeci de ani — Voronca' ilustrează prin *Restriști* o etapă a căutărilor, insuficient individualizată, îndatorată mult ambiantei literare în care se formează. Dar dacă inabilitățile sale sînt ușor de remarcat, rămîn, totuși în aceste versuri destule semne ale talentului adevărat. Depășită și chiar contrazisă în multe privințe de evoluția sa ulterioară, această carte de debut nu poate fi însă ruptă cu totul de ansamblul viziunii sale; filonul neliniștit-elegiac al lirismului său, ca și fervoarea imaginativă de mai târziu, se află înscrise deja în paginile ei.

*

Momentul decisiv în formarea și afirmarea personalității lui Marie Voronca l-a constituit totuși descoperirea celor dintâi manifestări, în spațiul românesc, ale mișcării de avangardă. Cîteva dintre poemele *Restriștilor* fuseseră publicate de *Confimporanul*, și poetul a urmărit fără îndoială îndeaproape evoluția revistei, care, începînd mai ales din 1923, devenise foarte atentă la tendințele novatoare din arta și literatura europeană, înregistrînd texte programatice, apariții de cărți și reviste emantate din aria expresionismului, futurismului, constructivismului (german, rus sau olandez), pentru ca, o dată cu lansarea, în mai 1924, a *Maniestu-*

lui activi & către tinctime, să opteze decis pentru ideologia artistică conatructivistă, pe care o va propaga constant, îndeosebi prin Marcel Iancu și Ion Vinea. Cit de important a fost pentru tlnăiui poet impactul avangardist o atestă rapida și entuziasta sa adeziune la programul *Contimporanului*, concretizată în editarea, în octombrie 1924, împreună cu poetul Ștefan Rои și pictorul Victor Bfauner, a revistei 75 H.R., apoi — după ce aceasta nu reușise să treacă de primul număr — în participarea, ca redactor, la revista *Punct*, în care va fi prezent nu numai cu poeme, dar și cu articole-manifestr-dintre cele mai semnificative pentru încercarea de

v a cristaliza o poetică de tip constructivist. In aceeași arie de preocupări se "va" înscrie, în continuare, colaborarea la *integral* (revistă de „sinteză modernă”, condusă de pictorul M. H. Maxy). Voronca va fi și aici unul din militanții cei mai pasionați pentru înnoirea limbajului artistic românesc, în sincronizare cu cel european. Calea va fi deschisă pentru noi pași înainte, în deplină solidaritate cu evoluția, la noi, a mișcării de avangardă, încît numele poetului va fi prezent, cu o nu mai mică frecvență. în coloanele revistei *unu*, marcind, alături de Ștefan Rои, Sașa Pană, vieo Bogza, o vădită apropiere de doctrina suprarrealistă.

În comparație cu universul de sensibilitate pe care pâruse a și-l fi însușit în volumul de debut, schimbarea de atitudine a putut surprinde — și E. Lovinescu își exprimă în modul cel mai direct nedumerirea, atunci cînd, în volumul al doilea al *Memoriilor* sale, schițează portretul lui Voronca în acești termeni : „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriști: un* suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pămînt, inactual, inutil, cu voinți' dizolvate în veleități, cu entuziasmuri puerile, gingaș și prețios, concepînd de altfel și meschinăria, dar inapt să o realizeze sau dîndu-i, fără să vrea, o candoare ce o face inocuă ; suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vînt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă, suflet de Mărculescu și nu de Marcus, rîynind să devină funcționar român, cu ore de serviciu fixe, comod, ierarhic, tremurînd la deschiderea ușei, și cu aspirația ascunsă de a fi înscris la bătrînet în cartea de aur a pensionarilor români... Latura paradoxală a acestei psihologii e că prin intervenția rasei, sau prin cine știe ce fatalități ale destinului, acest iepure vrea să necheze și să muște, vrea să mugă și să sfîșie ca lei, acest contemplativ visător vrea să fie revoluționar.

Voronca este, anume, unul din șefii integralismului, adică al unei arte complexe, energetice, cu imagini de 75 H.P. de care nu te poți apropia fără a fi electrocutat pe loc, cu pocnet de mitraliere și cu

<i>scărcări de artilerie grea... Voronca al nostru, păpădia-risipită la vînt, funigelul călător la cea mai mică adiere, iepurele de casă ascuns sub foaia de varză, prefăcut într-un războinic cu pistoale ia brîu, cu chivără și cu paloșe în mîini și în dinți. Minunată putere bovarică de a te proiecta altfel decît cum ești !” 1

Expresivul portret lovinescian — concordant, de altminteri, în liniile sale mari, cu alte evocări ale celor care l-au cunoscut — nu exclude, în (iuda aparențelor, posibilitatea unei evoluții de tipul tolei urmate de Voronca în ambianța avangardei, „Sentimentalul” și „contemplativul” este, în fond, un neliniștit, și labilitatea psihică remarcată de Lovinescu permite și chiar justifică reacțiile extreme : poetul deceniului următor nu va fi mai puțin anxios, mai puțin timid sau nostalgic decît fusese înainte, dar tiparul avangardist îi va îngădui să-și afirme și alte aspecte ale sensibilității), tinînd de „entuziasmuri” Me cele mai fervente, de o frenezie „ideologică” a adeziunii, de o energie aliată compensator, deopotrivă în negație și în afirmare. Couvergînd în „poem” — cum vom avea ocazia să observăm — toate aceste linii de foiță ale personalității sale își vor găsi astfel spațiul suprem de manifestare. „Minunata putere bovarică” va putea fi interpretată atuiui ca fiind de fapt expresia unei autentice nevoi de comunicare/omuniune. de solidaritate reparatoare, cu un grup uman animat de idealuri în care ființa solitară și nesigură își caută soluțiile de relativă echilibrare. *Neliniștea existențială* va rămîne însă o permanență a acestei sensibilități și ea va răzbate la suprafață chiar și în miezul celor mai arzătoare și „energice” luări de poziție, departe de a contrazice așadar, datele de bază, notate cu pătrundere psihologică de E. Lovinescu, „activismul” poetului, ce nu se reduce la energia răsturnătoare de idoli ori la afirmarea sigură a unor noi valori, ci se definește mai degrabă ca *tensiune* a spiritului și implicare interogativă a conștiinței în orice demers creator — constituie tocmai expresia unor căutări, a unor experiențe mereu redate, atrăgînd atenția asupra necesarei mobilități spirituale a unei riispom'bihidji ce se refuză comodei instalări într-o formulă definitivă. Labilitatea sensibilității lui Voronca devine, în felul acesta, prin excelență aptă —• fapt paradoxal — definirii sale ca „revoluționar”, iar modul cum poetul va interpreta ideile definatorii pentru starea de spirit avangardistă certifică o relație cu mult mai profundă între eul său autentic și „ideile primite” dinspre programele novatoare lansate în epocă., ce nu poate fi taxată ca simplă iluzionare „bova-

1. E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, Ed. „Scrisul românesc”, 1932, pp. 178—179.

rica". Intre „restriștile” modelate de lopusurile simboliste 'și noul univers imaginar structurat de reperatele avangardei, se poate descoperi astfel () anumită subterană comunicare, dincolo de marcatele diferențe de limbaj. Mai mult, abia exigențele implicării existențiale a poeziei, afirmate în mediul avangardist, vor permite manifestarea plenară a personalității poetului.

*

Impactul celor dintii programe avangardiste asupra tînărului Voronca a fost, în orice caz, imediat și cu urmări decisive pentru întreaga sa evoluție ulterioară. Poetul își însușește într-un răstimp „extrem de scurt ideile-forjă ale noii ideologii literare, astfel încît, la'nnumai cîteva-luni după publicarea *Manifestului activist către tinerime* al lui Ion Vinea, el se va afirma, în articolele tipărite în 75 H.P. — care sînt și primele sale manifestări în domeniul jurnalisticii — printre promotorii cei mai pasionați ai sloganurilor avangardiste, pe care și le asumă fără rezerve, cu o nonșalanță de perfect cunoscător și într-un limbaj în care retorica specifică manifestelor avangardei se recunoaște imediat. Este, în acest moment, limbajul orientărilor constructiviste, al căror, port-drapel se făcuse ia noi gruparea de la *Contimporanul*, ce saluta intrarea în „marea fază activistă industrială” respingînd vehement „Arta” care „s-a prostituat”, ca expresie a „clișeelelor șterse ale vieții burgheze” și cerjnd, între altele, eliberarea de naturalism a plasticii și literaturii, în protitul unei viziuni supra-individuale, antimimetice, mizînd pe „minunea cuvîntului nou și plin în sine” și pe „expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse”; o „artă integrală”, de maximă concentrare intelectuală, ce se voia deplin sincronizată cu ritmurile epocii mașiniste, cu dinamismul și energia virilă a vremurilor noi. Redactîndu-și propriile manifeste, „directorul”, de lu 75 H.P. are, fără îndoială, drept reper programul *Contimporanului*, îmbogățit și nuanțat în luările de poziție ale pictorului și arhitectului Marcel Iarrcu (participant, alături de Tzara, la „insurecția” dadaistă din 1916 de la Ziirich, apoi trecut prin școala constructivismului german) și ale altor colaboratori ai revistei-mpdel, recrutați printre reprezentanții de frunte ai avangardei europene. Energetismul futuriștilor îndrumați de F. T. Marinetti jfi echilibrul cerut de disciplina viziunii sintetice constructiviste se vor întîlni și în aceste articole din 75 H.P., ce nu rămîn străine nici de spi-

iritul dadaist, ale cărui întîrziate ecouri le prelungesc. Pentru Voronca, momentul 75 H.P. poate fi astfel definit ca unul de „recapitulare” a principalelor atitudini exprimate în perimetrul avangardei europene la data respectivă: toate elementele definatorii

pentru crearea de spirit avangardist pot fi identificate în serjul său, devenit, de la început, emblematic pentru aspirațiile de înnoire a limbajului artistic, ilustrate de amintitele orientări.

În stilul telegrafic, de „aparat Morse” propus de *Contimporanul*, primul manifest semnat de Voronca în 75 W.P. — *Aviograma* — debutează cu o propoziție tipică pentru antitraditionalismul avangardei: „Cetitor, deparaziteaza-ți creierul”, — imperativ al eliberării de convențiile moștenite, pe care îl preiau, în continuare, alte rinduri ale articolului-program, în fugitive cristalizări ivite în curgerea rapidă a „cuvintelor în libertate”: „Artistul nu imită artistul creează / Linia cuvîntului culoarea pe care n-o găsești în dicționar”; sau: „Inventează inventează / Arta surpriza” / Gramatica logica sentimentalismul ca agățătoare de rufe”; și încă: Stenografie astrală să vie / sîngerarea cuvîntului metalic lepădarea formulelor purgative și cînd j formulă va deveni ceea ce / facem ne vom lepăda și da- / noi în aerul anesteziat”.

Respingerea culturii convenționalizate, a „gramaticii” și „logicii” ca expresii ale unui limbaj codificat de reguli sfricte și conducînd, ca atare, la ironizatele „formule purgative”, se împletește, cum se vede, cu dezideratul inovației radicale: încetînd a mai li subordonată mijmesj's-ului, arta devinș creație autonomă, univers paralel cu cel dat, rezultat al spiritului inventiv, mereu surprinzător, propunînd o realitate alta, proaspătă, salvată din stereotipiile convenției, Confortului intelectual și mulțumirii de sine a artistului i se contrapune, pe de altă parte, exigența *absolutei disponibilități a spiritului*, o dinamică interioară capabilă sa reziste eficient pericolului stagnării, — de aici, acea „lepădare” de sine, promisă ca semn al sacrificiului necesar; asceză simbolică, sugerînd menținerea sensibilității într-o permanentă stare de alertă, deplă-sare semnificativă a accentului de pe „produsul finit”, deplin realizat, c<re — în termeni tradiționali — trebuia să fie „opera”, pe planul *trăirii*, al experienței vitale mereu înnoite a subiectului creator. Iar această suită de imperative își găsește justificarea în însăși dinamica vieții moderne, în acel „puls al epocii”, care va fi de acum înainte mereu invocat ca temei al creației: „Vibrează diapazon secolul” — scrie autorul manifestului, oferînd o imagine panoramic-spectaculară a peisajului citadin: „Pe frînghii cheamă împărăția afișelor luminoase /.../ Telegraful a țesut curcubeie de sîrmă *J...J* cablograme cîntă diastola stelelor /.../ veștile se ciocnesc ca la biliard avioane / PARIS TSF LONDRA NEW YORK BERLIN *J* coboară ca barometre arde colierul de faruri / Europa...”

Alt& articole, tipărite în aceeași revistă, vor relua, cu neînsemnate variații, același program, vizînd repudierea oricăror forme

do „academism” și definiția artistului ca „inventator”: „Artistul însă e înainte de toate inventator. Mai presus de limite sau de școală, creația lui e inedită, fulgerătoare ([...]. Perfecțiunea, tiparul vor fi așadar refugiul mediocrității. Artistul e neîncetat plămuitorul unor noi înălțări de sunet, cuvânt, culoare. Era clesă-vîrșirilor e stirșită”¹. Aportul înnoitor e evaluat, tot aici, pe linia „exigențelor constructiviste care fuseseră ?i ale *Contemporanului*: „abstracția”, „lepădarea de sentimentalism și de logică”. Văzută sub semnul „triumfului cerebralității” și al „inteligenței- inventive, imaginea epocii e a unui uriaș spectacol cu deschideri caleidoscopice, în perpetua transformare, sub impulsul unei puternice vitalități controlate de intelect: „în avioane călători cu sensibilități tari joacă poker sau stepcază în mâini. Și ascuțișul senzației nu se mai oprește sterp pe retina, ci sparge dum-dum fecund pe meninge. J..J Rupte toate cortinele, să ne lăsăm invadați de stradă, de cetăți, de noi. Lumea trebuie reinventată. Mereu inedit”. Nu lipsește nici dezideratul unei sinteze a artelor, — și Voronca, împreună cu Victor Hrauner, va propune drept exemplu „Pictopoezia”, un fel de colaj plastic-literar*, ca proprie ilustrare a unei asemenea interferențe („Pictopoezia nu e pictură / Pictopoezia nu e poezie / Pictopoezia e pictopoezie”).

Se poate vedea, chiar numai din aceste sumare exemplificări, cât de implicat era poetul, încă efin primul său moment avangardist, în afirmarea stării de spirit întreținute de ambianța constructivistă. Limitîndu-se deocamdată la considerații de ordin general, luările sale de poziție sînt ale unui spirit ce descoperă cu juvenilă înfîntare posibilitatea totalei eliberări a imaginației creatoare: e o stare de reală euforie, pe care i-o dă conștiința degajării <ie orice obstacol, revelația unor înfățișări inedite ale universului, participarea la un demers colectiv de înnoire. De aici și nota ludică ce transpare sub gravitatea propozițiilor de program. Pentru Voronca (dar și pentru alți colaboratori de la 75 H.P. ca Ștefan Roiș, F. Brunea, Victor Brauner), spațiul citadin e o mare scenă promițătoare de spectacole întotdeauna surprinzătoare, cu actori și „saltimbanci”, cu dansatori-acrobați, într-un decor de feerie modernă („orașul” său e modelat ca metropolă invadată de „afișele luminoase”, participînd la Un „concert al secolului”, deschisă spre o perspectivă planetară etc), iar artistul nou e el însuși un astfel de actor și acrobat de performanță sau un orator *sui generis*, ce-și

1. Ilarie Voronca, Victor Brauner, în 75 H.P., octombrie 1924.
2. 1924, în 75 H.P. (articol semnat cu pseudonimul Alex. Cernat).

rostește adeseori sloganurile simiH-publicitare cu umor și ironie. iCuloarea ludic-spectaculară e încă mai evidentă în dteva texte ne semnate din 75 H.P., ce parodiază stilul reclamelor comerciale, \f amintind de „conferințele” bufete ale dadaștilor parizieni de prin \, • 1920).

Mostrele poetice oferite de Ilarie Voronca în 75 H.P. într-o msojită paginație, se situează mai degrabă în linia unor asemenea atitudini Indice de factură dadaisia: sînt, în fond, niște anti-poeme, ce păstrează doar un aproximativ, tipar strofic și ritmic, adică t elementele cele mai exterioare ale versificației tradiționale,- apli- j **rute**. unui text de o calculată banalitate, introducînd ironic aluzia \ mitică în contexte prozaice, ca în cele două Strofe, dintre care a doua nu e decît reluarea în ordine răsturnată a versurilor celei / dintîi, care sună astfel: *

Monsieur l'archange est un bon chef comptable
Euridice : să-ți prind ochii cu'ace de siguranță
te rog pînă aici fără aluzii matematice
Euridice mă duc să mă culc.

Ca în „fabula” urmuziană *Cronicari*, se sugerează polemic dărîmarea convențiilor poetice și vidul „mesajului”. Citite pe dos, versurile „strofei” evidențiază redundanța dis<ursului prizonier al propriilor stereotipii-. Un alt text, intitulat *Hidrofil*, relativizează în și mai mare măsură; convenția poetică, recurgînd la destructurarea „gramaticii” și „logicii” discursive, într-un mod ce trimite direct ia „cuvintele în libertate” futuriste și, nu mai puțin, la rețeta propusă de Tristan Tzara pentru „facerea” poerhului prin alăturarea hazardată a vocabulelor. „Vîntul e pătrat invers 50 lei util gazo- . metru / înterstițial cheamă hornar pentru esofag /_ ein zwei pentru sept huit dieci / temperament scafandner în porte-feuille”... Sensul nu e lotuși absent, căci în învălmășeala fortuită a vocabularului tehnic (singura notă „constructivistă”) se insinuează aluzii de program novator, în sensul purificării și împrăștiării vocii lirice, al dinamizării viziunii, deschise spre universul caleidoscopic * al orașului modernist: „cheamă hornar pentru esofag”, „temperament scafandrier”, „sistem nervos apoteoză”, „îmi e foame- îmi e \ întuneric îmi e- dicționar telefonul”, „almanah strada”...

Esențială este însă în aceste experiențe latura negativă, de ruptură, a frondei avangardiste. Texte precum cele citate înscenează, în mic, o comedie a literaturii, haotizează codurile stabilite, atrăgînd totodată atenția — la nivel metapoetic — asupra faptului că (vezi Mallarme) poezia se face cu cuvinte, nu cu idei și, ca atare, că dincolo de comoditățile m/mesfs-ului se cuvine impusă

noua realitate a *verbului*, manipulat conform unui ritm interior ce aproximează în chip specific dinamica unor stări de spirit concordante cu „pulsul epocii”, din „noua fază activistă industrială”. În fond, semnificația lor nu e a unor realizări estetice independente, ci se reliefează prin raportare la „obiectul” negat, ca reflecție *sui generis* asupra unui mod considerat depășit de a face poezie. *Anti-poeme*, astfel de producții sînt și niște meta-poeme, care-și conțin propriul program.

Prezența tînărului Voronca în spațiul primelor manifestări avangardiste nu se limitează însă la această față de acomodare și la expresia unui entuziasm al descoperirilor de posibilități inedite ale creației. Etapa, pe care am putea-o numi pur „exclamativă” a avangardismului său, e repede depășită în chiar perimetrul constructivist, spre o reflecție mai substanțială asupra limbajului poetic, pe care, -cu foarte puține excepții¹, critica n-a apreciat-o la adevărata ei valoare. În numeroasele articole publicate în *Punct* și *Integral*, poetul întîmpinării febrile ale noilor inițiative creatoare va surprinde prin acuitatea unor intuiții privind modernizarea în profunzime a poeziei românești, într-o direcție — care nu e desigur unica — confirmată în mare măsură de evoluția ei ulterioară și care, avînd în vedere momentul cînd scrie, îl situează de drept printre pionierii acestei înnoiri, precedîndu-i în acest sens pe un Argezi sau Ion Barbu. Șocante în expresie, luările sale de atitudine, de certă profunzime, au putut trece pentru mulți drept simple curiozități în subordinea frondei mereu spectaculare a „extremiștilor”. Și e foarte adevărat că retorica specifică manifestelor avangardei marchează cu putere, în continuare, toate aceste reflecții fundamentate, în mare, pe ideile constructivismului, după cum o vom putea regăsi și mai tîrziu, cînd poetul se va apropia de doctrina suprarealistă. Încît sugestiile novatoare care vor fi, în parte, și ale „modernismului moderat”, apar orchestrate într-o instrumentație cu foarte multe alănuvi și capătă acele accente radicale ce particularizează toate Inițiativele „insurgenților” lirici.

Regimul sloganului pur — precumpănitor în texte ca Aviograma de la 75 H. P. — va fi însă depășit tratat de Voronca, spre unul reflexiv și explicativ. O idee scumpă tuturor militanților avangardiști, precum aceea a corespondentei dintre dinamica creației și „ritmul vremii”, nu va mai apărea atunci ca simplu deziderat indi-

1. V. de exemplu, Marin Mincu, în studiul introductiv la antologia *Avangarda literară românească*, București, Minerva, 1983.

vidual și subiectiv, ci ca necesitate dictată de „o lege a determinantelor istorice, acționînd simultan, în artă și în toate celelalte manifestări [...] îndeosebi în cele sociale”¹. „Sufletul fiecărei epoci — continuă Voronca în același articol — își cere desăvîrșirea lui [...]. Și întru această realizare, sensibilitatea vremii își faurea ea Incași purtătorii ei de cuvînt”. În paginile *Integralului*, aceeași „lege” va fi reformulată în termeni asemănători: „Mai presus de pulsul individual — se poate citi sub titlul *Suprarealism și integralism*² — stăruie pulsul epocii. Există un fond social care fecundă stilul artistului în stilul vremii. Realizările de artă se proiectează pe un perete de contemporaneitate”. Nu sîntem departe, aici, de „sincronismul” lovinescian (anunțat, în spațiul simbolist, de un Ovid Densusianu), iar cînd poetul scrie că: „tăria însăși a curentului actual consistă în integralul tuturor eforturilor de pretendenți; filon unitar, nerv vibrînd același în plastică, literatură, muzică, arhitectură, teatru”, adăugînd că i „Există, neîndoielnic o intensă analogie mai presus de trăsăturile înăscut organice [...], o analogie de corpuri geometrice”³ — e putem gîndi și la un Lucian Blaga (din *Filosofia stilului*, 1924) ce manifesta, -paralel, un interes particular față de o anume unitate stilistică, la mai multe nivele ale creației culturale. Voronca va fi fost desigur mai sensibil, vorbind despre aceste probleme, la formularea lor avangardistă, venind dinspre *Contemporani* și, prin el, dinspre constructivismul german (Walter Gropius și gruparea *Bauhaus*). În orice caz, există la el o febrilitate a adeziunii la dinamica momentului artistic, o obsesie a „vitezei” transformărilor, o grabă a descoperirii „ultimului strigăt” în materie de înnoire, o energie a îmbrățișării celor, mai recente experimente artistice, care-l deosebesc substanțial de calmul relativ al celorlalți moderniști. „Sinteza modernă” identificată de el în *Integralism* va fi afirmată astfel cu un evident *parti-pris* pentru Constructivism ca depășire calitativă a avangardelor anterioare (expressionism, futurism, cubism, dadaism, suprarealism), confirmîndu-se astfel și prin el acea „vocație a avangardei” de a nega avangardele anterioare, despre care vorbește Adrian Marino⁴. Din perspectiva idealului constructivist, un curent precum suprarealismul — care

abia începuse totuși să se afirme — îi apare „tardiv” și inferior ce-

1. Ilarie Voronca, Marcel Iancu, în *Punct*, 1924, nr. 5, p. 1.

2. *Integral*, 1925, nr. 1, p. 4.

3. Ilarie Voronca, *Cicatrizări*, (*Poezia nouă*), în *Integral*, 1925, nr. 4, p. 2.

4. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, I. București, Ed. Eminescu, 1973, p. 209.

lorlalte : „suprarealismul nu răspunde ritmului vremii”¹; vom vedea roai încolo care sînt argumentele sale.

În strînsa relație cu obsesia imediatei sincronizări a creației iu „ritmul vremii”, poetul continuă să exalte *noul*, în opoziție cu moștenirea *tradiției*, situată global sub semnul negativ al convenției. Se poate vorbi și la Voronca de o adevărată teroare a convenției, compensată de patosul înnoirii. Obsesia pămîntului virgin, a unei *fabula rana* necesare într-o exchatologie simbolică, promițătoare de noi genezele și a sa. O găsim în mai multe rinduri și în articolele din *Punct* și *Integral*. „Creatorul adevărat și nou sfărîmă cu tirnăcopul temperamentului său legile cunoscute. Orice artist trebuie să fie aducătorul unor alte principii, scoborînd în concertul de fulgere de pe muntele Sinai cu tablele logice noi în miini”— scrie el². În altă parte: „Vizionarii de azi ne conduc fiecare cu un pas mai aproape de India sufletească actuală. Dintre premergătorii aceștia se va înălța mîine Columbul unei lumi cu existența virgină”³, (Sîntem obligați să observăm, însă o anumită nuanțare a acestei atitudini : poetul e totuși conștient de imposibilitatea *totalei* rupturi față de trecut; el amendează, de pildă, opinia dupăcare „arta nouă e o artă de revoluție, lipsită de suportul continuitate *în timp*”, susținînd că momentele revoluționare sînt rezultatul unui „proces de dezagregare a unei -stări de fapt și de cristalizare lentă a unei alteia următoare”, cu adaosul că ; „De altfel, în artă, ca pretutindeni, în domeniul social de pildă, revoluția este exclusă” * Întră în joc aici, fără îndoială, și intenția de a răspunde permanentei suspiciuni de ilegitimitate a fenomenului avangardist, venite din partea forțelor conservatoare).

În perspectiva radicalei înnoiri a limbajului artistic, a depășirii oricărei convenții prin renunțarea programatică la „desăvîrșirea” estetică (dadaistul Tzara spunea și el că „perfectiunea plictisește” r), se poate înțelege că și chestiunea *receptării* creației noi, a comunicării cu publicul, cunoaște o redimensionare. Ea e pusă și de constructivistul Voronca în termenii nanconformismului și revoltei anti-burgheze a avangardei, Intelegîndu-se prin „burghez” nu atît o categorie limitat-socială, ci mai curînd spirituală, sinonimă cu opacitatea față de tot ceea ce iese din sfera „utilității” imediate, cu suficiența intelectuală, cu inerția tuturor abdicărilor. De aici, neîncrederea și chiar ostilitatea față de „public”, considerat generic, prin

1. *Suprarealism și Integralism*, loc. cit

2. Ilarie Voronca, Gramatica, în *Punct*, 1924, nr. 6—7, >. 3.

3. Idem, *Suprarealism și integralism*, loc. cit.

4. Idem, *Cicatrizări. (Poezia nouă)*, loc. cit.

extrapolarea calificativului de „burghez”, și afișarea orgolioasă a dezinteresului pentru „gradul de comprehensibil al operei”; creația nona violentă, prin înșeși complexitatea și dificultatea ei, „contortul” general : „Opera de artă devenită diutr-o dată pe placul spectatorului — scrie poetul în revista *Punct* — nu e cu nimic mai presus salatei prpvoînd spontan entuziasmul consumatorilor [...]. Gus-tul, ochiul, urechea spectatorului trebuie neîncetat violate. Opera de artă trăiește numai prin ignorarea tuturor regulilor cunoscute [...]. Opera de artă nu poate fi o ușă deschisă prin care ghetele murdare” ale publicului să tropăie insolent [...]. Cu chipul acesta, arta <• salvată de platitudinea mereu amenințătoare”. (E o atitudine pe care o vom regăsi și mai tîrziu, în articolele din Unu ale poetului* <are nu va înceta să pună în legătură „căderea [...] de pe o plătiormă suspendată în azuruljibertății”, cu „cămașa de forță a formulilor utilitare, a înțelegerii unanime” — de unde și refuzul categoric al evaluării operei în funcție de gradul ei de accesibilitate sau, cum se exprimă el, de raportare „la numărul și înțelegerea turmei” Șocantă la primă vedere, o atare opinie are, dincolo de excesul retoric, partea ei de adevăr, și e de înțeles, în orice caz. între reperele ideologiei artistice avangardiste și ale unei psihologii specifice creatorului marginalizat, în conflict permanent cu societatea în care trăiește. Sînt atitudini caracteristice pentru ceea ce s-a numit „elitismul” avangardei, explicabil în cadrele amintite. O perfectă ilustrare o oferă, în același sens, și articolul omagial dedicat în revista *Integral* lui Tudor Arghezi, unde Voronca vorbește despre „o artă expresie pură, care nu ajunge pînă la creierul diluat al mulțimii”, dramatizînd condiția poetului în linia unei retorici neoromantice; „Creatori străbătînd singuratici, la intervale mari, coaja epoclor, călcînd în echilibru peste munți ca peste umeri, acrobați pe funia inteligenței subțiată, dărîmătorj sau constructori de formule tîrziu devenite passe-partout tuturor” *. În etapa ultimă a avangardismului său și. mai apoi, depășindu-l, tot Voronca va fi acela care, cu o altă înțelegere a raporturilor dintre poezie și public, își va deschide scrisul „bucuriei” unanime, comu-nicării generoase cu mulțimile în suferință.

1. Ilarie Voronca, *Glasure*, în *Punct*, 1925, nr. 8, p. 2.

2. idem, *A doua lumină*, în unu, 1929, nr. 16.

3. V. Renato Poggioli, *Teoria deU'arte d'avanguardia*, Bologna ti Mulino, 1972, p. 108.

4. Ilarie Voronca, *Tudor Arghezi, tierar al cuvîntului*^ in *Infe-QTQI*, 1925, nr. 3.

Într-un asemenea context de idei generale pe care poetul și le asumă, dezvoltându-le în perioada constructivist-integrahstă a scrisului său, poate fi situată mai exact și reflecția sa vizînd înnoirea limbajului poetic, posibilitățile de constituire a unei alte „gramatici” a poeziei.” Căci toate demersurile sale într-un asemenea sens vor purta, în acest moment, marca programului constructivist și a specificei retorici a manifestelor care-l vehiculează. Modelată vizibil, pînă la stridentă, de acest program, viziunea lui Ilarie Voronca despre poezia modernă nu se limitează totuși la strictele poziții doctrinare, ci participă la o reflecție cu valoare mai generală, corespunzătoare — cum vom vedea — cu cel puțin una dintre direcțiile majore ale căutărilor poeticii secolului nostru. De altfel, cercetări de dată recentă ale orientărilor de avangardă recunosc dificultatea, (iacă nu chiar imposibilitatea Conturării unei asemenea poetici de obediță strict constructivistă¹ (constructivismul sau abstracționismul a fost o mișcare aparținînd artelor plastice, iar transferul dinspre acest domeniu către poezie a întîmpinat, cum se poate lesne înțelege, numeroase dificultăți — și e semnificativ că în spațiul unor atari inițiative n-a putut fi citat, practic, decît numele „neoplasticianului” olandez Theo Van Doesburg (publicat și de revistele constructiviste românești *Contemporanul* și *Punct*, între altele, cu importantul articol *Vers une construction collective*²). Intuiția poetului român se orientează însă foarte just, încurajată desigur și de sugestii din afară (venite, foarte probabil, chiar de la Van Doesburg), surprinzînd în „codul” plasticii constructiviste indicații pe care le exploatează cu profit și înscriindu-se astfel printre precursorii români ai „revoluției limbajului poetic”.

Care sînt, de fapt, datele reținute de Voronca din programul artistic constructivist? — O definiție concentrată o găsim, bunăoară, în Arhitectura, articol tipărit în *Punct*, nr. 9 din 1925, și ea reține, în sensul unui anti-mimes/s declarat, năzuința de abstractizare (de abstragere din realul *dat*) a imaginii, negînd orice propensiune de factură naturalistă: „o armonie abstractă cu legi fixe, o creație pură, în care obiectul c cu raporturi de linie și culoare echilibrate”. Altădată, e vizată din nou „ordinea abstractă”, cînd integralismul e caracterizat — în opoziție cu „dezagregarea bolnavă, romantică, suprealistă” — drept „ordine sinteză constructivă, clasică, integrală”³. (Manifestul revistei *Integral*, redac-

1. Stephen Bann, *Constructivism*, în *Ies avant-gatties litteraires au XX-e siec/e*, II, Budapest, Afcademiai K8nyvIciado, 1984, pp. 1010—1026.

2. v. *Punct*, 1925, nr. 5, p. 3.

3. I. Voronca, *Suprealism și integralism*, loc. cit.

tat de Ion Călugăru, ceruse de asemenea „evadarea din pasișul etern natura” spre o artă de sinteză autonomă, puternic intelectualizată, construind o realitate paralelă, marcată de dinamica evului citadin și industrial). Linia și culoarea, materia plastică la îndemîna artistului omnipotent, erau chemate să asigure, într-o echilibrare a elementelor constitutive ale tabloului;⁴ acea imaginc-sinteză contrazicînd datele realității externe (lăsate, cum citeam în *Manifestul activist*,... în seama „reporterilor iscusiți” și a fotografiei ce făcea inutilă copia naturalistă a obiectului în artele plastice), dar și spiritul ei. „Considerarea obiectului-ca obiect în spațiu” (cu punctul de plecare în Cezaruie”) arată că accentul s-a deplasat pe însăși substanța sa plastică, eliberată de imixtiunile afectului: „îndepărtarea oricărui subiectivism, integrarea portretului, pejsagiului, naturii moarte, nu ca *expresie de suflet*, ci ca existență materială, organică, iată în nucleu doctrina realizării contemporane [...]. Răsfîrîntă această atitudine în poezie, capătă o și mai adîncă semnificație”

Otm se „răsfrînge” însă, după Voronca, această „atitudine” în poezie? — Echivalentul realității exterioare, ce se propune remodelării, — este în linii mari, *limba* supusă unor *reguli* ale *gramaticii* și *logicii* și condamnată, ca atare, la o comunicare convenționalizată, osificată în tipare prestabilite; și este în primul rînd limbajul *conceptual*, neutru din punct de vedere poetic, pe care îl acoperă, în fapt, ceea ce poetul numește *logică* și *gramatică*. Încît întîiul obiectiv al demersului său va fi de structurarea ordinii logic-gramaticale a discursului. „Faceți greșeli de gramatică!” poate deveni astfel apelul concentrat, rostit pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, din finalul unui articol⁵. Cît despre *logică*, ea este considerată, în sens similar, ca fiind „cui desăvîrșire indiferentă creației artistice”, după ce fusese repudiată, în citata *Avio-gramă* din 75 H. P., printre „agățătoarele de rufe”, alături de «gramatică” și de „sentimentalism”. Că Voronca are în vedere limbajul conceptual, nespecific poeziei, *țdar și pe cel convențional-poetic) se vede, între alte numeroase cazuri, din același articol. Gramatică: „Fraza nu mai e o ficțiune amintind discursul electoral sau declarația de dragoste sub lună a plăcîntarului devenit brusc poet”. Trimiterea la Mallarme, citat în acest context („conștienta împotrivire față de fraza gramaticală și plată începe cu Mallarme”), capătă astfel o semnificație majoră. Căci Voronca iden-

1. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.

2. *Gramatică*, loc. cit.

3. *Ibidem*.

tlfică în poetul francez, căruia îi asociază și numele lui Rîmbaud, an crap de serie. Într-o acțiune pe care întreaga poezie modernă o va dezvolta, pe măsură ce conștiința specificității limbajului liric se impune. Poetul „integralist” nu e desigur primul care o face, (iar el exploatează, în orice caz, în gradul cel mai înalt sugestiile poeticii mallarmeene în momentul istorico-literar respectiv (va fi urmat, nu peste multă vreme, de Ion Barbu). În spirit avangardist, el insistă, desigur, asupra necesarei dezagregări a discursului „gramatical”, profitând de sugestia futuristă a „distrugerii sintaxei”, pentru a se ajunge la „cuvintele în libertate”: „Nu licență, ci *liberă înșiruire* u *cuvintelor*” — cere el în *Gramatică*. Dar e, aici, mai curînd expresia degajării de convențional, de „lege” și „formulă”, căci, riezvoltîndu-și ideile, Voronca se va dovedi extrem de atent la *construcția* discursului liric, în care plasticele „raporturi de linie și culoare echilibrate” și „existența materială obiectivă” își vor găsi corespondentul în *cuvîntul* chemat la o ordine nouă» în constituirea căreia el nu mai contează ca x-ehicul al „ideii”, ci se oferă ca *materie* antrenată într-un proces combinatoriu specific. E ceea ce ne spune „chimia cuvintelor” (variantă a rimbaktienei „alchimie du *verbe*”), în articolul consacrat lui Tudor Arghezi din *Integrai* în *Gramatică* — text esențial pentru definirea demersului său teoretic — interesul față de valoarea în sine a semnificativului devine dominant, *cuvîntul* preluînd trăsăturile elementelor din plastică constructivistă, amintite mai sus: „Cuvintele au viața lor, pe care și-o cer și și-o creează. Cuvîntul dansator descătușat avea să sară dintre rînduri, să spargă fraza ca pe o nucă de cocos. Laptele scurs va dărui gustul unor ținuturi străni, în care etimologia și sintaxa, mediocru utilitariste nu și-ar mai face loc”. Sau, tot aici, într-o semnificativă paralelă cu plastică: „Cuvîntul în literatură, ca și culoarea sau linia în pictură, are un rol abstract, mai presus de înțelesul gramatical sau-Jogic. Există o chimie a cuvintelor, cu interesante rezultate ale acțiunilor dintre ele. Verbul întrebuițat pur, asemeni materialelor -din construcțiile plastice, capătă o semnificație neînregistrată de dicționar [...]. Cuvîntul trăiește indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul rezidă deplin, înaintea formelor înregistrate în comerț. Anecdota cuvintelor sau a realizărilor plastice e comercializarea lor. [...] Artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pămînt, lemn sau verb, organisme vii, mașini spintecînd drumuri, strigăte tresărind violent ca în furtună acoperișuri. Cuvintele obțin astfel propriul lor sens, boxînd sau îmbrățișîndu-se între ele”. În sfîrșit: „Verbele descojite de simbol capătă adevărata vitalitate. În afară de asta, cuvintele sunt intraductibile. Există pentru noi o savoare.

„proape senzuală a -înlănțuirii, în ciuda sensului, a cuvintelor [...]. Pentru mulți, *drum, chemin, weg, cammino* înseamnă același lucru. Inexact”.

Avem aici un repertoriu cvasi-complet al opiniilor poetului et reevaluează funcția semnificantului în poezie. (S-a vorbit, la acest nivel, pe drept cuvînt, despre o tendință *textualizantă*). Lecția mdllaimeană privind „disparația eJocatorie a poetului” care „ce deaza inițiativa cuvintelor”, punerea în contrast a poeziei cu „universalul reportaj”, ca și afirmația cunoscută că poezia nu se face (ii idei ci cu cuvinte, fructifică din plin în astfel de propoziții, h'uarto importantă și insolită, în epocă, prin radicalismul ei, este mai ales eliminarea *simbolului*, acea „descojiie de simbol” a verbului, care împinge la limita extremă ideea modernă că poezia nu c și; ar un simplu discurs conceptual ornat metaforic, ci devine semnificativă în toate straturile ei, într-o complexă țesătură, la care nivelul fonic, lexical, sintactic contribuie deopotrivă; nu doar pentru a exprima-„idei” sau „sentimente” („sentimentalismul” c amend.t drastic, curn am văzut), ci pentru a se exprima, fără a rămîne totuși străine de starea de spirit definitorie pentru timpul dinamic, în perpetuă metamorfoză, în care se constituie discursul. În fond, ceea ce se dorește înscris în însăși substanța verbală a poemului e [(iernai .frenzia participării la „ritmul vremii” — însă în afara efuziunilor tradiționale „romantice” și vizindu-sc chiar acel statut de „obiectivitate” ul poeziei („poezia încetează de a mai fi subiect”: — se scrie în *Cicatrizări...*) degajate, cum va spune Ion Barba, de „expresia temperamentală”. La rîndul său, „chimia cuvintelor” și „acțiunea” dintre ele” orientează atenția spre „*sintaxa* poemului (cât'e-l va preocupa, iarăși, și pe Ion Barbu}, fapt continuat și de propoziții ca acestea: „Fraza devine Himinoasă. *cu o ordine proprie, uneori invențic-suru'rim a pactului drumului de fier de azi*” „Limbă nouă, senzație crudă, construcție clasică obiectivă țimpisă *ele o ordine și c.onstringere proprie* — s. n.), poezia actuală umflă'coaja solului...” 2. I. fine: „UIT poem nu trebuie alcătuit numai din cuvinte, ci și din goluri; prăpăstii în povîrnișul căiora pasul alunecă și urmează îmbrățișarea fără sfîrșit”.

hi ciuda aparentelor, o astfel de viziune urmărește, mai mult decît oricînd, implicarea poetului în marele flux-transformator al epocii. încît Voronca poate, vorbi, fără să se contrazică, despre „notația singerindă”, despre „senzația (care) prinsă stea în cleș-

1. Marin Mincu, Op. cit., p. 38.

2. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.

3. JVoțe *despre poem și antologie*, în *Integral*, 1027, nr. 13—14.

tele poemului actual, înviorează, uimește, pătrunde ca o injecție" 1. Și dacă se admite că „substanța poeziei noi a rămas aceeași”, deci că *temele* ei pot fi ale „poeziei dintotdeauna”, Voronca precizează faptul esențial că „schimbată cu desăvârșire e interpretarea lui” (a materialului poetic), că „observarea” *substanței* acestei poezii „c însă cu totul alta ; științifică, nu ca precizie, ci cu sistem: organică, obiectivă”². Eliberată de efuziunile sentimentale, de excese „subiectului”, de m/mesis-ul sui *genetis* care-o prezida, de „catalogările” limitative („erotic, național, istoric”), poezia nouă poate fi definită în felul acesta ca „universal umană, poezia-poezie, poezia-ciment, poezia-planșă de inginer, creier, organism viu, integrat simplu între fenomenele naturale”³.

Voronca-militantul constructivist se situează astfel la o interesantă (și fructuoasă) confluență de idei : în căutarea unei „gramatici” constructiviste a poeziei, el dezvoltă în chip personal sugestii oferite în aria avangardistă (îndeosebi de Theo Van Doesburg și manifestele grupării *De Stijl* a neoplasticienilor olandezi), care-l orientează spre poetul cel mai preocupat de noua sintaxă a liricii — Mallarmé — și care* putea servi în mod ideal drept bază. ~ unei posibile poetici constructiviste. Intră desigur în joc aici și propoziții ale Bauhaus-ului lui W. Gropius, atât de interesat de *senzație*,⁴ de calitatea *materialului* supus prelucrării, de sfitezcrare/or*, și nu mai puțin energetismul futurist al îmbrățișării spectacolului modernității, dominat de cultul vitezei, al mașinismului, într-un, soi de elan dionisiac 'nietzschean, transpus în ambianța dinamică a „orașului tentacular”. Năzuința programatică spre „ordinea esență constructivă, clasică, integrală” se conjugă astfel cu un avînt vitalist ce convine de minune temperamentului exaltat al lui Voronca : în ciuda proclamării echilibrului și „ordinii”, el rămîne în fond un neliniștit, o sensibilitate ardent-pasionată, im dez-ordonat și un ne-clasic, la care „mișcarea ce deplasează liniile” străbate pînă în miezutul celor mal voit-austere geometrii.

Modul cum pune, de pildă, problema *imaginii* poetice este grăitor în acest sens.- în a sa „gramatică” a poeziei noi, imagismul va deține un rol fundamental, răspunzînd aceluia primat al vizualității, al senzației — „notație singerîndă” —, al *materiei* din estetica constructivistă, dar și gustului pentru spectacular, pen-

1. Cicatrizări..., loc. cit.

2. *Ibidem*.

2. *Ibidem*.

4. A se vedea, în acest sens, considerațiile lui G. C. Argan, în Walfer Gropius, și Bauhaus-ul, București, Meridiane, 1976, p.p. 62^63.

tru dinamica metamorfozelor lumii. Poetul — spune Voronca în caracterizarea rimbaldiană a lui Arghezi — este un „alchimist al imaginii” : „chimia cuvintelor” se întunește cu „alchimia imaginii”, și nu întimplător. Căci în definiția pe care o dă imaginii, pe urmele lui Pierre Iteverdey, el pune accentul pe acea „acțiune” (mai exact, *reacție*) dintre cuvinte, provocată de poetul însuși, abstras ordinii convenționalizate a realului, ale cărui elemente sînt puse în stare de tensiune: „De aici, plămădire abstractă, imaginea : raport pur, a două elemente cit mai depărtate (sau cit mai apropiate) între ele”¹. Imaginea, în concretul ei, poate sparge astfel ordinea „gramaticală” și „logică” a discursului, mizînd pe concretul verbului, forțînd limitele similarității, deplasînd atenția de îe metafora propriu-zisă (amenințată să devină pură ilustrare și podoaba a „ideii”), *pe contiguitatea metonimică. Priza asupra realității limbajului sporește, ca și prospețimea senzorială a „notației”, iar textului i se imprimă o energie pe care absoluta disponibilitate asociativă o menține mereu vie : „Poemul țipă, vibrează, dizolvă, cristalizează, umbrește, zgîrie, înspăimîntă sau calmează, *imaginile se îmbulzesc nu în comparații sterpe, ci în osocialii-fu/ge/c, frunziș în noapte. Orice verste o sumă de noi posibilități, o altă soluție a ecuației primare*”²(s.n.).

Într-un scurt poem în proză, datat 1926, dar publicat în 1920 în revista *unu*, — Ora 10 dimineața — Voronca va exprima sub forma unei butade această opțiune pentru imagism : „Dar uite, eu, dintre toate NAȚIUNILE, „aleg imagi-NAȚIUNEA” 3. În acel moment, sensurile „imagi-națiunii” vor fi ușor schimbate, indicînd o trecere spre interpretarea ei în direcție suprarealistă. Cîta vreme poetul se menține în cadrele mai mult sau mai puțin stricte ale constructivismului Integralist, viziunea sa despre natura și funcția imaginii capătă această precisă coloratură indicată de programul la care aderase. Cum am văzut însă, ea se situează, dincolo de limitele restrictiv-programatice, într-o suită de demersuri menite să producă mutații de structură Sn perspectiva asupra limbajului poetic — și Ilarie Voronca e, într-un astfel de spațiu, un deschizător de drumuri.

*

Producția lirică a lui Voronca din anii adeziunilor constructivist-integraliste (mai stricte între 1924—1925) ilustrează în mare măsură „manifestele” la care ne-am referit mai sus. Strînsă abia

1. Tudor Arghezi — *ferar al cuvîntului*, loc. cit.

2. *Cicatrizări (Poezia noua)*, Toc. cit.

3. v. unu, 1928, nr. '6

în 1931 în placheta *Imitație kt hal. ca* indică o importantă transformare și amplificări- a universului imayinar, în raport cu anterioarele *Restiiti*. Decorului posomorit al orașului provincial, modelat conform convențiilor simboliste cu amprente bacovionc, i se substituie acum viziunea caleidoscopică a metropolei' moderne, „Geometria” orașului Constructivist, „pe fire electrice soneria Europei țipînd fals”, „huruitul roților în beznă”, cinematograful și afișele luminoase, rotativele tipografiilor, „serenada mașinilor descris” în „concertul urban”, uzinele, sondele de petrol, -compartimentele de transatlantic, „mările' din sud” etc. intră firesc în ecuația imaginii. 'O înnoire substanțială a „lumii obiectelor” poeziei are loc astfel, aulorul *Invitației la bal* participînd. alături de un Ion Vinea, dar în și mai mare măsură decît el, la o însemnată „mutație a semnelor” în lirica românească a momentului. Paralel cu alți constructiviști ca Ștefan Roi sau Mihail Cosma. poetul conturează un univers prin excelență' *spectacular*, dominat de tonusul *oralului feeric*, cu surprizele și insolitul evenimentelor cotidianr, olf*rind un eșantion semnificativ pentru ceea ce autorul de artkolr--manifest nOm^a „cartea-dilgct', caile.i-miracol, cartea-afiș, cartea-hangar de avioane”'. Senzația de prospețime și inedit e'asigurată,, bunăoară, ele punerea în relație a unor elemente de peisaj /lăturai cu date alr- noii cixilizații, intr-un soi de travesti mecanic ce evidențiază nolj ludic-spectaculară a „almanahului” alcătuit ele poet : „Toate planetele au poposit în acest / Catalog de mașini agricole : Sena”, „zgomotele descresc ca prețul cerealelor”, „corect arborii stenografiază pe cer”, „strigătele urcă la cer ca apa în țevi”,- „frunzele colecționează autografe, parfum”, „orice salcim garderoba, „salcîmii : ce mașini de scris in culori”, „Orice pasăre? un afiș ceresc”, „ora-ut s-a deschis ca un porte-cigarettes” etc. Într-o transcripție in același cod, „discursul amoros” poate ti deopotrivă grav și nu lipsit chiar de o anume exaltare —

Sunt ocliii tăi cu terenuri sportive
Cu cîmpuri și sonde de petrol
Cu hipodromuri și hangare de avioane.
Ce tipografii ochii tăi
Și pupilele tale rotative imense,
Cum se desfășoară din privirile tale

1. *Pe marginea unui festin*, în *Integral*, 1927. nr. 10, p. 3.

Toată viața mea

Ca "un jurnal cu ultimele știri —

și vag'parodic (involuntar sau nu), atunci cînd se recurge la a-sociații ca'acestea: „Te port în mine ca un registru copier”, „A-lișe -dinții tăi, mîinile tale articole de toaletă”. Uneori, intenția ludică, de caricatură „mecanică” a retoricii sentimentale e vădită, precum în următorul fragment din poemul fnvifoffe *la bal*, ce poate fi apropiat de unele producții ale confratelui Ștefan Roil:

Te invit, agricultor al măduvei și nervilor mei.

Ară-mă, treieră-mă, seamănă-mă, plouă-mă, "

Deschide-mi supapă de siguranță aorta

Iată r noaptea intră în odaie cu toată stima.

Registrele lirismului interferează și. nu o dată, se situează la antipozii, încît, alături de poeme ale participării la „balul” feeric citadin, apar compoziții elegiace, ca *Profil tăiat într-o lacrimă* : „în ținutul amar ochean glasul tău / Și ca mărci poștale te priesc ferestrele, ușile /...> Frunte ca ibimă și ochii tăi sunt gări f O îndoială* urcă în vine ca o tristețe / Ca o injecție / Vîntul-și-a idiat cgiful în cristal”.

impresia de reportaj liric, de înregistrare rapidă și sincopată a evenimentului, se impune ia prima vedere (G. Călinescil vorbește despre un „impresionism”, iar Perpessicius despre un „pointilism” poetic), însă notația propriu-zisă e, de fapt, de cele mai multe ori, deviată metaforic spre un spațiu asociativ insolit, cu elemente împrumutate predilect din sfera modernității mașiniste, al cărei ritm specific se imprimă și frazei poetice ca succesiune de date trimițînd spre „expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Merse”, cerută din *Manifestul de Ia Contimporanul*, cu reducerea la minimum a elementelor de legătură dintre cuvinte și concentrarea „geometrică” a imaginilor.

în suburbie cinematograf și bordel. Iată
Geometria orașului : logaritm stelar vals
Pe fire electrice soneria Europei țipînd fals
Luntre și pasăre de azur, viziune descuiată.

(Clorolorm)

Mai vechiul- bacovianism al *Restriști-lor* își prelungește încă ecourile, însă cu eliminarea „sentimentalismului” — de unde afișarea unui stil oarecum constatațiv, distant-obiectiv, prin /care tensiunea lăuntrică se vrea transferată în întregime spectacolului exterior :

Spectacol de mahala. Zare se frînge.
 Toamna a dansat, a dansat. Ceasul e deplin.
 Și glasul pămîntului a răspuns cu pîine și vin.
 Dinspre abator, noaptea se apropie cu sînge.

(Sîrșit)

Există, adesea, în aceste poeme, o marcată atmosferă expresionistă, cu specifica tensiune deformatoare, un aer de „nebulie” (^Huruitul roților în beznă, / și nebunia ca un noroi pînă la gleznă”, „Se-apropie noaptea : despletire alba, troică în nebunie”) ce se transmite și peisajului: u stridențe calculate, semne ale angoasei subiectului: „corul-lătrat: sirene și cipri Ave Mărie. / Abstract surîsul. Vîntul prins de epilepsie. / întreg șahul-cer, în apă cu frunze răsturnat”, „... creierul lovește semne S.O.S. / Dezolat, dezolat, / Un țipăt ca o pasăre sau stilou, ^ In obraz vîntul îți aruncă vitriol, / Ochiul tău fumează ca un sat siberian” (*Invitație la bal*).

O analiză-detaliată a multora dintre poeme ar evidenția, dincolo de trăsăturile imediat evidente, ținînd de plastica geometric-mecanică a imaginii ori de relativul cliptism al sintaxei, și interesul pentru „chimia cuvintelor”, în sensul- armonizării sonore a frazei, al realizării acelei „unități fonice” despre care va vorbi Ion Barbu. Să spunem, în acest spațiu, doar că *Invitație la bal* se cuvine a fi „reabilitată” printre experiențele semnificative ale modernismului liric românesc, la care aportul lui Voronca e departe de a fi, încă de pe acum, neglijabil. Atributul de „ostenitoare lirică”, dat de G. Călinescu acestor versuri¹, e justificat totuși pe alocuri, cînd excesul imagistic, realizat la nivelul comparației, precum altădată în *Restriști*, duce la monotonie, ca în această strofă din *ConcJuzi'unf*: - \^ *

Aici tresare vitrina ca un obraz
 Vorbe deplasez ca figuri de șah,
 Să-mi împliniți privirile ca brazi
 Se leagănă sîngele nostru ca un hamac.

Însă adesea, în cadrul aceluiași poem — cum e cazul chiar al *Concuziuii*-lor — textul atinge, în alte momente, reliefuri remarcabile, atrăgînd atenția asupra substratului elegiac mascat de spectacolul imagistic :

J. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 783.

Dar ce mlhnit e surîsul funcționarului de la ghișeu
 E o chitanță Inima lui, două scrisori cifrate
 Pupilele j cînd ne leagă buzele un curcubeu
 Și viața te înnoptează cu un naufragiu, cu un Frate.

Străzile duc spre suferința veche
 •Vinele noastre sunt catarguri pînă unde exist
 în ecou tresare lampa ca o ureche
 Final ezită glasul tău ca un trapezist.

E, aici, ca și în alte numeroase poeme ale cărții, o ambiguitate specific modernă, un aliaj de euforie și angoasă ce se va permanentiza în creația lui Ilarie Voronca, debordînd limitele strict trasate ale proza, melor.

*

• în "plină afirmare a tezelor constructivismului, scrisul poetului indică, de altfel, conturarea unei tendințe ce merge mai degrabă în sensul unei „sinteze moderne”, proclamate și de autorul de manifeste, ftișă așezate sub un accent predominant constructivist. Momentul *Invitației la bal*, comparativ mai obedient față de propozițiile doctrinare, va fi substanțial depășit în cărțile imediat următoare — *Colombo* (1927) și *Ulise* (1928) — ce se înscriu totuși, calendaristic, în perioada colaborărilor la *Integral*. Ele deschid calea unei alte etape, care sugerează o anumită apropiere de suprarealismul pînă nu de mult negat în principiu, ca nerăspunzînd „ritmului vremii”, întrucît ar fi expresia unei „dezagregări bolnave, romantice”. Era, aceasta, cum am observat, o respingere caracteristică pentru dialectica fenomenului avangardist. Însă componenta „romantică” se manifestase ca dat esențial al sensibilității poetului, abia reprimat la nivel programatic și străbătînd totuși în exaltările și neliniștile, fie și surdinizate, din poemele *Invitației la bal*, ca să nu mai vorbim despre „sensibilitatea răvășită”, remarcată încă de E. Lovinescu în *Restriști*. Un poet cu o atît de mare libertate a fanteziei, mizînd tocmai pe dinamica imaginarului, pasional pînă la frenezie, chiar și în propozițiile de manifest constructivist, nu putea să nu „recupereze” într-un fel experiența suprarealistă, fie și în liniile ei cele mai generale incit această „recuperare” are, semnificația unui pas înainte pe calea mai aprofundatei cunoașteri de sine, cu importante repercurșiuni în practica creației. În chiar programul constructivist-integralist, presiunea unor curenți contrari deschidea supape surprinzătoare, lăsînd să răbufnească la suprafață alte energii, mai

*

n

puțin supuse „ordinii obiective, clasice, integrale”, geometriei tratate pe „planșa de inginer” a poetului ce anunța „triumful cerebralității”*. Niște *Note despre poem și antologie*, din unul dintre ultimele numere ale revistei *Integral* (13—14/1927), admiteau deja, alături de „efortul poetului contemporan de abstractizare a elementelor înconjurătoare”, și fraze ca acestea, unde „inspirația” (romantică!) își face loc, lângă mai vechea exaltare a senzualității cuvintelor: „Caut- caut în ochii poetului neliniștea. / Poetul comunică cu Dumnezeu,- glasul lui are răsfringeri de dincolo : de aceea, într-un poem nu se poate pătrunde cu înțelegerea, ci printr-o exaltare, ca injecția de morfină”. Și, imediat: „Asemeni Ioanei D'Arc, poetul aude voci”. Se vede limpede că nu e vorba aici doar de respingerea discursului „logic”, destrucțur în profitul „senzației prime” înscrise în materia cuvântului remodelat ca o altă lume, paralelă cu cea dată, ci — mai mult — de un „viraj” spre stările subliminale aleoului, spre un *dincolo* misterios, ce se oferă intuiției numai în rare, privilegiate momente. Vom asista astfel la treptata întoarcere a *subiectului* altădată negat, la individualizarea dramei, creatorului, care se va exprima tot mai puțin în numele unor imperative doctrinare și-și va asuma patetic condiția precară. Lumea va fi atunci nu atîr spectacolul, privit cu impusă detașare, al metamorfozelor unhr-sale, cît o rețea complexă de tensiuni aleoului în confruntare cu exteriorul, într-o luptă nu întotdeauna sigură, cu înfringeri recunoscute, dar care angajează total puterile lăuntrice. „Pulsul epocii”, „ritmul vremii”, așa de frecvent invocate de consiruclivistul Voronca, nu va lipsi nici acum din reflecțiile sale, însă și mai • adesea va conta ritmul *interior* al ființei precare, pentru care epoca nu mai oferă cadrul spectacular obligind la un optimism al întâmpinării, ci mai curînd imaginea *obstacolului*, a *constrîngerii* și *stagnării*. Dinamica subiectivă, pusă mereu *sub* semnul *neliniștii*, nu va mai marca o consonanță îngăduind adeziunea necondiționată, ci va măsura un decalaj, o diferență de tensiune ce urmează a fi acoperită compensator, într-un efort dramatic, de către universul *imaginar*. E de altfel sensul (nou) acordat opțiunii exprimate în acel joc de cuvinte din citatul poem *Ora 10 dimineața*, scris în 1926 și publicat în 1928 în revista *unu* — „Dar Uite, eu, dintre toate NAȚIUNILE, aleg imagi-NAȚIUNEA”, Itinerarul cotidian spre biroul unde kicrează- personajul-poet, funcționar obligat să semneze zilnic în registru! de prezență, se cere prelungit într-un „dîncolo” în „care e” numit, pentru prima oară, „subconștientul”, pus pe același plan cu „imaginația” — sub impulsul transfigurator al sentimentului erotic (numele femeii iu-

bite, ale cărui litere se află diseminate în text, sugerează această intimă comunicare). O astfel de „alegere” ce reabilitează „subiectul” și sentimentul, menținind și chiar exacerbînd cultul imagini/ (căci *imaginatiunea* este și „imagi-NAȚIUNEA”, societate *sui generis* a imaginilor, în care poetul se simte cu adevărat liber), arată că ne aflăm într-o fază de tranziție, în care Voronca își nuanțează și chiar modifică unele opțiuni, îtscriindu-le totuși între reperele relativ stabile Ce defineau și pînă acum avangardismul său. Cu precizarea că opera sa poetică nu se subordonează în mod strict exigențelor programatice (de altminteri mai puțin exclusiviste, și ele, în acest moment), urmînd o direcție dacă nu mai moclerală, în orice caz mai deschisă sintezei, orientărilor de avangardă, considerăm necesară, înainte de a o aborda, o cit de sumară trecere în revistă a noilor luări de poziție ale teoreticianului Voronca în perioada post-integralistă.

Ce a rămas și ce s-a schimbat, de fapt, în reflecția sa despre poezie? Frecvențele colaborări la revista *mu* (incepînd din 1928), „cu articole, eseuri, poeme în proză, dovedesc în primul rînd consecvența sa în asumarea și susținerea principalelor, atitudini avangardiste. Ceea ce am numit teroarea *convenției* se exprimă acum într-un mod și mai accentuat, cu un plus de patetism al negației. Una din obsesiile fundamentale ale militantului avangardist rămîne *eliberea de „lormula”*, un anticonventionalism radical, vizînd obiectivul — după noi, col mai definitoriu pentru avangardă — al realizării unei *absolute disponibilități a spiritului*, capabile să asigure în, orice moment ineditul, noutatea creației, o prospețime originară a verbului, neafectată de nici un „tipar” prestabilit, răspunzînd într-o simultaneitate Ideală dinamicii lăuntrice: „Arta [...] pretinde un material luat din neobicinuit, car& să supere timpanul convenției, să-i calce iu picioare rochiile de mătase, certificatele de studii., Toate raporturile și gusturile admise date cie-a valma peste cap, în locul lor instituite altele (aș voi o perpetuă mișfare, nefîntronarea nici unei alte formule, dar nu e cu puțință) la început contrarii convenției, mai tîrziu însăși hrana ea”’. Iar mai departe i „Să fie cu neputință o dezbărare definitivă, de formula, o plutire perpetuă deasupra raporturilor mai mult sau mai puțin admise, o respirație neîntreruptă într-o atmosfera alta decît aceea a principiilor și regulamentelor incontestabil arbitrare

Mai mult decît oricînd, se' poate citi în aceste agitate întrebări ale lui Voronca implicarea existențială a creației, care pri-

1. Ilarie Voronca, *între mine și mine*. în *unu*, 1929, nr. 1Q.

mează în raport cu „rezultatul” esietic. Ca pentru toți camarazi de grupare (Gheorghe Dinu—Ștefan Rol], Sașa Pană, dar mai ales Geo Bogza], contează pentru Voronca îndeosebi *tensiunea*’ spiritului, *neliniștea* eului, *autenticitatea* trăirii — și jiumai în plan secund *opera*, inevitabil amenințată de pericolul convenționalizării, întrucât intră într-un circuit de valori recunoscute, acceptate, „oficializate”, devenind obiect de „cult”, realitate înregistrabilă într-o „foaie matricolă”, într-un „catalog”, deci ierarhizată, codificată într-o „formulă”.

Între „Era desăvârșirilor e sfârșită” — constatare din 75 *H.P.* — Și exaltarea „eșecului”, a „debutului perpetuu”, a „nerealizării” și „nedesăvârșirii oricărui gest”¹, continuitatea e evidentă, „dar și diferența de grad al implicării într-un demers, vizînd dimensiunile existențiale ale scrisului și — trebuie adăugat imediat — statutul *social al* scriitorului de avangardă, ce se definește sub semnul *revoltei antiburgheze*. Opoziție, ciim am observat mai sus, față” de „burghez” ca și categorii în primuL rînd spirituală, dar nu lipsită totuși de mai preaise determinări sociale, sugerate, bunăoară, într-o propoziție ca aceasta: „Nu e voie să rîzi sau să plîngi decît într-o gamă a solfegiului de monede”² — sau în numeroasele apostrofa la adresa „cămătarilor mîrșavi” ori a „zgîrciților” care-și numără „în fiecare seară, înainte de culcare, puținele, monede, scoase din uz, ale sufletului”, mulțumiți) de „confortul egoist” și adormind „fără vise și fără poeme, ca în trezie”³. Violenta respingere a „publicului” de către constructivistul Voronca găsește acum argumente mai concrete, pe fundalul, desigur, al unei revolte cu semnificații mai generale, chiar de ordin metafizic, al unui relativism definitiv pentru „spiritul epocii”, în care accentele dramatice de tip „existențialist” se fac tot mai des auzite. Mentalitatea mărginit pozitivistă, cu „logica” ei prozaică’redușă la interesul pentru scopuri strict lucrative, absența necesarei „gratuități”, a unor idealuri superior-spirituale, sînt condamnate cu un patos particular, ce angajează însăși condiția creatorului, grav afectată de ambianța ostilă: „Un suris onctuos comercial se substituie rictusului de răzvrătire și scîrbă. În locul singurătății și al cătărării pe stîncă aridă a visului, pentru atingerea unui edelvais impalpabil: înclinarea sufletului de carne dinaintea prostime! bucuroase de ridicarea totalului ei cu o uni-

1. *Lectură pe o banchiză*, în unu, 1930, nr. 26.

2. *Pădurile orchestre*, în voi. *Act de prezență*, „Cartea cu semne”, 1932, p. 72.

3. „Poeme în *aer liber*” de Stephan Roi, în unu, 1929, nr. 13.

late, Un meschin simț ai confortabilului, al necesității pîinii cotidiene, un sentiment de certitudine facilă; o închidere progresivă a ochiului dinaintea nevăzutelor, marilor taine. O paralizie’ qrescîndă a mușchiului, o lăsare moleșită în fotoliul de șef de birou cu împărțirea lumii în grade ofițerești, cu îmbrăcarea ca o mănușă a formulei cusute gata”

Se vede ușor, în astfel de luări de cuvînt, nuanța diferită a vocii portului: nu • mai avem de-a face pur și simplu cu revppta tinerească, energică și în fond optimistă a novicei scriitorului, în veacul pozitivist burghez. Poetul se situează cu hotărîre de partea revoltaților, a respinșilor de către o societate incomprehensivă, încît, căutînd spirite afine, le va- descoperi într-o tradiție — singura acceptată — a insubordonării față de „oficialitate”, elogiînd bunăoară „gestul sublim de renunțare și de izolare” al unui Urmuz, „trăsnetul de ura,ude răz\ rătire, de singurătate, al celui mai pur dintre-poeti”, faptul că „nu s-a amestecat cu nici una din trupele consacrate”.

Negație a formu/el și *convenției*, respingere a oricărei atitudini conformiste, revoltă proclamată patetic împotriva opacității spiritului burghez, conștiință orgolioasă a marginalizării, afirmare a totalei disponibilități creatoare și a inovației absolute, relativizare a valorii estetice a *operei* supuse recuperării de către „oficialitate” și obsesie a autenticității scrisului ca imediată răsfrîngere a unei conștiințe și sensibilități dinamice și neliniștite — iată, așadar, notele prin care poziția militantului avangardist Voronca se definește în această fază a reflecției sale, îmbogățită cu date și nuanțe noi, pe care meditația mai aplicată asupra poeziei le va fructifica în chip specific. Între aceste repere, *poezia*. {pusă mereu în contrast cu Jiferafura ca sinonim al convenției și formulei; apare drept o compensație necesară, pe linia mai vechilor exigențe privind „invenția”. Numai că locul poeziei „planșă de inginer/* și al poetului prin care se afirmă „triumful cerebralității” c luat acum — cum s-a putut vedea și din pasajele citate mai sus — de ceea ce Andre Breton numea, în *Primul manifest al suprealismului* din 1924, „visătorul definitiv”, care, încrediriîndu-se puterilor „scumpei imaginații”, aspiră să înlătore „teribila interdicție”. Argumentele poetului român sînt asemănătoare și au ca punct de plecare aceeași conștiință a insuficienței realului cu „logica” lui restrictivă,: „Sensul lumii reale ne scapă.

1. A doua /urnind, loc. cit.

2. [*Ascuțiți-vă așadar foamea*], în unu, 1930, nr. 31.

Dar lumea reală e prea puțină pentru posibilitățile de creație și de invenție din noi. Îți fulgerul unei imagini, toate fîntîile universului reînnoite [...]. Singura certitudine : poemul. Singura cuminecătură : poemul. Luați, mîncăți, acesta este trupul și sîngele nostru : poemul"

Poemul, poezia rămin, ca și altadata., spațiile autentice ale libertății interioare, dar privirea poetului nu mai e deschisă încrezător spre spectacolul lumii moderne, ci se întoarce cu precădere spre înăuntru, într-o mișcare mai curînd de refuz și cu năzuința unei mai profunde descoperiri și sondări a *eului*. Ca la suprarealiști, visul deține unul dintre agenții decisivi ai revelației de sine și a lumii : „Iată, închid un ochi și o jumătate a lumii pierde din intensitate J...J. Dar în curînd, peste toate rădăcinile smulse, apele visului vor veni în pîihoaie albe, și înfățișările cu legi și formule vor fi duse în prăpastie...". Și e semnificativ pentru evoluția atitudinii lui Voronca (și a confrăților de la *unu*) faptul că ruptura (așa de gruparea *Contemporanul* și de constructivism are loc sub semnul *Visului*, asociat cu *poemul*, în termenii foarte apropiați de cei ai suprarealismului. Ne-o spune un articol publicat de poet sub emblema grupării *unu*, în 1930: „mișcarea pe care (*Contemporanul*) ar voi s-o reprezinte, «constructivismul», și în care s-a fixat de Ta apariția lui, e cu totul străină de vederile actuale ale lui unu, care își revendică o conduită cu totul ruptă de realitate, cu totul în afara utilitarismului constructivist rezolvat în arhitectură, și care clatină în havuzele visurilor, apele unor viziuni desfăcute de orice probleme și continuități situate dincolo de poem și de semitrezie" ^ . *Invenția, imaginația, visul*, comunica astfel, fiind convocate să compenseze dramaticul deficit de realitate (Breton va scrie mai tîrziu un *Discours sur le peu de realite*) și să deschidă ființa spre Tot; notă romantică, prelungită în suprarealism, pe care o regăsim în citatul cseu-poem al lui Voronca, *Intre mine și mine* : „amintește;ți că ești o fărîmă din TOT, cînd însuși TOTUL nu e decît o fărîmă, și vei vedea atunci cît de sarbede, de pompoase și nule sunt toate arhitecturiile filosofice, cît de penibilă și luătoare în ris e gîndirea exactă și prețioasă"... într-o atare perspectivă, *poemul* apare drept realizarea supremă, expresie a plenitudinii existențiale, emblemă cvasi-mitică a rfonconvenționalului („În poem toate legile, toate hotărîrile dintre oameni'sunt lăsate deoparte"), spațiu al gratuității sărbătorești:

1. „Poeme în aer liber" de Stephan Roi, loc. cit.

2. *Intre mitic și mine*, în unu, 1929, nr. 19

3. Coifva lui Moș Vinei, în unu, 1930, nr. 29.

„Cuvîntul a descălicat de pe înțelesul imediat și util, pentru a ajunge la o existență și respirație proprie, care merită o atenție în sine și în scrînciobul căruia se cuvine să ne lăsăm legănați fără considerațiuni de ordin practic, ca într-o zi de sărbătoare".

„Chimia cuvintelor" n-a fost așadar uitată, și nici definiția poetului ca „alchimist al imaginii". Inșă accentul nu mai cade în mod expres pe materialitatea „obiectivă" a verbului, iar *imaginea* — căreia i se conservă funcția de dinamizare a viziunii — capătă, -cum vom vedea, contururi noi, într-un discurs liric 'conceput într-o * altă „regie", interesul poetului se orientează mai nou spre stările indecise și fluctuante ale eului, încît' termenii ca „scăpărare-impalpabilă", „nebulosa din mine sau din spațiu", „jarrea revelatoare a hazardului", „armonii deșteptate de întîmplare", „izbirea în argint a neprevăzutului", „miracolul", „inspirația", „neliniștea față de necunoscut" etc. sînt tot mai frecvenți și definesc cu adevărat „poemul" în acest moment al reflecției. *Imaismul* ca tehnică de bază a discursului, liric atrage în sfera sa elemente caracteristice urriterului suprarealist. Inșăși starea- de spirit definitorie — mereu proclamată de suprarealiști —, este cea de *așteptare*: încordată a revete/e/ (cuvînt, iarăși, de semnificativă frecvență în eseurile lui Voronca), de menținere, așadar, într-o situație de *disponibilitate imaginativă*. Din nou în opoziție cu „eforturile -cugetării în precizie" (mai vechea „logică" și „gramatică" !), poezia continuă să țină seama de cuvânt, ca semnificam cu proprie valoare și nu simplu vehicul neutru al ideii (Voronca vorbește despre „devierea gîndului prin Cuvînt"); dar cuvîntul nu mai vizează surprinderea, în substanța sa, a acelei „senzații" de energică vitalitate constructivistă, ci mai degrabă etericul, imponderabilul, „nevăzutul", amintind de reveria romantică.. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini"; în care se identifică — alături de „devierea gîndului prin cuvînt" — „inșăși unealta de azur a meșteșugului de a scrie" capătă deci alte nuanțe, vecine cu cele approximate de *diceul automat* suprarealist. Apropiere doar, și nu identitate, căci Voronca nu exclude, între altele, „preocuparea estetică", cum făcuse Breton în definiția sa din *Al doilea 'mani est al suprarealismului*, ci o chiar presupune, — cu sublinierea necesară că scrisul • trebuie să evite cu orice preț *convenția* și să răspundă neliniștii existențiale a poetului.

În acest context, e de înțeles că „imagi-NAȚIUNEA" va primi o coloratură corespondentă : „notației plastice stricte și rapide

1. *Ibidem*

a aparatelor Morse" i se va substitui fluxul reverberant al „căii lactee de imagini", în care se *alunecă* în virtutea unor impulsuri incontroabile și misterioase. Și dacă mai persistă, pe alocuri, ceva din energia constructivistă a frazei „Poemul sparge ferestrele poemului" 1 j sau: „Poemul trebuie să fie o izbucnire temerară, o trecere din odaie în oglinda, din grădină în anotimp", „un risc, o, aventură totală"), starea de tensiune imprimată „imagismului" se traduce totuși, cel mai adesea, în termenii „semitrezlei" suprarealiste, ai hazardului asociativ, reabilitându-se „inspirația", „revelația", „transfigurarea". Nota specifică poetului nostru e frenezia identificării cu „cauza" poemului, „exasperarea" (care e, într-o formulă mai acuzat vitalistă și „realistă", și a lui Geo Bogza) debușând în ek-stază, a „dorinței": „Nu ți-ai exasperat niciodată dorința până la o extraterestră viziune, până la o exaltare în care ochii sticloși pierd contururile, aruncă în lături decorațiile, scuipă peste frecătura mulțumită a minilor..." 3. Comentând aceste stări paroxistice ale „inspiratului", asociate, *in explicitis*, cu sentimentul morții, N. Balotă a remarcat pe drept cuvânt „trăirismul manifest al unor declarații cu privire la ne liniștile existențiale".

Dacă]neprevăzutul, noutatea asocierilor de idei și de obiecte" 5 stau în continuare la baza imagismului ca tehnică discursivă definitorie, natura „obiectelor" se modifica sensibil: densitatea materiei prinse în ramele geometriei constructiviste lasă locul fragilității și transparenței, aparițiilor fulgurante, într-un fe> de „cîmp psihofizic total" — alt nume dat de Breton „suprarealității" în care eul și universul exterior, realul și imaginarul se află într-o relație de „vase comunicante": *vederea* tinde să devină viziune. Subiectul liric e prin excelență imaginație producătoare, centru genezic al poemului j „chimia cuvintelor" se vrea echivalentul efervescentei lăuntrice, scrisul se dorește răspuns imediat dat impulsului vital: „Scriu cu gândul nedefinit de a mă transforma cu încetul în însuși steagul de cerneală prin care cavaleria chiotelor se desface". Sînt puncte de program față de care cărțile din acești ani ale lui Vbrfhca nu vor rămîne străine.

1. „Poeme Jn aer *liber*" de **Stephan Roi**, loc cit.
2. Intre mine *si mine*, loc cit.
3. Scrisoare *netrimisă*, în *Omul liber*, 1929, nr. 4, p. 1.
4. N. Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, Ed. Minerva, 1976, p. 170.
5. *Intre mine și mine*, loc. cit.
6. *Radiografe*, în unu, 1930, nr. 25.

S . In comparație cu versurile constructivistului din 1924—1925, cele publicate în anii imediat următori — de la poemul *Colomba* (1927), la *Ulise* (1928), *P/ante și animale* (1929), și *Bzătara nopților* (1929) — evidențiază, unele semnificative schimbări, atât la nivelul universului imaginar, cit și- al sintaxei" poetice, pe fundalul unei relative continuități. Ele sînt, pînă la un punct, solidare cu reflecțiile militantului avangardist, îmbogățite cu date noi, > \ • o dată cu amintita „reconsiderare" a atitudinii față de suprarealism și, în general, cu afirmarea unei receptivități mai largi, de " tip „integralist", ce caută să depășească exclusivismul unei singure formule, „căutînd soluții pentru o mai cuprinzătoare „sinteză modernă". Reabilitarea „subiectului", întreprinsă îndeosebi de teoreticianul de la *unu*, redeschide barierele lirismului reprimat cu voință de disciplina intelectuală și rigorile construcției plastice „obiective", iar ajustarea definiției reverdyene a imaginii cpmform noilor adeziuni permite o substanțială extindere a cîmpului asociativ, ce nu-și mai recunoaște, practic, nici o restricție. Realitatea operei obligă, pe de altă parte, la constatarea că poetul nu-și subordonează în mod strict viziunea față de doctrina bretoniană: cu trăsături care-l apropie mult de ea, scrisul său nu poate fi calificat totuși exclusiv în funcție de tehnica dicteului automat, ci cere o situare; într-un context mai vast al experiențelor lirice moderniste. O mare însemnătate are pentru Voronca asimilarea procedurilor „simultaneiste" promovate de așa-numitul „cubism poetic" prin care — după observația lui Marcel Raymond- relativă la poemul Zond al lui Apollinaire — „se juxtapun pe un plan unic, fără perspectivă, fără tranziție și adesea fără o legătură logică aparentă, elemente dispartate, senzații, raționamente, amintiri ce se amestecă în fluxul vieții psihologice". Vor participa la această sinteză și elemente aparent insolite în context, ținînd de patosul discursului whitmanian, cu sensibilitatea sa față de concretul civilizației Citadine, notat aproape fără medieri metaforice, dar înscris în ample, solemnei versete, pentru a se constitui într-o viziune imnică elogiînd energiile epocii industriale pe un orizont planetar și cosmic de puternică vibrație. La intersecția unor astfel de atitudini, versurile lui Voronca **VOF** îngădui o expresie de sine mai complexă și mai completă: poezia spectacolului citadin văzut panoramic și căleidoscopic, cu inserții de „reportaj" cotidian, cu momente imnice, de „laudă a lucrurilor" ori confesiune elegiacă,

1. Marcel Raymond, De la *Baudelaire la suprarealism*, București, Ed. „Univers", 1970, p. 293.

într-un discurs exploatând la maximum o fantezie asociativă ieșită din comun., ce plasează aproape Fiecare obiect într-o întinsă rețea de analogii ce asigură astfel dinamismul perspectivei. Peisajul natural pătrunde acum masiv în poezie — după ce constituise cadrul evaziunilor eliberatoare din *Restriști* și trecuse în plan secund în poemele din *Punct* — însă în reprezentări ce-l distanțează de imaginile tradiționale : „simultaneismul” transformă radical „pastelul”, concurind și depășind descripția prin invenția și regia uimi spectacol mereu surprinzător și inedit, deschis interferențelor, reiației cu multiple nivele existențiale. Și, în multe privințe, se poate spune că avem de-a face cu un *peisaj verbal*.- mai mult decât coagularea plastică a „tabloului”, contează adesea însuși spectacolul metamorfozelor verbului, promis tuturor libertăților asociative.

, *Colombo*, poemul în cinci secvențe tipărit în 1927, oferă un prim exemplu ilustrativ pentru schimbările intervenite în scrisul lui Voronca. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini”, „succesiunea de hazarduri”, „perpetua mișcare” etc. sînt note perfect aplicabile acestui text care, în ciuda unei anumite discipline ritmice „clasice”, parcă a sparge toate -tiparele, într-o dezlănțuire imagistică neînfrîntă, relativ ordonată doar la nivel tematic, de reperul central care e chipul femeii iubite. Co/omba c o suită imnică de „variațiuni” pe tema eresului, un portret liric în mișcare, mereu reverberant, într-im spațiu „natural” el însuși pulverizat în multiplicitatea relațiilor; spațiu sărbătoresc și feeric, ale cărui referințe plastice ar putea fi approximate în unele tablouri futuriste sau în „orfismul” de sursă cubistă al unui Robert Delaunay : „obrazul tău desfăce lungi rimpuri de secară / în ora ce se-olungă cu haite de lumini”, „cuvintele în aer se sparg precum oglinzi”, „cristalele de aer stou limpezi în ospături”, „prin carnea în descreșteri se deslușesc ornături” etc. Imaginea trasează contururi fluente unei materii diafane, de o mare suavitate, într-un desen fragil și proaspăt:

glasul precum o algă și ceasu-nchis In părul
rotund»în șerpuiie pe braț cu rădăcini
surisul arcuiește în aer un profil
si-n talgere de umbra genunchiu-și scrie mărul.

Frenezia afectivă se traduce într-o serie inepuizabilă de metafore cnakscentc, de comparații ce sporesc cu fiecare vers aria de rezonanta” a acestui „discurs îndrăgostit”:

mă răscolești ca-n aiie treci degetul prin creștet
mă-mprejmuiești mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalți precum o stivă în aerul prea veșted
pe marginea făpturii mele ca un pescar

mă \înturi precum spicul și-mpart'i cu dumicajtul
cu zările-n fîntină ochiul deschide-un șanț
te știu adine în mine ca-n fund de "mări uscatul
te-nfîgi ca o gingie mă datini ca un lanț.

Naivități studiate, de poză „cavalereasca” („ești limpede-n sufiare și proaspătă ca-n ploscă / (mă' crezi) în Vine-ti circuli un sri-ge superior”) se întîlnesc cu expresii rafinat-scenzuale, de Cînfare a *cîntărilor*:

în rumenire glasul sporește ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din sîngele'meu scump.
c,ind te primesc ca mierea din pleoapă și pe limbă
și te închei sub coaste tu degetul ca bumb.

O asemenea descătușare imaginativă arată că poemul e și un discurs *îndrăgostit de s/ne însuși*, exaltării erotice adăugîndUri-se și bucuria invenției intarisabile — un *sui generis* narcisism al iictului producerii. Nu c de căutat aici o „rotunjime” clasică a compoziției; textul pare că poate începe -de orunde, iar inchg? ierea lui e arbitrară, ca o bruscă oprire a, suflului : unitatea sa tine mai curînd de tensiunea afectivă, de un traiect mereu egal cu sine ol rostirii ardente a sentimentului. Insațiabil, fluxul imagistic aluvionar ce-l aproximează ii poate da totușj cititorului o anume stare de... sașietate, datorată tocmai acestei supraaglomerări a discursului metafrizant. în opera poetului, Cotomba își va găsi pandantul în 7ncan(atii-le din 1931, ca"re vor împinge șLmai de parte frenezia asociativă a acestui moment liric.

Cu *Utise* și *Brățara nopților* (care este un fel de continuare a- lui *Ulise* în regim nocturn), Ilarie Voronca își diversifică formula lirică, atingînd — îndeosebi în primul poem — și un echilibru superior al structurii discursive. rj//se — In care s-a văzut, pe bună dreptate, capodopera poetului și care e, fără îndoială, una d'm cele mai bune cărți de poezie modernă românească, realizează o semnificativă sinteză a creației de pînă acum și deschide totodată calea unor" experiențe. Viziunii pluriperspectivice a orașului constructivist i se imprimă fervoarea imnică, cu accente, pe alocuri, whitmeniene, iar în spațiul metropolei moderne (aici Parisul) se deschid „oaze” naturale, în care se redescoperă poezia frustată a elementelor. Compoziție de factură simultaneistă, poe-

mul face să comunice planurile cele mai diverse — notația „reportericească” a faptului cotidian se întilnește cu memorări ale locurilor natale, descrierea se împarte cu confesiunea euforica sau neliniștită, stilul pur constatativ se îmbină cu discursul fastuos ornat al „miliardarului de imagini”. Cu exemple în Apollinaire (la a cărui Zond critica a trimis în mai multe rânduri) dar și în Valery Larbaud sau Blaise Cendrars, însă cu acea efervescență unică a imaginației care-l caracterizează, Ilarie Voronca propune un fel de poem total, de acută modernitate, conceput ca imn închinat „veacului mediocrității”, orientat așadar programatic spre realitatea „imediată, lipsită de pretențioase gesturi eroice:

îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vîhăm ursul sur prin munții americani
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucigaiul birourilor...

E, aici, expresia — semnificativă pentru mutațiile universului liric românesc — asumării condiției „omului concret”, prizonier al stereotipurilor și constrângerilor vieții de fiecare zi („totul se va preface în ordinea impusă de calendare”, „orice zi e numerotată în arhivele nemișcării” — notează poetul, în linia obsesiilor avangardiste ale stagnării în „tipare” și „formule”), căutînd neliniștit o ieșire din solitudine, dar descoperind în același timp cu încîntare spectacolul Cetății moderne, „miracolul” faptului comun. Mai multe filoane ale viziunii se încrucișează, își fac ecou, se contopesc într-o structură discursivă rapsodică, mozaic în care se recomponă caleidoscopic panorama metropolei și, străbătînd-o, seismograma unei sensibilități agitate, ce cunoaște o diversitate de tonalități, de la strigătul disperat la entuziasmul imnic. Ca „reporter” *sui generis*, noul Ulise înregistrează cu o privire proaspătă filmul cotidianului, amintind încă, într-o oarecare măsură, de acea „expresie plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse” din manifestul constructivist, dar într-o sintaxă oarecum mai destinsă. „Veacul asigurărilor și al reclamei luminoase” capătă contur prin acumulări *d&* notații și asocieri metaforice insolite, sugerînd pe deschidere simultaneistă spre înfățișările marelui oraș: „pe bulevarde autobuzele /.../ acompaniază concertul prin fără fir” „scrișnesc din dinți marile cotliane”, „agenții companiilor de afișaj] primenesc rufăria zidurilor”, „se ascut zgomotele ca pumnale”, „evenimentele se succed ca ferestre”, „sîngele tău circulă paralel cu metrourile” etc. E un spectacol ce nu ascunde însă angoa-

2 sole și acutul sentiment al alienării individului prins în mișcarea convulsivă a existenței :

îți dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești
în tine

panică panică
desperarea aruncă semnale... —

te unde și năzuința unei autentice comunicări / comuniuni umane:

și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
cînd oare se vor întretăia orbitele noastre
așteaptăciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA.

Ambiguitatea lirismului lui Voronca, anunțată încă de la începuturi ca aliaj de stări și atitudini contrastante, de la tînguirea elegiacă, la frenezia vitalistă, se impune cu noi reliefuri și ki *Ulise*, unde, pe fundalul neliniștilor celor mai dramatice, apar și momente de destindere și regăsire a echilibrului lăuntric. Atmosfera agitată a metropolei face loc atunci unor imagini ce nu mai aparțin în mod strict universului constructivist, ci unei naturi fruste, elementare. Secvențe celebre, precum cea a pietii de legume, cu prospețimile ei telurice fixate într-o pastă flamandă, arată în ce măsură pillatiana „poezie a roadelor” sau plastica naivă a modernistului Adrian Maniu pot fi dezvoltate în ecuații insolite :

te oprești la vînzăroarea de legume
îți surîd ca șopîrlele fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele
boabele stau în păstaie ca școlarii cumînți în bănci
ca lotci dovleceii își vîră botul, înaintează
amurgesc sfeclele ca tapițerii pătrunjelul mărarul
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinate înnoptează iată tomatele ca obrajii transilvănenelor...

Dintr-un asemenea flux asociativ sugerînd interferența regnurilor, se încheagă — printr-o subtilă dirijare a dinamicii textului spre cristalizări mai „clasice” — imnul, bunăoară cel închinat cartofului :

și iată fața de hristos a cartofului

„el știe secretele nopții cu burdufo de liniști

Închini un imn cartofului

vreau limpezimea tăcerea ta
fruct al țarinei asemeni cu țarina
din pîntecul întunericului nu ne uita
îiitârește-ne cu uleiul nopților mina...

E ceea ce se întîmplă și în altă secvență, anterioară, unde, pe fundalul neliniștii provocate de agitația haotica a orașului, crește Ximnul elegiac al *ceaiului* — pagină de referință a întregit creații a lui Voronca :

CEAI'arșiță de buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta facă-se
culoarea ta ea căfrii trecute în spin

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEXI ca/e micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea, umilința...

Asemenea coagulări irnnice ale discursului liric atrag atenția, între altele, asupra unei specifice dinamici a textului. În intîmă relație cu linia ascendentă sau coborîtoare a „stării de spirit” pe care o exprimă : „odele elementare” apar ca puncte nodale ale tensiunii eului, în care aceasta se decantează, disciplinînd progresiv notațiile febrile de tip simultaneist, ce traduc neliniștea căutării de sine sau dinamica spectacolului citadin, în strofe muzicale ce unifică perspectiva după principiul „temei cu variațiuni”, — pentru ca, o dată cu epuizarea „suflului” imnic, să se desfășoare din nou *la* versurile albe, cu o sintaxă mai liberă, din care *s-au* desprins. Este cazul chiar al finalului acestui imn *al ceaiului*, care sugerează și printr-un artificiu tipografic amintita curbă descendentă a elanului liric spre „textul” comun *al vieții cotidiene. Poemul oglindește în felul acesta în însăși *litera* lui o stare de spirit pe care, la nivelul propriu-zis expresiv, o comunică suita imaginilor.

Ca și poemul anterior, *Ulisc* pune iarăși în joc o neobișnuită mobilitate a fanteziei. Notația directă, așa-7.irind „jurnalistică” a impresiilor e pusă pe același plan cu medierile de tip metaforic, într-un discurs indicînd în egală măsură priza directă la real și

la o realitate a cuvintelor, modelat de o sintaxă lipsită de constrîngeri, **tu** .sincope și rupturi voite ale planurilor percepției, cu incidente aparent! parazitare — menită să exprime și să se exprime ca echivalent al unui ritm interior transmis în chip direct scriiturii, -fără să se mai apeleze la vreo „idee” prestabilită, menită în mod tradițional „ilustrării” sau ornării metaforice. Li o schimbare fundamentală de perspectivă asupra limbajului poetic, pe care lecturi "mai recente au remarcat-o, distanțîndu-se de altele, datorate chiar unor nume prestigioase, precum G. Călinescu, — critic încă intrigat de prezența în această poezie a unuf „**Iru**. de concrete numite greșit imagini” și tare îi recunoștea, concesiv, autorului lui *Ulisc* — „*m limitele acestui imagism*” (s.n.) — „un simț al plasticeii cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridică la rang poetic orice percepție”

Poemul lui Voronca aduce astfel liricii românești din deceniul al treilea importante soluții novatoare, îmbogățînd universul imaginar cu date inedite ale „vieții imediate”, răsfrînte-întf-o dinamică specifică a discursului, pe măsura unei -sensibilități prin excelență moderne. Poetul aflat mereu în așteptarea „miracolului” și a „revelației” le descoperă în evenimentele de fiecare zi și în spații familiare citadinului — de la lectura gazetei de dimineață, la marile bulevarde, spitalele, bazinele de înot. sălile de gimnastică, circul,, terenurile de tenis — cu o fervoare imaginativă în care e înscris mereu figura unui spirit cînd entuziast, cînd angoasat, obsedat în fond de o acută nevoie de comunicare, de nostalgia plenitudinii existențiale, într-o lume de „vase comunicante” — contrapondere a solitudinii și înstrăinării în „veacul mediocrității”.

Nu altfel stau. în esență, lucrurile în *Brățara nopților*, poem scris, cum menționează autorul, între anii 1927—1929, deci paralel cu Cofomba și, în parte, cu *Hiscj*. E, cum spuneam mai sus, un Ufise nocturn, propimînd tot un *itinerar*, marcat însă acum de „promontoriile somnului în prăvălire” și parcurs de „caleștile vi-

1. O. Călinescu, *Istoria literaturii române*, ed. cit., p. 783. În legătură cu această problemă, a se vedea considerațiile lui M. Mîncu, op. cit., p. 18, pe marginea unor texte programatice ale poetului : „Numai procesul textualizării, transformă o grămadă de semnificații și semnificanți (semnele literare) într-un sistem coerent ce poate fi decodificat apoi în semnificația lui globală care nu depinde de cutare sau cutare „*sens*” dat cuvintelor, luate separat. În cadrul textului poetic, «sensurile» parțiale se metamorfozează într-un hipersemantism instituit de autonomia limbajului poetic”.

inima și plămîinii mei / Mi-am Încovoiat și cu trupul în muce-
gaiul zilelor / Am cîntat frunzele înserarea iubirea"...

În acest context, volumul *Plante și animale. Terase*, publicat
tot în 1929, se înscrie organic, aducînd doar o mai precisă deli-
mitare tematică într-un 'univers imaginar ce-si conservă princi-
palele coordonate. E o „întoarcere la natură”, pe care autorul lui
Ulise o anunța în elogiul ridicat pînă la imn din numeroase sec-
vențe ale poemului său. Sub un motto din Sun Francesco d'Assisi,
noile versuri, eliberate de orice angoasă, construiesc o lume si-
milt-paradisiacă, dominată de -sentimentul comuniunii cu natura e-
lementară. Paralel cu confratele Ștefan Roi din Poeme în *aer li-
ber*. (1929), poetul oferă un spectacol de eden primitiv, sugerînd
o vîrstă a unității originare a lumii, precum în aceste *Bucurii
îngăduite* .-

Cum se bucură de. eleganța trestiilor rațele sălbatece,
păpurișul destrămaturi cîntec pe panglica nemișcării
în ierburi alunecă" tătiunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuștii
pitpalacii împletesc un șal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism oglindesc înălțimile,
ploaia dăruie scoarțe oltenești pămîntului;

și plugurile fac dragoste cu țarina, o mușcă,
iepurii se pitesc la marginea zilei ca dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

Trimiterea la Francis Jammes' s-a putut face fără dificultate,
căci versurile lui Voronca transmit o similară emoție a înlîmpi-
nărjii fapturilor umile, o senzație de puritate și frăgezime, înscrisă
bunăoară în desenul delicat al mult-citatului poem *Privește* :

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge pleoapa potecilor
coapsele au o legănare !n mers ca apele
asinul cunoaște pleoapa potecilor...

Majoritatea poemelor constituie un fel de replică naturistă a
spectacolului citadin din versurile „integraliste”, de care ciclul
Terase mai amintește prin sintaxa relativ eliptică și unele imagini
șocant-moderniste : „cerul se schimbă ca plăcile- de gramofon”,
„încalcă-mi inima ca o frontiera”, „arc voltaic surîsul și în gest
amnar*”, „ce album de timbre marea mediterană” etc.

În suta cărților următoare, tipărite între anii 1930—1933, (Zo-
diac, Inctin/ciJ//, Petre *Schlemihl*, *Patmos*) scrisul lui Voronca nu
pare, la prima vedere, să" sufere modificări substanțiale. Temele
sînt, în mare, cele cunoscute, iar sub raportul sintaxei lirice se
poate vorbi de asemenea despre o anumită consecvență : accentul
principal cade tot pe *imagine*, ca agent al dinamizării viziunii prin
punerea în relație a unor elemente adesea distanțate, menite să
provoace „seînțea revelatoare”. Într-o măsură sau alta, noile poe-
me le continuă pe cele dinainte, iar o carte ca *Incantații* poate fi
considerată chiar o variantă mai extinsă a plachetei din 1927.
Colombo.

Dacă privim însă mai atent, vom observa că în ansamblul a-
cestei uțtime faze a creației românești a poetului, *Incantații-le* apar
mai degrabă ca o excepție, într-un moment cînd această poezie
se îndrepta spre alte orizonturi, conturate de celelalte trei cărți
amintite. Volumul din 1931 (scoatem din serie *Invitație la bal*.
publicată de asemenea în acest an, dar reunind, cum am văzut,
texte din etapa „integralistă”) este de fapt ultima manifestare
a imagismului „baroc” și „manierist”, structurat în formula „temei
cu variațiuni”. Relativa disciplinare „clasică” a versului (predo-
mină *alexandrinul*) e departe de a încorseta aici fluxul debordant
dl imaginației, frenezia lirică al cărei unic centru coagulant e —
ca în *Colombo* — prezența femeii iubite încît, comentînd volu-
mul, -Pompiliu Constantinescu era deplin îndreptățit să vorbească
despre un „delir cosmic”, o „frenezie rimbaldiană de jmagini”, un
„lirism de feerie cosmică”, de halucinatoare persistentă a plasti-
cii”, un „joc - neostenit al artificiiilor”, „înalte tonuri de odă”
într-adevăr, niciodată fantezia poetului nu s-a desfășurat cu mai
mare forță inventivă -decît în aceste poeme ale extazului erotic
• răsfrînt asupra întregului univers, magic transfigurată de puterea
iubirii:

Tu faci un semn și focul în înțeles s-arată
Apa-și găsește apa și în cuvînt cuvîntul
În inimă murg tînăr un înțeles să bată,
Din hanul de furtună să se desfacă vîntul
Iti treci ca un deseînțec mîna *tfîn* evocare...

Peisajul devine diafan și muzical, rotire de forme pure, într-o
transparență edenică:

1. P. Constantinescu, In *Scrieri*, voi. 5, București, Ed. Minerva,
1971, pp. 231—232.

Ascultă : șlefuită în muzici sticla crângii
 Profund pasul iubirii rostogolit pe minge
 In flgare ireală e lacrima tălângii
 Și-n scoarță suvenru-i răbojul pe meninge...

„Alchimistul imaginii” continuă să propună apropieri inso-
 lite, în prelungirea, adesea, a vechilor înclinații spre rafinamentul
 manierist, scriind despre „frumoșii cercei uitați pe masa veVde
 a oceanului”, „fulgerele sunind ca lingurițe de-argint”, „vocea ca
 o barcă cu pînzele pe buze”, „florile litere șterse”, „șopîrla ieșită
 din crăpătura, amurgului” etc..

Incantații-le demonstrează încă o dată în ce măsură poezia e
 pentru Voronca stare de grație permanentizată, totală disponibili-
 tate imaginativă, concretizată în emisia continuă a discursului im-
 nic, dar, nu mai puțin, întoarcere autoreflexivă, spre propriul u-
 nivers verbal, devenit el însuși obiect de odă, fie că este vorba
 de „versul alexandrin:., sunind ca q. monedă în salba de furtună”,
 de „versul care va rupe dogma” — „hohot, pădure despletită” —
 ori chiar de versul ermetic, „pe care cetitorul nu-l înțelege”. E-
 sențială rămîne permeabilitatea dintre lumea lăuntrică și cea din
 afară („nu mi-e străină nici o înfățișare-a lumii“-), forța transfi-
 guratoare a *cîntecului*: „cîntecul e cheia pentru astrală ușă / Cris-
 tal de apariții deschis vederii noastre”. Tocmai această magie a
 verbului, capacitatea lui incantatorie este aici miza supremă a
 poemului — și, de fapt, unitatea lui nu c de căutat la nivelul
 vreunei „idei” directoare, dezvoltată la modul exterior-discursiv
 (cartea întregă e un mozaic alcătuit, din cele mai diverse piese,
 un imens vitraliu cu ~ treceri bruște de la o culoare la alta), ci în
 natura stării lirice, în energia afectiv-imaginativă care mobilizează
 fluxul verbal, menținîndu-l în sfera de iradiere a obsesiei cen-
 trale. Avem de-a face cu un fel de „artă a fugii”, cu o „ofrandă
 muzicală” divers Instrumentată, într-o orchestrație polifonic-ba-
 rocă : o operă „deschisă” în variațiunile ei, ce pot fi dezvoltate
 la nesflrșit (cu riscul, nu întotdeauna evitat, al diluării substan-
 ței lirice), dar care se întorc mereu spre „tema” fundamentală :

Cînd prin tîmplă viața ca o sămîntă se umflă, trece.
 În laptele răcoros care-a spălat furtuna,
 În cîntecul greierului ascuns în piersice,
 În ploaia printre brazi ca un ceardac la Putna,

În fulgerele sunind ca lingurițe de argint.
 În cămara cu-arome de suvenir, de gutuie,"

Suris ca o mînușă uitat în pian, în fluier.
 Din ringlodă spre-albastru mai prohind suind,

Pînă-n monedele dansului, pînă-n hohotul plinii,
 Pînă-n părul conducînd în mansarda din flaut, *
 Pînă-n omida "odihnind pe crepusculul mîinii,
 Pînă-n versul acesta în care te cînt și țe laud.

Ca la Mallarme, pentru care lumea era făcută ca să sfîrșească
 într-o carte, „toate înfățișările; lumii” trebuie să ducă și la Vo-
 ronca spre versul incantatoriu, care-și afirmă orgolios puterile or-
 fice, unificatoare.

*

/

Cu irnagismul lor expansiv, învăluind în rotitoare nebuloase
 focarul *eresului*, într-un tîjurs care-și oferă mereu noi pretexte
 de exaltare, pîrînd a deveni, de la un puncta „sfînt trup și hrană
 sieși”, IncantutiMe constituie, cum spuneam, punctul extrem, a-
 tns de fantezismul jubilarului al poetului. Cartea precedentă, *Zo-
 diac*, și celelalte două următoare indică direcții ale creației sale
 care, dacă nu sînt radical diferite, deplasează totuși centrul de
 greutate pe alte atitudini, aducînd și anumite schimbări de or-
 dit'Ul structurii discursive. Se mai poate vorbi încă, desigur, și aia
 de imagistica somptuoasă, cu acele ramificate rețele de analogii
 în care criticii momentului descopereau fie „un fel de apel cos-
 mic, de confundare în ritmul interior al elementelor, naturii” \ fie
 un „al doilea moment al suitei panteiste” (urmînd celui ilustrat
 de Brdfara *noptilor*). Insă dincolo de asemenea constante, suita
 inaugurată de *Zodiac* indică, paralel, și o tendință de eliberare a
 frazei poetice de supraîncărcătura imaginilor, de relativă simpli-
 ficare a expresiei confesive, ce ia tot mai mult înfățișarea-ample-
 lor, pateticilor „versete” whitmaniene, pentru care contează mai
 puțin performanțele „alchimiei imaginii”; cjt "antrenarea unor date
 ale concretului obiectual în curgerea amplu desfășurată a rostirii
 solemne, — retorică a comuniunii cu o umanitate vă2ută în per-
 spectivă planetară. Perpessicius a remarcat primul, dacă nu ne în-
 șelăm,- această caracteristică, atunci cînd, în recenzia la *Zodiac*,
 punea alături de „elanul cosmic” și „arborescenta imagistă”, „bri-
 za cînd expansivă, cînd potolită, a immurilor de expresie umanitară

1. P. Constantinescu, *Ilarie Voronca*, „Zodiac”, în *Scrieri*, voi
 5, ed. cit., p. 227.

2. Perpessicius, *Ilarie Voronca*, „Zodiac”, în *Mențiuni critice*
 IV, București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, pp. 86—87

din poemele «lirelor de iarbă» ale lui Walt Whilman" Astfel de accente nu lipseau, cum am văzut, nici din imnul închinat în *Ulise* „veacului mediocrității”, și nici din acele pasaje din *Drăgaru nopților*, unde poetul își mărturisea direct solidaritatea cu omenirea în suferință. Accentele sociale devin însă mai apăsate, confesiunile subiectului liric capătă o notă de dramatism, mai acut, neliniștile individuale sînt proiectate pe un orizont al colectivității umane. Discursivitatea, evitata în genere în cărțile anterioare, prin fragmentare și dispersie imagistică, e acum mai evidentă, imprimînd textului contururi de „program” orientat pe o idee, care contribuie mai mult decît altădată la închegarea ansamblului.

În *Zodiac*, această relativă geometrie a „ideii” privește în-deosebi statutul poetului și al poeziei. Este tema unificatoare a cărții, care poate fi definită ca o amplă *ars poetica*: întregul discurs liric e structurat în jurul problematicii scrisului, asumat ca dimensiune existențială majoră. „În frunte un stigmat, la dreapta echinoxul” — sună, emblematic, primul vers, numind cele două mari • deschideri ale „viziunii: spre o subiectivitate marcată de sentimentul vulnerabilității sale, al unei tragice predestinări, dar și spre orizontul eliberator al unei lumi pe care magia verbului liric o poate antrena într-un proces de uimitoare metamorfoze. Dialogul dintre poem și *univers*, ca punere în relație dinamică u realului cu imaginarul, unifică discursul atît de despletit, în aparență: „pe ghergheful înalților cedri se urzește brocartul poemului”, „visul plîpînd ia forma zăpezilor din zboruri”, „frunzele sunt fluturii verzi adormiți în cuvinte”, „elanul se imprimă în arbore și-n slovă”, „în glas se-ntorc ținuturi”, „atîtea invizibile călătorii te leagă de-o formă virtuală”. *Revelația, miracolul, misterul* — termeni cunoscuți din publicistica militantului avangardist — reapar mai frecvent decît oricînd și în versuri, în opoziție cu figurile stagnării și inerției, cu „această-ntemnițare a omului într-insul” — de unde și misiunea explicit formulată, pe care și-o încredințează poetul:

Să vă scutur din somnul, vostru oameni îngrășați de tenebre
Să vă arunc în sîngele cărnii tăciunii sffrlitorî ai stelelor
Să vă învăț să prindeți In lațul privirii bivoli] opintiți ai nopții
Să înțelegeți dansul visului pe frînghie de viscol'
Să vă treziți din lene pentru foamea și setea fecundă
Să recunoașteți misterul care juca o horă fantastică peste pleoapele
voastre închise.

1. Perpessicius, *op. cit.*, p. 87.

E o „pedagogie” lirică tipic avangardistă, ce transpare acum mai direct, transferînd proiectul transformator din manifeste în poeme, cu o nouă energie și încredere în puterile revoluționare, ale cuvîntului :

Imbracă-te în odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu fața ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ti în locul somnului un steag de viziune
• Apasă genunchii pe șaua colinelor ca un războinic
A/\îrle peste plete o chivără de flăcări

Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Și-n biruinți și-nfringeri cu pieptul în vîlvătaie
Văzduhul să te afle și-o auroră să-ți răspundă.

Un astfel de angajament răspicat al poetului și poeziei e dintre cele mai apte să măsoare schimbările intervenite în această etapă a creației lui Voronca. Ele coexistă, desigur, cu fantezismul liricii de pînă acum, căci pe mari spații ale textului se desfășoară în continuare baletul imaginilor feerice ale unui cosmos sărbătorec: „Ca prințesele norii se tolănesc pe perinî albastre { Lumina v-o licoare în erubeta fulgerului / Fluviile duc trena oceanelor ca pajii”, „pasărea ca o fundă e-n dimineața clară”, „în unde se-aprind peștii, lucesc ca policandre / și-n sala de, bal a verii alunecă rochiile sonore”.

Direcția confesiunii patetice din *Zodiac* se prelungește în* volumul din 1932, *Petre Schlemihl*, suită de poeme ce reia motivul cd/â(or;ej din *Ulise* — numai că noul itineraj e mai puți» al descoperitorului de miracole ale faptului cotidian citadin și ale lumii elementare, cit, mai degrabă, o *rătăcire* a omului (poetului) însingurat, romanizatul *Petre Schlemihl*, cel ce și-a pierdut umbra, ori evreul rătăcitor Ahasverus, figuri emblematică ale înstrăinării :

Singur, singur
Plutesc peste mahalaua depărtată

Sunt singur prin cositorul înviind cohortele de îngeri,
Fără umbra mea ruptă fărime ca o scrisoare aruncată vîntului,
Fă^ă umbra mea care era scara de mătase conducînd spre balconul
altor oameni
ȘI totuși am văzut ce ascundeau ferestrele semenilor mei: masacrele,
îngenunchieri le...

Tonul lamentației elegiace predginează aici, într-o irizare mai amplă și cu o rarefiere, deja remarcată în *Zodiac*, a aglomerărilor de imagini de altădată. „Structura discursivă” observată de G. Călinescu la apariția Volumului, se impune o dată cu sphimbuivo registrului imaginar, mai apropiat de „proza” realului — și criticul putea cita cu ușurință în sprijin un fragment ca acesta, din *Pe deasupra dosarelor*, unde descoperea „o invectivă aproape proletară împotriva plătitudinii burgheze”¹:

Nu, n-am fost eu alături de voi, oameni, în cimpuri,
 <An<i hohoteați lingă grânele decapitate,
 Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe când străluceau pe tăvi
 Lopeți pline cu zilele și nopțile fraților voștri în locul bulgărilor
 de cărbune.

Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe când străluceau pe tăvi
 Parcuri de vânătoare, în vreme, ce sub ferestre
 Refluxul de tenebre tira înfometării în nisip ca niște alge,
 Și-n mintea poetului aurora se rumenea ca o piine.

Se poate afirma, împreună cu G. Călinescu, că o atare discursivitate dăunează unor poeme unde „apar atitudini și concepții pe care (poetul) le tratează retoric, în chip de invectivă și program” — dar numeroase alte secvențe își recâștigă autenticul suflu liric, fie că este vorba de viziunile de coșmar expresionist, fie de lamentația solitarului, ori de reveria solară a unui univers înnoit. Cîte un poem precum Schiitz/mus se apropie chiar de echilibrul clasic al expresiei, exaltînd vitalitatea telurică regăsită (în linia Pillat-Fundoianu), dar cu un gust particular pentru atmosfera eterată și muzicală, amintind de exaltarea din mai vechile „imnuri”:

Odaie' cu arome a unui han în munte
 Soarele, naftalină, în rufele din scrinuri,
 Cu brazi ce-și trec lumina în cerc ca niște unde
 Ecurile, butii pleznind de-atîtea vinuri,

Sau aurora, clopot de var în căni cu lapte,
 Culori, zvonuri clătite cu-odihna în cerdac,
 Umed și bun pămîntul cu aburii în șoapte,
 Tristețe sfărîmată sub crengi ca un gîndac...

1. G. Călinescu, *Ilarie Voronca*, „*Petre Schlemihl*”, în *Adevărul literar și artistic*, XI, 1932, nr. 624, p. 7.
 2. *Ibidem*.

'JM

'>

9

i

l

a

„Artele poetice? nu lipsesc nici din această carte, și «le indică aceeași opțiune pentru o poezie deschisă către „toate înfățișările lumii”, convocate în caleidoscopul verbal:

*

Și poemele sunt ciubotele de șapte posti :
 Care mă duc din cercul polar la caldul tropic,
 Și-n vis ca-n geanta unui botanist recundști
 Ierburile atîtor distanțe stînd alături.

Cine a spus că slova c-un lanț de-necete schimburi.
 Și literele închise ca păsări în odaie ?
 C-un singur vers poți trece prin patru anotimpuri,
 Și pasul din poeme un continent îl taie.

(Ciubotele de șapte posti)

Formula „poemelor ca niște vase comunicante” apare în mod semnificativ și aici, concentrînd esența unui program liric pe care, în registre diverse, îl ilustrează întreaga poezie a lui Voronca.

Cu *Patmos și alte șase poeme* (1933), care e și ultima culegere de versuri publicată de poet în limba română, se atinge din uou un punct de vîrf al creației sale. Și imagistica luxuriantă, și accentele discursiv-relorice se prelungesc în noua carte, pe linia *Zodiac* — Petre *Schlemihl*, însă coeziunea registrelor imaginariului este aici mai mare decît oricînd, prin exploatarea și intensificarea viziunii de factură onirică. Cum se întîmplă de obicei în lirica lui Voronca, poemul e organizat tot în jurul motivului central al *itinerarului* și cdiătorief: un drum, aici, printre proiecții fantasmice, într-o atmosferă de vis feeric sau de coșmar și un peisaj în care obiectele își pierd contururile precise, iar materia devine imponderabilă și transparentă. „Aspirația spre dematerializare”, „sentimentul j[.] de eteritate într-un decor cosmic de puritate originară” au fost remarcate de la primele lecturi critice — și aceste elemente apropie poezia lui Voronca de vizionarismul suprarealist. Dinspre suprarealism vine și motivul liric al „călăuzei” himerice, — aici „Insula-Nălucă” *Patmos*, — „pămînt al apocalipsului”, aproximat însă mai puțin ca apariție terifică, și mai mult ca teritoriu al revelațiilor ultime, după străbaterea unui itinerar cvasi-inițiativ, ducînd spre orizonturi metafizice, scaldate într-o „lumină perpetuă”:

1. P. Con&ntinescu, *Ilarie Voronca*, „*Patmos și alte șase poeme*”, op. cit., pp.-238—239.

Pe malurile surpate stăteau frumos păturite albiturile timpului..
Lumină perpetuă,
Un vînt roz ca o scoică șlefuită de aurore
îmi spăla sîngele cald
Lumină clară...

(întîia apariție)

Sentimentul alienării și timbrul patetic-elegiac al Unor versuri din cărțile precedente își mai prelungesc ecourile („Am fost pretutindeni omul Străin, / Care ascultă fără să ia parte, tocme^ i lile, căderile la învoială”), însă predominantă e) starea de beatitudine și extaz, într-un univers fulguranț în care totul e magie a metamorfozelor luminoase și muzicale: „O viață nouă coboară din munții limpezi”, „anotimpurile [sînt] amestecate ca niște polenuri / In gurile noastre devenite corole”, „Un geniu al apelor preschimbă- miresmele în luntri subțiri” „Undițele au devenit harpe. Flintele flaute”. Mișcarea cuplului (femeia amintește de suprarealista „femme-fee”), e flotantă, pură levitație, „răpire” ex-j tactică în zonele înalte ale spiritului:

„Simți — îmi spuneai — prezenta_ atîtor călători în
jurul, nostru. Invizibili”

Nori suflați cu aur ca niște "călești
Merg spre apus. Sub respirație se aburește ca
o sticlă azurul,

Cer risipit fax, suflet. Și tu ca *alt* cer te risipești. ^
Dar poate suntem chiar norii ușori suiți în slavă, \
Clari, fără legături, cum sunt bulele de aer într-o apă,

Sus întîlnim păsări lîncede ca niște valuri
Liniștite. Suflet numai. Atît mai suntem. Și ce bine
Ne simțim. O adiere calmă ne duce pe alte maluri —
Din plante întîlnim numai aroma. Numai zumzetul
suav din albine.

(*Au /ost oameni ?*)

Diferența față de celelalte cărți se vede imediat. Gustul baroc-manierist pentru jocurile de artificii ale artei combinatorii aproape că a dispărut, succesiunea agitată a imaginilor șocante cedează locul calmei derulări a viziunilor unei lumi în care „scînteia revelatoare” nu mai pare *provocată* de tensiunile eului, cît *primită* ca o ofrandă a reveriei. Intr-o asemenea perspectivă este remodelat și discursul umanitarist anunțat de ultimele volume, care-și

atenuează sau pierde nota de dramatism, pentru a, se rosti ca expresie a încrederii într-o nouă vîrstă de aur a omului :

Zi liniștită. Zi luminoasă,
Cu semănăturile strălucind lîngă soarele de aramă.
Cu împărțirea dreaptă a bucatelor,
t Lîngă arborii desfăcuți între finețe și vînturile
de argint.

Iată-te tu, omule bun,
Argat sau cîntăreț cu uneltele amiezii,
Cîinii latră bucușoși, plopii îți ies înainte
Din vocea ta bunăziua urca limpede.

(*Bunăziua urcă limpede*)

Din cînd în cînd, substratul de angoasă răbufnește totuși la suprafața poemului închegînd peisaje apocaliptice în care stihialul expresionist și straniețea suprarealistă se întîlnesc, precum în remarcabilul poem *Pregătiri de plecare* :

...și totuși fimiile vor muri ca niște orătării
Din pădurile mari miresmele

Vor porni o dată cu arborii spre ferăwtraie
Noaptea' va încerca ferestrele
Va pune lacăte de ploaie
s Vor fi vînturi mai mari decît țările,
Păsări îți vor ciuguli hohotele -

Dar numai glasul va rămîne
Ca o *sare* a mării ucise. .

Dar *Patmos* rămîne în mod preponderent un „poem al extazului” și al viziunilor eterice, care-l apropie pe Voronca dacă o să-i căutăm repere printre suprarealiști—mai degrabă de un Paul Eluard sau Robert Desnos. Pentru evoluția ulterioară a poeziei sale în spațiul literar francez, vor conta îndeosebi elementele de vizionarism din -poeme ca *Bunăziua urcă limpede?* desenise generos spre timpul universalei fraternități.

Schimbările intervenite în ultima etapă a scrisului românesc al lui Ilarie Voronca, pe care le-am semnalat m linii mari, nu sînt desigur tară legătură cu o" anume reorientare a mișcării de avan-

gardă (suprerealiste) din anii '30, când accentele sociale se impun cu tot mai multă evidență, atât în textele programatice cât și în poezie. Prezente de la început și în avangarda românească, ele cunosc un moment de radicalizare (îndeosebi la Ștefan Roll și Geo Bogza), care va duce chiar la distanțarea critică a unor militanți ai mișcării de ceea ce unul dintre ei — Ștefan Roll — vnumi, în ultimă instanță, „falsa avangardă”, chemînd la o angajare mai directă în acțiunile stîngii revoluționare. Nu e de neglijat, pe de altă parte, nici firescul proces de „clasicizare” a avangardei (asupra căruia a atras atenția Adrian Marinol), de „«imblinzire^ inevitabilă”: nonconformismul spectacular inițial e treptat depășit spre atitudini mai moderate, semn al unui început de integrare și „recuperare” în și de către o *tradiție*.

În ce-l privește pe Ilarie Voronca, am putut remarca, încă în faza sa constructivist-integralistă, anumite „devieri” de la exigențele strict doctrinare, semnificative de fapt pentru tendința mai generală a curentelor de avangardă de la noi spre o „sinteză modernă”, în care diversitatea formulilor înnoitoare să poată fi fructificată cu cit mai mult profit în contextul literar al momentului, în orice caz, după ce primele entuziasme ale adeziunii ca și necondiționate la programele amintite s-au consumat, gustul independenței se face tot mai vizibil la poetul nostru, căruia modernismul extremist îi apare, în cele din urmă, drept o „formulă” ca oricare alta, o „etichetă” de imperfectă aproximare a substanței vii a poeziei. Cel ce declara în *A doua lumină* (1930) că „între a' trăi aventura și a o scrie preferă) ipostaza din urmă”, arătîndu-se preocupat de reducerea „diferenței de voltaj” dintre tensiunea lăuntrică și cuvîntul, ce urmărește s-o exprime, nu putea să nu se despartă, mai devreme sau mai tîrziu, de exclusivismul inițial; e, aici, și o dovadă a maturizării conștiinței sale estetice. Marginalizarea programatică în care se instalase avangarda începe, oricum, să nu-i mai convină, iar nevoia de recunoaștere a propriei valori, prin pătrunderea scrisului său într-un circuit public mai larg, se face tot mai mult simțită. Desigur, intră în joc în acest proces și rațiuni de ordin psihologic, social și etnic, agravate într-o epocă de convulsii și conflicte care vor motiva, în parte, și decizia autoexilării în spațiul literar francez, după 1933.

Într-o asemenea ambianță complexă, relațiile poetului cu avangarda, reprezentată atunci, în esență, de gruparea *unu*, suferă modificări importante. Publicarea volumului de versuri *Incantații* la „oficiala” editură „Cultura Națională” (1931), ca și demersurile

1. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, ed. cit., p. 217/.

sale pentru a fi primit membru în Societatea Scriitorilor Români — acte inacceptabile din punctul de vedere al radicalismului avangardist — vor provoca tulburări grave în aceste raporturi, ducînd la ruptura definitivă. Retragerea unui articol-poem — *Obrazul de cretă** — ce urma să fie publicat în numărul 40 al revistei unu (noiembrie 1931) și care conținea, se pare, atacuri „la adresa unor tovarăși de grupare, a fost pretextul acestei rupături. Spațiul de*pe prima pagină a revistei, ce trebuia să fie ocupat de acest material, a fost lăsat alb, pentru a fi însoțit, marginal de o notă polemică a redacției, șt urmat de un pamflet abia voalat semnat de Gheorghe Dinu (Ștefan Roi), sub titlul *Șacalul acestui colibri*. Recenzia la *Incantații*, intitulată ironic „Poeme de Ion Pillat și Ilarie Voronca”, din numărul următor, ca și comentariul la volumul Ac! de prezență din 1932 (ambele datorate lui Ștefan Roll) vor condamna în termeni duri „dezertarea” poetului în rîndurile „oficialității”, constituind totodată pretextul unor reflecții critice (din unghiul noilor adeviziuni la militantismul „adevăratei avangarde” de stîngă) asupra limitelor revoltei avangardiste. „Excluderea” lui Voronca urma, de altfel, modelul gesturilor similare ale lui Andre Breton în aria suprarealismului francez, în numele ~ conservării „purității” mișcării.

Acest accident — nejustificat, de fapt, de realitatea *Opctei* poetului (căci IncanfoJiHe se înscriu într-o deplină continuitate față de demersurile avangardiste anterioare) — reprezintă totuși pentru Voronca, oarecum paradoxal, momentul unei eliberări: fără să trădeze, în esență, spiritul avangardist, el își va putea exprima mai deschis niște puncte de vedere ce se conturaseră încă în perioada colaborării la unu, și ele atestă tocmai acea alitudinanță larg comprehensivă față de poezie^ dincolo de orice limite impuse de un program anume, fie el și cel al avangardei.

Articolele și eseurile-poem din volumul Acf de prezenta (1932), ca și luările de poziție din anii imediat anteriori, certifică o asemenea tendință. Ele exprimă, pe un fond de neliniște agravată și cu o acută conștiință a solitudinii, nevoia imperioasă a^ unor certitudini, aspirația spre «o generoasă solidaritate umană. Deja în *Obrazul de cretă* se pot citi asemenea rînduri de confesiune patetică „Noaptea se îngrămădește tot mai mult la ferestre, ca o lavă ce mă va izola pe deplin. Nu se poate I Trebuie să ies dintre zidurile acestea, să înfrunt cuțitele care mi se vor prinde de carne ca într-o planșe a îndemînfril la reprezentația'de gală [..], Si iată-mă-s ca un giuvaeriu: iau în mină ceasornicele mici de

1. Textul a fost tipărit în volumul Acf de prezentă (1932).

vorbe, le clatin încet lingă auz, aștept din împletirea de rotițe tic-tacul revelator. Voi lăsa tenebrele să se desfășoare ca niște \ă-luri de doliu V Voi întârzia în obscuritate? Sau din glasul meu \oi face bucățica de cuarț cu cure conviețuitorii mei vor tăia pietrele atitor vedenii? Cit de departe mi se par de aici acele-pretenții'iiigimfate de -eliberare din artă». Asculta: mă supată •u ceea ce faci.-ci pretenția" ta că faci «altceva-, tind taci același lucru; adică literatură, adică pictură [...]. Să rărnînem la mierlele noastre. Suntem literați, suntem pictori" '.

Această recunoaștere a propriului statut de artist, cu ineren-tele sale limite impuse de specificul-limbajelor utilizate, presupune și acceptarea, cu conștiința acelorași limitări, a altor „formule" de artă, în numele unei receptivități și înțelegeri superioare. Distanțarea de exclusivismul avangardist își găsește astfel b explicație în care intră și nu puțin orgoliu, afișat de ret „exclus" ca'o reacție de apărare: „Ceea ce, m-a depărtat de cîii\ a din cei pe cari îi crezusem aproape nu'a fost numai o diferența do cunoaș-tere și de inițiere {***}. dar și o deosebire de intuiție, o libertate de spirit care mi-e proprie și care mă face să păstrez o nuanță di- îndoială acolo unde alții opun cea mai sigură și suficientă din- tre atitudini. De aceea n-am admis niciodată pentru poem o țî- nută dinainte stabilită — numească-se . ca «modernism™- sau «arhaism» — știind bine că, așa cum puțin le pasă vîntului, legu- mei sau omizii, de regulile hotătite în laboratorul cu ferestrele închise, și poemul, care, stărui să cred, e putere captată din afară (suu din el) de antenele poetului, nu va putea fi niciodată hotăr- nicit între granițe preconcepte"². Autorul acestor rîndurj are dreptul să trimită, într-o notă, la mai vechile sale afirmații pro- gramatice din 75 H.P. — „cînd formulă va deveni ceea ce facem, ne vom lepăda și do noi" — pentru a marca o consecvență a atitudinilor, însă nuanțarea, dacă nu și schimbarea radicală a punc- telor de vedere, e totuși evidentă: obsesia inovației absolute, co- respondentă . cu „pulsul epocii", nu era totuși scutită atunci de parfi-pris-uri tipic avangardiste, cu antitraditionalismul declarat, ce acompania/promovarea formelor noi de expresie. Or acum Vo- ronca renunță la asemenea atitudini, scriind că: „în nici un caz o operă nu poate fi pusă în funcție, de vîrstă sau de epocă. In- tuiția artistului adevărat e totdeauna matură, adică imuabilă"³.

1. Marie Voronca, *Act de prezență*, ed. cit., p. 24.

2. *Prelată Ia alte poem* în voi. cit., p. 78.

3. *Ibidem*, p. 79.

Și tot aici își propune să asculte, „alături de discipoli, învățătu- rile bătrînilor maeștri" !

Articolele publicat* intermitent în ziarul '*Adevărul* între anii 1935—1937 evidențiază și mai pregnant mutațiile ce se produc în concepția sa. El va face acum „elogiul bătrîneții" ca vîrstă a în- țelepciunii și echilibrului spiritual, va întîmpina cu înțelegere cele mai diverse formule literare, de la Arghezi și Racovia* la Pillat sau Perpessicius, de la Galactton șr Sadovcanu, la Rebreanu și E. Lovinescu, se va manifesta ca partizan al toleranței și compre- hensiunii în planul mai ^general al relațiilor umane, reșpingînd orice formă de exclusivism,, într-un spirit larg democratic.

Voronca rămîne, desigur, aceeași. sensibilitate - neliniștită ce se afirmase în spațiul ovangardei, — și considerațiile sale mai recente despre poezie nu diferă, în fond, de reflecțiile de altădată, privind libertatea neîngrădită a discursului liric ca expresie a fre- neziei eului entuziast sau tulburat de angoase: „tii însăși esența ei — scrie poetul — poezia înseamnă magie, adică posibilitate de rupere din legile terestre, fizice. Transmisiune a materiei, ca și a qîndului: iată, deodată pereții odăii se dau parcă la o parte și, printre mobile, alături de tiru* care stai cu cartea de poeme ca o cutie miraculoasă în miini, un fluviu de vedenii începe să circule, păduri cu păsări stranii, oglinzi de oceane sau mulțimi în exal- tare. Poezia poate fi desigur o baghetă de iluzionist care sf scoată din buzunarele realității imediate cele mai multicolore panglici. Dar poezia, poate fi în același timp orice. A hotărî dinainte că poezia trebuie să îmbrace cutare formă, să răspundă cutărui gînd, *a limita poezia* înseamnă a o ucide" K Dar — fapt important — aceste laturi magic-spectaculare a poeziei, Voronca îi adaugă, pu- nînd-osubun accent mai apăsător decît altădată, *dimensiunea so- cială*, participarea la frămîntările epocii, mai profunda implicare în problematica omului contemporan: „Poetul, păstrîndu-și încă uneltele de vizionar și de magician, a descins în arena timpului său. [...]. Poezia nu mai e, ca pe vremea «Almanahului muzelor», o plantă cu rădăcinile în aer. În cîntecul de dragoste pentru ochii sau surisul iubitei, strălucește ceva din neliniștea, din angoasa lumii prezente". Recunoscînd lirismului de azi „o mare forță de profeție", el scrie mai departe: „Poetul ros și chinuit de injusti- țile și de incertitudinea epocii lui, rămîne totuși mesagerul ves- titor al unor timpuri fericite"². E un mod de a spune ci poezia are o *misiune* (cuvîntul e rostit, de altfel. În alt articol), iar

1. „Pcncfm poezie", în *Adevărul*, XLIX, 1935, nr. 15745, p. 1.

2. *Ibidem*.

aceasta e definită sub semnul generos al solidarității cu suferințele, revoltele, dar și cu aspirațiile de mai bine ale unei umanități fraterne : „La oricit de mari Înălțimi ale frumosului ar ajunge arta, frumosul acesta nu e posibil dacă el nu evocă în același timp un sentiment de frăție pentru cei asuprași de revoltă pentru o stare de lucruri nedreaptă, dar, de bună seamă, trecătoare. Spectator al unei in justiții, poetul se va vedea totdeauna în locul aceluia care suferă in justiția, și nicidecum al aceluia care o provoacă. E singura trăsătura pe care autorul acestor rînduri ar avea nemodestia să-și-o recunoască” *. Nobilă profesiune de credință, care concordă pe deplin cu mesajul pe care, indiferent de vîrsta lirică a poetului, opera sa îl transmite, conferindu-i noi valențe îndeosebi în ultimele volume tipărite în româneșie, iar în anii următori în creația sa de limbă franceză.

Înainte de a deveni însă poetul român de expresie franceză, Ilarie Voronca a mai scris un număr de 14 sonete (1934), rămase, cu excepția unuia singur, netipărite în timpul vieții sale. Fără să aducă schimbări în universul său imaginar, ele confirmă procesul de „clasicizare” a scriiturii, prin apelul la structurile tradiționale* ale versului, încercate, din cînd în cînd, și în cărțile anterioare. Opera sa românească se rotunjește astfel sub semnul unui echilibru formal îndelung căutat, după traversarea unor experiențe dintre cele mai îndrăznețe, cu corfsecințe majore în evoluția liricii și a reflecției asupra limbajului poetic în spațiul nostru cultural

*

În Franța, unde se stabilește în 1933, îngrijorat de semnele unor persecuții rasiale, Ilarie Voronca va mai avea în față mai bine de un deceniu de creație, în care publică aproximativ tot atîtea cărți cîte tipărise și-în țară. De prin 1925, cînd își continuă studiile la Facultatea de Drept din Paris, cu gîndul, nerealizat, de a-și lua și doctoratul, (licența în Drept o obținuse încă la București, în 1924), șederile în capitala Franței fuseseră numeroase; a fost angajat, între 1926—1930 la o companie de asigurări. Legăturile cu mediul literar românesc, mai ales cu cel avangardist, au rămas mereu foarte intense, iar revenirile în locurile natale — frecvente. (A funcționat, după 1930, în Direcția Presei, de pe lîngă Consiliul de Miniștri, de unde a fost, la un moment dat, concediat).*

1. *Duminicile viitorului, în Adevărul, XLIX*, 1935, nr. 15823, p. 1—2.

„Introducerea” în poezia franceză și-a făcut-b prin traducerea a trei dintre cărțile sale românești — *Ulise* (sub titlul *Ulysse dans la cite*, 1933[^], *Petre Schlemihl (Poemes parml Ies bommes*, 1934) și *Patmos* (1934): o substanțială, așadar, carte de vizită, înaintea apariției primelor poeme scrise direct în franțuzește — *Permis de stejour (Permis de ședere)* — 1935. Cele care le-au urmat (între altele : *La poesie commune* — *Poezia de toate zilele*, 1936; *La loie est pour l'homme* — *Bucuria e pentru am*, 1937; *Amiffe d'fscnosos* — *Prietenia lucrurilor*, 1937; *L'Apprenti iantmc* — *Ucenicul iantomă*, 1938; *Beaufe de ce monde* — *Frumusețea acestei lumi*, 1939; *Confre solitude* — *Contra singurătate*, 1946) nu sînt fără legătură — cum am anticipat — cu direcția ce începuse să se contureze tot mai limpede în *Zodiac*, *Petre Schlemihl* și *Patmok* — adică cu acea poezie de neliniști dramatice, larg compensate de viziunea unor „timpuri fericite”. E lirica „pmanimistă” * în care patosul whitmanian dinamizează un discurs cu luminoase deschideri spre „oamenii viitorului” și „poeții care vor aparține mulțimilor”, ca purtători ai unui mesaj de „bucurie și izbăvire a omului”, cu credința că „nimid nu va întuneca^ frumusețea acestei lumi”. Fostul „miliardar de imagini” renunță acum în mod deliberat la imagismul spectaculos de odinioară („N-aș mai găsi nici o bucurie să împreună cuvinte bizare, / Nici chiar imaginile cele mai surprinzătoare; îmi amintesc unele, dar la ce bun?”)’, în favoarea unei expresii simple și directe, colocviale, animate de entuziasmul imnic al întîmpinării „mulțimilor fericite ale viitorului / Cînd timpul acesta întunecat va fi dispărut. Și toți, oamenii / Și glndurile lor, bucuriile lor, vor fi ca vasele comunicante”... Dacă mesajul poetic devine acum mai transparent, într-o expresie mai discursivă, obsesia fundamentală a comuniunii cu Totul uman și cosmic rămîne statornică: a situa eul și lumea în poziție de „vase comunicante” fusesse și năzuința supremă a poetului de avangardă. Într-o epocă, însă, în care valorile umane fundamentale erau amenințate de ascensiunea brutală a fascismului, Voronca se arată încă o dată sensibil la „ritmul vremii”, opunînd sumbrelor perspective viziunea încrezătoare și pură a unui timp al fraternității. Ne-o spun și aceste versuri cu sunet testamentar, din *La poesie commune*

1. v. Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, București, Ed. Minerva; 1974, p. 419.

2. Versiuni românești de Sașa Pană, — v. I, Voronca, *Poeme alese*, București, Ed. Minerva, 1972.

Către voi, oameni ai viitorului,
Se-ndreaptă^gîndul meu.'
Și vreau să exclamați
„Era dintre-ai noștri”, cînd veți citi poemele mele.

Și e semnificativ că, în *Epilogul* mării sale cărți, *De la flaudelalre laq suprarealism*, Marcel Rayraond distingea în versurile franceze ale poetului sunetul original, pe fundalul de angoasă, revoltă, „nihilism și agresivitate” al majorității liricii momentului : „Totuși — scria autorul — Ilarie Voronca, poet român care a scris și în limba franceză, cîntă aproape singur, în revărsatul unor zori din care aburul zilei nu se va înalta, un cîntec al inocenței : el bineCjUvîntează împăcarea omului cu omul și aduce buna vestire a poeziei” De altfel, participînd activ, mai tîrziu, în mișcarea Rezistenței franceze antifasciste, poetul avea să certifice în chipul cel mai direct un angajament pe care poezia sa nu conținea să-l exalte, dincolo de anxietățile „și dramele” personale. În anul în care urma să se predea morții din proprie voință (după o ultimă întoarcere în țară, în ianuarie 1946, cînd fusese întîmpinat sărbătorește de lumea scriitoricească), se publicau totuși poemele din *Contie-solitude*, iar un manuscris al său purta titlul *Petit manuel du parlait bonheurZ...*

În spațiul literaturii române, opera lui Ilarie Voronca — pe care ediția de față o restituie cititorilor în cvasi-totalitatea ei — reprezintă, după cum am încercat să demonstrăm, una dintre expresiile cele mai reprezentative ale spiritului modern. Născută în perioada de splendidă efervescență culturală de, după Marea Unire, ea-a înregistrat principalele experiențe novatoare ale limbajului liric european, contribuind substanțial nu numai la încetăținirea unor formule inedite, ci și la îmbogățirea lor cu un timbru de marcată originalitate. În Ilarie Voronca avangarda românească — oglindită în scrisul său în toate momentele semnificativei — și-a găsit exponentul cel mai înzestrat, atît ca poet cît și ca teoretician militînd pentru constituirea unei noi „gramatici” a poeziei. Și a Venit timpul, credem, ca aportul său la procesul complex de modernizare a limbajului poetic românesc să fie apreciat într-o mai dreaptă lumină. Ea descoperă, desigur, reliefuri accidentale.

1. M. Raymorid, *De la Baudelaire la suprarealism*, București, Ed. Univers, 1970, p. 419.

2. v. *Mic manual de fericire perfectă*, trad. de Sașa Pană, Buc, Ed. Cartea românească, 1973.

înălțimi și căderi de tensiune ale lirismului, excесе sau limitări inerente unei personalități angajate entuziast în susținerea unor programe de, idei prin definiție „extremiste” — dor e un peisaj viii și divers, plin de culoare și dinamism, proiecție a unei imaginații îndrăznețe, de o rară bogăție, a unui spirit total dăruit cauzei poeziei, cu o pasiune pe care puțini dintre scriitorii români au ridicat-o la un asemenea grad de incandescentă. În mozaicul și printre focurile de artificii ale paginilor sale — de versuri, poeme în proză sau eseistică — cititorul va descoperi fără îndoială suflul unificator al lirismului obsedat de viziunea unui univers de „vase comunicante”, „în care oameni și lucruri să se regăsească într-o mitică, originară transparență. E mesajul esențial al acestui poet neliniștit și entuziast, elegiac și imnic, însingurat și solidar cu semenii săi, Jnsrinat întreaga sa viață de „a doua lumină” a poeziei. Un mesaj ce aparține, prin tot ce are el mai durabil, și vremii noastre.

ION POP

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față, consacrată scrierilor elaborate de Ilarie Voronca în limba romană, cuprinde, într-o suită de trei volume, întreaga operă poetică realizată între anii 1922—1934, precum și — sub genericul „proze” — cele mai multe dintre paginile sale cu caracter eseistic, de poem în proză sau publicistică în sens mai larg, tipărite în perioada 1924—1987.

Poeziile sînt **publicate** în primele două volume: cel dintîi reunește, sub titlul *Zodiac*, versurile apărute în culegerile: *Restriți* (1923), *CoJomba* (1927), *Ulise* (1928), *P/ante și animale. Terasa* (1929), *Brătara nopților* (1929) și *Zodiac* (1930). Al doilea include, sub titlul *Incantații*, poemele *din Invitație la bal* (1931), *Incantații* (1931), *Petre Schlemihl* (1932), *Pafmos și alte șase poeme* (1933), precum și în completarea **creației lirice** antume, un număr de texte rămase pînă acum în periodicele vremii. La *Addenda*, se reproduc cele câteva traduceri din poezi de limbă franceză, tipărite în cursul anului 1933 în revistele *Azi*, *România literară* și *Vremea*. Secțiunea de Postume înregistrează ciclul Patrusprezece *sonete* (1934), de publicarea căruia s-a îngrijit mai întîi Sașa Pană, la două decenii după moartea poetului. O piesă a ciclului — *Alt calendar* — este totuși antumă (a apărut în *Adevărul literar și artistic* nr. 700 din 5 mai 1934) pentru a conserva integritatea ciclului, o tipărim totuși printre „postume”.

Volumul al treilea al acestei ediții de *Scrieri*, consacrat *Prozelor* lui Ilarie Voronca, **adună**, sub titlul *A doua lumină*, sumarul cărților *A doua lumină* (1930), și *Acf de prezență* (1932), adăugîndu-le, la secțiunea *Din periodice*, numeroase alte texte publicate în revistele de avangardă *75 P. P.*, *Punct*, *Integral*, *unu*, *XX — literatură contemporană*, precum și în *Rampa*, *Vremea* și *Adevărul*. Dintre articolele **apărute în ultimul** ziar menționat, am renunțat la aproximativ **cincisprezece**, pe care le considerăm mai puțin reprezentative. Avînd în **vedere** statutul ambiguu al acestor „proze”

g-rcu de situat într-o specie precisă, am optat pentru așezarea lor în sumar într-o ordine cronologică, evitând astfel clasificările mai mult sau mai puțin arbitrare.

Paginile de *Note și variante* de la fiecare volum, oferă principalele date de ordin istorico-litcrar referitoare la opera poetului, procedând, acolo unde este cazul, la descrierea manuscriselor și prezentând modificările intervenite în procesul scrierii și publicării. Din păcate, s-a păstrat doar o parte din aceste manuscrise, datînd, în majoritatea lor, din perioada colaborării la revista *unu* (între anii 1928—1931), prin grija redactorului șef al publicației, Șașa Pană; în afara acestora, avem cunoștință doar de existența originalului celor *Patrusprezece sonete*, depus de Șașa Pană, la Muzeul Literaturii Române din București j la solicitarea de a-i consulta, amintita instituție a răspuns totuși că manuscrisul nu s-ar afla în arhivele sale.

Stabilirea textului s-a făcut conform normelor ortografice în vigoare, respectîndu-se însă unele particularități «ie natură lexică sau morfologică ale autorului {de exemplu : forma *sunt* a verbului o *ii*, pluralul *caii* al pronumelui relativ, anumite forme genitive oscilante ale substantivului etc).

Exprimăm, în încheiere, mulțumirile noastre cele mai sincere Doamnei Coioiaha Voronca, soția poetului, pentru sprijinul generos acordat în realizarea acestei ediții, precum și familiei Șașa Pană, care a răspuns cu o caldă înțelegere tuturor solicitărilor noastre de documentare.

RESTRIŞTI

1923

SFÎRȘIT ÎN AMURG

TRISTEȚI

Îmi port ca pe-un copil, bolnav tristețea,
prin parcu-n care frunzele, asemeni clopotelor, pling
și-aud cum crește neliniștea începutului de toamnă
departe,
și cum aleargă păsările ploii pe acoperișuri negre
și se frâng.

E-aceeași amintire și-aceeași deznădejde veche.
Aș vrea cu brațele tale de astă-vară să mă cuprinzi ;
Pășesc pe urmele trecutului nostru, cum aș merge
după un om cunoscut,
și, totuși,, nn-ți mai găsesc gestul, în lacul cu mohorâte
oglinzi.

E pretutindeni un aer apăsător, ca de spital,
și pomii în despletiri își spun mîhniri știute.
Amintirea ta îmi închide drumul ca un mal,
și-mi simt gândurile, în pietrișul umed, căzute.

Așa : vino să-mi ridici sufletul, ca pe-o coajă de copac, _
și să-mi citești durerile închise-n cuiburi de păsări triste,
acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejzii mătăsoase

I f batiste,
și ochii tăi, pentru copilul tristețelor mele, odihnitor*,
, hamac.

Vîntul răscolește cerul ca pe-o carte deschisă.
Aud fîșîitii foilor pe care-s scrise atîtea povești
! dureroase.

...De departe vine prevestirea unui sfârșit apăsător,
și eu îmi port tristețea ca pe-un copil, prin săli de spital
reci și întunecoase.

BALCON VECHI

Merg pe sub același balcon vechi.
Drumul se-mpiedică de casele ștrimbe și cade-n noroi,
Tristețea ca și dragostea mi se pierd printre foi,
și simt vata rnhnită a toamnei în urechi.

Să nu deschizi fereastra și nici să nu te apleci.
întrevăd toată deznădejdea cerului care se frînge.
In orice strașină și în orice suflet viața plînge,
și pretutindeni vîntul pune săruturi reci.

Totuși,, pe-ajci plopii au ascultat, cînd atîtea ți-am spus,
și au repetat și ei, ca un ecou, o chemare.
In ochii tăi mi-am înecat lebedele privirii, ca-ntr-o mare,
și mi-am sîngerat sufletul, asemeni unui cer în apus,

De-atunci, zilele mi le-am dus pe umeri, ca o bătrînă
o grămadă de lemne, într-o pădure.
Și fiecare amintire îmi apăsa pieptul – dureroasa mină,
și-mi spinteca' sufletul, ce pe-un trunchi, o secure.

De-aceea, trage mai jos staturile triste și nu te apleca.
Lasă-mă numai, spre balconul vechi* să-nalț iedera
tristă — brațele amîndouă,
și seara, care coboară prin pomii rupți, ca o perdea,
îmi va învăli rănile trupului cu o mîhnire nouă.

NELINIȘTI

Luna era o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros.
Plopii fluturau zarea, ca pe un steag, pentru sfârșit de
luptă.

îmi simțeam viața, cu pădurea și cu toamna, ruptă,
și pașii răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit și
ros.

Mîhnirea mea căzuse — vestmîht prea greu — în noroi.
Voiam liniștea, ca un cerșetor, un ban care să-l aline.
Departe, un trecut sfîșietor mă chema înapoi,
și țipătul unei iăbrici își revărsase toată deznădejdea
în mine.

Pînă cînd va tîrî sufletul mantaua mîhnirilor sfîșiate ?
Dfți despletirea nopților, nici o răsărire nu rămîrie.
Pasările tristeții mă ciugulesc ca pe-o bucată de pîne,
și-mi văd, sub roțile deșertăciunii, nădejtile zdrobite,
toate, toate.

Peste acestea, dacă mîna ta și-ar fi cernut ninsoarea-ei
de clopoțel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceață, o bucurie demult pierdută.
Plitisul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruiți
amintirii,
și-aș ti simțit cum seara, cu buzele ei moi, întreg
sufletul mi-l mîngîie și mi-l sărută-

SFÎRȘIRI

Surîsul tău vine tot mai rar spre mine,
ca spre vară un izvor secăt.
II simt încetinindu-se cu zvîcnirea sîngelui în vine,
și-n suflet strevăd un cer întunecat.

Zilele sunt, de cînd ai plecat,
niște ferestre mîhnite și reci,
la care aștept fără nici o nădejde să treci,
și se su> același grilaj verde și aplecat.

Ți-aduci aminte? Viețile noastre se îmbinau ca două
note de pian.

Acum gândurile îmi sunt, cu bătăile inimii, -rărite.
Mîine e o oglindă în care nu mai ghicesc nimic,
și la geamurile stinse seara așterne presimțiri
nelămurite.

Așa : singur ca o pasăre. într-un cîmp pustiit,
revăd plimbările de-a lungul străzilor singuratece.
Tu-mi spuneai vorbe căroră le-am pierdut înțelesul ca
pe-un mărăgăritar,
și privirile tale mă-nyăluiau : șaluri ușoare și molatece.

Noaptea vrea să-și prindă umbrele de sufletul meu ca
de-urt ^zăpiaz.
De ce nu vii să alungi cu -surîsul mîinilor fluturii
deznădejdiei înecate ?
Ferestrele zilelor sterpe sunt tot aceleași,
și la porțile cunoscute amintirea atîrnă aceleași
^ruginite lăcate.

SFIȘIERI

Uite ; țipătul fabricilor a trecut ca o pasăre speriată.
Apoi, în seară și în liniște — orașul mîhnit.
Vezi, ce subțiri se țes copacii îri grădina publică.
In plînsul felinarelor o tristețe cunoscută a revenit.

Bănci și lumini în toamnă putrezesc.
Știu un drum care străbate povestea îndepărtată.
Vino! O să trecem pe sub deznădejdea fereștilor,
pe sub balconul ca o jucărie stricată.

• *
Vîntul a purtat frunzișul serii pînă aici.
Mai încolo drumul ca o melodie se pie/de.
Cunoști cheiul eu amurgiri bolnave,
și știi în sufletul meu amintirea ta,
ca pe fața unui lac, o mătase verde.

Vino cu mărgelele cîntecului dureros în mîirti.
O sa trecem, albi, prin mahalaua pustie,

și inimile noastre au să tresară simplu,
ca două ferești luminate trist, într-o seară de toamnă,
tîrzie.

Dinainte : orașul cu viziuni stinse,
și sfișieri : iedera glasului tău în vînt.
Hi spun: pe ulițele acestea'^echi, ne vom regăsi pe
noi înșine,
cum o pasare își' regăsește umbra, apropiindu-se de
pămînt.

Printre plopi, cerul ca o praștie destins
și departe, albe înfiorări de stele.
Ți-aduci aminte, sub lună, tresărirea apei, ca un clavir,
și deznădejdea cum stăruia, lampa galbenă, prin perdele.

Asta e viața cu bănci putrezite și cu tristeți-
Gtadul tău — ca un țaruș în pămînt — e în mine.
Apropie-te. Țipătul trenului s-a frînt ca un lemn uscat.
...E un sfîrșit de poveste tristă care vine.

CHEIURI STINSE

„... Și-mi zic că asta nu-i, o! asta -nu-i
o viață.”

PERPESSICIUS

PREUMBLĂRI

Am mers amîndoi de-a lungul cheiului trist.
Case mici și albe voiau din orașul întunecat
să fugă, și ne-a durut și pe noi tristețea zidurilor de
internat,
și-am rămas să ascultăm (ți-amintești oare ?)
cum liniștea punea, la^ porțile orașului, zăvoare.

în seară, glasul tău a fost un clopoțel înăbușit.
Miinile Laie le simțeam iar, ca pe-o melodie regăsită.
Știam că aceeași durere se ascunde după fiecare perdea
cernita,
și că în fiecare "casă e-același apăsător sfârșit.

Apoi, pe firele de melancolie ale lunci,
plopilor au cântat o serenadă subțire.
Și îți amintești flautele ulițelor mărginașe,
pe care pașii noștri s-au tînguit stins/ca-ntr-o
nedeslușită amintire.

Știi și acum sonata apelor, în care toată sfîșierea
orașului plîngea;
și glasul de clopot cum învăluia ca-n mătase tristețea
zidurilor plecate,
...și sonata tăcerii... și luminile tresărind sfios,
așa cu niște note de pian în singurătate.

Îți amintești toate acestea și te dor.
Revezi copilul apririzînd surîsul felinarelor mîhnite,
sufletul lui mic zîmbea dureros de-a lungul cheiului,
și, ca un spin, ne sîngera gîndul copilăriei depărtate
și rănite.

Vorbele noastre erau strigăte sugrumate.
Vata mîhnirilor adînc ni le înăbușea...
...O ! îți amintești țipătul sfîșietor al trenurilor,
era toată viața orașului deznădăjduit care țipa.

Așa ara'mers prin orașul de întuneric.
Cît de tristă serenada plopilor și a lunei, pînă tîrziu.
Tu ai cântat cu sufletul meu între buze ca pe-o frunză,
...și era atîta melodie tristă... și-n noi atît pustiu.

PREUMBLĂRI BOLNAVE

Neliniștea sfîrșitului de zi a închis ferestrele,
vrăbiile, toate grăunțele amurgului le-au ciugulit,
nălucirea serii pe somnul apelor a trecut molatecă,
și o adiere calmă, din frunzișul umbrelor, a pornit.

Atunci, gîndurile mele triste s-au plecat spre tine,
ca, spre lumina unei lerești, fiori bolnave.
Și am înțeles că viața e o uliță cu geamuri înalte și
reci,
și plînsuî nostru s-a înfrățit cu. ionul înserării grave.

Casele se răriseră, asemeni unor frunze în toamna.
Dragostea ne alăturase sufletele, ca un vînt două foi.
Drumul înfricoșat se ascunsese în iarbă,
și tăcerea, ca un om, venea simplu și liniștit după noL

Erau toate așa cum le știam de mult.
Pomii singurateci și triști se despletiseră în rugăciune,
și noi am tăcut cînd am pășit pe lingă ei,
și am privit cum ultimul țipăt al orașului apune.

Astfel, pe dinaintea zidurilor cenușii de internat, ,
de pe umerii tăi, zăpada serilor mîhnite căzuse.
Tristețea ne îneca adînc, ca o tuse,
și ni se' părea că cineva dinapoi, de departe, ne-ar fi
Vjhemat.

Apoi, întunerecul, cu deznădejdele lui, ne-a cuprins.
Căutam pe buzele tale bucuria, cum cauți pe clapele
unui piari o-melodie pierdută,
trecutul ni se închi dea asemeni unei uși,
și toată noaptea a fost o preumblare bolnavă și tăcută.

PANORAME

Cunoști tristețea panoramelor de pe chei
 și zăplazurile întomnate și rupte.
 Când am mers pe acolo, glasul tău a tresărit alb, pe
 buzele supte,-
 cum ar suna, în pustiul unei uliți, noaptea, o limpezime
 de clopoței.

Pe sub ferești, trupul tău trecea ca o melodie
 de pe strunele unei amintiri depărtate pornită.
 Și ai înțeles oamenii atât de deznădăjduiți,
 și lumina cum se furișă prin perdele, ca UIT țipăt de
 pasăre rănită.

Pe-aproape : o muzică sfișietor de veselă.
 Știam că în fiecare suflet deznădejdea, ca un arc de
 ceasornic, s-a strâns.
 După fiecare perdea — o tragedie... Erau ferești
 înroșite,
 ca ochii umii copii singuratec care a plins.

Ți-amintești femeile cu rîfîni subțiri,
 cît ne-a durut privirea lor rugătoare și tristă.
 Și, copilăria mihnită, cum he-am amintit-o,
 și-am vazut-o așa, ca pe un zăplaz, aruncată de vînt,
 o batistă. ,

Era în toate acestea tristețea unei poezii vechi. j
 De-a lungul cheiului, pasul nostru a șovăit, ca o inimă ț
 de bolnav în agonie,
 și ne-a pătruns adine romanța apei,
 și tinerețea sfișiată pe o uliță întunecată și pustie.

Am mers astfel pînă la o margine de oraș.
 Voiam să fugim de tristețea panoramelor brune,
 și am încercat să aprindem 'în noi sfios o bucurie,

cum ai încerca să limpezești sunetul dezacordat al junei -
 strune.

Apoi, în adormirea orașului, aceeași tristețe.
 Departe, muzica întristător de veselă... atât de
 întristător...
 Simțeam pe buze degetul mătășos al tăcerii...
 ...O! Cunoști tristețea panoramelor de pe cheiul mohorît .
 și apăsător.

PRIMĂVARĂ TRISTĂ

Vreau să-ți amintesc dimineața clară, ,
 cînd am mers prin orașul cu ferești deschise.
 Pe uliți, o lumină tristă se desfrunzise,
 și tu-mi spuneai ; „trebuie să recunoști, prietene, că e
 primăvară”.

Priveam surîsul caselor, bolnăvicios.
 Odăile erau îrfcă de atîta deznădejde cuprinse.
 Și ascultam cum pe coperișuri, ca pe niște clape subțiri,
 lumina cînta melodii nedeslușite și stinse.

Totuși, ceva molatec și bun se revărsa pe mîini.
 Porumbeii albi aâ clopotelor treceau pe dinaintea
 noastră,
 și deasupra zărilor dimineața tremura albă
 ca o pînză de corabie pe-o apă depărtată și albastră»^'

Atunci, am încercat toată tristețea orașului, în primăvară,'
 să ți-o spun.

Tu mi-ai așternut pe buze sărutul sfișietor al mîinli,
 și am înțeles amîndoi mîhnirea cheiului,
 și privirea mea ți-a învăluit, ca într-o cămașe de
 borangic, sinii. ,

ELEGII IN AMINTIREA POETULUI

Lui Ion Călugării

Era în preajma unor sărbători albe.
Și eu ți-am spus : „De ce sunt zidurile tot așa de
cenușii ?”
O! Lumina care vine de acolo de pe câmp luminoasă,
între zidurile orașului deznădăjduit se va înnegri..

Și ai ascultat tristă o amintire din copilărie...
...și țipătul fabricilor, atât de întunecat!...
...Și am vrut amîndoi biserița mică și albă de la sat,
așa simplurcum ar vrea un copil bun o jucărie...

Mai încolo gândurile ni s-au limpezit deodată ca niște
clopoței...
...Treceam pe sub fereștile unei școli primare,
și glasurile lor mici de copii erau pe sufletele noastre
(mai știi oare ?)
ca niște petricele albe, pe; o încrucișare de alei.

Apoi... a fost o panoramă cu pînze mîhnite...
înauntru frig... și oameni cu o veselie întristată. .
...în privirea lor era deznădejdea,
ca în fundul unei ape, o pasăre înecată...

Am trecut tîrziu dincolo de chei... \
Lumina căzuse de pe casele plecate în durere,
și clopotele, clopotele vesteau o poveste frumoasă cu,
o înviere

și ne trezeau pe buze o aiurare de clopoței...

La margine orașul rămăsese pustiu...
In ochii noștri era acum o bucurie simplă, ca de seară...
Vezi? Am vrut să-ți amintesc ziua în care tu mi-ai
spus :
«Trebuie să recunoști, prietene, că e primăvară...»

ELEGIE

Era o ploaie al căi țipăt ne pătrundea dureros
ca miorlăitul pisicilor noaptea pe-acoperiș.
Fiecare picătură fărămă departe un luminîș,
și sufletul ne rămînea : zid de toamnă aplecat și Lros.

< Simțeam sfîrșindu-se în noi o tinerețe chinuită.
Amintiri din copilăria tristă veneau ca niște țipete
adinei și grave.
Vedeam viața : o febreastră cernită,
* și glasul tău : privirea unei păsărici bolnave.

Apoi, nedeslușite-mîhniri s-au prăbușit,
ca niște punți șubrede în noi.
Buzele tale zdrobeau, cu picăturile de ploaie, luminîșuri,
și deznădejdea a izbucnit în pieptul nostru : apăsător
puroi.

Așa — ca două tristeți — am mers prin parcul ud.
Pomii plîngeau și ei viața rătăcită și amară...
Și-acum, încă, departe de tine, poete, aud
elegia pe care sufletele noastre și-au spus-o,
acolo în linîște, în ploaie și în seară.

RĂTĂCIRE

Aici — ți-amintești — frunze veștede și viziuni,
în fund, biserică cu bufnițe și lilieci — zboruri
mîhnite —.

Știi, reci și uscate, ca o tuse, clopotele,
și foșnetul serii de hîrtie, prin ramurile despletite.

Pe grilaj, o toamnă veche ruginise. Tîrziu
ți-am spus : pe nervii mei — ca o dansatoare pe sîrmă —
amintirea
Paznicul a trecut cu o lumină în vârful unei prăjini,
și felinarele și-au împletit cu flautele ploii dăntuirea.

Mai departe drumul: un geam aburit.
Căutam amîndoi liniștea, ca prin gardurile putrede
o bancă.
Simțeam, că" în piept s-a rupt ceva,
și mîhnirea a început să n-^t se audă, ca de undeva
de departe, o talangă...

Așa : seară decolorată și sfișiere.
Aceleași femei și frunze Ude în parc...
Ți-amintești țipătul cum ni l-am zdrobit ^a-n mîini
un arc,
și cum umbra caselor ne-a învăluit trupul într-o nouă
durere.

Apoi, toate s-au cernut ca un omăt.
Orașul era cu mărgelile de seață și de ploaie.
Și eu ți-am *spus : „Să trecem peste mîhnirea noastră
ca un corb peste umbra lui
și în suflet să lăsăm amintirea ca o lampă veche într-o
odaie”.

Vino ! Pe uliți e frig... și cioburi de toamnă, reci.
Pînă cînd o să rătăcim ca două deznădejdi pe sub
ferestre ?
Uite, colo e o ceainărie cu geamuri triste,
să intram, ceaiul e cald și ochii bătrînilor dureroși
ca 6 poveste.

între mesele vechi, zîmbetul tău s-a deschis încet.
Ai înțeles cenușiul pereților cîta deznădejde înseamnă,
și ai simțit cum o bucurie tristă pătrunde în noi,
așa cum într-o încăpere scundă o lumină de toamnă.

Vezi... Toate acestea le-am scris gîndindu-ma la tine,
ia rîsul tan amar, cum sunt unele buruieni,
la toată viața închisă între singurătăți și ziduri,
la mîhnirea care e în noi, ca umezeala în fundul unei
poiene.

Bănci și zboruri au rămas acolo...
Prin orașul ca un cimitir, singur și trist, mă cobor.
Privesc biserica cu liliaci și frunze,
și așa, zilele trec mai departe, ca vitele spre abator.

VEDENII ÎN SEARA

ÎNSEMNĂRI

Apa amintirilor a revărsat-o seara pe ferești.
Aud un vals vechi, asemeni unui mers cunoscut demult.
Tu revii din trecut ca din fața unei oglinzi în care ți-ai
privit adînc ochii,
și, cum glasul tău pune flori albastre pe ziduri
și pe rochii,
eu îmi culc sufletul de peste zi și ninsoarea revenirii
tale o ascult.

Uite: după perdelele umilite tristețea a prins lumini
sterse.
în fiecare casă luminările gatbene sunt păsări care de
singurătate mor,
și prin ungherele întunecoase oamenii se caută pe ei
înșiși,

asa cum, după o îndelungată rătăcire, cauți un loc
odihnitor.

Acum, la porțile orașului sania liniștii s-a oprit.
Lătratul dinilor îi stă în cale și clinchetul stelelor
pe noapte ninge,
în mine, zăpezile deznădejdiei s-au topit,
și valul lor mă-nlănțuie și mă-nvinge.

Astfel vreau glasul tău să-mi înfioare trupul,
ca un vînt pînzele unei corăbii,
și pe fruntea mea degetele tale să întîrzie,
cum pe-o strașină de casă vrăbii.

Afară se țese sufletul pe care de mult îl știi.
Aceleași sfîșieri aruncă viața în ferestrele mîhnite.
în clavier sunt accente vechi, ca-ntr-un herbar flori
păstrate,
și-asa, cucernic, ne-nvăluie apa amintirilor cu seara
revenite.

AMURGURI

Pe zidurile orașului, frunzișul serii a lunecat galben.
Aud pe-aproape o cădere de zăpezi melodioase.
Prin gene străvād mîngăierea ta,
și liniștea e aceeași batistă de melancolie și mătase.

Fereștile care s-au zbătut în umbră, spre sufletul odăiții
ne-au chemat.

Casele ghemuite se caută și-și răspund silabisind prin
întunec lumini șterse.

Pe uliți o sfîșiere de toamnă a prins să se reverse,
și bucuria ca un bulgăre de omăt s-a fărîmat.

Vrei să stăm acolo, dinaintea focului stins ?
Deasupra balconului, funinginea tristeții a căzuți brună,
și de firele pe care mîhnirea noastră tăcută le-a întins
s-au agățat pinze subțiri de melodie și de lună.

Dacă rămîi așa, apa ochilor tăi se va lumina tot mereu.
Degetele noastre, asemeni unor copile, au adormit
-îmbrățișate,
în clavier, tristețea, fin, ca-ntr-o strașină bate,
și cu fruntea pe umărul rotund simt inima ta în_pieplul
meu. ^

Astfel sufletul pe firul melodiei domoale mi se odihnește,
cum pe-o sîrmă de telegraf, iarna, o vrabie ostenită.
Și amintirea alunecă pe notele stîngace și mici,
asa ca pe niște pietricele albe, o apa liniștită.

Vezi ? *Asta e viața pe care o înțelegi și o știi. •
Peste deznădejde scama cîntecului a căzut subțire...
... Sa rămînem așa pînă la sfîrșit,
și gîndul tău trupul să mi-l învăluie, molatec, ca o
privire.

AMINTIRE

La ferești: procesiunea stelelor — călugărițe în alb.
Deasupra jăratecului' păsări galbene rotesc în pilpăiri
durerose,
... rămîn așa să ascult respirarea bătrînă a liniștii
din odăi
și tristețea care cade aceeași pe streșinile întomnate
și roase.

Uite : clavierul e mereu cernit și stins.
Cîntecele noastre dorm sub' tăcerea lui ca sub îngheț
apele sfîșiate...

Ți-aduci aminte ? Ulițele se opreau toate pe la geamuri,
ca să asculte sonata degetelor tale cu tristeți de ivoriu
încrustate.

O tînguire de zăpezi moarte simt în piept...
Nădejdea sub povara zilelor însingurate e zdrobită.
Și pe suflet numai mîinile tale galbene mi-au rămas,
ca două frunze de iedea pe-un zid de casă veche
și ^năruită...

Așa în dorință conturul părului ți-l străvād ca firele
de praf într-o rază
de lumină tristă. în jur e-același deznădăjduit lăcaș,
și amintirea ta ca o muzică de înmormîntare
se depărtează,
și revine mihnită de la o margine de oraș...

Umbrele <mi în vāluite mai repede singurătatea...
E parca o cădere de păsări ostenite și reci...
Clavirul e acolo : doliul unei ferești stinse,
și tu prin suflet aceleași tresăriri de ape înserate
îmi treci...

RESTRIȘTI

O ploaie subțire a înflorit aerul mîhnit.
Tristeți de duminică, și clopotele te-au chemat stinse.
Surîsul tău trece printre zboruri și umbre întinse,
peste fruntea nopții, iedea sau gînd despletit.

Balconul în amurg. Minte mai ții ?
Luminări și neliniști în ferești tremurate.
Și iată : clipele trăite împreună demult revin ca niște
copii
cari se-ntorc triști de la înmormîntarea unui frate.

Asta e toamna, asta e sonata și întreb : e un vis
sau o viață. Peste umerii mei, liniștea, praștie,
se destinde,
și deodată amintirea ta atît de puternic mă cuprinde,
încît îmi pare că, fără știre, o ușe largă s-a deschis.

E aceeași duminică de sfîșiere și de restriști.
Peste deznădejde vreau mîngîierea ta să cadă plină,
cum pe întunerecu] unei străzi, de la o fereastră,
o lumină, *
și-apoi mîhnirea să mi-o plec înspre ochii tăi triști.

Afară ziduri și ploaie cu înfloriri brune,
și mereu clopotele depărtîndu-se, ca albe cirezi;
în lucruri alte tristeți au tremurat strune ;
gîndul tău alunecă peste mine ca o sanie peste zăpezi.

.DESFRUNZIRI

în aerul tomnatec, ciripitul.^wabiHor^tin^\
Tristețea lămpii în seară la\feresti umilite^
gînduri vechi se întorc asemeni-tuabrelor de pe ziduri,
și amintirea ta c cu aceeași- iedea, cu aceleași gesturi
mîhnite.

Printre degete, povești tot mai albe se cern.
Pe fluierul tristeții, vrăbiile stăruie dureros să cîntCi
iată destrămarea aerului galbenă peste ochi,
și privirile, zboruri în apele serii frînte.

Așa, inima ta, cîntec de vrabie, șovăie.
Glasuri ca nuietele, pe aceeași melancolie se împletesc.
Surîsul tău din nevăzute urne se revarsă,
pe buzele tale, flori și frunze se dezvelesc.

Amurguri și cele din urmă păsări au trecut.
Privirea ta mi-a învăluit mîhnirea ca o fașe,

și cuvintele noastre sunt umile și simple,
ca pașii iinui cerșetor pe o uliță mărginașe.

Toate acestea, — știi ? — sunt ca-ntr-un vechi album.
Aceleași file decolorate, aceeași mîhnire.
Seara și-a așternut tot aurul pe drum,
și cintul vrăbiilor îl simți în aer, ca o desfrunzire.

LUMINI

Lui Sașa Tanevecin

GINDURI PENTRU SOVEJA

Trâmbița primăverii a sunat peste orășel.
•Aerul "limpede cum e apa din fîntîna.
Fereștile s-au deschis, băncile s-au înnoit.
In suflet: amintirea ca urma uner-brățări pe mîină.

Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri.
Aici, atît de trist, cîntecul cheiului și-al apei.
Să ne urcăm în docar. Cerul tot mai aproape-i,
Țipătul orașului s-a șters cu deznădejdi și zidiri.

Vino, vom merge la Soveja în munți.
Acolo trecutul meu, ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Zarea e cu brazi și pe sînul munților oile-salbă.
Peste priveliște, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeași carte două frunți.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni și cu soare în trup, vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure,
și viața o să treacă simplu ca un rîu peste bolovani.

Așa, ai să înțelegi ce trist e să fii poet.
Lasă-ți cărțile și odaia îngropate în noapte.
Vom iubi țărănci cu trupurile coapte,
și-o să ne tăvălim în ierburi și-o să ne furișăm în brădet.

Apoi, amurg și prin ogrăzi lumini tîrzii,
și oamenii care spun: să ne pregătim pentru cină.
Pe ceardaCtCU-funcționarii fabricii, o să jucăm cohcină
și 6 bucurie are să ne cuprindă liniștită fără să știi.

Singur gindul meu, cu tine împletit,
arc boltit pe vadul cerului în seară.
Și tot sufletul ni se va pleca peste trup în afară,
ca peste un zăplaz vechi, un salcîm înflorit.

Departa uliți triste, departe orășeni mărunți.
Uite : primăvara și-a scuturat clopotele peste cetate.
Trenul mic ne așteaptă cu strigăte tremurate
Vino !, Să mergem la Soveja în munți.

DESEN

Fabrică mici, Intre dealuri verzi,
pe coastă căsuțe, ca niște oițe albe
și tot aerul dimineții în tăfâncile boilor gravi.

E vară... Drumul își scutură ca o batistă praful.
Roțile docarului au lăsat dîre lungi
și liniștea,zumzăie în noi ca o albină
pe care-ai vrea cu mîna s-o alungi.

Ți s-a desfăcut părul și miroase a fin proaspăt.
Ochii îți sunt mult mai limpezi
(seamănă cu ciripitul vrăbiilor),
ne apăsăm degetele — șopîrle mici —
"și buzele, stropite cu roua tălăncilor,
nu spun decît: ce frumos, ce frumos, ce frumos !...

Aici, pe sub ruine, îmi doarme copilăria.
Liniştea se lasă cu bufniţele pe acoperiş.
Mai departe pustiul a^ntins păianjeniş
şi pretutendeni domneşte zădărnica.

Suflete ! Nu eşti şi tu ca vrabia căzută acolo în ogradă ?
Copilăria ta e-acum păsărilor de noapte pradă.
Unde să-ţi cauţi clipele, mărgelile de mult pierdute ?
Dărâmaturile ți le-au acoperit neînduplecate şi tăcute.

^ncerc amintirea ca pe o flacăra uşoară să mi-o sting.
Bufniţele s-au trezit şi plopii de milă se încovoiaie.
Ascult cum se preling pe streşini ultimele picături
de ploaie,
Şi mi se pare că sunt stelele copilăriei care plîng...

PARCURI VECHI

„Iată-l balul felinarelor palid.*
ION VINEA

lui Victor Braunei

ARĂTĂRI

Mi-aduc aminte : cerul sfîşiat printre bănci.
Seara din bălării şi tristeţe ureînd ca un perete,
Vîntul cînta lovind in fereşti, ca un dănţuitor în
castaniete,
Era o întîrziere de toamnă şi de tălânci.

Zăplazuri.şi drumuri vechi se tînguiau.
Voiam prin frunze amintirea ta ca pe-o cărăruie s-o
caut.

Ploaia făcuse di* fiecare straşină un flaut,
Tristeţea în mine; ca-ntr-un pom o ciocănitoare, lovea.

Era, ți-amintești, oraşul cu balcoane şi disperărL
Pe cheiul şters mîhnirea noastră stăruia ca o rugină,
simţeam nelămurit gestul tău ca printr-o perdea o
lumină
şi privirea tremura departe, între arbori şi zări.

Prin grilajul cu iederă peisagiul destins. i
Mut rîul şi arătări triste : casă veche singură în tăcere.
Ți-am spus: „toată copilăria mea o vei regăsi acolo
în unghere”
Şi glasul tău dintre buze — frunză veştedă\— s-a
desprins.

î
y.
J
întrebai unde serile, unde viaţa. Rece,
gîndul rupea frunze... şi ca trestii ne-am îndoit;
şi tu ştiai: întreg sufletul meu te-a învăluit,
precum colbul uliţei învăluie' docarul care trece.

I
Nu erau lumini... Vîntul lovea uscat în piept şi în
geamuri.

^
k
f
I
Sub paşii noştri: o rostogolire de bolovani.
Amintirile sunau, ca la sîn o salbă de bani,
A fost o sfîşiere de ape... o deznădejde de ramuri.

Aşa voiam să ne sfîrşim ca un foc de vreascuri. Tîrziu,
paznicul s-a apropiat :„se-nchid porţile” ; ploaia întîrzia
printre. tex.

Deznădejdea suna în noi (ai auzit) ca o legătură de chei
şi metalic glasul tău a rămas mai sîngerat şi mai pustiu.

Toate astea ți le vei aminti.
în piept liniştea s-a rupt ca-ntr-un clavier o strună. (t
Erau uliţi vechi şi balcoane cu iederă tristă şi brună, J
şi oraşul ne făcea semn din felinare pustii. t

Apoi, țipete sfișiate s-au împleticit primire plopii străini.
Era trenul care ne chema, dureros, ne chema.
Și eu ti-am pus în suflet — ca un inel în deget — toată
mîhnirea mea
și așa am trecut mai departe, cum ai trece noaptea
printre spini.

TOAMNA TIRZIE

Brună e liniștea care a lunecat în iazul mort.
Pe' ziduri și pe mîini e toamnă... Chipuri iubite pălesc.
Printre ramuri subțiri au căzut stele.
în grădina publică frunze și amintiri putrezesc.

Sunt oameni triști... și bănci ude în parc.
încet zborul bufnițelor a învăluit casa depărtată.
Trecutul sună ca lemnul unui pod vechi,
Din noaptea ca dintr-o peșteră, toată tristețea, peste
umeri revărsată.

Și iată în mine chipul tău ca-ritr-un pahar o floare albă.
îl simt tresărind ca o adiere în ferești.
E așa o liniște de făclii în odăi scunde.
Drumuri și zăpiazuri depărtate ți le amintești.

Era alb... și soare mult... și pe alei flori.
Brațele-ți cîntau — și parul tău — sonată tîrzie.
Trupul tău sub degetele mele ca o coardă vibrînd,
Vreau toamna și seara de altădată să reînvie.

Albă e mereu amintirea ta printre stele toate.
Aud glasul tău ca o frunză căzînd.
E poate lumină... poate e numai gînd,
în iazul mort tristeți de argint și gesturi întunecate.

Stearpă'e viața cu drumuri și cu înserări.
Sufletul țipă sub tristețe ca lemnul sub f^răylrtu,

întreb cu glasul scăzut (ca un rîu în secetă) unde-i
• • sud tul 'ăl!.
Mereu cu păsări negre vin dureroase întor.in.1ri.

E tîrziu... zboruri nu se attd. •
în iaz liniște, toamnă și seară pe aiee.
Aștept pînzele de păianjen din suflet să le schimbi în
curcubeu.
Sunt atît de singur și atit de trist în parcul ud. <

FARCURI VECHI

Lui Mirea

Rătăcire... Plopii și-au încetinit cîntecul alb.
Drum cu nisipul galben duce spre trecut.
Zboruri lunecă prin noi ca lumini prin unde.
în toamnă lanțuri și suflete au ruginit, risete*au tăcut.

Ti-amintești ; Parcul gol... Ce ciudat ne-a privit paznicul.
Pașii speriau gînduri și lebede erau aproape.
Simțeam neliniști ca furnici pe trup,
și numai amintirea ei, ca o pasăre peste ape.

Din chioșc, o muzică tristă ne striga.
Docarul plecase, și numai tristeți și frunze ude pe alei.
La ferești singurătatea ca un stor verde,
Ții minte : plîngeau streșini, se aplecau tei

Apoi iată că în suflet chipuri ca stele în apă s-au trezit.
Ne-am amintit doctorul cu ochii buni, mergea călare,
și plîngea cînd glasul tău tupea cu frunze acorduri.
Era la Soveja în munți, între_ singurătate și zare.

Pe buzele tale, tîrziu, numele ei, ca un strugure s-a
fărîmat.
Lydia o chema și avea lumină pe mîini.

Gestul ei — cîntec și glasul ei — mănunchi de viorele
» proaspete,
în brațe tresăriri de'fluier, în trup o șerpuire de fîntîni.

Astfel inima ca o praștie în zvicnire spre ea.
Era o tristețe în noi, ca o luntre în trestii.
.Știam departe : deznădejdea balconului, tresărirea
ferestii
și nu mai știu cit am stăruit printre plopi așa.

Viață și toamnă, le-ai înțeles acolo.
Acum, nici un gînd și nici o lumină înainte.
Îmi spui: „tot mai rătăcești pe sub balconul stins?”
și e o sîrmă ghimpată fiecare aducere aminte.

De aceea, înserări triste, ca perle pe mîini.
Să privim în noi tristețea, ca un pietriș în apă ;
să spargem, cu durerea trupului, întomnarea,
și să simțim cum sufletul din piept, ca o piatră de
praștie, ne scapă.

Alea cu mărgăritare de toamnă. .
întrebi unde glasul ei, unde surîsul ei.
În dîra frunzelor îi recunoști tremurat umbletul.
și vîntul ca și atunci, tremură amintire și tei.

DESPĂRȚIRI

Drumul e în amurg... alb rîul.
O plecare dureroasă pe cărări reci.
Vîntul cînta la ferești ca o scripcă veche,
Mereu spre deznădejde trupul ca pe-o cumpănă țî-l
apleci.

Sfîșieri și clopote stăruie; grilajul rupt,
și deodată pe ramuri: toamnă romantic* cu ciori.
Grădină părăsită și bănci putrede,
uite : lumini și frunze se tînguie ca ,și alteori.

Printre plopi, casă cu storuri trase șt eu paznic bătrîtt, '
și două brațd reci: sora străină, prin Crengi gîaful
cutva,

tristețea te sfîșie și-ți lovește pieptul,
încerci cu gestul mihnit să lămurești ceva.

E pustiu și e frig, în odăi stinse.
Toată viața o regăsești ca pe-un ceasornic oprit.
Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze,
Pasul tău prin amintire sîngerat și rănit.

Luna tremură plopii în iazul alb,
treci prin ierburi lovind pămîntul.
Ploaia a conținut, crengi au plîns,
și ascuți peste balcoanele pustii, numai vîntul,
cîteodată v

Astfel mereu o deznădejde tremura peste trupul
ca, o lumină galbenă departe peste ape.
Casa veche se-ngroapă în uitare, păsări o învăluie.
Au trecut zboruri, au tresărit ploaie.

Fărîmă viața și toamna care a.mai rămas aici.
Treci mîinile sîngerînd prin ruginite zăbrele,
Gîndul tău s-a rupt ca o așchie putredă,
În tușea ta s-au înecat glasuri, s-aiț zdrobit stele.

ERIAN

tui F. Brunea

SONATA

Din toamnă irunze și lilieci s-au desprins.
Seara cade, floare galbenă pe covoare învechite.
Glasul tău e mesteacăn subțire în vînt.

Vreau sa stăm singuri în pridvor
și sa numărăm stelele peste umerii toamnei despletite.

Vinul e bun, albă e sonata, rîsul tău trist.
Mereu trupul tău ca o-coardă de violină s-a subțiat.
Zare și clopote printre crengi cad șterse
Uite : de la stele vine pînă aici un surîs îndurerat.

E o tristețe rece în crîng.
Albă e liniștea în ochii tăi tremurată,
Simt prin mine mîhnirea ta ca un zbor prin frunziș,
Crengi și lumini cîntă ca și altădată.

Aici visul s-a sfîrșit, tălăngile s-au întors,
•Chioșcul a putrezit, ioarnna e aproape,
Părul tău în paharul nopții e vin blond,
tristețea se-ajecă peste noi ca o salcie peste ape.

Să ne-ntrebăm de ce viața, de ce toamna, tîrziu.
Amintire și viziuni s-au cernut între stîlpele perdele.
Vreau să spargem în mîini neliniștea ca pe*o nucă
și miezul putrezit de suflet să-l aruncăm peste stele.

Ghidul e speriat, noapte e de mult.
Ai înțeles drumurile dintre plopi aproape.
Surîsul tău peste lună trecut.
Nu vezi ? ceva plînge în noi, în toamnă și în ape.

ÎNCEPUT DE TOAMNĂ

laz liniștit., Vjnt ca înfiorare de șopot.
în umbră se-neacă povestea morăriței cu rîs subțire.
Brună și ca iederă fiuturînd se arată în noapte și în
amintire.
In inima ta o aud sunînd ca un nedeslușit clopot. •

Prin oglinzi mari lunecăm^ Moară cu lumini se ascunde.
Vîslele bat liniștit ca în spinări moi,
și valuri vin spre barcă așa, ca o turmă de oi.
Pasări Urzii taie ca niște cuțite umbrele noastre peste
unde.

Din amnarul nopții scapără stele și pietriș.
Drum de argint a căzut cu lună și frunze în apă.
Gînduri simple, ca vîslele, din mîini ne scapă.
Intrăm, rațe sălbaticе sperînd, în stufăriș.

Apoi, răcoroasă poiană, crengi luminate, ciripit- stins.
Mereu, liniștea lunecă prin iarbă ca o șopîrlă,
Peste umerii noștri un copil ceresc stele asvîr-rla,
și dintr-o dată cînlac ca o coardă subțira s-a destins.

O întîmplare povesteai. Albă, peste fruntea nopții
mătase,
și glăsuiri reci ca zboruri peste suflet de lemn ros.
Și nelămurită, amintirea morăriței (de unde ?) ne
tulbură dureros,
precum în barca, fără să-l știm, vintul ne legănase.

Peste tot. în noi, început de toamnă prinde spini.
Și uite : neliniștea mea în tine pătrunde grav, -
cum printr-o fereastră deschisă, o creangă de plop
bolnav,
și-așa ascultăm iazul aruncînd peste maluri cerești
lumini.

Glasul tău șovăie, ca barca prin trestii ce se rup.
Gîndurile ne sunt săbii încrucișate și vechi pe un
perete.
Tresăriri de sonată sau de vînt trec încete,
și numai sufletul, ca un git de lebădă se înalță să vadă
mai departe peste trup.

Să mergem. Luna a întins pe iarbă scoarțe moi.
Luntrea sunînd se lovește de maluri sparte.
Auzi? A trosnit ceva. E poate o tristețe, poate sunt
frunze moarte.
De ce am tresărit deodată amîndoi ?

ÎNCĂ O TOAMNĂ

Lui Miron

Iată încă o toamnă și încă o seară cu bănci ude.
Plopi cu tremurat alb și ramuri cu polei de stele..
Vîntul a fîlfiit sufletele ca perdele,
Departe pasul paznicului frunzer și neliniști răscolind
se aude.

Decolorat iazul și trestii foșnesc ca hîrtie.
Mereu rătăcim prin toamnă cu oglinzi de fum.
O pasăre cu o romanță veche a țipat, căutăm alt drum,
și deodată între crengi casa paznicului, tîrzie.

Ne apropiem. înăuntru e vis blînd și lampă cu surîs
sîngerat.
Liniștit "felinele, fată blondă și un glas stins : mătușa
bătrînă.
Pe zidul rece fruntea ne plecăm ca pe-o mînă.
Se aude un ciocănit în geam : sunt inimile noastre'
care bat.

Frumoasă e- fata paznicului, frumoasă, frumoasă.
Mersul ei: grîu în adiere de vînt.
Surîsu-i a rămas în noi ca o apă de ploaie în pîniînt,
și ochii: două vrăbii toamna pe o casă.

Subțire glasul ei și iată : amintirile s-au înfiorat.
Vezi seară romantică și fată ca lumină la ferește.

In vale docarul cu repezi cai, albă poveste.
La urmă sufletul ți s-a rupt ca o coajă de copac uscat.

Astfel toamna a sfișiat iedera și gînduri.
Peste umerii tăi liniștea a pus frunziș ud.
Mereu ciocăniri surde în noi și în afară de aud.
Deznădejdea ne-a prins sufletele ca două scînduri.

Să ne îmbătăm cu vin și cu toamnă bună.
Noaptea' s-a desfăcut ca o floare de măceș tirziu,
și vîntul a aruncat semințele-stele peste orașul pustiu,
ascultă mai adînc ceasul suferinței în noi cum sună.

In mine s-a limpezit apă cu sonată mînnită.
Aud o tristețe troznind, ca în foc Aiu lemn uscat.
Să mergem departe de casa — cu surîs sîngerat,
îți voi povesti de-o altă toamnă, de-o altă seară, de-o
plecare grăbită.

COLOMBA

1927

V axe du monde passe par tes hanches

b. fondane

1

inima duce-n codru sub piept ca o caleașca
privire-n desfrunzire pe-o gură precum scrin
pleopa mea de tine se umple ca o ceașcă
și-oprești în respiraare tălăngile-n declin

cuvintele cresc nalte în seară ca porumbul
.drumuri se-ncrușișează ca ochi'pe-aceste bănci
vânătoresc când luna în frunză-și sparge plumbul
și plopi ca o cireada se-ncumetă cu lănci .

obrazul tău desface lungi cîmpuri de secară
în ora ce se-alungă cu haite de lumini
plimbi degetul prin coaste ca albiile ce secară
o treaptă-n amintire te-ntîrzie-n mini

și-azi pasul meu te scrie cu vinele în cridă
coapsele — ce corăbii — în aerul robust
surîsul îți umbrește o buză ca firidă
și liniștea în ierburi îți-ajunge pînă-n bust

trup cu-arături cu-ntoarceri cu umăru-n fîntînă *
și tîmpla încuiată cîntec topit în os
pupilă ce se-nchide pe gleznă ca o mîină
sufletul tău în palme izvor feruginos

plîns întrerupt în ceasul adînc ca o tăcere,
c-un cer ce se dilată prin toamna unde crești

si linia dintre arbori ne-ntunecă ne cere
cînd frunțile sub noapte se-aling ca două vești

2

rochia ta cu iederi și liniști precum climă
din Sud, aerul urcă pe frunte, o perdea
și cerul tras în limbă și-n pantă la rindea
cu sîngete-n răstimpuri și frunzele în cizmă

privești se-ncheie pe osu-n traforaj
un lacăt ce-ți înscrie imagine-ntre tîmple
amfora dintre coaste de glezna ța se umple
și-n fluviul din artere te plimbi ca un vîslaș

glasul precum o algă și ceasu-nchis în părul
rotund în șerpuire pe braț ca rădăcini
surîsul ceruiește în aer un profil
și-n talgere de umbră genunchiu-și-scrie mărul

te-nfigi în mușchi și biciui tăcere ca-n oblînc
cu unghiile-n talangă sporești stelarul pîntec
obrazul tău se-mparte mireasmă poate cîntec •
și-n fum cîmpuri în clește codrii ca uși te strîng

in palma ta cuvîntul își ruginește fierul
și luna care- apleacă pe-ocean un cozoroc
Hi scrie-n desfrunzire și-n noapte un soroc
cînd anotimpu-n sticlă și-a neclintit minerul

o-ntoarcere te-apasă cu rjreieru-n etaj
furtunile-n plămîinii inverși precum corăbii
și vorbele-n răceală încremenesc ca vrăbii
dar ochiul te păstrează în dungi și-n tatuaj

108

cu buruieni în piele alungi nămoluri clare
luminile-n pleoapă se-ngemănară oști
multicolor, mă-ndeamnă umărul ca un chioșc
de ziare, cînd dorința topită-n mădulare

1

*
și răspîdită-n sevă urcă sărutu-n trunchi
cu slova ta pe buză inel ca o custure
ma sîngeră; și-n tine mă pierd ca-ritr-o pădure
cu'mîinile-n zăpadă luceferii ca bunghi

de-azi glasul în tărie mi-l dăruie cu măslinii
deschizi ca o barieră noaptea crescută-n prag
și liniștea în vine se-adună ca un cheag
cînd sufletele-n sare se-unesc ca două linii

dar vîntu-și rupe scoarța moldovenească-n jur
cu săciile-n crepuscul se umplu-n gavanoase
din apele lungi umbre se limpezesc că oase
și ne-ntregim privirea pe-o largă de azur

3

te scrii în amintire și-n sînge ca o viză
de pașaport, cu-obrazul și umăru-n ocean
sub pielea în vitrină și-n galerii deschisă
cu flautu-n privire îmi dăruie un ocean

dar scapără pe-o targa stele precum copite
rînd inima în tine ca un paha' de ceai
se aburește-n sticlă și caldă să palpate
cu liniștea-n nervura frunzelor o ghiceai

iarnă tăiată-n fildeș cu norii-ntro căldare
zvon răspîdit în cerul strîns pe-genunchi ca pled
pădure despletită în pșr și-n sărutare
aerul ca o rochie se sparge în buchet

109

* pe-o sticlă-n neclintire iama și-a strîns pulpana
și apele-n azurul vintos au nechezat
dar muntele-n pupilă pe-o cergă-și trase pana
pe cînd suav văzduhul cu-o zi s-a depărtat

ești limpede-n suflare și proaspătă ca-n ploscă
(mă crezi) în vine-ți circuli un sînge superior
și buzele în sare lumini, dar ce folos că
umărul în privire se-apleacă-n căpriori

pădurea iata-și urcă pe fagii moi o sUcnă
de umbră și-anotimpul din vaier rupe-un corn
dar zarea se-aburește în trestii se usucă
pe sufletu-n oprire ca pe o șea mă-ntorri

părul ți se retrage pe Umples ca armate
/boruri întretăiate în cremene cum lănci
și pînzel^ tăcerii se desfăcura mate
cînd umbrele dî_n sălcii au lunecat ca șapei

cum strîng din dinți și-aleargă în stînga noastră jnepii
ochiul se micșorează în dungii precUm cătun
dar frunțile-și deshamă pe slepa-n somn sirepii
și, luna-naintează în peșteri și-n coturn

spre tine-n peisagiu mi-am descuiat ferestre
și vinele-mpletite sub pielea ta-n corali
cînd stelele-n cădere închipuiesc căpestre
pe-obrazul. tău tăcerea își taie un oval

pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n cozla
și umăru-n furtună adăpostit ca golf
dar prinde-mi cu surîsul Ia butonieră rOza
vînturilor, cînd ochiul te-nscrie în pantof

mă răscolești ca-n arie treci degetul prin creștet
mă-mprejuiești mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalți precum o stivă în aerul prea veșted
pe marginea făpturii mele ca un pescar

4

te cauți în sămtul ce-și rupe-n umăr spicul
cînd glasurile-n aer desfășură-un covor
basarabean și cerul își dezlipește plicul
dar sapă-n mădulare și-n ochi un coridor

o desfrunzire-nseamnă pe umbletul tău peșteri
și amintirea-n coaste îți strînge pasu-n chingi
străină cînd plecarea te ustură-n descreșteri
și sufletul mi-l sfarâmi cu degetele cincii

azurul se-ntregește cu sîngele-n otravă
fum răsucit în arbori și-n umerii ca grinzii
cu pîntecul în șarpe și brațele-n otavă
cuvintele în aer se sparg precum oglinzi

apele sunt cu vine și mușchi ca niște pulpe
și-n biciuire carnea garoafelor în vînt
vertebrele tăcerii se deslușiră suple
și-n melc și-n ierburi grase în fugăriri ureînd

femurul ca pleoapa și inima-n călușul
cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi
dar tîmplele pe umeri își rotunjiră plușul
și gîndul tău îl pipăi și-l urmăresc ca-n zimți

știi clopotu-ntre coaste și plantele marine
grădină-n os săpată cu brațele-n lămii'
știi fructele rotunde ca mersul tău și pline
de coacăze-n mireazma de buruieni în clăi

mă-nsemni precum o harta și-n mine ca o perlă
pură-n ficat topită te știi dintr-un calcar

dar flacăra-n tărie te-nnoadă ca nacală
te-adun ca o simbrie te-nchid ca un saltar

în rumenire glasul sporește ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din singeie meu scump
cînd te primesc cu mierea-n pleoapă și pe limbă
și te închei sub coaste cu degetul ca bumb

în gura-naltă focul își împletește osul
de-azur, și pasul trage în ceară-n anotimp
dar noaptea-ți limpezește pe frunte abanosul
pe pîntecu-ți terasă cu plante reci mă plimb

te regăsesc în umăr și-n rîs ca într-o glastră
c-uri braț în amintire lămpile te-auresc
și te apleci pe lftiza umedă ca fereastră
din glezna-n evantalii ierburi și-arome cresc

mă vînturi precum spicul și-mparți cu dumaticatul
cu zările-n fîntînă ochiul deschide-un șanț
te știi adine în mine ca-n fund de mări uscatul
te-nfigi ca-ntr-o gingie mă datini că un lanț

roche de apă somnul, vinele — ce curele
de transmisiune — vîntul îți scrie bustu-n roci
un bun-rămas ne-apropie răsufli! în perdele
ca scoarțe-de mesteacăn palmele cînd le-ntoVci '

cu mîinile amare și buzele-n lucerna
Și umbrele sfințite în amurgiri cum cozi
de păun, cu trecutul la căpătîi ca pemă
și munții-n fum se-apeleacă spre noi ca voievozi

cristalele de aer stau limpezi în ospățuri
paharele-n dantelă cu chei de buruieni
rupi sufletu-n privire și tîmplele ca hățuri
cînd vorbele-n întoarceri ca turmele le-ndemni

cu pulpa în ferigă urci dură din visare
și mă cuprinzi ca-n trestii te-adun ca un năvod
cu frunțile-n descreșteri și membrele în sare
dar trupu-ntreg spre tine e-ntins precum un pod

te-aplec și-ntrebi privirea și degetu-n licoare
mă-ncerci ca pe un lacăt și bați ca-n lăicer
genunchiul ca o ușe mă umple de răcoare
și sîngele-n desfaceri se reazimă de cer

un răsărit nesigur a pus o poleială
pe zarea care urcă cu iedera-n grilaj
și-ncearcăne pleci capul cu floare de cerneală
dar te adun în palmă jăratec ca-n fărăș

șurîsul în aramă ți-l depărtezi în surle
, și drumurile-n toamnă pe-un povîrniș ne sug
știi brațele și ochii și gleznel ca scule
prețioase, ești în mine scrisă cu meșteșug

un chiot lung se rupe din pleoapele Sn dungă .
și-n via din pupilă cu pulbere de var
singurătate-n preajmă se-așează ca o glugă
dar te răstorn în fierberi pe mîini de samovar.

5-

cu frunțile ca zboruri de porumbei în cerc
și lacu-nchis în deget cu-o liniște-n inele
dar vinele sunt plante acățătoare-n piele
și mîinile prin trupul în buruienă-mi trec

• ocean ce se răcește cu brațele-n gargară
I părul oval înscrie un sînge-n anotimpi
pe buzele-n suire se deslușesc aripi
și sînul mă primește în chiot ca-ntr-o gară

aerul te desface în vorbele ca lăzi
și drumurile-n rocă urcate ca vitrine
dar panta în amurgul lăuntric te reține
și glasurile-n seară le schimbă precum gârzi

în umbră c-un luceafăr nelămurit în glas
nisipuri în pleoapă se-adună-n oboseală
cu liniștea prin undă se limpezește-n algă
și-urmez în șerpuire umărul ca atlas

o toamnă pune-n talger frunzele moi ca pături
și gleznele cu plante și-arterele cu munți
dar ne-apropiem în aer ca două sălcii, muți
prin carnea în descreșteri se deslușesc omături

trășură ce se-ndreaptă cu stelele-ntr-un trap
când noaptea în pupilă îți răsădește-o vie
pe culmi din curcubeie îți împletesc o iie
și-aceste fiori ies ochii pământului din cap

surîsul îți pătrunde în piept pînă-n prăsele
și-n pasul meu te-nvălui și coastele le isc
dar amintirea-n sare se-nchide ca un plisc
și tremuru-n pleoape a netezit șosele

un cer tăiat pe-obrazul ce-l știu itinerar
cu-ntoarceri cu-o oprire pe sîngele-n fereastră
din tine se desface priveliștea-ntr-o glastră
și evantaliu-n palmă te-ncing ca un fierar

plămînul în culoare cu iarba-n țesătură
lumina-ți scrie-n pîntec cu orele un disc
când vocea rotunjește în aer un apus
și luna-n fulgerare pe urnărul ca turlă

ulyse que de jours pour ientrer dans
itaque

GUILLAUME APOLLINAIRE

heureux qui comme ulyse a fait un beau
voyage

JOACHIM DU BELLAY

ulyse je te veux au pays des lapons

B. TONDANE

TroclSviț αεv :rp6 -(zp iff* îrarfo AWot rs ^pwnj

HOMER, ODISEEA, XXI, 20-21

îți închin un imn ție veac al mediocrității J.
no mai vînăm ursul sur prin munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucegaiul birourilor .
dimineața dactilografele își îmbrățișează logodnicii
pîna la revederea din ceasul nopții
cînd vor face dragoste pe saltele de paie
dar în aer sufletele ni se sărută
clădim un cer peste acoperișuri ca mădulare
pe bulevarde sirenele autobuzele
cum acompaniază concertul prin fără fir
veac al asigurărilor și-ai reclamei luminoase
e ora cînd englezii o aplaudă pe raquel melier
și refuză buchetul de violete
aruncă lumini jocurilor de ape
scrîșnesc din dinți marile cotidiene ~ \
și iată : agenții companiilor de afișaj ' *
primenesc rufăria zidurilor.

dar se ascut zgomotele ca pumnale ~
aerul se desface pe mîini iederă lătratul
și iată precupeții ridică obloanele somnului
tramvaiele lăptăresele autobuzele își acordează ca o
" orchestrație

instrumentele
strălucesc

/J vocile ca gutui în vitrine la ora dejunului
 mobilele își regăsesc ființa părăsită aseară
 de prin colțuri din piyniți din hambare
 se furișează'spre noi'ființa părăsită aseară
 cuverturile glasurile se descojesc ca bolnavii de,
 scarlatină
 și tu te cauți pe tine ca pe un vecin care a dormit
 alături
 degetele îți știu conturul te memorizează te- urmăresc
 ca o hartă încet liniile se recunosc se îmbrățișează
 ca o cupă la locul lor pulpele intestinale
 obrazul se desprinde ca un perete
 buzele buzele cu surîsul pantofilor
 și încheieturile de vată
 încet te tragi pe tine din tine însuți
 ca dintr-o fîntînă nămolul zilelor umbrelor
 te recunoști îți stringi mîna după această navigație prin
 noapte
 se desfășoară ca o cale ferată privirile glasurile
 vechi precum timbre pe o scrisoare netrimisă
 ai ieșit altul același din tunelul nemișcării
 absenței
 ca o portocală îți mîngăi carnea cuvintele
 cîte mistere îți surîzi în 'oglină
 iată vînzătorii de fructe își strigă noutățile
 ylumina pune tinctură de iod pe rănilor afișelor
 ^ / închini un imn săpunului CADUM
 ^substanța lui nu atacă țesătura trupului
 , spuma alunecă pe piele ca o piele se scutură
 ca frunzar fața hi apa proaspătă ca o servitoare de 17
 'Ia etajul de sus robinetul se deschide ca o pleoapă
 te apleci iar spre tine ca sjiire farfuria cerului cu culoare
 îți dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
 suni strigi" chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești
 în tine
 panică panică
 disperarea aruncă semnale
 și despletirea îngrozirii pe glezne
 îți cauți amintirea și umerii ca sandale
 UNDE SUNT -
 care e longitudinea inimii tale
 stephane roii poartă numărul 35 la inimă

încerci să te prinzi ca într-o plasă din rămășițele de
noapte

ACELAȘI A

U

ALTUL A

dimineața își freacă sinii tari de fereastră
 perdelele se apropie se îndepărtează ca două armate
 în curînd va veni ceaiul
 și nu știi dacă TU vei fi acel care SI va bea
 dar scrii un imn acestei băuturi de culoarea frunzelor
 toamna sîngelui Răzbate prin cornul de vînătoare
 un cerb înaintea în desenul zilei
 vizuinele se deschid ca bricegele
 zmeură și fragi umezesc pașii

CEAÎ arșiță cu buruieni și coacăze
 răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
 voia și împărăția ta facă-se
 culoarea ta e a cărnii trecute în spin

tu ești Lsala.de lectură de baie a săracilor
 tu dai la ora patru sărutul de mamă copiilor orfani
 împrumuți înțelepciunea vracilor
 și pui gîtului pe dinăuntru o salbă roșie de bani

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEAI care micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor, taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea umilința

ceai dăruit refugiaților ruși
ceai în grădini publice pe scaune de lemn
ceai celor supuși și celor nesupuși
ceai pe toate buzele ca o cruce de lemn

ceai binecuvîntat ceai ca boschet în duh în os
tu te împărți precum cuvintele uneori uitarea
cerul era de culoarea ta cînd l-au răstignit pe hristos
în apele tale se sărută aerul marea

din indii te-au adus misionari
iarba ta era coaja rănilor tămăduite
dar pirați au atacat corăbiile mari
sîngele s-a amestecat cu apele vuite

tu ai profetit revoluții din pîntecu! samovarului
tu ai trecut că'o mîină prin gîtlej prin mîini
în siberia în jurul tău ca în jurul altarului
s-au rumenit glasuri și pîini

ceai ca drum tăiat în calcar
ducînd în răcoarea frunzarelor stîncilor
ceai sorbit în dezgheț de făurar
în clătinarea de mușețel a lămpilor

ceai din după amiezi de primăvară din după-amiezi de
iarnă

ceai cu tăpșane de toamnă roșcovană
la întoarcere la conac în pocnet de armă
și prepelicari cu limba de un cot în goană

ceai din mina ca o privire a mamei pe ccardact^Ia-
/sovejâ
pădurea vujește și în jur troznesc amintirile docarj
porțile de stejar batrîn se deschid
intră factorul

și tresaltă inimile ca la hora hanului
citești veștile fratelui de la cernăuți
stelele se dezghioacă precum alunele verzi
cerui te înfășoară ca un brîu oltenesc
arborii numără cît pot
apoi umbrele umbla în virful degetelor*
glasul mamei a suferit s-a boltit
și ca o fîntînă se âdîncește se întunecă

O
R

A

LI

U

acum strada te primește ca o cutie de poștă
obișnuința e pe umerii tăi o cămașă uzată
strada e aici la picioarele tale precum cîinele credincios
aerul stă pe acoperișuri ca un preș
tu ești o scrisoare în strada cutie de poștă
destinul tău e acolo distribuitor mecanic
el te va duce la destinația pe meningea ta scrisă
desigur tu mergi pe sub casele cu șorțuri ca brutărese
dar altcineva întoarce arcul din pupilele tale
zgomotele îți ling tîmplele arterele

vînzătoarea îți întinde gazeta de dimineață
• o r gasseta, ce dantelă pentru melancolia ta
lindbergh a aruncat un curcubeu între america și europa
un profesor de strategie e asasinat în expresul" paris
marsilia

prețul pînii se va urca cu zece centime
dar aerul flutură un drapel între genele tale
singurătatea e dreaptă ca un semnal de uzină
cartierele pulsează se umplu de suc ca ovare
botul luferilor te scormonește te sperie
e un continent femeia care merge înaintea ta
și Tiată-te la casablanca ești fără lucru
lăzile se rostogolesc în port ca monezile
e un miros tare de ulei și de vuiet
înaintezi prin ecuația sîngelui
în părul aerului sunecatarte cordaje
precum penele de șoim la un șef indian
iată grînele bumbacurile ca amulete
clănțnesc stelele argintăria lacului
o lotcă spintecă trestia vinelor
dar nu e decît vitrina unei companii navale
pasul ezită ca timpanele
și totuși soarele își face loc cu coatele
un suris te urcă pînă la etajul al optulea
orice cuvînt un dosar un dosar chiar cerul
e o mașină de scris somnul
se depărtează se apropie ca o pădure tăcerea

4

în sînge ne cad fructele putrede
o otravă sub frunte subțiază păsări ca perlele
și păianjeni torc reîntoarcerea în dantela ghețarilor
fierăria uitării aruncă flăcări topește întîlnirea uitarea
și ca două faruri se sărută se îndepărtează inimile
cai sălbateci vegetațiile cu vînători cu panoplie amurgul
se năpustește mușcă vintul intestinale în pustă
luna pune o fundă în laboratorul urechei
evenimentele se succed ,ca ferestrele
în vitriha cerului sunt busole chei degetele
papagal toamna îți oferă horoscopul frunzelor

122

vinele tale alcătuiesc un frumos model de broderie
și nervii
nervii atleți negri pneuri serpentine afișe
plasă în care se zvîrcolesc peștii lămpilor stelelor
sîrme pentru dansatoarea în echilibru a spasmului
ce bobină rumkorf nervii hartă a continentelor
fantomelor
crocodili își înfig dinții în pulpa anotimpului ?
drumuri ca un obraz palide se încîlcesc drumuri
nervii cîte mărgene și cetății dăruie sărutul umbrei
nervii bucle prinse cu spelci de luferi
herghelii.de jăratec
alge brune în apele trupului
flori submarine unghii subțiri ca accidente'
curcubeie surîsuri
gări la întretăierea munților aeriene ca privirile
pupile despînzite în carne precum așteptarea la ospățul
în care bucătarul țigan rostogolește ca buturugi capetele
balaurului
dar vine făt-frumos cu limbile păstrate în sîn ca o
colecțiune de timbre
și tresare iarba țînutului se desface în lumină ferigă
vuiesc suveicile nervilor aceste geife lăuntrice "
și ochii se desfac ca șantier ca lacuri
cîmpul e tăiat de linii ca palmele
noaptea se urcă în pomi precum un copil neascultător
sfărîmă dorințele cuvintele cuiburi de pasăre
gesturile noastre din pai și pămînt adunat în cîmp
orice glas rănește aerul
cîte furtuni clănțnesc brațele cerul
mările se varsă pe fața de masă ca paharul cu lapte
mesteacăhii fac mătânii
în sîn se cruceșc fulgere
spintecă întunericul ca un pîntec
dăruie lumini zările ca reclamele marilor bijutieri

5

te oprești la vînzătoare de legume
îți surîd ca șopîrle fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele

123

boabele stau in păstaie ca școlarii cuminți în bănci.
ca lotci dovleceii își vîră botul înaintea
amurgesc sfeclele ca tapițerii pătrunjelul măraru
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete înnoptează iată tomatele ca obrazii

transilvănenelor
în broboade de mîngăieri cristale pașii
conopidele cît omăt intirziat pe 'boschetele de șoapte
și sticle cu apă minerală morcovii oglinzi fluviul
ca oase lungi se deosebesc casele cuvintele
cu virtuți terapeutice drumul săpat în pătlagină lăptuci
și iată fața de hristos chinuit a cartofului
ci știe secretele nopții cu burdufe de liniști
rădăcinile lui pipăie rărunchii pămîntului
albe netede ca tuburi rădăcinile
înaintea în nervi
sug înțelepciunea vremurilor osemintete nopții
închini un imn cartofului

vreau să am limpezimea tăcerea ta
fruct al țarinei asemeni cu țarina
din^ pintecul întunericului nu ne uita
întărește-ne cu uleiul nopților mîna

tu știi subterane abecedare
te-au hrănit dumnezeu și ploile
virtuțile ți le tragi din pămînt ca din staul oile
cerurile te primesc în orice căldare

cartof icoana umilinței a răbdării
tu te mulțumești cu puțin și ne dai tot
iață și triumghiul zborului în metalul înserării
cerul atîrnă ca limba cîinilor de un cot

cartof ca mîiniie plugarului aspre
cu răcoare de tunel.de după-amiază
tu ești al gliei glas pre
ține ochiul îngerilor fără narați te veghează

tu îți lipești urechea'de pămîit
lingi zgomotele măruntaiele toate
atitea vrăji ca etichete de drogherie in tine sunt
tu ești un pahar cu vitalitate

îmi place coaja miezul tău umezindu-se
cum îți faci loc cu umerii ca să crești
te aștept te ascult și bătăi de inimă ivindu-se
în negreala și noroiul tău culori cerești

siringi și apoi ne dai pe limbă amidon
tu primești binecuvîntarea vltului
norii îți clădesc sub zare un tron
și numai poetul știe că tu ești" cîinele pămîntului

6

ca un golf spitalul te învăluie te primește
șerpii singurătății ling pereții ferestrele
aerul face bale la gură precum cîinele de vinătoare
foaia de observație arată drumul stelelor
și fiecare duce între degete un termometru ca o ramură
de salcie
în duminica floriilor mîhnirea e o.crinolină de-a lungul
zidului
paturile sunt ca școlărițe cu părul cearceafurilor
despletite

glasurile sunt scăzute ca gîrlele în secetă
timpul îmbrăcat în halat alb trece pe Ungă tine
ca păsările de mare cuvintele sunt vârgate
ești străin și un număr iată-te în loteria sălilor
doctorul agită o zăpadă cu minecile
și ca un stol de ciori ochii ți-au năpădit brațele obrazii
orele se tîrăsc ca plante agățătoare
fundoianu te vizitează adesea și florile lui au surîsul
pe cîr-e l-ai observat în 1918 pe fața șefului de gară
din blaj
caldă scama o simți" ca degetele iubitei în mîna
limba e un lacăt pe 'grilajul gingiilor

amintirile se rup ca bandajele rău făcute
foarfecă frunzele tăcerii pipăi
o tristețe și încă alta ca arșice
paturile sunt atât de aproape și totuși singurătatea
ca^ o temniță te izolează în mîl sunt gesturile surîsurile
plămîinii te privesc ca două'maimuțe tinere prin gratii
lumina stă deasupra ușii ca două coarne de cerb
îngrijitoarea clatină ca o legătură, de chei oasele
vecinii de paturi schimbă între ei tutunul privirile
cum în parc invitații cărțile de vizită
fierbințeala încinge nicoyala inimii sărută
pulpele ca arțarii descojite lămpile buzele
un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean
mărgeanele vapoarele
și tu nu te deosebești de ceilalți te-ai pierdut te vrei
pe tine
dar obraji se aseamănă între ei ca paturile
și noaptea îți cade pe cap ca o pungă de gheață

7

de aici trenurile sunt coupe-papieruri pentru peisagiu
stogurile se înalță se salută ca arhierii
plopilor îți vîră degetele în pleoape
și ca un pietriș simți pe brațe verdeța răcoarea
tăpșanele sunt cu vaci călimări Joacă domino
cîmpurile cu iepuri și prepelițe și spinările
colinelor fac băi de soare aerul e asemeni
pescărușilor atingînd cu aripile în fildeș apele .
ochiul duce zarea pînă-n fund ca o salină
simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi
lăcustele fac reverențe se deplasează ca rîsete
rîmele umede sărută scoarța plămînilor
vîntul fumegă și cu omizi frunzele înstelărilor

liniștea se scutură ca duzii
glasul întirzie cu văcarii satului sub ulmi
soarele joacă la capră pe culmi
și pocnesc în vraja zilei cucuruzii

126

brazii rod tava cerului ca linguri
seara gîrlele își pun la ureche stele cercei
calea laptelui mîna de la spate miei
și în noapte dumnezeu și cîmpul rămîn singuri

8

te-ai îmbăiat în părul blond al oglinzilor
oglinzi oglinzi grădini peste pînzele aerului
sărutarea de sălcii tremurate a umbrelor
continuare a ochiului în harfele de ape

oglinzi ca întîia ieșire din casă a convalescentului
cu zboruri cu tulpini înlemnite în ger
și defilarea aerului ca drapelele regimentului

oglinzi brune oglinzi roșcate ca fata hangîței
oglinzi cum sunt copitele căprioarelor scrise în munți
oglinzi cu piatră vînată ca frunza viței
oglinzi adolescente ca frunți

am văzut încolăcindu-se în/ voi frunzarele șerpilor! V
vînătorul căuta urma zilei rănite
în argint se iveau îngerii și cerbii
în ceruri rufele vîntului clătite

oglinzi de culoarea tăcerii a surîsului
oglinzi ca peștele zvîrcolindu-se în metal
oglinzi ca o amintire a văzului
oglinzi ca gîtul femeilor la băl

în inel cîntecele dorm ferecate
ca-n uger laptele luminii crește
pe mîini iedera cuvintelor urcate
și un călăreț la conac inima se oprește

127

oglinzi cu săli de așteptare cu reveniri
cu rămasul bun al emigrantului al orii
cîmpurile se umflă ca mările în priviri
se cațără spre edelwaisul lunei aviatorii

oglinzi cum mă înfășoară cum iubesc răcoarea
voastră oglinzi de priviri oglinzi de mătase
oglinzi umede în buruieni ca boarea
oglinzi ca evantalii deschise în oase

•t joglinzi garaje de automobile covoare
(oltenești vă știu spuma lina
norilor cînd iarna vă încuie vă doare
și-mi plimb prin blănurile voastre mîna

oglinzi-cu catifelări de ringlpde de rugină
oglinzi incendiind corăbiile perșilor *
voi sunteți ecoul sîngeiui în lumină
apusul vă dăruie rumeneala cireșilor
am mușcat fructul vostru am lins
pielea bronzată ca prunele cu privirile
oglinzi terase înspre lacul ziirich
cînd trenul înaintează ca pescarii de-a' lungul țărmlui
și iată seara vă amestecă băaturile
seara
oglinzile nu se mai pot deosebi între ele
numai ochii se înfig ca pinteni în trup
dar e mireasma ca un fior e mireasma
sunt oglinzi cu parfum de garoafe
sunt oglinzi cu parfum de busuioc •
sunt oglinzi prinse cu agrafe
sunt oglinzi care nu se văd deloc
cum în oceanul atlantic curenții calzi
cum în glasul tău se umflă păuni
cum în piersică sîmburele
cum siib trăznetul crengilor în pădure tăcerea

bulevardele se.rumenesc ca pîini în brutăria dimineții
-buline automobilele alunecă în esofagul tăcerii ,
se deschid parcurile cu oglinzi de răcoare
și iată restaurantele în care la prînz se îmbulzesc
funcționarii

mîncăruriie se succed repezi ca trenuri
am văzut rîzînd cu pîntecele deschis
animalele ca steaguri atîrnate la măcelărie , ,,
vibrează timpene trotuarele
acum sîngele tău circulă paralel cu metrourele
o amintire îți facevsemn'te îmbie ca o vacanță
și deodată marea.mîneții e o pelerină albastră
clădesc insule sirenele se destramă
bruma pînzelor plajă surîsul
orașul se termină ca o serbare școlară
dar oceanele țările se ating în sălile de concerte
e o vînătoare de elefanți prin lianele vinelor .
din copacul aerului sar veverițe instrumentele
- torențiale ruperile de liniști ca de nori

pasul se încîlcește în vegetația sunetelor toridă
notele ca botul panterelor, sunt clare
puștile destramă pernele urșilor albi
se topesc privirile fantome alunecă și deodată
bursa cu vijelia glasurilor sună
cornul inimii scoboară se urcă termometre acțiunile
se deplasează pe cer timbrele avioanelor
un cuvînt și se prăbușesc balcoane pădurile din mexic
sondele de petrol trec din mîna în mină ca pălăriile
'de paie

grînele sunt rînduite în eprubele că" acizii
dar iată poți să cumperi somnul în cutiuțe la farmacii
cerul e servit in cești pe terasele marilor noteluri
marea e o batistă pentru uzul acestui oberchelner
vecina ta are pe piept perle ca inscripții
silabisești degetele ei ca literele chirilice
privirea asta e o sîrmă pe care alunecă troleul amintirii
treci prin paloarea geometrică a buzelor a șervetelor
noaptea și tăcerea se sărută precum coamele a două iepe

munții își pun mănușile norilor
în glastre de văi se însămânțează ecoul
surîsul se șterge ca linia cocorilor
în pieptul viorilor se culcă vocea ca-n staul boul

copacii conspiră pînă la gara cea mai apropiată
pasul îngerilor între coaste răsună'
cerbii privesc speriați la roșeața de fată
cu care dealul primește începutul de lună

cuvintele se împart ca frunzele în grădini
înîloresc accidentele pe buzele prăpăstiilor
ce rufărie razele stelelor în arini
cîntecul pădurii împrumută încordarea praștiilor

din aer brumat rupi afișe
un ținut nou te primește același ilarie
ca ploaia privirea domnului e piezișe
brazda sufletului se răstoarnă în arie

tu ești un refugiu unde te apleci
fîntînile înalță gîturi pînă în fund
noaptea deschide în răcoare un beci
și ochii se dăruie în amintire prund.

10

*privește lumina e albă
ca pieptul păsărilor de mare
stephanc roii*

ochii ce șosele de-a lungul prahovei
\vuiesc apele se dau peste cap și rîd cu pietricele albe
de departe se străvăd plămîni fabricele azugei
sinaia edelwais la butoniera anotimpului
* munții dau din cap ca bătrînii sfătoși
înalță un gard în albastru ecoul
acum aștepți venirea tăcerii la poiana șafului

130

și hangiuul își pune pe masă pîinea de secară
vocea lui 'are culoarea trezirii în compartiment
străbătînd

tirolul
privirile sunt lipite de tine ca două provincii
e ora cînd pomii se adapă în vadul amurgului
și se întorc * pădurarii cu oboseala scânteind
ca păstrăvi în ochi

apele spun rugăciunea, deseară
și o mireasmă te cuprinde întră "în tine ca o inhalație
e bucuria pămîntului aburit a buruienilor
fibrele trupului se umplu de nesațul umed al ierbii
vrei să întîrzi în fericirea, aceasta nerostită
știi că dacă întorci capul vei întîlni privirea șefului
de birou

dar glasul alunecă pe bolovani urmărești
fuga prin țarină a șopîrlelor ca țipete atrf de verzi

e un povîrniș întoarcerea de la păscut
stele chellălăiesc ca dulăii
norii în trăsuri boierești au trecut
luna înaintează în inima văii

bucuria se destramă se dăruie
ca o zăpadă ca un sărut pe obraz
zgomotele în rîpi se năruie
în feștile ochiul lui Dumnezeu e treaz

crestele munților clatină tălănci
scîrțuc pe drum umbra fagilor
razele lunei îți oferă bănci
cînd în jurul cinei simți aroma inimilor și fragilor

funicularul zilelor Urcă în nisip sîngele
fiecare cuvînt aduce un anotimp un climat
aventurile în vitrină jachetele de lină alunecă

131

de pe ziduri noaptea te pîndește îți sare în gît
 te apleci peste Trnaglna. ta. un balcon surîsul
 luna e pantoful cenușăresei și toate dealurile îl încearcă
 visul e păstrat destul de cald în termofor inima
 inima orice gest deșteaptă nufării adormiți în oglinda
 întunericul lumina se amestecă în părul ocheanelor
 varsă toate miresmele pădurii în glasul tău ca
 într-o gamelă -
 hieroglife globulele roșii se multiplică în artere
 te apără
 dacă înaintezi e sala de mașini a transatlanticului
 lucioase curelele intestinelor lumina ficatului verzuie
 ca roțile mari plămîinii pun totul în mișcare
 biela inimii aruncă jocuri de ape vinele
 și toate organele stau acolo au rostul lor ca în
 - cămară borcanele
 din ele se desfac îndoielile certitudinile ca din
 aparatul morse
 telegramele
 dumnezeu e un foarte bun contrarnaîștru
 orzul vîntului se răstoarnă din sacul aerului
 și nechează herghelia zărilor glande piscurile
 se umezesc cultura serii crește în eprubetele de umbre
 împletești din priviri o cămașă cu motive țărănești
 apoi gărzile cerului se schimbă zăngănind stelele
 cine mă strigă ești tu autorul acestui poem
 viața mea e închisă aici între filele cărții ca un comentariu
 ca o umbră în frunzișul de carpen
 iată-mă dinaintea ta cine ești cine sunt
 care din noi doi 1-a zămislit pe celălalt
 te cheamă ilarie voronca și ai 23 de ani
 și alții au avut vîrsta asta înaintea ta
 aveau nume mai sonore și jucau ca mingi cerurile
 s-au aplecat și ei peste bariera inimii
 cantonierul scotea limba steagului la tren
 gușterul închipuirii trecea prin traverse ca buruienile
 au întrebat și ei adîncurile pentru plecarea din urmă
 pe ferești florile de gheață desenau respirația
 dar ochii mei se umplu de ceața evenimentelor
 din vizuina visului lucrurile se deșteaptă capătă făptură
 , mă zbat vreau să scap din eușca-cuvintelor

(*) dante, baudelaire, victor luigo, cmînescu

deasupra noastră schimbă macazul tristeții inevitabile
 cordon ombilical penița mă leagă de tine
 m-aî văzut în cinematografe aceste arcușe ale tăcerii
 naufragiază pe buzele tale vocea
 cum în apele apusului soarele
 vînlul îți linge palmele ca un cîine prietenos
 și drumuri se apropie de tine cu brațe cu gîturi -
 prin gratiile versurilor mă privești fe privesc
 totul se va petrece în ordinea impusă de calendare
 orice zî e numerotată în arhivele nemișcării
 unde mergi mă modelezi mă sapi în catifeaua atmosferei
 dar alunec din pipăitul tău precum stelele oglindite în
 ochii cerșetorului
 auzul nă pîndește se apleacă spre mine cum lipești > *
 urechea pe șinele de tren ca să auzi venirea minutului»
 pămîntul se scutură ca un animal ieșit din apă
 creierul oscilează precum o busola în cabina de comandă
 'seara se umple de fum ca un compartiment
 și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
 cînd oare se vor întretăia orbitele noastre
 așteaptă ciocnirea ca o sonerie
 CIOCNIREA

îmi place răcoarea lucioasă a sălilor de gimnastică \
 prin ferestrele ca ghețari înalte aerul își întinde gitiil
 mușchii se desfac ca rădăcinile sub piele
 respirația boxerului regulată îmi amintește
 zgomotul fabricii de cherestea în lemnul după-amiezii
 la soveja

pulpele bronzate vibrează ca rochia vuitului
 privirea cu un gest de înotător se oprește înaintează
 și aceste noduri de liniște halterele cît de clară
 sărutarea în infinit ca două glasuri a paralelelor
 pîntecele se dilată izbucnesc ca lăcuste
 salturile descriu în aer frontiere steaguri
 alunecă stea căzătoare trapezul
 pașii ceruiesc în tăcere unde liane

și iată frînghia sub mîinile tale ca lumina lunii.netedă
buteliile se roșesc te îmbie ca borcanele cu dulcetuți
aripile sănătății cresc de pe ziduri te acoperă
împospătat timpul se încoardă izbește în ceasornic
ca în biceps

surîsul se sfarîmă în ghips avalanșa orelor
deschid o perspectivă solară inelele articulațiile
se mișcă asemeni zborului de rîndunică suple
trupul liberat sparge fanfara mișcărilor
omoplații că mările din sud aruncă lumini
spuma valurilor lasă pe țarm melci pașii
fluxul brațelor clatină catarge
umerii se rotunjesc ca scoicile

13

iată și oglinzi terenurile de tenis
abecedare pe întinderea, de nisip în despletiri părul
soarelui

sini mingile se sărută peste plasa de aer
și cuvintele prepelițe în frunziș întîrzie salutul
respirația e suspendată pe buze ca un pod pe coasta
carpaților

saHtul descrie în pupilă un tunel de răcoare ,
seara vine zăngănind lacătele visului
și rachetele au o înclinare a capului ca prințesele
cînd salută

mulțimea la zece mai
din pietriș se ridică aburi pașii prin ploaia fină
a privirilor
sandalele înfloresc linii și arcuți în pleoape sălciile
ca lopeți brațele taie apa zărilor le frămîntă
și spuma vocilor se amestecă în cristalurminutului
ochii sunt ca inscripțiile pe fîntîni
cum alunecă pe tăvile de racoare, genunchii
din cuibul gîtului pasărea mișcării se arcuiește în flaut
trupul face unde și chemările sunt umede
cum se înalță buruieni amare pulpele
ca luntrii piepturile se ciocnesc și prin crăpăturile cerului
stelele te pîndesc ca ochii haiducilor
vîrfurile brazilor în licoare clatină flinte

134

frunțile desfac p lumină ca fețele de masă
crengile bolborosesc vîntul se descojește pe miini
ca scoarța

copacilor
și încheieturile cheamă somnul ca un grilaj somnul
aleile înaintează în vîrful degetelor pînă la începutul
* pădurii

noaptea pune zăvoare pe cer acum terenurile
de tenis sunt ca niște heleștaie ale singurătății
jucătorii au plecat au luat cu ei rachetele mișcările
tu singur privești cum frunzele închipuiesc mingi
și cum în aer stăruie dîra adolescentelor
în luceferi ai urmărit scrisul mărunt al buzelor
* al gleznelor

pe umeri simți sărutul umbrei al părului
noaptea își ridică leagănele ei de ape
colinele își îmbracă șalurile de podgorii
luna luminează străvezii mușchii fluviilor
de departe clopotele furtunilor aduc miresme
și în hohotele pămîntului sunt trepte
te afunzi te afunzi tăcerile se revarsă în cremene
amintirile urlă în tine precum cîinii satului
toamna dHvuie năluci pe toate citările
cerul își umilă în păduri nările
un arcuș apusul peste inima ardealului

14

te regăsești în atlasul unui surîs în relief
mădularul văzduhului suie vîntul pe o privire funicular
trunchiuri de copaci vin în puhoaiie cuvintele
apele răstoarnă butucii și zările au gatere,
noaptea chiuie ca o seîndură trecută sub fierăstrău
și prin ferestrele deschise miresmele tari se înghesuie
ca bivoli

un ochi întîrzie pe tîmpa brașovului
părul glasului se stinge în tunelul de vorbe
luminile obosesc pe povtrniș ca boschetele
și tristețea deschide în tine galerii cum în arbori cariile-

135

| iată-te la braşov cum iubeşti străzile lui drepte
 | PĂDUREA e aproape şi linişti maxi îţi ling gleznel
 cerul îşi desface cozile de păuni curcubeiele
 codrul te ospătează te primeşte cu suflarea lui cu
 mîngîierea
 muşchiului
 vezi rhai departe cimitirul improvizat pentru cei căzuţi
 la război în 1916
 țarina a apropiat vrăjmaşi; i-a binecuvintat
 glasul lor reapare ca literele şterse
 sunt toţi foarte tineri şi pietrişul aleelor ca obrazul
 e umed
 pe cer descoperi deodată urme de paşi
 e dumnezeu care trece gîrl'a văzduhului pe bolovani
 de luceferi
 cheia gîtului cade în adîncuri -
 ca un schit sufletul se limpezeşte prin mesteacăni
 răscolesc frunzişul privirile se-adapă ca jivinile
 se trezesc viorile adormite în copaci
 şi vertebrele sunt mătăniile lunei
 cînd vulturul se roteşte ca un aruncător de disc
 şi urcă primăvara în sînge
 dar-deodată porneşte buciul înălţimilor
 să adune în cercuri iarna oilor în fulgi la stîna
 şi brazii torc caierul-vîntului
 în vîgăuni lumina zilelor e" pitită
 braşov cetate cu pereţii oglinzi în munţi
 pieptul tau ^rdeschîs la suliţele aerului
 anotimpurile îţi aduc buchete de Şipote
 tăcerea ca o cireaşă îşi suie coarnele pînă la tine
 o vară mi-ai dăruit fericirea vacanţei cu mireazma şi
 răcoarea ta
 ai împrumutat trupului meu bronzul culmilor
 alcov pentru flacăra ochiului în nisip
 braşov odihnă , glasului în hamacul de umbră
 îtrnecăîn balul aerului în mătase navă .

la fotograf încremenesc gesturile surîsurile
 o apă trece din mină în mină ca .o eşarfă
 din cartoane se întregesc umbrele ferestrele
 ca prăseie pasul nuntaşilor sună în cremene
 magnezium magnezium cum izbucneşte în oglinzi carnea
 ta albă
 o flacăra ca o frunte pînă la pereţii cu draperii privirile
 un ocean rupe lanţurile în mădulare urcă tăcerea
 ca un miner amintirea se pierde în salină
 dansatoarea muşcă colierul de lacrimi
 un sărut nemişcarea un fior braţele
 pămîntul îşi deschide ,vîntului sinii plini cu cartofi
 cu linişti
 o clipă moartea seînţeie ca ochii lupilor în drum spre
 Conac
 în dormitoare strălucesc bijuriile somnului
 prin sticlăria noptilor se străvād lacurile cu lacăte în
 rugină broaştele -
 preotul duce înr mîini aparatul în care se imprimă
 tinereţea
 z uitarea
 o răcoare înaintează puşcaş prin trestiiile oaselor
 în aerul brumat rotesc raţe sălbatece vorbele
 colinele îşi pun catrinţe şi fluierile sapă vâi
 iată somnul îţi dăruie o sticluţă cu parfum ^
 îmblînzitorul aruncă tigrul în arenă ca o mînuşă
 urmează numărul acrobatului elegant subteran dansul
 pe. frînghie paşii se aprind se sting ca afişe luminoase
 biletele de favoare nu sunt admise dăr directorul
 înaintează pe calul muşcînd în spume zăbala
 veţi vedea domnilor spectacolul cel mai extraordinar
 inima ca un gît de guşter se umflă se dezumflă
 şi troici coboară chiuind pe arterele în trepte
 cît duioasă e eleganţa focilor
 pielea lor lucioasă ca o noapte'în docurile brăilei *
 au mustăţi cum e nervura Trurîzeldf .
 îmi place să le văd legănîndu-se £n mişcare
 pehii lor sunt ca acele de cravată
 şi scot ţipete foarte binevoitoare ca papagalii^
 prind peştii dăruiti de dresor şi scîncesG atît de
 copilăros

dar iată mansardele se sărută ca obraii îndrăoosfiHW
 semnele pălesc opaițele hanului toamna m d r a g o s i l l i e r
 frunzele plutesc ca tăvi ducînd capul unui ioan imaginar
 din ape se întregesc oasele potecilor foarte albe
 troznește sufletul ca sub pașii vânătorului amurgul

înotătoarele au dantele de ape
 porumbei valurile se unesc .genunchii descriu cercuri
 mișcarea brațelor clatină o pădure de miresme
 e o alunecare a trupului pe blănuri de liniști
 e o desfrunzire de surîsuri in spumă
 ^degetele înfloresc zăpezi în glastrele aerului
 umerii se apleacă într-o parte ca sălciile din privire
 depărtează apropiie pulpele minutele »
 Spinteci peștele viu al undei crește respirarea
 zborul păsărilor înalță un ecou bărcile
 cu pînze descresc ca vocile de pe maluri
 e o odihnă deschide balul slngelui
 fruntea

sărută buzele apelor în rugăciune

dar înaintarea se face fără grabă
 poți înota voinicește sau pe spate
 pieptul se desfată în aerul umed și albă
 catifeaua valului te mîngîie te împarte
 tălpile sărută tulpine ca gîturi uneori
 cerul lasă-n'apă rubinul unei toamne
 din fund vegetațiile clatină culori
 pupila străvede insuli de portocali
 o stea tremură vîntului catarge
 trupul sporește o cascadă în cristal
 & in el luna face cercuri și se sparge

acest catalog de mașini agii'-
 coJe sena
 jiane voronca.

și iată peste diagonala singelui.parisul crește
 un steag luminile îți alintă mîinile tîmplele
 atîtea eșarfe străzile pentru sînii apelor
 cînd ochiul ca un disc de fonograf înregistrează
 și violonistul în cerc oferă ultimele cuplete
 glasul aruncă sonerii covoare lămpile
 paris paris pasul se încumetă ca arcașii
 pornește săgeata minutului de pe zidul din privire
 cîte cascade înfloresc unghiile '
 cîți îngeri se desfac din hîrtia ferestrelor ; -
 paris oraș ca o vultă ca o amintire
 cum îți cunosc mansardele barurile cinematografele
 dactilografa își pune broderia surîsului pentru balul
 din cartier
 piața concordiei ca un pîntec se rotunjește se ridică
 bulevardele sună panoplia cuvintelor în luceferi
 desigur cerul sărută acoperișul bisericilor cazărmilor *
 și turnul eiffel își întinde gîtul
 sîngele ascensoarelor circulă în marile hoteluri

paris m-am împărtășit din cuminecătura ta
 am incendiat muzeele tale am sfîșiat carnea statuilor
 duminica se dăruia în banlieu ca o capsulă de cocaină
 în jardîn des plantes am limpezit metalul nervilor
 am văzut urșii albi prinzînd bucățelele de pîine ca
 peștișorii

și am scris începutul poemului ulise
 îți închin un imn ție veac al mediocrității
 nu mai vînăm ursul sur în munții americii
 brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece

singuri ne închidem în mucegaiul birourilor
dar cum, iubesc tristețea bucuria cetății
brutăresele mari cât stoguri de fîn și vînzătoarele
de banane

cum rîd cu dinți fosforescenți reclamele
pe coala tăcerii timbrul inimii se desenează
paris ulei sfînt pentru încheietura ghidului
oscilează pe harta apusului ca un transatlantic
te stingi ca o mătase pe buzele toamnei

PLANTE ȘI ANIMALE TERASE

1929

COLOMBEF

Lampa, din cenușa nopților, lampa,
un suris îți lasă pe degete bronzul ca un fluture,
și pașii depun o zăpadă în glastrele vocilor,
cum înalță ferigi manile,
primăvara îți încearcă mușchii precum coarde
de pian,
peste apa umerilor se rotește rață sălbateca spasmul,
întunericul izbucnește din toate părțile ca un incendiu
sălciile albesc ca oase draperiile
și glasul tău adoarme pe genunchii mei
ca botul ciinelui de vânătoare.

ȘAPTE SEARA

pomii clatină ape bolnave degetele
cresc din mîngîieri o lumină înălțimilor
vîntul aduce aiurarea cădelniților
din izvoarele grave buciumul își adună hotele

ÎN GRĂDINI APELE TRUPULUI

cheamă în grădini apele trupului
sîngele aprinde lămpi în boschete
glasuri tremură ca bănuțeei cîmpului
ca plopii către luna privirile sunt drepte

cum țîșnesc ca havuzuri spre cer păsările
păduri trec prin somn ca trăsuri la întoarcere din
excursii
culucernă- și crengi; cîte ștergare albe vînturile
umerii tăi răscolesc zmeura surîsului ca urșii

din fluier seara își desface culorile
munții mușcă în spume zăbala stelei polare
înălțimile se tulbură ca licorile
prin scheletul pomilor umbrele se văd clare

tristețe strînsă în tine ca o zăcăminte,
albastre zborurile se sărută ca fluviile
pe hartă; păpurișul vinelor clatină flinte,
din ruinele somnului, chipul singurătății se arată

au coborît ca doi șoimi frunțile dar teii-re
dăruie respirarea lor precum aurul griului la cingătoare
miresmele își lovesc în aer cheile
ca frunza de pelin noaptea e amară

fiecare privire e o beteală
cum suferă obrazul aerului ca o mucenică
și freamătul ierbii face din glas o algă
din părul tăcerilor cîntecul se desprinde spilca

în unde se trezesc viorile
fintîni obosesc ca metalele
în jurul tîmplelor stau iederi orele
zilele te privesc înapoi și cîte altele

BALUL CORALIILOR

somnul presară rubine pe frunzele ochilor
cum izbucnește deoda'tă flacăra glasului,
albastră peste, urna închisă în coaste,
din vegetația de umbre seva sîngelui se ridică
pădurile sapă în curcubeie cascade,
prin ferestrele mărilor intestinele pămîntului se arată:
sunt pești cu aripile crestate în întuneric'tăișuri
ca un ghem gura prin fibrele lungi de-apa r
plantele șerpilor oscilează în anotimp nisipul,
uneori balul coraliilor în argint se deschid^e,
coacăze mărgăritarele și pe ramuri sunt globule ~

arcușul rechinilor ^urcă pe violoncele de'ape
din toamna adîncu'rilor aurii peștilor înirunză
ce bucle meduzele cum se apleacă *

și ca șervețele de ceai marginea catifelată a peștilor
torpile,
un curent ca o mireasmă străbate falangele,
pe buzele de nămol sărutarea stridiilor,
vietățile sunt atâtea funde în părul apelor,
bureții mușcă umbrele se deplasează în adâncuri,
ca armate balenele și serpentinele algelor, se apropie
peștii fosforescenți ca afișe luminoase.

APUSUL ÎMI DĂRUIE CULORILE PRIN FRUNZIȘUL DE SLOVE

albe tăcerile printre căinți, și în grădini lămpile
pun toamna pefruntea unui sărut,
din lărguri clopotele vin ca păsările migratoare
foarte blond cerul e o oarbă își râîngîie părul
noaptea e un fruct pentru **tipsile** de fluturi
tristețea desface perdelele în ecou
din fumul colinelor se întregesc zilele

GLASUL DESPICĂ SOMNUL NORILOR

pe obrajii tăi îngeri viii se așează
o panglică surîsul prin degete liliicii
și umărul atinge de tîmplă o. naramză
glasuri lasă dîre de argint ca melcii

către albastru florile întind mâini
marea linge fruntea o rotunjește
aurul amurgului se varsă în căni
pe buze unghia norilor s-a coborît îngereste

strălucesc păstrăvii prin glasul în adormire,
seara pune mănuși pomilor, clătește aerul,
anotimpul înaintează în beteală ca un mire
își rupe în oglinzi o creangă vaierul

copoii albi ai lunei au trecut prin grădini,
toamna s-a desfăcut asemeni îft furtună corăbiile,
umbrele aprind culori în arini,
în tîrlă fluire s-au împreunat ca săbiile,

taraful vinelor se apropie, crește,
∞> călărețjiebun sîngele, pocnesc pistoalele,
surîsul tău a umplut văzduhul ca o veste,
pînă în gînd noaptea își desface țoalele

sub frunze inimile tresar ca potîrnichile;
pe ceardac glasul tău îmi dăruie o proaspătă carafă
și tăcerea, filtrează apele precum rinichii le
limpezesc în noi; lă urechea pămîntului fiecă apă
o garoafă

dar a izbucnit cîntecul ca o fîntînă
arteziană ; ce fluvii brațele !
glasul despică somnul norilor ca o mînă
V florile ezită prin garduri ca opaițele.

UN SEMN PÎNĂ UNDE

Buchetele cerului cad din paharul toamnei
amurgul a amestecat apele din glasuri
unde mergi pașii răscolesc ramuri, țipete,
diumuri taie rubinul din privire.

FRUNTARIILE VORBELOR

Tălăngile vacilor au vrăjit buruienile
iarba își înclină elegant trupul ca o dănțuitoare
sub stîncă gușterul izvorului se trezește

viorile pomilor primesc arcușul vintului
de departe vînătorul întîrziat sperie pasărea ecoului

Dar în ugere funda norilor se desface
anotimpul a primenit rochia zărilor
•și botul vacilor adulmecă munții ca alte ugere
ce steag laptele pentru descuierea nopții
cum trece ca o mîngîiere prin osul gîndului
cum sărută buzele și dăruie o catifea gîtlejului
laptele clatină o cădelniță de arome
împrumută o dulceață din privirea vacilor,
leașă ia tîmpla convalescentului năframa pășunilor
laptele sună în doniți cremenea văgăunilor
flutură în pupilă dantela cascadelor
mazărea visului în păstaia inimii

ALAIUL TĂCERII

Visul se întregește din oasele fîntînilor
ochii se închid ca evantalii de nori,
vîrfurile degetelor suie o dantelă de zăpadă
atîtea oglinzi despletite în artere,
atîtea sxirîsuri încremenesc frunzele,
atîți obraji ca semne, pe băncile întîlnirilor

PRIVEȘTE

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge clapele pietrelor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaște pleoapa potecilor

diamantul piscurilor taie sticla zborului de vultur
dăr pupila asinului a închis înălțimile

Iacătele stîncilor nu-l sperie
poarta pe grumaji frunzele poverilor
și țipete izbucnesc din el
cum din argintul riului pescărușii

ACVARIUM ACVARIUM

ascuțișul lămpilor pe colierul de glasuri
beteala potecilor suie în cremene,
toaca de lemn apleacă brazii
veveriță tuna se ascunde în scorbura norilor.

FRONTIERELE VĂZDUHULUI

în heleștaie mari cît pereții ospiciului
peste tulburarea șoaptelor în despărțire,
prin parcurile îndoindu-se ca tăietorii de pietre,
pe plaja de pieptenul* vintului frizată,
din curțile orășenești ca menajeriile pătrate,
prin maxilarele vintului străvezii ca metaniile,
pe șesurile atîrnîrid ca limbi la gura aventurilor,
din șoldul dealurilor cu podgorii,
cum sunt șipotele albastre ca omizile,
buzele singurătății sug potecile vremii,
toate frontierele văzduhului ca fructele căzute

BUCURII ÎNGĂDUITE

Cum se bucură de eleganța trestiiilor, rațele sălbatece,
păpurișul destramă un cîntec pe paglica nemișcării
în ierburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuștii
pitpalacii împletesc un șal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism,

oglesc înălțimile,
ploaia dăruie scoarțe oltenești pământului,

și plugurile fac dragoste cu țarina, o săruta, o mușcă,
iepurii se pitesc ,la marginea zilei câ dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

PASĂRI ÎMPART SOMNUL ÎN ÎNĂLȚIME

Codrul în odăjdii de amurg se arată
frunțile ca lemnele putrezite luminează
pahare stelele pe masa cerului curată
amforă glasul precum mările se înspumează

sună clopotele cireșelor în priviri,
, sub formă de cascade izbucnesc nopțile,
ca buruienile șoaptele sunt plivite,
sufletul ca un ornic își întoarce' rotile

ce amazoană inima pe șesul pieptului
prin deșertul ceasului cenușa vrăbiilor
buciumul urcă în suvenir răcoarea brădetului
mulgi laptele ecoului în șiștarul văilor

toamna își încearcă flautul în vegetale
coturnul norilor lasă în minut semne
ca lupoaice umbrele se tîrăsc în metale
de mărăcinele singurătății ochiul tău se teme

ZBORUL VULTURULUI

din clătinarea de bivoli a culmilor pleșuve
peste aurul mort al zărilor,
zborul vulturului rotește o pădure de unde,
aripile înalță un fum ca grădinile,
paltinii se cunosc între ei, se salută.

MAI TIRZIU

prin gratiile cerului zilele se dau peste cap ca
măimuțele
marea își scoate limba la stele, vîntul
ca un preot în odăjdii oficiază între frunzele de tăcere

-și iată că trăsura somnului sărbătorească
intră pe potecile privirii în catifea nisipul,
inimă ca o poartă de bronz sună revenirea,
heliotropii luni alunecă pe scările aerului,
mesteacănii își pun șorțuri albe ca infirmierii,
din depărtări cornul de vînătoare tulbură sufletul
ca un acvarium.

ÎN OGLINZI PLANTELE

acum iigurile de ceară se trezesc în vitrine
schimbă între ele tristețea tot atît de roză ca rinichii,
pieptănătura lor foarte îngrijită și costumele pun
\$n gînd o rugină,
cum adoarme glasul pe buzele lor ca o luntre de
pescar în ^ostrov

ierburi degetele tulbură liniștea,
îmi place umilița lor ca o cOlecțiune de surîsuri,
și amurgul le pune pe umeri blănuri toamne,
frigul cade ca o hîrtie pe privirea de porțelan,
simți mișcarea lor nevăzută ca în ceasornic secunde
aplecarea trupului spre apa ferestrelor ca sălcii,-
și vorbesc fără gesturi, fără șoapte, ca oglinzile.

ZÂPADĂ FLOARE A AERULUI

Floare a aerului zăpadă
crești iedera visului \$n pleoapă

răscolești lebăda glasului- ca o spadă
întoarce spre mîhnirea noastră fața ta albă

tu tămăduiești rănile văzduhului
florilor le pui un surîs ca sfinților
învălești în cearcafuri brațele stuhului
treci zărilor rumeneala caiselor

tiece apă clatină o oglindă
părul tău sărută grădinile, obrazul,
frunză și pasăre mîna ta alintă
neclinlești în smaragd cîntecul și iazul

ca un mal cuvintul îl surpi
cum distilezi oxigenul tăcerea
pasul tău a închipuit hulubi
pe inimă albinele fulgilor aștern mierea

chipuri se ascund în pinzele tale
te dăruie ca o frunte în înălțime
muști din garoafa orelor petale
pe trup gura ta lasă uneori timbre

alunecă săniile ca pescărușii
botul vinturilor ie cunoaște, te linge,
închizi plantele în pămînt ca urșii
amarul buzelor răceala ta îl frige

adună loteria norilor la stîină
în argint zilele s-au limpezit ca fotografiile
fluierul ochilor se îngîină
tu, oamenilor' soră și potolire, fii-le

ca un mărgăritar pe întinderi obosești
cerul clatină între degete o maramă
cu tăcere mîinile mi le văpsești
bătrîn codrul pocnește ca o armă

copitele renilor te incrustează,
pui lă creștetul pămîntului o fundă,
căutătorii de aur te-au salutat ca pe un steag.
în Alaska, nechează
armăsarii furtunilor ca la o nuntă.

zăpada, odihnă a ceasului, bhiecuviinare.
la tîmpla aerului îngerească buclă,
în cleștar apa ochilor tresare,
urci spre iatacul cerului în dantele ca o duduca

zăpadă edejvais al surîsuhii, al liniștii
danț întrerupt prin metania vintului
și toate clopotele și crinii știi
să-i agiți, cînd rotești ca un șoim peste piatra
gîndului.

COCOȘUL SÂLBATEC

aruncă în arenă mînușa țipătului
aurul toamnei a aplecat țiriziile cerului
și toți plopii sorcovesc în atingere apele
apele saltă se bucură în buruieni ca iepurii
din înălțimi "harfele pădurilor
le-au dăruit dantela cîntecului
apele împart vești ierburilor ca poștașii
ca brățări apele la glezna pămîntului

din chiseaua vintului dulceața vocilor se revarsă
uneori munții își pornesc alaiul pentru nunții^

«apelor
zăpezile dăruie brocarte
herghelia curcubeiejor flutură coame
se aprind lămpile păsărilor în boschete
ferigele își pun colierele de miresme

ferige ; cămașa voastră e țesută pe războiul văzduhului
in buzunarul prăpăstiilor
voi sunteți evantaliile somnului
mi-ara odihnit când va fruntea în palma voastră
și respirația mi s-a limpezit ca O fereastra *
ati trecut prin surîsul meu
cum peste unde pasul Domnului
ați răzbit ca păstrăvi răceala minutului
v-a atins limba furtunilor
ferige, în pieptenul vostru s-a desfăcut mătasea ecoului

STEAGUL SINGURĂȚII

Apusul a aprins un incendiu din coarnele cerbilor
cirezile au aruncat mantaua pășunilor
de sus buciumul brazilor dă de știre codrului
noaptea își zangăne metalele în rugină
steagul singurătății numai greierii îl salută
scîncetul lor clatină pînzele anotimpului
vestește plantelor pulsul liniștii

CÎTE STATUI TULPINA TA APLEACĂ

pe cîmp ceștile florilor ca pe o tavă
se înfioară în stînjenei licoarea lunei
albăstrele urcă spre cer o apa suavă
iedera : tremurare în argint a strunei

păpădia își desface pînzele
cum îndulcești gura aerului, cicoare l
trifoiul își adună ca miei frunzele
lucerna pune în glas o răcoare

rătăcire pe eșarfele ochilor
prin pieptul păsărilor de bruma

trandafirii opresc vîntul în agrafa rochiilor,
mușțelul clatină tălăngi ca o turmă

rătăcire prin scările buruienilor
în clopoței inima lămpilor crește
lalelele au păstrat amintirea iernilor
în *atteie*, mușcatele au înălțat creste

circulația sîngelui in garoafe
macii închipuiesc cascade
au adormit gîrlele ca harfe
șoim, toaca de lemn *rot&jte*, cade.

în topaz se tulbură cerbii
rătăcire prin zăpada buzelor
luceferii au lins laptele cerului ca șerpții
au mușcat azima rumenită a fulgerelor

dar aici, margherită, floare stelară
prin catifeaua liniștii pirogă
ai dăruit o vioară
sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă

TERASE

COTNAR

Luna, ce mașină de călcat norii, rufăria
mărilor, fruntea ta ca un salt prîn^
ierburi înalte, cînd anotimpul e servit în cești cu vin
de Cotnar, și apele se dezbracă precum armele vechi.

Vrei să întîrzi ca plug în cîmpurile cosite,
ceas mat în gări, cu despărțiri, cu întoarceri,

cum pădurea se rupe în chiot, în arama,
și cerul se schimbă ca plăcile de gramofon.

Tăcerea crește cu buruieni în gând
uneori glas între carpeni prins
Să obosești în peisagiul ca biceps destins
surîsul tău în vine ca sanie circulmd.

Mapînește-mă ca un haiduc în bălți
cit elixir bîntuie prin stea
răscolește-mi trupul contrabandist,
înfricoșat un gând nevămuit
încaică-mi inima ca.o frontieră

GOLF

Panoplie în amurg, plajă,
luminile se sparg ca sunburii prin pas,
apele tremură pînă unde bărci în glas:
iepuri de cîmp spuma valurilor ; înserează.

Ca un șal chitul peste pulpe desfășurat
luna Ia cîțiva metri și plopii din noi,
ce florete ochii tăi prin aerul rarefiat,
fii pieptului oxigen cît ceresc altoi.

MaTe-a își mușcă buzele prin catarg, poate chip,
arc voltaic surîsul și în gest amnar,
stele și-au coborît steagurile pe nisip
atît Umplele au sunat ca trotuar.

Zgîrie epiderma ceasului salin,
devastează-mă ca pe o garderobă, ca pe o cassă
-deconomie ,• pescarii se întorc prin sîngele marin
suprarea respirația pînzelor învie.

Stăm lipiți ca doua timbre inaugurale,
fluxul sărută țărnul, vegetațiile plămînn
noștri; luna pune cerului în argint zăbale,
somnul ca un nufăr în adînc face cercuri se stinge

TEKIRGHIOL

Noroiul te cuprinde ca surîs sau ca alga,
galopează inima, savană acest zid,
cînd vînătoarea urcă pe cer ca pe o targa,
și prin apele calde, vîntul în cîrji proptit,

O ușe precum cîine prepelicar te cere,
oasele chiuie ce cor genuncniu-amar,
dar servitorii-aprinde lumina din artere,
și aerul ca trepte suie în mădular.

In afară de asta Orașul e o gravură -
și munții nu sărută văzduhul prea destins
aștepți o întoarcere ochiul în arătură
ce sprinceană sexul de ierburi sărate Uns

Stai in tristețe singur cu frunzele uscate
cum sufletul ne leagă cordon ombilical
cerul se adîncește pe sălcii ca un spate
și liniștea se-ncheagă în sînge cu metal.

DOAMNEI UNA PASCAL

Liniște prin oglindă sporită ca zăpada
"Cu umăru-n privire păsări încremenesc
si zarea aburită în lămpi precum cireada
Cînd codrul scris in sticlă cuvinte se-aîbastresc

Surîsul înserează o toamnă cu armură .
Gîndu! amar te sparge prin aerul ca plug
Clopote de strădania umbrelor se temură
Și vegetale ape ca presimțiri te sug

O plaje te reține cu țărml strîns ca-n strană
De pretutindenî pașii cu plante se deschid
Ce rar album de timbre marea mediterană
Aur ce se răstoarnă din cîntecul ca blid

Priveliște-n apusul, cu-osinda-n palmă trasă
Trup din ferigă umed topit Ia miază-zi
Și pidpii-nalță o rugă spre fruntea ca terasă
Cind șovăie mătasea ce-a mai rămas din zi

Singurătatea-și rupe covoare mari djn ceasul
Salin, cu ierburi arse metalic în poteci,
Ploile-ți spală cerul gurii-n aramă, glasul,
Fîntinile-n"atingeri cu stelele; te^apleci,

Tăcerea te frăraîntă și noaptea te-ngenuche,
Oprită respirarea In fluier precum gard
Dar vîntu-n panoplie te ustură ca muche,
Desfașuri în artere sîngele ca stindard.

HOTAR

Pădurea începe de aici, cu nervi,
cu mistreți pînă unde coridor un surîs.
Dăruiești vrăjit crengilor auz și vîz,
«prin carnea ta, 'străvăd pîraie uneori plante.

Aerul se destramă, ce filtru printre
fagii, răriți, cu mușchi și ferigi in glas
această privire va reține ziua în declin ca-n laț,
orice cuvînt se rupe ca de țărml o luntre

Luna face exerciții de trapez prin *pomi*
cit cerbi fugăriți prin sîngele bătrîn,
tu ești pentru pădure, ploaie, cîntec, plămîn,
scurt circuit peisagiul un gest incendiat.

în plus, ce remediu pentru anotîmp pașii, respirația,
ta, surîsul tău ca o pîine de nouă sute de grame
pădurea, pădurea care suie, vaccin, în noi,
cînd frunzele foșnesc cu accent moldovean

V

J:

BRĂȚARA NOȚILOR

1929

COLOMBEI

In ochii noștri apele cresc și se întunecă
Desenează fîntîni degetele s-au deschis zăvoarele
singelui
Dumineca limpezește ca un obraz aerul
Și în dantela pieptului caisele clopotelor împart o
aromă,
Clopote, clopote, cunosc răcoarea și argintul vostru
Prepelicar liniștea urma inimii o adulfecă
Și ca buruieni mari nopțile se, desfac pe genunchii
cetății
îndoaie ca Lot atîtea trestii mătasea nervilor
Se năpustesc caleștile visului
Promontoriile somnului în prăvălire
Umbrele împletesc din buciume și luceferi o velință
Pun la căpațiiul cerșetorului o pernă de surisuri,
/borul pasărilor a închipuit o eșarfă
Și ca un bivol sub lațul vîntului se opintește pădurea.

iată un șarpe se tîrăște peste pleoapele noastre
Un țipăt elatină ca ulmi umerii
Durerile, ce nămol, ne sug tălpile
Frații mei frații mei știu foamea și suferința voastră
De cîte ori am vrut să vă dau un ospăț somptuos din
inima și plămîinii mei
Mi-am încovoiat și eu trupul în mucegaiul zilelor -
Am cîntat frunzele toamna înserarea iubirea
Dar simțeam cum din unghere' Ochii voștri mă pîndeau
ca arcașii

Adăstați din talgerul inimii o chemare
O trîmbiță de spume să spargă adîncurile

«

t

Porumbelul glasului să vă admă un salut sub aripă
Să vă învăluie ca serpentine privirile
Și incendiul vocilor
Pîine sa fie cintecul pentru deznădejdea voastră.

în sălile de așteptare tristețea ca un samovar
bolborosește
In curînd trenul nevăzutului va veni sa vă ducă unde
Infirmierii cerului răvășesc vata norilor
Zăngănesc în boschete metalele toamnei
Burghiul timpului a găurit timpanele
Simt în carnea mea frigul vostru ca o mușcătură
Cînd în odăile mari lămpile sUnt ca funde de gală
Nimeni nu vă rostește numele
Ca lupi focul bijuteriilor vă îndepărtează
în jurul meselor gesturile fac unde ca nuferii
Și sinij matroanelor atîrnă ca fructele putrede.

Dar iată aici în poemul acesta eu vă sărut gleznele
sîngerate
Și miinile tale Ștefan Roi care la cincii dimineața freacă
podeaua laptăriei
Pentru ca apoi să taie profilul îngerilor în poeme
Si dăruie bucuria paharului cu lapte celor umili și
săraci;
îmi descui ca un ghiozdan pintecul
Și vă întind ficatul meu ca o oglindă
Vă primesc în mine precum în cearceaful Iacului stelele -'
Vîntul a frizat norii a răsfirat păpădia cjntecului
Ca-ntr-un termometru urca în mădularele mele mercurul
tristeții *
Purtați pasărea visului pe creștet
Si nopțile vă împodobesc cu o beteală de liniște
Cînd ploaia își desface cozile de păun in privire
Și pe frunzele ochilor melcii somnului înaintează.

Cn un steag limba atinge membrana cerului
Diamantul inimii taie ferestrele nevăzutului
Și flăcările izbucnesc în valurf lungi ca zăpezile
Se întretaie ca miresmele săbiile stelelor

Obrazul vintului se încumetă pină la mine
Tîmplele desfac o paloare ca șervetele.

Privește: in părul ceasului deznădejdea n-a „rupt
panglicele izvoarelor
Și surîsul tău se revarsă ca o aureolă boreală
Pe coastă brazii îți întind buzele de sare
Ca șopîrle vînturile circulă în membre,
în nisipul frunții argintesc peștii fulgerelor,
Se descojește în palmă portocala furtunilor
Licoarea soarelui umple arborii ca eprubete
Zilele cresc în pupilă podgorii, lebede,
tjrsul răzvrătirii n-a sfărîmat toată zmeura din suflet,
Și pe limbă harteles depărtărilor aduc coacăze.

Prin creierul meu trec toate veștile ca-ntr-o cutie de
poștă
Batistele glasului flutură ca în lumina amiezii grădinile.
Dau de perete porțile singelui
Toate zgomotele universuluL sună mă încing ca un
chimir
Știu, zornăiesc banii durerilor
Crivățul mihnirilor șuieră
Mînia veacurilor rostogolește stincile
Degoli le tristeții pătrund în mînușa inimn
Din toate țărțile băicile întunericului se apropie
Urzesc un lăicer vaietele
Iedera vocilor se veștejește.

A hoo A hoo yînătorul timpului aruncă in șeînteieri
barda
Mistrețul primește tăișul ca o floare roșie în frunte
Desișurile închid frunza ecoului ca o carte
Numai visul scaldă plaja inimii se retrage ca o maree
Visul flux reflux ai gîndului
Atingere în zvonul balului de rochia dansatoarei
împletește o beteală din vînturile bolnave
Cascada părului se desface pe brațe
Rotunjește pietrele umerilor, înalță spicul glasului.

Calatorii nevazutului se plimba în vagoanele tăcerii ,
Noptile, agită ca o băutură evantaliile aerului, noptile,
Din agrafa lunei faldurile cerului se desfac în brocarte
Noptile cu mâini atât de ușoare cuprind trupurile,
Și ca ferestre ascund obrajii, ca ierburi înalte,
Noptile, alunecă o sanie pe zăpezile glasului,
Aprind jarul buruienilor în buzunarul văilor,
Se topesc asemeni catargelor la orizontul inimii
Noptile aduc o dulceață pe buze ca strugurii
Dar uneori sunt amare ca trezirile în ospiciu,
Clănțănesc scheletele pomilor
Ca rădăcini în noi oasele,

Pastile în esofagul umbrelor pereții se dizolvă
Odăile, câmpurile, munții se nesfârșesc
Coama infinitului flutură,
Nechează armăsarii vântului
La orice răspîntie glasurile înalță jertfe.

Noaptea se ridică în vârful degetelor
își îmbracă basmalele de luceferi^
E un neguțător de covoare persane,
Sună mazărice ploaia mărgelilor,
E o ghicitoare și boabele de cafea îi pun o brățară
Citește drumul curcubeielor în palma văzduhului
Noaptea nemărgineste apele oamenii,
Amestecă asemeni glasurilor, cetățile,
Surpă în noi toate ruinele poftelor
Noapte amforă
In cenușă, zborul vulturului»
Pla'să de siguranță pentru seltul mortal al gândului,
Albie a visului, noapte,
în paharul vântului spumă,
Cum luminezi lucrurile pe dinăuntru ca o radiografie,
întinzi mălaiul visului -pentru vrabia inimii înfometată
Pe stînca ta norii iscălesc fulgere ca turiștii
Aduci din adîncuri o găleată cu Jiniște foarte limpede
Și ce ferigă desface pe umerii tăi' spaima,
Ca alge umbrele învăluie brațele,
Licheni și mușchi pașii tăi în scorbura cerului
Noapte rachetă în atingere cu mingea lumilor.

Noptile trec din mină în mină ca îmbrăcămintea
bogatului

Desfac cearceafuri peste oasele ghețarilor
Soldul colinelor primește lebăda umbrei
Sălciile întind lacului o oglindă.
Sălciile, voi "aburiți aerul ca ferestrele' transatlanticului
Flăcări urcă din voi ca din tirniele trecutului,
Nuielele voastre au subțiat norii ca vocile,
Au ars privirile în arșiță ca savanele.

Haide, izbucniți cascade din, pietrele liniștii,
Revărsați-vă buchete de lacrimi peste întinderea
somnului,

Umerii cărbunarii se macină în docuri
De cărbune c sîngele lor ca scorburile trăznite
Și șlepurile înghit cu sacii ultimele rămășițe ale
surisului

Trupurile se veștejesc ca lămpile frunzelor.
Lămpile clatină cheile apelor în salină
Tîrnăcoapele taie în sare dantela zborului.

Sare, sîn de spumă, panoplie de zăpadă,
Degetul tău ustură ca vîntul stepeior.
Sare, cum pui o panglică de sete gîtlejului,
Brațele osîndiților te flutură ca o maramă
Colivii, bulgării tăi au închis mierla gemetelor,
Și fumul amarului tău nu răzbate prin veselia ospețelor
Nu sfîșie ca o sirenă întunericul minților
Nu trece ca o coada de cometă prin planetele burților,
Clopoței solnițelor sună o tristețe neînțeleasă.

Sare, în care scrișnesc dinții ocașilor
Dar clinchetul cupelor acoperă furtuna lanțurilor
Tînărul elegant înnoadă cravata cerului,
Execută o piruetă dinaintea înaltelor taine,
Marea își pune o rochie de gală
Prinde o medalie la gîtul vîntului.

Nervure farurile brăzdează frunzele valurilor.
 Și visul despletește în coame de catifea peștii,
 Vopsește părul "minutului, marea,
 Umplesce ceștile ochilor îndepărtează umerii bărcilor.

Marea își varsă! bijuteriile în șorțul amurgului,
 Cleștele vântului îi ondulează bucele
 Ca vegetale șerpilor trec prin coastele de azur
 Înălță statui din spumele umbrelor
 Spânzurători catargele sîngeră apusul
 Marea alungă haitele ei de glasuri
 Că urcă-se din adîncuri luceferii
 Sapă ca un ocnaș grezia zilelor
 Alunecă arcuș pe strunele zărilor
 Se joacă rostogolind ca arșice înecații pe băncile de
 valuri.

Mare, limba atirînd ia gura pămîntului
 Cum ai vrea să te rupi din maxilarele stîncilor
 Să lingi testiculul lunei pîntecu] nopții
 Balele tale umezesc țăr murile
 Mînia îți umflă nările
 Te ridică pînă la buruiana cerului
 Dar neputincioasă cortina apelor cade în prăpăstii.

Marea își pune în plete un curcubeu ca un pieptene de
 dansatoare spaniola,
 Armăsari albi valurile mușcă hamul brumelor
 Valurile, valiza cu batistele vîntului răvășite
 Și spumele presară flori ca sub pașii invingătorului
 Marea e o mînușă aruncată în arena nopții
 Unde e cutezătorul care s-o înapoieze frumoasei din
 balconul cerului ?

Marea e un teren de fotbal
 Cine va trece mingea prin poarta descătusării finale
 Cine va da semnalul înfrîngerii, izbinzii ?
 Marea e un circ și se dau peste cap maimuțele valurilor,
 Marea stăruie îndelung în privire precum în scoică.
 vuietul

Marea acrobat se leagănă pe trapezul aerului
 Uneori se culcă la picioarele vîntului ca un cline bătut
 Marea arborează pavilionul de pirat al nouții.

Ascule grezia vîntului, albesc în singurătate aluviunile
 vocilor
 Munții și-au despletit coamele scormonesc jărătecul
 stelelor

Ce armăsari munții au mușcat zăbala zăpezilor
 Șeaua cerului cu armurării și pe iataganele brazilor se
 încolăcesc șerpilor furtunilor
 Ca la o horă chiuie joagărele și oglinzile ecoului își
 împart cioburile

X · %TL

Defilarea butucilor ca steaguri
 • Bivoli înălțimile se tăvălesc în noapte ca într-o mlaștină
 Ca un fior mugetul lor a' încrețit fruntea amurgului
 Și boturile au scuturat în văzduh carnea fulgerelor
 Munții s-au năpustit în arena privirilor
 Toreador inima îi întărită fluturînd mantie sîngele
 Minutele sună, izbesc treptele trupului ca mărgelele-

Noaptea munții își arată plămada adevărată
 Pasărea liniilor sărută infinitul
 Namilele piscurilor sunt continentele tăcerii
 Au'aruncat păstaia luminii și deodată
 'riașe, falangele lor au atins clapele nevăzutului,,
 S-au revărsat în deșertul zărilor
 Au umplut ca un fum dormitoarele veșniciei „
 Din văgăuni se cațără buruiana acordurilor
 Apare o scriere secretă pe coala auzului. ^
 ' iunții stau neclintiți ca ferestrele oceanelor
 Și eșarfele vietăților li se desfășoară în măruntaie
 Lampioanele păsărilor îi împodobesc ca sălile de bal
 Noaptea i-a destins ca niște plămîni ai planetei
 Munții își dilată nările vuiesc cotloanele sîngelui
 Pe margini ca mașini de călcat trenurile îndreaptă cuta
 rochiilor de ierburi

La șoldurile lor drumurile înnoadă funde
 Peste creștete umbrele au clătinat clopote cu dangătul
 nesimțit ca zborul uliului

Prin nisipul ochiului pînze trec ca pe ecranul mărilor,
Fluvii li se tolănesc pe glezne ca pisicile
în catifea mușchiul stîncilor
Și prin zăbrelele nopților munții își întind gitui ca
girafele.

Noaptea a descuiat ușile de lemn bătrîn ale încheiturilor
Și tăria munților a pătruns ca o răcoare
Noaptea - deșteaptă toate tăcerile curmate în temere
Noaptea a trecut prin mîini vâlul coastelor împădurite
Noaptea călăuzește pupila către lacătele munților
Brăzdează inima în neființă
Precum în palmă vrăjitoarea a citit căile zodiilor.

Gtt de mic ești dinaintea acestor raci imenși, munții,
Foarfecele lor taie mătasea timpului
Munții s-au neclintit asemeni cetăților fermecate din
basmе și făt-frumos

Atinge obraji izvoarelor adormite.
Vîrfurile au ondulat pletele respirației
Și pieptul se încumetă ca o trîmbiș
Sparge alune zările ascultă
Ce platoșe pentru ciocnirea de pe urmă
Cînd plantele se vor întîlni pe masa de biliard a
veșniciei
Cînd piscurile vor desfășura scrisoarea cu marginea de
doliu, a nopții
Bucuriile și tristețile laolaltă ca ouăle de prepeliță
zdrobite de călc&ul vinătorului.

Dar am văzut prăvălindu-se ca o țîță bătrînă muntele
pe pîntecul planetei
în povîrniș drumul ca un lăncușor de ceasornic
Și oamenii tăiau o pîrtie cu lopeți minuscule
Ca furnici pe mușuroaiele munților oameni scrijelau
sticla ceasului
Oamenii: duceau pe umeri butoiașe cu lapte pentru
trîndăvia orășenilor
Era într-un sat în Alpi
Torrentul rostogolise cu bolovani în prăpastie casele

Și în subsuoara muntelui oamenii căutau cu lîrnăcopul
osul cărării
Cascadele făceau spume la gură ca bidiviii
între crengile brazilor borangicul aerului
Și violoncelele ghețarilor se înfiorau la atingerea
vintului

Ca o mireasă zăpada deretica peretele codrilor
Munții creanga sunetului ca trîmbișe
Toate basmalele brazilor sfîșiate
Munții spărgeau haina priveliștii ca umerii luptătorului
Și furtunile : ce pene strălucitoare în pletele munților !
• Munții se apleacă peste păienjenişul oglinzilor
Întreabă imaginea din adîncuri
Cine a scăpărat amnarul țipătului ?
Cine a întrerupt cu un chiot nemișcarea în amurg a
munților ?

IV

Aruncă în văgăuni săbiile îndoielii
Caută un cuvînt ca o pătlagină pentru acest deget rănit :
inima,
Haitele de dureri se năpustesc în stina glasului ;
Toate sirenele continentului -sfîșie zările
Incendiul de zgomote sparge digurile nemișcării.
Un cuvînt, un cuvînt, ca peștele oferit de dresor fociei
Pentru reprezentăția de gală
Un cuvînt ca atingerea, mingii de piciorul potrivnicului
la oină
Un cuvînt care să închidă zbaterea peste fluviile
orelor,

Sfîrșitul ca o broboadă seutută colbul privirilor
Floare a soarelui fruntea, se umflă de semințele
gîndului
Pornesc vreascurile atîtor patimi în vatra sîngelui
însira pe ața plinsului metaniile ochilor
Dar toți' cerbii surîsului vin să bea din ciutura,
amintirii

A trecut peste cetăți lebăda somnului
Se adună în jgheabul văgăunilor aiurarea ecoului
în închipuire bărcile de lumină aruncă ancorele
Rănille iernii se închid pe crengile trupului
Tîmpla se apropie de incandescența norilor
Și din țărîină bucuria anotimpului răzbate cu rădăcinile.

VII

La poarta amurgului se ciocnește legătura de chei a
sălciiilor
Intre trestiiile, uscate păsări cad în somn ca mînușile
Sună țambalele vîntului și dansatoarea sîngelui începe
danțul cuțitelor
Sîngele, ce vin bătrîn în canaua vinelor,
Sîngele, ce felinar luminînd subterana trupului
Sîn'gele, cum încearcă rezistența tîmplelor,
Și încleștează în gratiile nopții unghiile călătorului din
compartimentul de clasa ÎIII-a
Pe băncile de lemn maldărul de oameni se clatină ca
nămolul tulburat de piciorul înțătorului
Respirația o pătură neagră scutură aerul -
Șarpele oboselii urcă pe scările încheieturilor
Trupurile se apropie se recunosc între ele :
Bucăți din adeîași postav al nopții,
Tampoane nopțile se sărută
Și o savană cu ierburi aprinse despletește fumul
locomotivei
Cu un deget, trenul pipăie gingia tunelului
E o intrare din noapte în noapte
Bisturiu prin măruntaiele muntelui
Scrîșnesc fălcile osiilor
Aburi ling pereții
Mușcă firida nărilor
E o trecere din noapte în noapte.

VIII

Ce scrumieră noaptea pentru cenușa pomilor pe creste
Plecarea aprinde focuri de artificii sub țeastă

174

Dar unde te întorci fîntînile nopții sug aurul potecilor
Și botul beznelor răscolește troscolul cerului
Ca huruitoarea leproșilor apropierea întunericului se
vestește
Spaimete te întîmpină la răs_pîntii precun* în carnaval
măștile,

Pocnește dușumeaua văzduhului
Ca un țignal se întrerupe tăcerea
Lăcusta noaptea țîșnește pe frunza auzului.

Te închipui acar pe căile stelelor
Miști în pleopă un macaz și se prăvălesc vagoane
luceferii
Cerescul mecanic se tulbură în beteala privirii
Bucla cometelor trece peste fruntea lacului
Și pe sticla răsufării planetele sună precum mazăricea
de gheață

Spală batistele vorbelor în spuma vocilor
Mulțimea se încinge ca o pădure în august
Arma crește o fierbințeală toridă către grinzile cerului
E o rătăcire prin bilciuri
Și ca liane se împletesc în jurul tău gesturile
Mulțimea clocotește precum vegetațiile la cingătoarea
pămîntului
în gavanoasele nopții se amestecă licorile inimilor
Și pe deasupra șovăie, dansatoare pe sîrma privirii,
luna.

IX

Uneori zăvoarele vulcanilor se descuie
Atunci noaptea țîșnește din cratere cu un chiot •
Poartă dantela lavei și la sîn colierul de pietre din
adîncuri
înaintează spre scena, șesurilor ca un pas în lunecare
ca o baletistă
în urma ei cenușa cădelnițează miresme
Și ierburile prind de veste își apleacă tulpinile arse.

175

Noapte urtind din pîntecul pămîntului
Ca să întilnească noaptea coborînd din pleoapa cerului
Noapte înăuntru și în afară
Noapte din culisele munților'
Cu trena de blesteme năpîrlind șopîrla închipuirii
Noapte, cum fulgeră în degetele tale diamantul sîngelui
Cum pustiești ceardacul inimii
Cum lipești smoala buzelor tale de fruntea ucenicului
riubotar
îndoit peste oglinda pingelelor
Tu ai săpat jghiaburi sub ochii lui mari ca două perne
de catifea.

Straja păsărilor zăngăne metalul zborului
Stelele se schimbă la ore regulate ca grănicerii
Vîntul aleargă "îneebunit prin buruieni
Veverițe lămpile au obosit cad din scorbura ferestrelor
Și numai în nopțile de pe piscuri împădurite
Străvezi prin cristalul glasului pește albastru al
ecoului.

x

Noaptea e o fundă la genunchiul Mediteranei
Ca păunași valurile ciugulesc grăunțele de glasuri .
Coboară o cortină albastră pe terasa privirilor
Se răvășesc amintirile ca-n staul paie
Cîntecul e o panoplie, înfășoară inimile.

Dar la creștetul pămîntului
.Noaptea e un steag de zăpezi
E o temniță de cristal
E o frunză și nervurele ei sunt coarnele renilor
Re/ii, reni, ca placa negativă a fotografiilor
Reni ca niște balamale la porțile piscurilor
Cînd peste umerii umflați și sterpi ai stîncilor
Cerul trage plapoma vîntului
Și copitele voastre scrijelesc marmora iernilor.

176

Reni, nopțile nu tulbură apa din ochii voștri ca
evantaliile
Nopțile vă arată drumul prin colibele învelite în piei
de focă
Nopțile sunt umile ca mușchiul pietrelor
Nopțile trec ca îngerii prin fumul lămpilor
Și în uleiul de pește feștila cîntă încet ca un samovar.
Luna e o inimă păstrată în borcanul cu alcool al
azurului

Se deznoadă uneori bicele chiciurii
Renii cunosc pleoapa adăpostului
Și nopțile alungă iepele albe ale omătului.
Gheața a adunat toate oglinzile'aerului
Gheața e un sărut pe fruntea albastrului
E respirarea mărilor în limpezime *
Pe dedesubt peștii ca sulițe o mușcă
Dar gheața trece ca o nună prin harfele furtunilor
Toarnă coniacul visului în vinele înghețatului. _

Și nopțile se fugăresc, apleacă sălciile din amintire
Aprind un foc somptuos din surcelele stelelor
Adună de pe flori polenul somnului
Și-1 dăruie cerșetorului la răspîntie
Numai, nopțile Se apleacă peste iazul din priviraa
cerșetorului

Cînd se sfîrșesc balurile
Cînd invitații întîrziați își iau rămas bun
Și bucuria ca o pasăre își scormonește fulgii în colivia
pieptului.

Acum în tipografii mașinile dorm ca niște pești uriași
Prin ferestrele înalte noaptea își scutură sacii cu făină
albastră
Și curelele stau nemișcate ca niște panglici*ale tăcerii
Noaptea a pus lacătul ei nevăzut peste roțile care au
vînturat glasul veacului
Noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului
A legat în căpițe crîul pentru legănarea ochiului

C-cla 118 coala 12

177

A oprit împreunarea Uterelor fulgerînd ca solzii
Și toată sala mașinilor e un muzeu cu monștri marini
Ca un brîu sulul de hirtie pentru cingătoarea visului
Visul atinge cu o melodie urechea frunzelor
Și, pupile, rotativele se dilată în orbita nopților.

Flutur, plumbul și-a lăsat polenul pe degetele zețarului
• La ora închipuită umerii lui" nu se mai apleacă peste
oglinza cuvîntului
El trezește dangătul care doarme în clopotul apusului
El ca o jampă desenează în unghere conturul cintecului
Ca vegetale metalele primesc clorofila cernelei
înfi place vuietul roților ca o procesiune de cascade
Foile se sărută
Se fecundează rădăcinile vorbelor
Jurnalele, afișele, cîte curcubeie
Strigătele cresc, învăluie ca o pădure de liane
Plăcile vibrează
Și flutură basmalele coaielor
O licoare se urcă în eprubeta vintului
Sîngele gîndului circulă în artere dinamourile
Se amplifică zumzetul tiparului ca o aclamare sub
balconul învingătorului.
De aici, mașinile se smucesc în curele
Izbesc cremenea minutului
în zăbale spuma e dantela de strigăte.
în coamele lor manuscrisele au împletit bucle
Și literele aruncă lumini ca brățările dansatoarei
Agită teancul de hîrtii ca tot atîtea mîini pe peronul
despărțirii
Țîșnesc semnale asemeni contrabandiștilor din tufișuri
Se împletesc serpentinele de culori și de imagini
Se desface o cortină peste balul inscripțiilor, cerneala.

Ucenicii culeg zvonul în tăcere ca scaifandrierii *
Aleg cochiliile
Mărgenele rare ale versului
Joacă în palme pietricelele silabelor
Alătură ecourile precum un pianist clapele
Aruncă pe umerii planetelor o beteală de cintece.
Tipografii, voi sunteți țitele pămîntului

Prin spuma voastră Se limpezesc dantelele glasului
Și mieii închipuirii vin să bea laptele vostru .
Laptele vostru se umflă în cana văzduhului
Flutură o eșarfă de azur peste întinderi
Și o lumină se desface din voi ca din frunțile sfinților.

Tipografii
Cutii pentru bijuteriile visului
Cvaritalii de ape
Glastre pentru b.uruiana inimii sălbatecă
Oglinzi în care imaginea sufletului se adună
Precum în fundul ceștilor de cafea rămășițele nopții
Ale nopții care tulbură tălăngile plantelor
Și vrăjitoarea atentă poate rosti adevărul impalpabil.

Cărțile sunt încă umede de sărutul mașinelor
Limba primește gustul amar al plumbului
Cărțile vin pe buzele mele ca toate șipotele
Ca toate păsările
Cărțile: cîte lacăte la poarta de stejar a solitudinii
Cărțile : cîte trepte înspre ferăstruica deschisă'
nevăzutului
Din tipografii pornesc trîmbițele de nouri
Din tipografii izbucnesc havuzuri vociie
în cearceafuri trupul furtunilor
Și ca fîntîni, tipografiile se adîncesc în argila nopților.

XII

Te plimbi în călușei sîngelui, ce scrînciob inima
De pe trapezul privirii se avîntă în salt mortal zările
Zările ca niște clopote se nesfîrșesc dar acrobat vîntul
Jonglează elegant cu frunzele cu tăcerile
Și în borcanul pieptului pește glasului se încoardă.
Caută în fund buruiana care să desfacă lacătele
oceanelor
Caută în sticlă poleiala și ca o pasăre lumina să frîngă
paiul ecoului
Arată-se din unde obrazul scump precum la atingerea
baghetei

Orchestra prinde ca un cercel la urechea dirijorului
 sunetul aşteptat
 Cheamă de la apus împărţitorul de semne,
 Cine să dezlege inscripţiile cometelor pe copacul
 văzduhului ?
 Cheamă de la răsărit trâmbiţele incendiilor.
 Cine» să oprească hergheliile aruncate ca bretele peste
 umerii planetei ?
 Cheamă de la miază-zi armatele albastre ale fluviilor'
 Fundele de nisip înfloresc pe sînii de golfuri
 Şi un glas farmecă valurile ca şerpîi.
 Cheamă de la miază-nOapte pădurile de viscol
 Miază-noapte şoim/de zăpadă
 Miază-noapte în dantelă vultur.
 Cheamă turmele de elefanţi cînd in trecerea lor au
 răsturnat pajiştile şi codrii,
 Cheamă pantera urmărită de saltul brusc ca o ejaculare
 a tigrlui,
 Lupii hămesiţi dînd tîrcoale focului,
 în jurul lui cineză cu sufletul* pitulat ca o prepeliţă
 căutătorii de aur
 Cheamă "bizonii ca nişte covoare negre peste savanele
 continentului
 Cheamă bufniţele aceste glande ale nopţii
 Gheamă furtunile cascadele animale pitice şi uriaşe,
 Plantele, oceanele,
 Cheamă văzutul şi nevăzutul
 Şi întrebă-te : unde e spada care să răscolească
 ^
 măruntaiele înţelesului
 Unde e începutul unde e sfîrşitul
 Care e rostul tău în temniţa infinitului cetitorule
 Unde sunt clapele din care pipăitul tău să deştepte
 răspunsul
 RĂSPUNSUL ca o melodie încuiată în lemnul de abanos
 al flautului.

XIII

Ca o mina osoasă desperarea trece prin pletele gîndului
 O nelinişte urcă în lucruri ca un fum îneacă respiraţia
 Corabia nopţii îşi aruncă ancorele în nămolul inimii

Dar amintirea scînleie între degete ca un pumnal
 amintirea
 Jertfeşte în rugat-i-une mielul obosit al minutului
 Şi singeie gilgie răcoreşte plosca ochiului.
 Amintirea ca o sanie chiuie sub ferestrele întristării
 Amintirea dăruie flăcări inelelor bolnave
 Scutură un cearceaf şi apar vedeniile surisului
 Copilăria atît de prietenoasă se apropie, face o
 reverenţă: '
 Depozitul de cherestea e în dosul casei ca un parc de
 vînătoare
 Şi printre stivele înalte cerbii închipuirii îşi întind
 gîtul.
 Stive pe care mă căţăram adulniecînd cum un cîine
 urma sturzului, singurătatea
 Uneori printre şipcife lungi cit o buruiiană răzbătea
 Ca un glas subţire
 Cîte o buruiiană sau poate copilăria
 Copilăria ca o trecătoare între fierăstraiele munţilor
 Cu bucuria basmelor lui Ispirescu ; aşteptam
 ivirea prinţeselor din apa scîndurilor
 Şi alături Chelaru, fee-iorul factorului, prietenul meu
 din şcoala primara
 Cum lăsam melcii să se plimbe pe frunzele palmelor
 Ce mai faci Chelaru, vei şti oare că amintirea te-a scos
 ca pe o cochilie din nisipul trecutului
 Cînd te-am revăzut în 1923 erai impiecat în gara
 Mărăşeşti
 Copilăria mea ca o "păiaţă legată de sforile şinelor de
 fier
 Trenul ca un cuţit tăia paginile ţinutului
 Trenuri treceau prin catifeaua anilor
 Şi de pe, ceardac ascultam ţipătul lor ca al raţelor
 sălbatece
 De pe ceardac urmăream farurile căutindu-se ca
 îndrăgostiţii
 Şi fiecare tren despletea o părere de rău ca o privire
 Fiecare tren imi umplea sufletul cu depărtare
 Depărtarea creştea, dădea în foc ca laptele
 Depărtarea ca un dangăt se umfla în clopotele pleoapelor
 Depărtarea năruia pereţii fermea pasărea măiastră a
 visului.
 Atunci noaptea răcnea ca un mistreţ înjunghiat

Și vuitul își năpustea puhoaietele în care o fată rea
aruncase lăzile cu'lighioane
Vîntul lovea în cercevele rîcii țestele dezgropate
Vîntul își rotea coada printre luceferi
Ca un plug răsturna brazdele nopții
Ale nopții în creștere ca o inundație în odăile
Reci, odăile ca niște oglinzi adîncindu-se
Odăile pline de liniștea cîmpului dimprejur'
Precum respirația aburește sticla
Precum în fundul mărilor clopotele scufundate au vrăjit
peștii
Precum în aer zborul desface un eyantalîu de păsări.
Și țipătul nopții întindea praștia auzului
Și plînsul Mamei în camera de alături ca im borangic
Plînsul Mamei ca un vers în hohotul nopții
Trecea o panică prin herghelia stivelor
Un înger își făcea o eșarfă din plînsul Mamei
Un înger își luneca degetele prin părul despletit peste
porumbeii umerilor.
Și numai cîleodată lătratul dulăilor prăvălea bolovanii
tăcerii
Și trecerea expresului zguduia toate fierăriile gîndului
Trecerea expresului aplauda
Spărgea ca un talaz promontoriul plămînilor
Și în gușa expresului'se zVîrcolea noaptea
Cum în pliscul pelicanului pește.

Noaptea își număra părerile de rău, toamnele
Noaptea arunca un postav cleios prin ferestrele sîngelui
Noaptea trăgea afară (cu ce căngi?) cadavrele plutind
în nămolurile- somnului
Spărgea fluierul din gîtlejul păsărilor
Noaptea ca o pisică sălbatecă sărea la gîtul tăcerii
Tăcerea și noaptea, tăcerea și noaptea.

Se îngrămădește sarea minutelor în fundurile visului
Dar. sub pleoapa furtunilor copilăria zgîrie și strigă
Cere case din zahăr candel
Aurul potecilor în codru
Căci se,apropie smeul cu o falca-n cer și una-n pămînt
Și aruncă peste oglinzi cenușa spaimei.

Neînțeleși și neînțelegători,
Ne lovim unii de alții, tăiem din culorile colinelor
hainele închipuirii
Neînțeleși și neînțelegători pînă dincolo de genele
cimitirului
Neînțeleși și neînțelegători în zbaterea dintre orbitele
planetelor
(Și totuși tu cititorule îngîmfat ai voi înțelesul poemului)
Un poem ca atîtea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simți cum năvălește din țesuturile mele o
flacăra
Nu simți cum armăsari năzdrăvani gîndurile imaginele
măncă jăratec
Sîngele meu ca o lance izbește lespezile cerului
Deschidă-se mormintele și iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliiile soarelui
Temeliiile nopților
Și ca Prîslea cu cuțitul insomniei sub bărbie aștept
venirea pasărei măiaștre
Rotesc brațele în zdrențele văzduhului
Privirea e un arcuș deșteaptă viorile depărtărilor.
Pintenul neliniștii îmi sîngeră coapsele
Te clatini ca o algă în borcanul cu dantelele mărilor
Flux al dorului peste, nisipul din zi
Recunoști în glasul meu pînzele țesute de păianjenii
misterelor
Unde e canaua dîh care să curgă vinul de Drăgășani
al zorilor ?
Unde e robinetul pentru șipotele de taine ?
Și drumurile se nasc ca izvoarele din cremenea munților
Și drumurile desfac evantalii, ca fluviile, peste țîțele
dealurilor
Totuși nici un diamant n-a tăiat sticla cerului
Dincolo de azur alfabetul stelelor încetează
Și privirile cad ca păsările istovite.

Înalț deasupra capului inima ca pe o torță orbitoare
Inima să spargă tenebrele trupurilor
Inima pe tava oceanelor ca un alt cap al sfîntului Ioan
Cu sîngele despletit printre fîntînile furtunilor
- Și să danseze împrejur destrăbălat vîntul
Vîntul ca o Salomee crescută din urna arterelor

Și cu pânzele tuturor corăbiilor scufundate drept voaluri
Cînd numai ochiul zvîrcolh aruncă blestemele și profeția
Cînd izbucnirea magneziului într-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă

conturul revelației
Cînd cometele desfac o perdea de iederă peste balconul
surîsului
Și un golfstream de cîntece încălzește toate mările
sufletului.

XIV

Unde sunteți corăbii, cuvinte unde sunteți
Să încarc în voi tot amarul, toată bucuria din mine
încă un cuvînt și altele ca o armată de șlepuri
spintecînd peștele argintat al Dunărei
Șlepuri în care violoncelele cîmpurilor și-au dăruit
corzile
Șlepuri în care păpușoiul se leagănă ca o chemare a
pitpalacului
Grăunțele sunt cristalele soarelui în eprubetele
după-amiezilor
Grăunțele sunt mărgelile ,din fluierul mierlelor
Fiece'cuvînt e poate o corăbioară de hîrtie în jgheabul
copilăriei
Dar fiecare cuvînt e poate corabia în care voi răsturna
cărbutii
Mirodeniile, nisipul închipuirii, fildeșul elefanților -
După vînturile toride în zăpușala inimii
Cînd plantele ca niște plămîni uriași se destindeau prin
coastele azurului,
Și ca frunzele de platan păsările pluteau în privire.
Cuvinte, corăbii pentru coraliile glasului
Pentru aurul strîns în funduri
Pentru tristețea care .își sună clopotele în cortina
timpului
Pentru sticlirea de silex-a surîsului
Pentru nădejdea mîngîind umerii ca o blană de vulpe
albastră.

XV

Auziți țipătul meu voi culegători de perle
Munții de ape au zdrobit plămîni voștri și degetele
scrijelesc pîntecul oceanului
Trupul vostru seamănă tot mai mult cu sideful
Ca o panglică sideful, semn închis între paginile de stridii
Sideful alunecă o perdea peste zăvoarele apelor
Și ziua un lichid tulbure urcă în culoarul vinelor.

Trupul vostru e un deget în mînușa valului
Trupul vostru ca o năframă la tîmplă brumelor
Poetul e fratele vostru, el se adințește în oceanul
azurului
Cerul e o stridie imensă între carapacele munților
Și mîinile ating claviatura mărilor
Și acorduri prelungi se scutură peste zări ca bandajele
zborului
Mîinile au răvășit norii
Mîinile trec ca un șuier prevestitor prin părul sălciilor
Mîinile ca oglinzile se apleacă înspre buzele focului
Mîinile scormonesc pernele visului.

XVI

i

Se dilată ca o pupilă rîsul izbește în cremene zorile
Și fulgerul nopții se deznoadă pe umărul apelor

Zăngănesc lanțurile sîngelui în închisorile vinelor
Se deșteaptă o pasăre sub frunte și scormonește huma
ecoului
Pînă unde lovești cu un tîrnăcop bulgărul de safe
al creierului
Pînă unde se topesc în flacăra gîndului figurile de
ceară ale zilelor.

Și semenul tău,
Semenul tău cititorule ar voi să înalțe deasupra capului
arcușul libertății
Ca un toreador care oferă reginei inima fumegîndă a
taurului

Ca amfora ficatului dăruita acvilei
 Semenul tău caută în dîra plugului semințele dezlegării
 Semenul tău zgirie scoarța copacilor.
 Atinge de tîmpla lui.cădelnițele izvoarelor
 Semenul tău se roagă, blestemă, binecuvîntează, înjură
 înalță catedralele corăbiilor, spintecă cu mașini uriașe
 pîntecul vîntului
 înspumează armăsarii glasului, dărîmă și clădește
 laolaltă
 Ațîță tendoanele cărbunilor în mușchii vapoarelor
 "Și ca tot atîtea antene nervii lui captează spasmul
 timpului
 Calcă pe grumajii colinelor, strînge în pumni coarnea
 munților
 Caută -în nisipul nemișcării grăuntele de aur al
 revelației
 Se închide în suferință ca în cochilia lui melcul
 p Se apleacă peste buchețele visului : bibliotecile
 - Sub clopotnițe de tăcere bibliotecile prelungesc panglica
 dangătului
 Bibliotecile, aceste anticamere ale veșniciei, aceste
 grădini ale extazului
 Fiecare frunte : o ciatură adîncită în gîtlejul unei fîntîni
 ^ de azur
 Străjuită de busturi-atente, mesele sunt poteci prin
 toamna cuvintelor
 Un fluviu de liniște alunecă prin sălile ca oglinzile
 Și totuși se aude mugetul nescăzut al foametei al
 durerilor
 Bandajele cărților nu-s deajuns să acopere rănilile
 gîndului și ale cărnii
 Dar încetinit gestul agită batista de cristal a minutului
 Și deodată din buclele paginilor prințesele țîșnesc ca
 jedourile
 Aduc în mîini mătăsăriile cîntecului
 Flutură în privire pădurea de smaragd a bucuriei
 nedeslușite
 Așa cum plămînul se desfată în mirosul reavăn al
 finului
 Și cum mîinile rotunjesc în aer obrazul oval al zborului
 Mîinile ca doi porumbei legați de panglicele brațelor
 Mîinile care au atins sîmburele magic din piersica
 poemului

Și s-au trezit cetățile adormite în oceanele bibliotecilor
 Pentru coraliile sîngelui insule prin undele nevăzutului
 Biblioteci ca acele corăbii fantome care trec prin
 somnul despletit al brumelor
 Biblioteci asemeni ceasornicelor cu nisip pentru
 măsurarea nesfîșitului
 Oamenii ca sălciile își scaldă fețele în plîmsul
 * crepusculului
 Oamenii întîrzie în biblioteci în așteptarea cîntecului
 care trebuie să vina.

Biblioteci căi ferate ale închipuirii
 Biblioteci flori la cheotoarea nemărginirii
 Cînd ochiul ca un călăreț bate toate hotarele furtunilor
 Cînd craniul se umple de infinit) ca o ploscă adîncită
 în șipot pentru ospățul vînătorilor
 Cum păsările sparg în ciocurile lor metaniile colorate
 ale ecoului
 Cum fețele înecaților trec prin vitrinele somnului.

Toate vămile primesc beteala amurgului
 Un fluier se rupe din orice lacrimă din orice tîmplă
 Rotească peste paragina ochiului uliul luminos al nopții
 Stingă-se sub vatră jarul luceferilor
 Corbul minții odihnească-se pe, aplecată, crucea vîntului.

XVII

Cascadă prin mîinile toareînd beteala visului
 Miei cerului părăsesc între degete buclele de azur
 Și inima devine o punte între ev și ființă
 Răsună porțile singurătății se închide robirrelul
 - meterezelor
 Ca un păun crepusculul se desfoaie luminează
 coridoarele cetății
 Cînd iubirea sclipește precum diamantul clin oaharul
 învingătorului
 Iubirea licoare magică în ceașca de cafea a capului
 Și covoarele se adîncesc în ele înșile ca sărutarea la
 infinit a oglinzilor.

O amforă-i iubirea pe umărul destins al cinteeului
 Vietățile își înalță frunțile din noroiul de suferințe
 încă o dată spaima, durerea, ura se trag înapoi ia
 atingerea buzelor
 încă o dală ca un steag auzul flutură în bucuria uitării
 de sine.
 Spintecă întunerecul ca un hohot de far înnebunit
 Ca un far care caută în naufragiu' deznădejdea corăbiei
 supte înspre adânc de boturile valurilor
 Și mulțimea privește de pe punte la năpuștirea
 monștrilor înfomețați
 Groaza crește ca trupul desfăcut în înalt al apelor
 Dar seînteiază precum cremenea sufletele, și iubirea
 Leagă în jurul inimii colacul de salvare.

Iubirea macină o făină de stele pentru plinea extazului
 Iubirea clădește din nou lumea pe dinăuntru pleoapelor
 Deschide brațele ca ferestrele anoiirnpurilor
 Și albesc vorbele în pîrîul vocilor
 Al vocilor împreunate ca mările orizontului
 Dje-a lungul drumului cu priviri ca ferigile
 Cu inflexiuni ca îndoirea elegantă a păpurișului
 Cu genunchiul în colb și sărutarea ca o frunte a mîinii
 Cu apropierea! precum atingerea pe sub pleoapa /
 pămîntului a lacrimii fîntînilor.

Iubirea-i un refugiu pentru doliul rupt din paragina
 pieptului
 Pentru zgomotul de lupte zăngănind în metalele oaselor
 •E firul de aur din balanța zilelor
 Cînd dinții se înfig în pulpele norilor în obrajii vintului.

Dar ca un șarpe gindul pîndește în nisipul minții
 Și vînătorul alungă ciuta'peste viltorile fructului
 Minciuna fierbe-n tîmplă ca-n subterană musiu
 Iubirea-i arcușul de parfum peste, strunele crinului
 Rodesc prunii din livezile glasului se lasă cortina •
 amintirilor
 Plutesc berzele revenirei peste aburul irosit din azima
 somnului

Se întorc limbile vintului pe cadranul văzduhului
 Și trupul se umpje de sunetul repetat al orei. - **
 Privire răsfrîntă în privire
 Suris adîncit în suris
 Foc jucînd peste două inimi topite-ntr-un profil *
 Făcătoare de minuni schimbînd ghimpii în funde de
 auroră
 Și prin pletele împreunate lumina trece ca un landou
 sărbătorec
 Noaptea se răsucește în adîncuri ca o buruiană secată
 Cerul e un pian nesfîrșit, oceanul e pedala,
 Ca păsări gleznele cîntă, sufletul trimbițează,
 Iubirea ca razele Roentgen arată lampioanele dintre
 coaste.

XVnr

Noaptea e înaltă și se ridică foarte încet dintre corole
 Noapte necunoscută cîinelui cît și regelui
 Noapte ca o diademă pe fruntea somnambulului
 Noapte oglindă lăuntrică a obrazului
 Noapte ca mugetele-n frunză, și-n pădurile sălbatece
 Noaptea e manivela care pornește curentul electric al
 elanului
 Ochii ejaculează din orbite și flutură ca alge prin
 transparența copacilor
 Refluxul retrage .mina' oceanului din palmele stîncilor.

Corabia care îndreaptă spre semafor salutul pînzei
 E orbul ridicînd o cupă în aurora boreală
 E orbul care mușca rodia lacrimii
 Și privește mai înăuntru fără minciuna văzului
 E orbul care pipăie la subsuoara cuvintelor osul zborului
 E orbul care prinde între gene funigeii cîntecului
 Cînd toamna dă drumul tuturor păsărilor din coliviile
 \ vinelor
 Și pomii își mușcă degetele, aruncă mînușa zilelor,
 Cînd se încing codrii și flăcările trec ca iț horă de
 haiduci fantastică
 Și duduie spinarea cerului
 Și hanurile îngenunchează la răscruci ca bivoli.

O suferință suie în termometrul azurului
 Și vulturii-și rup așchii din zbor pentru exemple
 Dar omul spintecă pîntecul berbecului, dar omul
 Pune un steag de doliu la fereastra miracolului
 Astupă cu bancnote oceanul prin care ar putea privi
 în veșnicie

Taie în bucăți vocea profetului,
 Se prosternă vițelului de aur,
 Nu simte viziunea călcînd cu el alături
 în zilele cu soare, în bucla arătorei,
 In nopțile-n beteală în argintul peștilor răsfoind filele
 apelor

în cuibu-n care vrabia aduce mei și ovăz din cîmp,
 în ecoul ploii pe lespezi de-anotimpuri,
 In fundele ce-n aer desenează chemarea mierlelor,
 in.aburul rugăciunii urcînd din ceaunul văilor.
 Și de fiecare dată porumbelul călător al cîntecului
 Se depărtează cu părerea de rău că nimeni
 Nu i'a luat de sub aripă scrisoarea revelației
 in vreme ce colinele și cerul își împreună oglinzile.

Dar amintește-ți viața risipită în atîtea coliere
 Viața din vioară, din păpuriș, din mîna
 Care mută ca un resort figurile de șah ale zilelor,
 Viața desfăcută ca o cometă în mansarde,
 Viața mucețită cu toate uneltele speranței în temniți,
 Viața din omida care suie pe iedera frunții în insomnie,
 insomnia o amforă pe buza prăpastiei de brumă.
 Și amintește-ți războaiele, inundațiile, pogromurile
 Amintește-ți splendoarea de apocalips a frămîntărilor
 perpetue
 Și ruperea din sînul matern și aruncarea între balaurii
 existenței
 Și glasul care nu mai poate scăpa din ocna obicinuinții,
 Priveliștea cu brazii ca anahoreți ai spiritului
 inaccesibili,
 Limba azurului trasă tot mai adînc în gîtlejul
 * . resemnărilor
 Și plecarea definitivă a unui prieten pe o targa de
 umbre

Și acest surîs, o! acest trist surîs pe un obraz care
 nu mai e al meu
 Un obraz care vine la suprafață ca un înecat din undele
 de staniu

Un obraz care a fost al altuia
 Un obraz care va fi al tuturor
 Cînd feeria copilăriei e apusă
 Cînd basmul visului nu se mai deapănă
 Cînd oglinzile ne oferă măști în așteptarea carnavalului
 ultim
 Cînd hUFUitul ancorelor anunță un etern naufragiu.

Mărgelele stelelor pe ramuri întunecate
 Și pocnesc în piersicile de catifea sîmburii ca bicele
 Năvala apelor ca un potop de pumnale
 Prăvălirea viilor pe costișe cu boabele de soare între
 • frunze,
 Cîmpiile cu oase de fum, fluviile cu armuri de crepuscul,
 Și tot ce ți se dăruie în sînge sau în pupilă
 Viscolul în respirație prin văile toride
 Cavalcadele de fantome prin zăpezile pleoapelor
 Cînd singurătatea preface în cenușă inimile
 Ca o cometă singurătatea
 Atinge planetele gmdului răstoarnă tărăboanțele de
 vorbe-
 Singurătatea-n unde a obrazului de salcie
 Singurătatea ecoului ca o castanietă în palmele vîntului
 Singurătatea rămîinerii pe țarm cînd s-au rupt din varul-
 privirilor vapoarele
 Și mîinile s-au oprit ca păsările pe mormintele zărilor.
 Dar noaptea Ca o veveriță sare din crengile apelor
 Noaptea mîngîie cu un deget chivără norilor
 Florile sunt grăunțele* răsturnate din sacul rîsului
 Florile sunt miresele aerului
 Florile hohotesc la răs_pîntii.
 Păsări au deschis în evantai forma zborului.
 Și fereastra opacă a anotimpului anunță aurora
 Dar ploaia agită panglici multicolore ca papagalul
 Dăruit de marinarul șchiop al prostituatei

Și surîsul prizonier al buzelor se apleacă peste grațiile
dintților
Dinții aceste geamuri cu glastre de maghiran și cu
storul roșu al limbii
Cînd în ferigă e un tunel de mirese pătrunde trenul
Și castelanul inimii scoboară pont-levisul
Armăsarul visului tropăie la scară
Urmează retragerea cu torțe a plopilor victorioasă
Bolțile glasului răsună în fanfara oceanelor
Vîntul învîrtește și duce în deserturi arpegiul rupt din
harfele marilor capitale

XXI

în rădăcini și în zvonuri adorm' prințesele de danielă
Și pasul absentului urcă pe treptele din sînge,
Absentul se apleacă peste balconul ochiului
Absentul îți oprește mina într-un acord al pianului
Absentu) te salută în poarta dimineții
E mesagerul nopții sau poate-al nemișcării
în palme-i saltă cerul ca o creastă de cocoș proaspăt
tăiața
Desface pe genunchi cu o gazetă lanul cu păpușoi și
gușteri
înaintea alaiului cu trîmbițele de țarină
Rămasul bun străvede o părere de rău nevătămată
Cum e încă fragedă carnea ursului încuiată în veșnicia
relativă a ghețarilor
Cum sunetul răzbește prin crepuscul și prin flaut
Cum aerul e-o fundă la gîtul căprioarei încremenite-n
peisagiu
Cum izvoarele țîșnesc din căderile stelelor în august.
Astfel în lama de cuțit a valului furtuna încrustează un
cîntec
Astfel anii cari au trecut asemeni caselor pe roate ale
saltimbancilor
Și anii cari au să vină cum scoboară la sfîrșitul iernilor
Turmele din turlele munților
Și clopotele plutesc ca îngerii peste leagănele de spice.

112

Dar se sparge arcul inimii nu mai e căldura așteptărilor
Sufletul nu mai e lupa "care să concentreze razele
speranței
Și trupul se întoarce într-însul fără zăbrele ca o barcă
părăsită în nisip
Trupul se închide în cristalul gestului mereu același
Fără pasul care să calce alături de zimții drumului
Fără mîna care să se frîngă în curelele de transmisiune
ale aventurii
Fără izbucnirea de o clipă,
Fie și de o clipă numai, a farului răscolit din lumina
adîncului.

XX [1

în cutia glasului se împletesc panglicele cîntecelor
Sunt cîntecele ca niște coralii de crepuscul peste
fluviile Africeii
Sunt cîntecele negrilor reținuți în spini invizibili rochiile
dansului
Sunt cîntecele prizonierului care a uitat obrazul azimei
de acasă
Sunt cîntecele ca gene de catifea umbrind ochii
catedralelor.

Ce zid al plîngerii e inima
Și sîngele duce la vale cîntecele de tristețe
Ca arborii smulși din rădăcini de puhoaiile munților
Ca turmele de nouri care merg să se adape din jghebul
mărilor
Și fiecare pasăre e o ghitară pentru degetele vîntului
Fiecare pasăre poposește ca o medalie pe pieptul aerului
Cînd bem din cupa sinilor limpezi speranței
Și diademele nopților strălucesc pe umerii plantelor.

Atunci prin calcarul tîmplelor răzbate cascada somnului
Somnul îi năvala cailor albi și a steagurilor de apă
Somnul ca o cușcă de gheață pentru prepelița surîsului.

C'-fla 113 coaia C

193

Lămpiile se ciulesc ca urechile vilelor la apropierea
furtunii
Ruginesc în hangarele văzduhului roțile mari ale
colinelor
Se ating de buruieni mandolinele șerpilor
Și în ocjiinda. frunții panoplia drumului se aurește.

XXIII

Furtunile apleacă balanța zilelor furtunile
Au aruncat peste umărul nostru banduliera fulgerului
Beteala incendiilor
Furtunile au spart ferestrele vîntului
Și se despletesc coamele de țipete
Se leagănă fluxul glasului
Cîrma inimii geme
Și ca o colivie^ ochiul primește pasărea ploii,
Ploaia — cîte scări de mătase pentru bucele norilor
Cîte coarde destinate peste ecoul flăcărilor
Cînd cavalerul cu mandolina amurgului la subțioară
se oprește sub balconul de apă
Și castelana desprinde ca o fundă surîsul din cascada
de azur a singurătății.
Cîmpiile dansează cu pasul lent în ierburi
Și fluviile ca șerpîi se tîrăsc pe spinarea nopții,
Noaptea se teme de alunecarea în oglindă a șarpelui
Noaptea își scufundă fața în fîntîria de răcoare a aurorii
Noaptea se prelinge pe geamul opac al sîngelui
Ca o bufniță noaptea adoarme în ruinele oceanelor.
Dar uraganul nechează ca un armăsar la jarul stelelor
Copacii bat mătânii
Și cerul își oferă pintecul bisturii în zigzag al
trăsnetului.
Se scutură ca o mantie un suflu peste întinderi
Ca bărci uriașe codrii naufragiază-n dantelele de brumă
Vocile, ca frunze, vibrează-n transparență.
Și totuși răscolești cu unghiile azurul și țărîna
Din carnea ta rupi arcul cu care vei stăpîni zimbrii
* visului
Sîngele tău e-n trîmbițele vinelor chiotul
Care va deștepta cocoșul sălbatec și pantera
Cum rădăcinile îți pun brățări la glezne

Și hățurile drumurilor îți rod palmele și umerii
Și cuțitul destinului îți smulge zilele
Cum de pe trupul peștelui solzii.

Dar ca niște cupe mările se ridică pînă la buzele lunii
Mările sunt, mîinile orbitor înălțate în laptele luminei
Mările sunt obrajii care se, preumblă în parcurile din
amintire
Mările sunt treptele pentru intrarea în amfiteatru a
acestei dansatoare:

AVENTURA
Aplauzele se frîng ca păsările în pînzele corăbiilor
Și valul pune pe fruntea înecatului o aureolă.

Tîrziu în sertarele văilor izvoarele sunt ca șuvițele de ,*
păr aleTubitului dispărut
Visurile^ încremenesc ca stalactitele în peșterile ochiului
La sînul anotimpurilor atîrnă colierele de fructe
Și către acoperișul frunții se înalță colonadele florilor.

XXIV

Din frunte nu rămîne decît un cîntec de alge
Cu părul cum e goana năpraznică a cailor înspăimhitați
Ploaia ca un haiduc iese înainte cu flinta fulgerului
ridicată
Ploaia pune hamuri de apa în boturile vuiturilor cari
s-au luat la întrecere
Izbește-n carne și-n rădăcină mușcă
Roțile pocnesc în țandări ca semințele de cucută
Paharele pomilor se tulbură
Și uleiul sfînt al clopotelor trece prin pîlnia fîntînilor,
Dar brațele ca melcii rup un chiot în auzul veșniciei
Din ochii-n nemișcare nu scapără amnarul privirii
Și buzele ca iederi se împletesc în cupru.
De unde se revarsă acest suflu de groază ?
Din ce crater se tîrăște o lavă de liniște eternă ?
Și înghețarea în somnul ca peștera-n crepuscul
Cu foarfece de umbră taie respirația

Asemeni faldurilor mari ale norilor

Lipește chiparoșii ploii de fereastra obrazului.

O mină de măcelar d'Ură se răsucește în gîtlejul
văzduhului

Și între vegetale țîșnesc glandele cometelor

Smulge din raftul coastelor inima,

înnoadă ca eșarfe gleznele p«sle umărul rugăciunii.

Și poate că sub iazul mort al feții cu lișjță și păianjeni
Sub surîsul de cretă peste varul gingiilor

O ghitară se încoardă și vibrează fluxul unei game
divine

Un must de glasuri în slavă circulă prin țevile cărnii
desfăcute

Un evantai de flăcări se-nalță din cenușa pleoapelor

Și trupul se preface într-o cale lactee a zborului

Gînd oasele albesc șlefuite în argint

Ca instrumentele de muzică ale vintului.

XXV

Sprintenele se îmbină ca arpegiile a două pianе

Și fierăstrăul vremii scrișnește peste scîndura frunții

După aceea fruntea plutește prin rugina sticlei

Ca o cădere de frunze,

Căci frunzele sunt marea toamnejor, frunzele

Sunt scoicile rămase pe plaja văzduhului

Cînd oceanele de culori ale anotîmpului au secăt,

Cînd amurgurile colindă cu cîntecele lor de funingine

Și în jurul plopilor furtuna se zdrențuie ca
îmbrăcămîntea cerșetoarei. /

Sunt semnele destinului încrustate în coaja acestei
) > portocale

E cărbunele nopții cristalizat în diamantul stelei polare

E dimineața rumenă din miezul unui măr

Și vinul care mustește în soare și în tîmplă

Cînd scoboară cu fluierul în desagă ciobanii de pe
culmile visului.

Și e un colier mirosul'verde al crîngului pe grumajii
asinului.

106

XXVI

Ca bărcile alunecă prin os lumini ovale

Și vînturi în catarge se rup ca albatroșii

Urmează goana oglinzilor pe scările privirii

Cu palmele în zare sprijinite pe munții de-aluminium

Munții cari sunt orge sub colonadele nopților

Munții trecînd ca niște caravane prin somnul azurului,

încă o dată noaptea deschide un compas peste planșeta
inimii

-Noaptea își regăsește în iarbă respirația

Noaptea-și alunecă pe trepte rochia de blesteme

Noaptea ca o sondă aruncă țîțeiul de păcate

Și omul își oferă fruntea acestui pumnal invizibil

Omul înalță capul prin cascada de smoală

Cu semnul umbrelor pe piept ca o cocardă

Cu strunele trupului bine întinse în așteptarea

arcușului miracol
Cu surîsul plutind ca o flamură peste scoborișul abrupt
al obrazului.

Dar în pupilă ca-nlr-o deltă se revarsă fluviile tuturor
făpturilor

în pupilă fulgerul întîlnește zmeura

Pupila pune pe dinăuntru o fundă de culoarea

nufărului

Și toamna aduce brocartele și panopliile ei în, rugină

Pentru gloria plantelor

Pentru gloria somnului rotind ca șoimul

Bucură-te : peste ceardacul fructului se apleacă trupul
zvelt al seminței

Si răzbește prin pulpa de noapte elanul sevei

împrospătate

Se desface vibrarea în adînc a trîmbițelor reînnoirii,

Exaltarea infinită a spermei în transparența

ringtodelor
Sărbătoarea firului de iarbă răsucit în desfrunzirea
mormintelor,

Reînvierea cîntecului răstignit în fluier și în alună.

197

O iederă de liniști suie pe colonada umbrei
 Pîraiele respiră prin colierele de calcar ale clopotelor
 Pîraiele trec ca luminile prin sticla cîntecului
 Și plînsul vibrează în scoica drumului în pantofii
 zăpezii.

O suferință e totdeauna aproape, în pasăre, în buruiană,
 în scoarța copacilor care filtrează aurora,
 în fluierul rupt în stîncă de fălcile valului,
 În mădularul vîntului și-n bucele din spermă,
 O suferință-n șarpe și-n crengile înalte,
 în fundul acestui pahar al nopții cu drojdia luminii,
 Cînd ochii explodează la depărtări ca, obuzele,
 Cînd ochii fac ravagii în pămîntul obrăjilor
 Și plumbul miracolului găurește aripa auzului.
 Atunci tu vii cu uliul fluviului încuiat în inel-
 Atunci tu acoperi cu sinul ca o cască schimonosirea
 zilei

Și viața rupe în dinți carnea unei garoafe
 Atunci tu-mi răcorești în izvorul imărului capul
 incendiat
 Atunci tu ești prezența și poate ești răspunsul.

Prin mîini ne trec izvoare-n evantaiul nopții,
 Cînd pură apa frunții se atinge.de vitralii,
 Și-n fructul inimii tresaltă sîmburele aventurii
 Resortul. brațelor se destinde spre codrii eternelor
 absențe
 în cușca de sticlă a oceanelor se străvede păunul
 furtunei

Dar e o platoșă visul prin ierburile arse
 Buzele au supt bomboana amară a uitărei
 Obrazul e o cruce rămasă în solitudine
 Obrazul se înalță spre catapeteasma pădurii
 Și un acord de orge se desface din zăpezile în topire :
 Destinul apasă pedala marilor inundații
 Fluviile se umflă și învelesc ca panglici trompetele de
 ape
 Puhoiul chiuie în ziduri și-n mîinile sonore,

în grîu și în pleoapă e-aceeași dezolare,
 Pe deal pieptănătura ruptă a viei în abanosul brumei,
 Și turmele lichide trecînd peste arătură
 în hambarele prăbușite limbile de valuri
 Și surîsul părăsit prin oglinzile gărilor
 Cînd orologiile sunt melcii cari ating cu antenele
 minutelor veșnicia.

Dar să-ți vorbesc de nopțile dresorului între leoaicele
 zvelte
 Și fremătătorii tigri și jaguari fluizi ca niște eșsarffe
 Cu blănuri care au păstrat aurora roșcovană a
 ecuatorului"

Cu unghiile ca alcooluri în cupele de umbră
 Și saltul doritor de sînge prefăcut într-o. alintare a
 aerului

Și coamele scuturate ca tot atîtea cascade ă n ferigă
 Biciul -ca un pocnet brăzdează pîinea lampioanelor
 în ochi e o succesjune dramatică de ținuturi sălbatece
 Și-n duiosie glezna se apleacă spre șarpele oboselii.
 Nopțile dau tîrcoale vocilor ca și focului *
 Pădurea-și ridică în zare brațele ei de frunze
 Și privește cum marea ca o pasăre își netezește penele
 Scormonește măruntaiele pămîntului
 Și scutură în ciocul de ape zdrențele crepusculului.
 Pe urmă" marea e o cutie de scrisori pentru plicul
 albastru al vapoarelor

Pentru surîsul, ca o fundă veștedă, al înecatului
 Și nopțile inundă scrinurile vechi ale cîntecului
 Prin catedralele de umbră tristețile se preumblă ca
 ^ miresele
 Cînd toreador anotimpul prinde din goană coamele
 furtunei
 Cînd peste comorile cugetului joacă focurile galbene
 ale insomniei.

în adînc bîltanfi desfac zăpada aripei
 în amintire cîmpiile își prind la gît colierele finului
 Cîntă pasărea lacrimii în colivia obrazului
 Și pătrunde ca un pumnal șoseaua sub noapte și sub
 frunte.

**Mina care a uitat să mîngîie sfîșie mătasea sărutului
Și dintr-o dată cheile iubirii cad în oceanul de ură.**

**Ura izbucnită fără veste în încleștarea cărnei
Ura sărind ca o piatră netedă peste apele tîmplelor
Și noaptea se urzește în suveica singurătății.**

**Dar zorile rup de pe trupuri cămășile de păcate .
împodobesc orașul cu brățările ferestrelor
Și umerii se apropie în trezie ca bărcile pescarilor
Umerii luminează în aerul pur iarba fermecată a
surîsului**

**Ochii își cer iertare prin roua regăsirei
în,, odaie sărbătoarea iubirii e cu steaguri de șoapte
Bolțile inimii răsună de chiote
Cădelnițele sărutului desfac fundele iertării
Și pe războiul vocilor se țese covorul bucuriilor duble.**

iunie 1927 — august 1929

Și înaintea tronului : ca o marc de sticlă, asemenea tu cristalul. Iar în mijlocul tronului și împrejurul scaunului : patru ființe, pline de ochi, dinainte și dinapoi.

Și ființa cea dintâi era asemenea leului, a doua ființă : asemenea vițelului, a treia ființă avea față ca de ouă, iar a patra ființă" era asemenea vulturului care zboară.

Apocalipsul 4. 6, 7
traducere de GALA CALACTION

1

**in frunte un stigmat, la dreapta echinoxul,
Apleacă o balustradă de fulgere sărutul,
Și viforul ingenunche pe un ceardac cu încrustari de
fluier.
Dar cu mieii între măsele, lupii se îndepărtează de jarul
cuvintelor.**

**Din umăr o pasăre revarsă prin tril limpezimea singemi,
Din deget izbucnește în jedou curcubeul,
Din mormînt ploaia se desface ca o păpădie legendară,
Și într-o adiere de vînt trec orașele Africei, .
Ca foile calendarului ucis de o mișcare neprevăzută a
pupilei,
Ca întîlnirea, în crepuscul, a sălciilor cu portocala din
sîngele îndrăgostiților.**

**E sărbătoarea toamnei în dantelele cascadei,
E genunchiul care atinge ca un porumbel mîngea valului,
E fluturarea vocii prin alun și prin batistă,
Cînd anotimpul calcă pe dealuri cu coșurile de fructe,
Șt izvoarele fura oglinzile de sub pernele zăpezilor
frumoase,
Cînd vînătorul aruncă brățara pocnetului în palma
depărtării.
Și pe ghergheful înalților cedri se urzește brocartul
poemului,
Ca o terță de izbîiică în inirra pleznită ca harbul,
Cu platoșa muntelui peste umerii procesiunii.**

Dar c fulgerătorul și e apocalipsul,
Dar iedera crescută cu vîntul în pleoapă,
Și zidul unei amintiri e găurit de scorpii,
Chiotul crește prin coamele sirepilor cu bice de luceferi,
Și răsăritui linge pereții ocnelor în sare.

E tîmpla ce răzbate cu limbile de flăcări,
E gușterurde-aramă pe brațul din fîntină,
Și visul cade-n fildeș ca un pieptene zviiiit do .
cosînzeană,
Și solitudinea se împletește cu șuierul în trestii,-
Ca o chivără cerul pe ochiul de cenușă.

Obrazul furtunii în strigătul sterp al zebrei,
Pădurile prin sticlă se aburesc, se umflă,
De pe coloana minții 6 acvilă-și ia zborul,
Și-un pas prin așteptare trece ca un zigzag de frunze.

Un șoim al presimțirii se-aruncă între vrăbiile vorbelor
Lîncede j clopotul se desface din rîs și din ferigă,
In așteptări pe culme cu căpitan și armură,
In destrămări prin lupte cu flintele de stoic.
In uitarea de-o clipă prin florile undelor,
în aiurarea venită din amurgurile cîntecului,
De-a pururi frînt în lanțuri și întors de pretutindeni:

II

Prin frumusețea cărnii și transparența ploii,
Arcușul trece-n taur se-atinge de luceafăr,
Visul plătînd ia forma zăpezilor din zboruri,
Sîngele e în vine, ca lămpile din salină.

Dar buza ca un sigiliu de bronz la miază-noapte,
Dar sărutul ca un cavaler profilat în armură,
Și fruntea e o amforă cu o cenușe de amintire
impalpabilă,
Și frunzele sunt fluturii verzi adormiți în cuvinte.

Mîna intră-n repaos ca-ntr-un han călătorul,
Orașele Gare trec ca palmieri mari prin respirație,
Și norii, ca mobilele de stejar la o oră incertă,
Apleacă peste destin ochiul, ca pe oblîncul șeii.

Voi, armăsari fugăriți pe o panoplie de bruma,
Și voi smintiți cu suliiți și «căști în săptămână,
Coloana vertebrală suspendă ca un trapez minutul,
Spasmul vine la urmă ca tava cu dulceață
La-ntOarcerea-n grădina bătrînească și cu răcoare din
trecut,

Cu liniștea ca vița sălbatecă pe streășină și prispă,
Cu dulăul-care-ți pune ca o monedă în palmă nasul rece,
Și cîntecul se rupe-n două spre lună ca refluxul.

Gonește cu bolovani în deserturi vitele și setea,
îmbrățișarea aduce un>maldăr de lemne ude,
Și focul troznește-n plita cereștei reculegeri,
Cînd elanul se imprimă în arbore și-n slovă,

Gînd membrele se-nnoadă sub simțuri ca'odgoane,
Cînd ancorele inimi în funduri de trup țințuie
veșnicia,
Cînd cascadele nopții sar pe pietrele albe ale, frunții,
Din măduvă și liniști iubirea ia ființă.

Pletele se revarsă ca fluviile pe țară,
O patimă învăluie brațul, îl linge sau îl mușcă,
Ochiul regăsește în azur păcatul și lumina.
Dar degetele-Zgîrie cînd vor să mîngîie,
Și glasul în loc să cînte ca o frunză între dinți șuieră
în venin ca un șarpe.

O urzică pune în privire bubele ei păroase,
Ura ca un păianjen aruncă sîrmele ghimpate
Și călcîiul sparge-n țarină tîmpla, ca un fluier căzut d'in
carul cu fin al crepusculului.

Sîngele țîpă-n temniți și cere-ngăduință,
Azima lacrimii se umflă într-un cuptor de geamăt.
Dar unde-atingi o clapă se rupe carnea unei răni,
Și unde ai voi dantele se invrăjmășesc fierăstraie,
Genunchiul caută lespeda, caută pocăința,
Și-ți ceri în poem iertare stelelor și iubitei.

Cu inima în frunză, cu tîmpla în luceafăr,
Și brațele prelungind incendiul amurgului din cîntec,
C-un diamant de zboruri taie sticlos albastrul, . . '
Cu degetul pe gușa înfiorată a flintei,
-E o privire joasă și o plecare-n brumă,
E respirația oprită cu iedera pe buzele vacanței.

În anotimp aroma trecută prin storurile trase,
Precizează chiotul despărțirii ca» o panglică funerară,
Îngenunchează izvorul ca un cerb printre acești ienuperi.
Aruncă în tufișuri ochiul ca un ban de aramă.

Și dintr-o dată inscripțiile pomilor se deslușesc în
păsări,
Ca mugurii pîraieîo saltă la focurile pupilei,
Codrii de brazi aruncă pe umeri bucele de ozon,
Codrii de mesteacăn trec-prin osul culorii.

Dar intră-n scenă instrumentele grave ale pădurilor de
fagi,
Și-n alămuri sunt frunzele ca-n duzi viermii de mătase,
Trăsura de verdeață suie ca o fanfară-n pleoapă.

La cingăloarea nopții prinde cornul de vînătoare,
Inundă-n apele lunii frunțile de cereale,
In ghindă găsești semnul furtunei la miază-noapte,
Buza primește amnarul cenușei din cratere.

Nu te răpească uliul trezirii în fîntînă,
Cum trec prin somn] vapoare și templele .prin piatră»
Cum zornăiesc la ferestre'seile de nouri,
Tu cavalier al spaimei și-ntruchipare a slovei,
Cu-o mantie regească peste întinsul ploii.

Cu un toiag învie în literă un șipot,
Și glasul să răsună prin cereștile butii,
Să se reverse vinul acumulat de veacuri,
Destins în văz misterul din floare și din taur,
Miracol ce se-ntrece în spirit și în vierme,
În fructul de-alun și-h suplă plutirea rîndunicii
• Cu lacrima ascunsă a timpului și-a ierbii.

Pe deget suie gușteri și fulgere, să soarbă.
Otrava-nchisă-n rouă și amurgul din inele,
Trupul ca un gheizer împarte fierbințeala,
Aduce curentul cald al vorbei în apele de ștofă,
Înalță rugăciunea ca o torță în tenebre,
Să lumineze-n cuiburi catapiteasma umbrei,
Sub streșini și sub frunză ca un lacăt de zboruri,
Cu-armatele .erorii pe-obrazul cum e toamna.

Der fii prietenos cînd oaia și gîndul au revenit în turmă,
Dăruie un blid cu linte copilului din aventură,
Cu fiarele de plug ale' ochilor răscolește țarina,
Rotește mintea, vultur, peste bulboane stinse.

O mască de crepuscul acoperă peisagiul,
Prin sticla ds-anemie a iernii eflorescenta mîinii

Stranie, ca și chipul călătorului aplecat
Peste balustrada albind ca o dantură a'noptii,
Aruncă în torent rămășițele orei,
Amestecă sub bolovani cu păstrăvi monezile luminii.

Prin amintirea dreaptă, prin crestele de flăcări,
Te urcă pe o targa de spume în petală»
Distilează în voie aroma din stamină
Cînd marinaru-și prinde la piept steaua polară
Cînd pe-nălțimi copacii se tulbură ca vrăjitorii.

IV

Iul B. Fundoianu

O ploaie ca o fereastră deschisă înspre ograda cu păuni,
 Și o feștila arsă lingă rotirea de șoim a frunții,
 Furtuna sfirșește cu părul între crengi,
 Cu degetele crispate în căpestrele vântului,
 Cu o potecă, fluier, căzută între frunze,
 C-un răsărit de cântec înfiorînd holdele buzelor.

Din deserturi răzbate o trîmbiță amară,
 în retorte nisipul subțiază timpul inefabil,
 Ca prințesele norii se tolănesc pe perini albastre,
 Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului,
 Fluviile-duc trena oceanelor ca pajii,
 Și-n vasele de lut se imprimă o tristețe ovală.

în care os al primăverii crește miragiul zborului ?
 Aripa e un arpegiu de colinde, e un obraz invizibil,
 Dar rîndunica izbucnește ca o sămînță a azurului,
 Dar atingerea de luceafăr se face într-o capsulă,
 Și germinarea vibrează un violoncel de spume,
 Cu șalul o cascadă pe umerii de crepuscul.

Astfel genunchiul aruncă reflexe de Carrara,
 Și în ceanul văii mălaiul privirii se umflă,
 Răscolește adîncul ca un viiător vizuina,/
 Inima e pe brînci în grota pieptului obscură,
 Și tidva ți se umple de balsamul legendei,
 Gînd stîncile ca văcarii întîrzie la marginea zilei,
 Cînd turmele de vînturi tresar la chemarea pustiului,
 Cînd destinul cu pași sonori pătrunde în cavouri.

Dar pasărea ca o fundă e-n simetria clară,
 Și ochii-n limpezime alunee-o zăpadă,
 Pe mîini adoarme cartea și visul în corolă
 E ca oprirea calului pe marginea prăpastiei!,
 E ca sîngerarea prepeliței între ierburile: cunoscute,

Cu un regesc «cortegiu, cerul sorbit în ceașcă,
 Și în bazin amurgul e-un pește de cerneală,
 Cu-o lacrimă-n paharul pleoapei și în tăcere.
 O pasăre agită în gîtlej zarurile trilului,
 O pasăre scoate numărul Câștigător din sacul ecoului,
 Și vînturile ude vestesc o recoltă bună,
 Spre Caraiman se-nalță steagul ne-nduplecat al
 vulturului.

O azimă sporește în luncă și în tîrlă,
 Apele umflă sinii cîmpiilor mănoase,
 E seva care urcă în glas și în tulpină,
 E apariția pămîntului care încoardă brațul marinarului
 tînăr,
 E topirea în viorul dimineții a cristalelor insomn'ei.

Dar din pianul balcon de fildes
 Miresele notelor arunca flori și acorduri,
 Pădurea se lîrăște în genunchi 'pînă în dosul casei,
 Și-aroma de ferigă, de răcoroasă creangă,
 S-a revărsat în deget și în batista clapei,
 A înclinat pe plușul din sunet tîmpla arsă,
 A distilat liniștea pe o terasă închipuită
 A aprins torțele macilor în coridorul poemului.

încet din minerale și plopi ridică luna,
 Șj'ondulezi nisipul pînă-n **gingia** mării,
 Te-ndepărtezi cu barca pescarului pe-o targa
 De valuri,- în apuneri te-ntorci cu vînătdrii,
 Șj-mparți, cosașilor pîinea din lampă și din odihnă,
 Cu somnul ca un baldachin profilat pe creștet,
 Si-n nări păstrînd parfumul esenței de brad tare
 Glezn-a primit sărutul izvoarelor de munte
 Și visul care saltă pe frunțile-n dezlegare
 Cum pe bolovanii rotunji Trotușul în dantele.

înalță cupa furtunii, prinde pieptenul cascadei,
 În pletele pădurii, lîngă cerceii fragilor,

Ziua ca o oglindă se aburește-n respirația verii
Și flăcările de pe comori sunt fundele sărbătorești ale
munților.

Anotimpul e deplin în grânele coapte,
Cu țîțele fructelor pleznind sub bluză a colinei,
E-o cavalcata-n sînge și-o revărsare în tărie,
Sunt sîmburii ecoului fărîmițați în piulița văii,
Sunt culorile care se desprind o dată cu păsările din
păstaia zborului.

Apele duc bijuteriile răcoarei mai departe,
Din văgăuni suie somnul și limpede susurul,
Codrul e-un pian, apasă ca o pedală amurgul,
Cînd vulturul rotește, oval, deasupra prăzii,
Cînd poienele se înroșesc la pocnetul armelor.

O liniște caldă se desface din coaja copacilor,
Și anii iubitei sună în visteria inimii,
E fiecare vorbă o mină trecută prin lumina privirii,
Fiecare pas încearcă rezonanța de marmoră a aerului
Și-n ochi revin corăbii cu-o încărcătură nouă.
Vara ca o mantie bogată peste oasele parcului,
A imbiat ferestrele cu un gest să se deschidă,
A încuiat în beciurile cărnei strălucitoare, scheletul,
A șters de pe claviatura buzelor acordul grav în surîs
" al morții.
Și cu' fluierul trenului pătrunde între brazi lumina,
Cu înclinarea păpurișului se înfioară plutirea,
Pe lacul păstrînd bucele și luceferii ca un album din
trecut.

În frunze freamătă seva și în plămîni ozonul,
Puiul de rîndunică-și încearcă mlădier-ea aripei,
În glasul scump regăsești) odihna și visul ca o bancă
Lîngă izvorul care ți-a stîns incendiul tîmplei,
Lîngă inițialele fulgerului săpate-n nocturna stîncă.

Inima ca un samovar păstrează ceaiul iubirii,
Și-o adiere cîntă în polen și-n pupilă,
arătările stelelor au căzut" în ochiul o fîntina,
„Și un obraz se-apleacă înspre adine, e o salcie,
E-un foarfece, taie în azur profilul emoției,
Prelungește în seră sub sticlă înflorirea
Aduce din stepă o sete ternă de albastru.

Dar din înalt un nor ca o făptură ingenunche la malul
apei,
în unde se-aprind peștii, lucesc ca policandre,
Și-n sala de bal a verii alunecă rochiile sonore :
O catifea se deapănă din gîtlejul hulubilor,
O tăcere se culcă pe umăr ca o frunte,
Șt arborii fac semne ca brațele destinului
Cînd poteca e-o creangă aplecată de mărul de aur al
jurămînlukii
Și viața triumfă în șoaptele dulci și-n strîngerea
tremurată a mîinilor.

VI

Să întîrzii în aroma acestei zile în munte,
Cil soarele care e în bobul de rouă ca-n strugure
glucoza,
Cu aerul ca rochie albastră în vitrina poienei,
Cu veverițele, ca niște ulcioare pline de vinul roșcat al
frunzei.

Și cerul capătă tonuri mai adinei prin boarea udă,
în pîrîu e-un cîntec potolit cum îl auzi în scoică,
Prin gene deapănă teii un borangic subțire,
Și malul își sfișie carnea, săr.ută clopotul apei, •
Cu pasul ca un arcuș pe struna potecii înfiorate
Cu un nume copiat pe inimă prin indigoul dimineții.

De-aici apseacă-ți bustul peste fîntina orei
Și vezi cum prin pupilă ca printr-o sală de arme trece
visul

Cu mâini nocturne atinge un suvenir, în armură,
Ca o floare timpurie respirația se înclină în alveolă. -

Și e o gară în ceața ca un chiot, cu o plecare,
E un cătun ca un obraz, după o perdea de plante.
Și sîngele răsunător al macilor țîșnește în /viteză
Prin cearcănele, de cărbune de sub pleoapa tunelului,
Lăsînd în urmă cimitirul ca o carte uitată-n cîmp
Cu fețele palide ale vocilor sub coiful coborît al
furtunii.

Dar la subțioara pămîntului găsești aripa izvorului
Și un metal răspunde sub deget ca o coardă.
O amforă cu aur din adînc aduce fruntea grfnui
Un diamant răzbate prin noaptea din criptogame
Sub lespezi găsești cupa dorită pur de spirit
In penele de pînă ale fluviilor se bucură privirea
Se desface cu turmele gălbui ale undelor în oceane
Topește în flacăra somnului giuvaerii de stele
Și-n os trezește viața ca-n scorbură un paing.

Treci mai departe-n jertfa copacilor pe colină,
Primește ca o ofrandă crepusculul în Cenuse,
în vreme ce actorii se îmbracă în costume uitate
Cu gesturile în umbră pe-o scenă a amintirii,
Cu-nmlădieri prin ceață cu-o suferință-nceată,
Dispar treptat cu balul culorilor în întunecare.

Numai singurătatea ca o mireasmă se desface din ferigă,
Umple odăile văzduhului cu-o tremurare de făclie,
Și drumul prin buruieni duce înspre odihnă
Cu ziua ucisă ca o pasăre în tolba de vînătoare,
Și-n cîntec cu corabia pădurii în naufragiu.

VII

Mai sus de dantela fulgerelor destinsă,
Cu șerpilor legendari încolăciți pe obrazul de brumă,
Cu cheile peștilor scrișnind în lacățele oceane,

Cu aurora ca o zăcămintă de sare adunată-n ocele
destinului.

Ca un drapel salută în ușă dimineaj-a,
E călătorul care atinge clopotul unui han în amintire,
E picătura de otravă a stelei închisă îri strălucirea
inelului,
Și prin auz cu-alâiul de frunze trec covoare, -
Cu frigul ca un braț învăluind gîtul alb al luminii.

Un șoim împărătesc e vîntul pe columna zilei,
Cu un trandafir de spume între degete cascada
înaintează,
Cum cîntă limpede la ureche vioara pîrîului,
Cum lovesc aerul păsările ca vocale sonore,
Și din azima luncilor ca aburul se-nalță* chemarea
cucului.

Dar din amnarul frunții scapără singurătatea clară
Și-ntr-un pumn invizibil pămîntul ca o fiolă cu săruri
.. se tulbură.

Un huroit de fierării urcă din adîncime
Sunt metalele rupte în uraganul lăuntric,
E miracolul cîntecului în încleștarea de dinți subterană
Cu bobul de aur al somnului în borcanul farmaceutic
^al mințit
Și monezile vechi și șeaua lîngă oasele de argilă.

Crepusculul se-ncrustează în bufniță, în fluier,
Prevestitoarea întîrzie în tîmplă, rotește în turlă,
Cu fundele distanței mărite prin cristaluri.
Cu ghețurile zdrobind în stringeri corabia spiritului
Și anotimpul înmărmurit pe colină ca un luptător în
armură.

VIII

Prin buzele pietrelor înflorește orchidee torentul,
Mal frumos decît obrazul morții transparente-n
dimineată,

Mai! frumos decit aşteptarea panterei in cizelarea
fîntîniilor,
Şi pasul preotului adie ca o limbă în clopotul sutanei,
Cheamă în dansul fierbinte cavalerii vintului, dantelele
brumei.,
Cînd prin fumul sfinţit mîinile sunt castanietele
norilor.
Şi nisipul e trîmbiţa prin care deşertul cîntă.

Dar sîngele ca o reptilă se Urăşte în artere
Şi vrăjitorul asmută o voce din tenebre,
Iţi povesteşte ziua ca un diamant în pliscul pelicanului.,
Priveşte prin geamul palmei la-mbrăcămîntea vieţii,
Ca-ntr-un scrin cu costumele de sărbătoare şi cu
mănuşa uitării»
Cum cad în cerneală cheile destinului
Cum visul ca o sobă luminează odaia
Cum lepezi ca o armură trupul la intrarea. în veşnicie.

Totuşi cerul coboară pe tîmpla ca o colombă
Şi-oceanele"~îşi acordă viorile-n furtună,
Prin cuptorul înalt al minţii se topesc metalele lumii,
E o temperatură de 2000 de grade şi aerul e
incandescent:
Iată scăpărarea de cărbune compact din ochii femeilor
iubite,
Iată surîsul ca o rană veştedă pe gura sinucisului,
Iată triumful ca un stilet sfîrticînd obrazul făuritorului.
de înţelesuri.
Iată bucuriile luminînd ca lampioanele coastele nopţii,
Iată cutezările, iată spaimetele, iată -incendiul grandios
al desfăşurării între constelaţii,
Iată degetele pianistului căutînd într-o scorbura
invizibilă mierea armoniilor,
Şi gîtul curtezanelor ca o zăpadă prin oglinda ospetelor,
Iată şi pe acei cari păstrează în membre lacătele
muşcăturilor,
Şi leacurile eterne încuiate în laboratoarele
inaccesibile,
Pîna unde strigătul răzvrătirilor nu răzbate,

Şi apusul atîrnă ca un animal spintecat în măcelăria
anotimpurilor,
Cu vulturul încrustat ca o stemă pe platoşa ochiului,
Cu amintirea tăiată în două ca un frînar prins sub
roţile trecutului,
Cu" tot ce-o să se-ntimple scris dinainte în pîntecul
mamelor.

Capul se odihneşte pe un umăr de crepuscul, pe un flaut,
Şi genunchiul caută în spicul de griu resemnarea,
Prin braţe să comunici acestor plante seva,
Prin lacrimă să treacă o barcă de suspine,
S-aduni substanţa rară din flacăra-n pupilă,
Şi din culoare înalţă corabia de dantelă,
Pe urmă să se desfacă din mîini paloarea unui zbor,
Şi pereţii cari despart vieţile noastre să se prefacă-n
fluvii,
Cu inimile pe dedesubt împreunate ca vegetaţiile
marine.

Atunci prin respiraţie apar oraşele de cenuşă
Atunci se-apleacă trupul peste un balcon de -umbră,,
Şi prin dinţii de aburi stafiile se preumblă,
Atunci tu nu poţi privi la chinul din tine sau din alţii.

IX

Un oraş trece prin frunte cu ferestre şi flori amare,
Si moartea atrage trecătorii ca acele panorame cu o
lumină confuză/
Panorame in care totul se petrece printr-o renuşă a
cîntecului,
Cu gesturile deplasînd aerul ca o mobilă veche,
Cu privirile mamelor rămase în odăi cum suni
cizelurile pe jilţuri.

Dar soră în sacrificiu de-o. deznădejde înaltă,
Tu vii cu-obrazul alb_al mersului prin gemetele tăcerii,
Tu vii cu-o resemnare ca un monogram în sideful
cărni

Cu o suferință ca un brocart nupțial pe brațe,
Și-n trup ți se cariază ca un dinte inima
Inima ta care ar fi putut să se prăvale ca o roată de
- . flăcări,

Peste cedrii severi ai zărilor,
Peste ochii holbați ai oceanelor,
Peste părul ca un scrînciob de tenebre al păstorilor de
neamuri

Inima ta care a fost întîlnirea șoselei cu stiletul
lucefărului.

Și-acum, absentă, noaptea sugrumă lampa scăzută a
vocii

Și-acum, ca lupii, oasele așteaptă să iasă din tufișuri
Să inventeze cușca dintr-un cristal de zboruri,

-Să scoată degetul femurului din mînușa de carne
Să șuiere pe deasupra, capului visurile ca limbile de
' balaur.

Tu ești alături sora cu ochii legați de furtună
Tu împietrită-n grîne și plînsă-n auroră.
Gu un ecou pe umeri ca un continent antarctic
Cu-o presimțire-n,spaimă și-un parc în respiiaie.

Pe mîini tu porți tristețea și-o clatini ca odăjdii
Și pupila ta e o medalie pe pieptul ființei dispărute
Tu treci ca o ninsoare în cîntec din aieva,
Nimic nu-ți reînalță pădurea minții arsă,
Nici un fior nu trezește în pianul surîsului acorduri.

Mergi țintă-n naufragiu, ne-nduplecată-n basme
Cu-o mîngîiere ruptă din tine ca o eșarfă de sînge
Cu un Iacă) de dezastre pe-o ursită-n ruină
Cu-o coroană funebră tîmpla peste amintirea mamei.

Dar nu auzi ? Vîntul desface o iederă la poarta zilei
Șr diamantele mici ale ploii taie sticla unui miracol,
Tu treci din nebuloasă în arcul de vînătoare
In evocări și-n fapte de-a pururea prezentă
Tu ești pasiunii mele o tragică suroră
Și crești cu palii arbori în boreala zare
Cu plante de-anemie și urși prin transparența ghețarilor,

In această oră a sufletului nescrisă în calendare
Ca insulele de corali de pe frunțile cerbilor
Ca frunzele mașilor în herbarul furtunei
Ca învierile în argintul din camera neagră a fotografiei
Ca mîinile jucătorului crispate peste urna nocturnă a
asului de treflă.

Fii tu împăcarea în sunetul de catifea al clopotului
de acasă.

În gînd e-o apăsare perpetuă, e o răstignire a speranței
Și lacrima-i bocceaua în care ai strîns avutul
singurătății tale.

În fîntîna opacă a nopții, pe crestele munților
crepusculare,
În albastrul etern privit printr-6 lentilă de lucefăr,
Peste umerii măcinați ai promontoriilor sterpe,
Deasupra oceanelor dînd năvală ca o cireada de cămile,
Să rupi în bucăți brățărilor de strigăte, ^
Să-ți azvârli spre un balcon al visului fruntea ca pe o)
făclie înaltă, y
Să-ți descui carnea — acest adăpost al păcatului —
celor patru vînturi
Să-ți amesteci cu cioburile ecourilor amintirea și
sîngele.

Atunci în palma minții se va opri o lăcustă divină,
Atunci de porțile de bronz ale ploii se va izbi un
buzdugan invizibil,

Și cerul ca un paing uriaș îți va acoperi inima
Cu un genunchi pe-o targa cu ierburi și flori arse,
Cu-o mîină prinsă-n coama armăsarului de viscol,
Și-un zăngănit în șeaua scuturată de fulgerele scumpe.

Vei fi deodată vuiet și liniște, vei fi o pecete în plus
Pe buza pămîntului ca un zălog trecut din mîină în mîină

Cu minutele îngrămădite ca săruri în funduri de
 eprubete
 Cu viața ca o rană vindecată de îngeri autentici.
 Dar nu pătrunzi misterul din rîurile umflate primăvara ?
 Și-această-ntemnițare a omului într-însul,
 Cu-nfiorarea așteptărilor în gări,
 Cu-atîtea dewiădejdi strînse cu grijă ca vinurile vechi
 în pivniți.
 Cu o scrișnire din dinți neputincioasă cînd destinul îți
 taierespirația.
 "Lotuși, reții-n iubire funda din trilul unei'privighetori
 Și privești cum în palmele brutarului prințesele albe
 ale griului reînviip.
 Te-ntrebi : de unde cade o picătură de azur in orga
 abia ieșită din mîinile dulgherului
 Cum se prefac atîtea miresme și rjînduri într-o tulpină
 subțire ?
 Dar mai departe de ultimele reflexe,ale zborului
 Mai departe decît nebuloasele viitoarelor lumi
 Mai departe decît lacurile răsufării în care greșelile /
 - și izbînzile noastre
 Se unesc într-o ninsoare impalpabilă,
 Ochiul deslușește o balanță și în talgere se cumpănesc
 incendiile minții
 Ochiul mărit de groază trece ca un cerc de foc prin
 ospețele somptuoase.
 Ochiul ca un proiector luminează cele mai mici
 ascunzișuri ale desfrîului
 Ochiul rupe de pe piept carnea ca pe o medalie
 nemeritată
 Și-arată cum rod viermii și poftcle-n dedesubturi
 Cum simțurile mîrșave se-ascund sub florile de cristal
 ale surîsului,
 Cum lupii și-arată colții prin gratiile de cuvinte.
 E o putere a nopții și_ ^ răului care zace în noi sau vine
 de departe
 E o ființă străină care je ridică în vîrfurile degetelor tale
 Care se-așează-n carne și îți îmbracă pe dinăuntru
 trupul,-
 își trece o mină prin pletele coastelor și-ți scoate inima
 Ș-o atîrne ca pe un lampion în cortul din piei sălbatice
 al întunericului

Dar tîmpla se lovește de corăbiile de gheață ale
 veșniciei
 Și-un evantai de nouri se desfășoară-n membre
 Din nemișcarea nouă știu numai presimțirea
 Știu numai prezența unui vultur împăiat pe o ramură
 * ' c a un șarpe.
 Prin noaptea de alături o mină mă atinge pe umăr
 Mi-e teamă să-ntorc capul într-un amurg de cîntec
 Dar am aflat că oglinzile ascund prăpăstii infinite îiî
 perete
 Cine să clinească oglinzile într-o clipă a revelației ?
 Cine să deslușească în abur un miracol
 Să vadă timbrul morții.pe un plic căzut în albastru
 Să treacă prin memorie ca-ntr-o cameră funerară ?
 Ca o pădure, umbra se cațără pe coastă
 Și ecoul pierde între crengi ca un călăreț cu armUra în
 flăcări,
 Din munți scoboară-n salturi copiii blonzi ai izvoarelor,
 Cu stelele, pe valuri, se întilnesc vapoare,
 In glas se-ntorc ținuturi, e-o revenire lentă
 E-o resemnare poate, dar, e-o odihnă-n sînge
 Și privirea împarte iarăși perpetua culoare.
 Printre copaci și-n sticlă un diamant răzbate
 O bucurie-și varsă pe cap găleata rece
 în plămîni răsună cornul de vînătoare
 Lumina ca o hangiță-ntinde paharul'cu vin roșu
 Mîna, ca dintr-un pian deșteaptă cîntecul — surîsul
 Și pasul se regăsește sprinten pe bolovanii zilei.

XI

E un viitor de culori și de forme în această crizalidă,
 E»un tren care-ți atinge pleoapa în-crepuscul,
 Cum pasărea sărută-n cristal umărul ploii
 Cum frunza în izvorul jucăuș reîntîlnește luna.

Astfel din cerdac cîmpul se-avîntă spre cer-ca o
 coloană
 Cu un fum prin care glasul agită feștila minții

Cu o nuia fermecată privirea peste pianul colinei
Cu un tropăit pe o șosea depărtată ca o bătaie a inimii.

Atunci singurătatea e T> pădure uriașă apărută brusc
la o cotitură'dinaintea călătorului,
Atunci obrazul e frunza de pelin de sub pernele

umbrelor
Și pe crestele somnului trece o cavalcadă a spaimei
Și ecoul ca un toiag al profetului trezește o cascadă de
fildeș.

Dar nu te-ntrebi ce-a devenit mătasea zăpezii în
•oglinďă

Aurul bătut în poarta amurgului de ploaie,
Buclele, despletite pe degete, de fluier,
Turmele de lumină din val și din fereastră
Oprirea pe o stîncă în ora roșcovană
Cînd bălțile și cîinii de vînătoare înmărmuresc
laolaltă

Ge-au devenit acele gînduri nedefinite
Tăcerea ca o monedă găsită pe o alee
Și insulele ca niște ochi închiși pe fața crispată a
depărtării

Vorbele în undele serii clătinate ca niște corăbii,
Dorul ca un vînt neașteptat smulgînd ușile amintirii *
Ce-a devenit plutirea acestui suris în toamna
Vestirea în pupilă a berzelor, a zilei,
înfiorarea potecii ducînd în anotimp și-n iubire?

Să vă scutur din somnul vostru oameni îngrășați de
tenebre
Să vă arunc în apele cărnii tăciunii sfîrșitori ai stelelor
Să vă învăț să prindeți în lațul privirii bivoliu opintiți
ai nopții
Să înțelegeți dansul visului pe o frînghie de viscol
Să vă treziți din lene, pentru foamea și setea fecundă
Să recunoașteți misterul care juca o horă fantastică
peste pleoapele voastre închise.'

Iată ; avîntați-vă acum ochiul asemeni uliului peste
șesurile Europei
Rătăciți pe drumurile somptuoase al Babilonului
Scăldați-vă în fluviile galbene ale ceresului imperiu
Stați la pîndă cu haiducii bronzăți pe pietrele pleșuve
ale Abisiniei
Legănați-vă pașii în dansul cu pene și măști de groaza
aște Congouiu
Primiți în auz evantaliul languros al vocilor havaiene ,
Buciumul prevestitor al vulcanilor din insulele
Japoniei
Și vaietele trecînd prin aer ca un cîrd de păsări de
doliu
în timp ce mările își înalță brațele albe ale rugilor în
neputință.

De aceea strînge-n palme acest rubin al frunții
îmbracă-te-n odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu fața ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ți în locul somnului un steag.de viziune
Apasă genunchii pe șeaua colinelor ca un războinic
Azvîrle peste plete o chivără de flăcări,
Sfîrtică nemărginirea cu biciul unui chiot,
Adună meteorii aruncați ca niște slmburi în țarină
Pînă unde duce drumul prin hohotele de ape,
Pînă unde fulgerul și tunetele ca iepele se-alungă
Și să-ți răspundă o voce din puțurile de smoală,
, Să ucizi ziua de mîine ca pe un gușter,
Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Și-n biruinți și-nfrîngeri cu pieptul în yîlvătaie
Văzduhul să te afle și-o auroră să-ți răspundă.

Atîtea lucruri m-așteaptă sub podoabele de cenușă :
Arborele, ca pe o urnă, să-I mîngîi, să-i smulg secretul,
tPîrîul ca o nuia să atingă spinarea colinei,
în scorburi să deștept cîntecul cenușiu ca o veveriță,
^Glasul să sune în piatră moneda ecoului,
Argila să-și găsească într-un oval odihna,
Seara să treacă un pieptene de aur prin părul fîntînii,
Și-n lacrimă să adie un păun de crepuscul,

Cum prin somn obrazul prietenului trece ca un steag
de penumbră,
Cum peste iazul mort s-a aplecat o salcie.

Dar, reapari, în spumă și-nfiorări, cascadă !
Și tu, poiană suplă ca un cerb în gravură
În mîna mea. fii vioară, fii arcul d& izbîndă
Hi răcoarea ce-ndreaptă spre șipot și uitare,
Aruncă-n hruba minții ca păsări furtunile și-azurul,
Aprinde un incendiu din horbotele zilei,
Și inima-n strînsoare ca un harbuz să pocnească
Pe cînd ochiul își zvîrcolește deznădejdea ca un șarpe
care așteaptă apusul,

Ochiul caută o formă, învinge o îngenunchiere
Și pe obraz tristețea e un ropot al ploii.
Dar voi, fluvii în lanțuri și voi.orașe de fum,
Iii ce ruină s-a ascuns adevărul, în ce zdreanță pîlpîie
iubirea,
Cum capul semeț se-avîntă ca un șoim în după-amiază
Cum e în vocea profetului un cristal mai scump decît
w ' - ceL din palatele Sonore,
Cum poemul se umflă spre nevăzut ca un flux al
cugetului
Și bobul de grîu e o oglindă minusculă a devenire! ' '
In vreme ce moartea ca o pîine supremă se cuvine la
urmă.

În revelația de-o clipă, avuțiile acumulate se năruie
Și-UD pocnet în tenebre anunță o caretă de viscol
Cu visul ca o torță alunecînd prin pletele codrilor
Cu corăbiile întoarse din flora tropicală a spiritului
Și trecerea în umbră ">
Ca o pirogă prin trestile care ascund săgețile- otrăvite
Trecerea pe-o punte și-o respirație-n frunză.

Cum aș voi columna de sunete, de culoare,
Răgazul pentru odihna frunții pe o fîntînă /
Și-n palmă Să pun fulgerul, ca un. melc, încă umed,
S-apropii dp ureche oceanul ca un ceasornic
Să-ntreb mîhnirea fără fund a robului necunoscător de
reculegere și noapte
Să-ntreb neînduplecarea tiranului împărțitor de scîrbă,

S-ating cu buza cometa pe care-o strînge din noroi
predestinatul

Și sîngele s-arunce o flacără-n ospicii
Cînd o iarnă sufletească/încrucișează săbiile zăpezii
Cînd vîntul plînge peste fărădelegile cetăților ca un
etern VAI MIE.

XIII

Lui Ion Călugării

In alunii aplecați sub povara de lumină a vîntului,
în rugăciunea apelor îngenunchiate între păianjenii de
lișiță
Pe. fruntea poposită ca o panglică de reamintire între
filele văzduhului
Pe promontoriile zvelte și-n cupele acestor păsări hîde
Tu vezi zvîrcolirea unei omizi divine
Tu vezi cum se reîntorc matrozii din fundurile de
oglinzi
Și cum pe arbori se încolăcește ca un șarpe aurora
Cînd prin somnul rupt e-o năvălire de călăreți în spume
Și fructele- se-ncuie în aramă și-n sînge.

O lance izbește-n treptele pleoapelor scapără veșnicia,
Pînă unde întunericul se istovește ca un uger
Pînă unde falanga razei trezește toți mieii culorilor
Și clorofila urcă un ecou în vegetale,
Cristalele reintră în bufetul masiv al visului
Se stingp.-n dormitoare cascada de cearcafuri
Buchetul viu și torța alunecă-n luceafăr
În timp ce-ntre pumnale se zdrențuie odihna
În timp ce pasul caută o buclă din memorie
Și-o suferință-ncinge ca o șea armăsarul orei
Cu destinul ca un. pergament răsucit sub tîmpla
Cu ochiul ca un pahar go4it de tot coniacul nopții
Și cu eșarfa zilei ca un gît de lebădă-n fîntînă
Cînd inima e-o purpură la fereastra pieptului
Cînd inima e-o urnă în crematoriul trecutului
Și-n rană sfirîie sîngele ca un bondar al amintirii

Cu soarele-n căderi de ape în defileul Carpaților
Cu adormirea alba în cloroformul mestecănilor
Și luna un stigmat peste ploaia torentială a vocii
A vocii care-n primăvara răzvrătirii se umflă ca
dezghețul
Și-n ruperea ei duce gările păstrate-n insomnie
Desface toate lacătele porților din cuvinte.

În prevestirea butucilor răsturnați pe-ii viitor de sicrie,
în corăbiile sfîșiate ca niște sandale ale furtunei
în peștii aruncați în gîtlejul de crocodil înfometat al

destinului
Să recunoști plecarea berzelor spre o miazăzi a iubirii
Să recitești inscripția dintre coraiile de mfresme
Și să-ți înalți tăcerea pînă la o armonie astrală
Pînă la yioara-n care fluxul adoarme-n sunet
Să-ți pui în jurul frunții sideful unor zboruri
Să-ți suprapui profilul Cu devenirea din sămîntă
Cu refringența supremă a azurului din lentilă
Cu bagheta magică a stalactitei în orchestrația peșterii.

Dar o mîină se odihnește în lîna oceanelor ca pe
spinarea unui berbec,
în vreme ce cealaltă salută grav cortegiul zilei,
O mină purie-n nouri pieptenul unui-fulger,
în vreme ce cealaltă se jerpește-n marfă,
Un salt avîntă fruntea și-un lanț înnoadă glezna,
Un vultur trece-n ochiul ca o flacără clătînată-n cupă
O cortină'de umbră acoperă terasa unei lacrimi
Și-n lampa inimii sfîrșește că o feștilă elanul.

Cu un curcubeu pe umăr, pe celălalt cu un vierme, .'
Cu o cometă-n sînge și o bancnotă-n palmă,
Cu-n cristal în cîntec și un dezgust în ordin
Capul se spală în răcoarea covoarelor din anotimpuri
Capul e ca o vază adusă din cine știe ce Indii pe
etajera trupului
Și-n respirație se alungă cirezile de zebre
Pe același deget e inelul de otravă și cerul din
verighetă

Și-n invocație geme o pădure de resemnări. De aceea
Intr-un cuvînt e-adezea un culcuș de năpîrcă
Și-nfățișarea lumii trece prin focul minții *
De aceea peste fețele marților zăpada depune o auroră
boreală
Și oxigenul ajunge pînă la noi printr-un atlas de păsări,
în aer planetele dîrdîie ca dinții cuprinsului de friguri
Gîtlejul e dintr-o dată dornic de nisipul amar al vijeliei
O mocirlă te'reține cînd un adevăr te cheamă
Pîinea te-atrage, vrabie, sub o cursă de poftă.

Dar o undă atinge antena spiritului în rugină, ^
O privighetoare se izbește, speriată, de oglinzile din
artere,
Un porumbel îți coboară pe creștet ca o batistă cu
monogramul depărtam
Si ca un mînz urechea tresaltă la chiuitul vîntului.

XIV

Nufărul unui șarpe întors dintr-o oglindă,
Atingerea pe clape cu O nevăzută mîină,
Haina pădurii scuturată printr-o fereastră a furtunii,
Cînd frunzele încă ude vestesc o potecă nocturnă,
Cînd o colombă, șoapta, poposește pe o tăcere nouă,
Cînd berzele sunt funde la genunchiul anotimpului,
Și rochia ecoului se rupe în creangă, stăruie în
păianjen,
Piscul ca un magnet și-oprește privirea la miază-
noapte,
O umbră sperie eretele adăpostit în fatalitate,
Și atîtea ore ca niște pîini umflate sub tîmpla în
exaltare,
xMîtea inimi ca niște cărămizi înalță' o gară de
crepuscul
Atîtea vietăți te leagă cu un pămînt de aburi,
Și-atîți asemeni ție și-au pregătit venirea,
Cum în funduri de temniți putrede mocnește o auroră,
Ți-au rupt de pe obrajii ghețarilor batistele respirației
Ți-au pus în sînge nimbul înfierbîntat la tropice,
în oase-au strîns calcarul din meteori și peșteri,

Ți-au așezat la creștet o pernă de miracol,
Și au minat spre tine ca pe piște, turme uriașe peisagii.
Să-ți umpli ca o tolbă ochiul de sicomori și gazele,
S-atîrni auzul flintă de un curcubeu în odihnă,
Să-ți tolănești pe glezne pisicile torentelor fluide
Să se scufunde fruntea în ciutura marilor constelații
S-anunți victoria în viscol a unei păsări de cristal,
Gînd amidtirea sfărimă sub călcîi strugurii nopții,
Cînd timpul e un măr domnesc ispitește frăgezimea

gurii

Gînd în dinții dulăilor ca un os pocnește liniștea,
Și casele sub lună adorm într-o resemnare albă,
Cu florile viziunii prin sticla incertă a visului,
Cu procesiunea ploilor în indulgența clopotniței,
Cu o fanfară de ierburi izbucnind din pendula cavoului.

Dar un șoim rotește deasupra, e un herald al zăpezii,
Și capul se zmuțește din hățurile uitării,
O iarnă trece în lampă se tăvălește în spirit,
O iarnă spală în spumă privirea ca o buclă,
Culcă mireasă, lumina, într-un sicriu de Vinturi,
Adună ciutele zvelte într-un ocean pe 6 culme,
Aruncă din scrinul azurului bijuteria distanței,
Crește o floare polară în alambicul privirii,
Adoarme în iarba uscată, în încremenirea iazului,
Și-ți pune în deget roua unui inel de răcoare.

XV

lui Victor Brauner

E-o treaptă năruită prin fructul zilei absente,
E-o ploaie de cereale prin seceta astrală,
Și căderea cascadei inversă într-un azur de stofă,
în vîntul care conduce pădurea fecundă și corabia,
Prin steagurile desfăcute de peștii multicolori în bazine,
Cu-nchiderea pupilei în cuibul de somn și-n paie,
Cu aruncarea în spații a unei lumini ca o acvilă,
Cu un pămînt ce-mparte cu prisosință căldura
Și-o dăruie unui soare z'vircolit în cenușă,

228

În vreme ce vulcanii ca niște- foci dresate jonglează
cu buchetele de torțe,
în vreme ce în spitale insomnia trece ca un convoi
de cearcaefuri,
Și-o viziune închide o bufniță în sînge.

Dar clopotul unui miinc amar sună sub tîmpla,
Și-n drum îți ies vlăjganii, cu fierăstraie de rîsete^și
ciomege,

La orice pas un semen te gîtuie, te frînge,
Și-n orice gînd e-o funie care te leagă de stele,
Cînd mîna crispată trece prin trupul unei flăcări,
Cînd nici o unghie nu zgirie peretele exaltării,
Cînd din pasărea ucisă a mai rămas, ca o panglică,
zborul,

Și din zdrobirea* cîrnii un flaut de izolare,
Cînd oglinzile inundă odăile și fruntea,
Și-adormi în vegetale pe-o targa de clorofilă.

„Dar pictorul primește apele inocente,
Dar pictorul și-azvîrle ca pe o mînușă obrazul,
El trece prin transparență un oval de eternitate,
Cu soarele dintr-însul dă formă și culoare,
Cu un deget atinge oceanul cu o inimă tăcerea;
în ochi își trage careta vîntului, cu mireasa în frunză,
Trezește căprioara,, adu-mecă anotimpul,
Alătură în aer izvoarele și zvonul,
Varsă licoarea minții în ceașca unei vrăbii,
Se scufundă în miracol ca-n heleșteu bîtîfanul,
Și-nalță o fișie de sînge într-o dulceață a orei,
C-un curcubeu pe brațul rotit în funinginea morții,
Nepăsător de puhoiuL care i-a smuls genunchiul,
Nepăsător de șerpîi ca buruieni prin furculița surîsului,
Vibrînd în a-ai-preunarea într-un inel a fibrei
Acoperind cu-o neliniște netedul unei pietre
Din rădăcini și din semne împarte o auroră
Din viețile trecute printr-însul alcătuiește un, lanț
de revelații
Ca iui boscar, din întuneric, scoate batistele de harfe
Și pensula-i magnetul cu care atrage, rozătura de fier
din buzunarul fantomei

229

Iată, aproape, buza unui albastru lăuntric,
Și capul în care numeri boabele de orez ale luminii,
Asemeni celui din urmă boschet prin.întârziatele șoapte
Asemeni viitorului care auie în scoica din urechea ^
iubitei.

XVI-

Cu peisagiul păstrat în ochi ca într-o sticlă,
Sîngele unui viitor apropiat prin spuma dimineții.
Cu păsările ca niște rochii ale aerului sfîșiate în cordaje,
In vreme ce catargul a atins buza viziunii nordice,
S-auzi cum cîntă gheața-n stridentele-altitudini,
Cum se vestesc în trîmbiți oglinzile ucise,
O vioară de-apă trece prin sumbrele cristaluri,
Și-orchestrelor-n cascade sub bagheta furtunii,
Cu dansatorii căzuți într-o tristețe bruscă
Și un alai de aurore prin fulgerele nupțiale,'
Cu somnul transparent prin lumina perpetuă,
Anunță noilor spații saltul-semeț al zilei,
Aruncă sacii cu stele în galopul cailor lacomi,
Și frenezia zării spălate-n răceala clară,
Sticlind în diamantul din foamea lupoaicelor la pîndă,'
Rî.njește-n focul ca o șopîrlă sărind prin ierburile vocii,
Se regăsește-n fructul Cu sîmbure și vierme,
Și sună o oră a minții prin clopotul de astre,
Azvîrle-n cușca uitării trupul ca pe-o'mănușă
Și spiritul ca un rege își pune coroana supremă
Bătută-n nestemata miraculoas-a morții,
Cu-o revelație ruptă dintr-un colier de bufnițe
Cînd sîngele-i dublura în haina unei inimi,
Cînd prin munții respirației înalte trece o corabie
fantastică,
Și o recoltă nouă se revarsă pe șesurile cunoscute.

230

XVII

• Un geamăt rupe^ calmul, un altul îi răs-
punde.

Perpessicius

în os e-o diademă de fosfor, și-n memorie
E orga unei zile, o unduire de trestii
Cu spicul de grîu ce-adoarme în palmă ca obrazul,
Cu seara care intră ca o infantă-n parcuri
Și-ți retunoști privirea în-fundă unei pietre
în colțul de miracol din șipot, din cristale
în aerul albastru oprit în helicopteră,
în peștele răsucit în dîra de glicerina a stelei
Cînd viziunea-lămpii reîntră în buzunarul de brumă
Cînd vocea dispărută, re-nvie în corolă
Ca o mireasmă plînsă-n batista de uitare^
Ca năvălirea apei în ochiul de-auroră
Ca porumbelul de flăcări în țeava fierbinte.

Dar fruntea ca un lacăt se-atinge de bulboană
Și-un amfitrion te duce de mîină-n solitudini:
Sunt fiolele de alcool din pupilele pantere;
Incendiile fluide din ghearele acvilei,
Pumnalele atînse de-o limbă de năpîrcă
Pustietățile de sticlă de sub pleoapa cămilei
Și capra neagră a spaimei pe stîncă răsufării.
Oglinzi : inima-nseamnă pe-un disc ora polară
Și sîngele e acul care deșteaptă un cîntec
Cînd înflorirea arde în vegetale candeli,
Cînd versul e bagheta care a trezit cetatea,
'Și-o revelație schimbă tlestemu-n rugăciune
Cum din rădăcini ploaia va trece-n clorofilă,
Cum furia cascadei se spulberă-n dantelă,
Și corbii de dezastre devin sublîmbă buclă,
Cînd din zăbranic noaptea se-ntoarce în speranță.

Dar cîinii'aduc în zdrențe o pasăre de beznă,
Și țipătul ucide,, o lebădă, ecoul, ^
Cînd vîntul ca o mreană se zvîrcolește-n plasă>
Și pescarul jertfește luntrea, ca pe-un berbec, furtunii,

In cositor se-adună o amintire străină
Și din ocean se-nalță pereții de cărbune.

Atunci, inelul cade în zgură, din beteală,
Și sîmbure-i scheletul sub piersica de carne,
Atingerea se face în carnavalul culorii
Somnul, o panoplie, sticlește prin cavouri
Și-un deget e tăcerea pe buza fiecărui.

XVIII

Dispari atât de dulce în cerul ca un flaut,
Cînd aerul se apleacă prin trestii și mărgeane,
Și o corabie trece nălucă prin oglindă,
În fruntea ca o cupă atinge o băutură,
Desface un peisagiu pe umăr ca o fundă,
Și un arcuș adoarme sau plînge în privire,
Cînd vioara se desprinde din zborurile curbe,
Cînd-diamantul iernii rănește sticla vremii,
Cînd șipotele clare continuă în pumnale,
Și noaptea cade în zdrențe pe un balcon de brumă.

Ce-ți pasă de chema/ea țîșnind din naufragiu,
De țipătul acesta ca o săgeată în carne,
De viața nimicită de o presimțire stranie,
Și fălcile încheștate în veșnicia stearpă,
C-un uragan ce infringe cerboanca și avîntul,
Cu duioșie în sînge și odihna în prieten,
Pe o panoplie în frunză, pe-o buză în fierbințeală,
Ecuator de flăcări prin inima trufașă,
Ce-ți pasă de uitarea stîrnind lumina nouă,
De timpul ce-și zbirdă obrazul îri oceane,
De prabușirea-n ocne a treptelor de sare,
De plugul care taie pentru sămință rima,
De ruperea din stîncă a limbilor de apă,
Sau de rotirea în fulger a păsării de pradă ?

Și ploile în buchete peste amfiteatrul mării,
Cu trenurile întoarse în curcubeu și în fructe,

Și magul care duce ca pe o piine steaua polară,
În vreme ce-n tenebre se despletește o zăpadă,
Și-un accident e saltul brusc în aurora astrală.

Cu-această respirație imensă în pădure,
Cu-acest ecou prelungit în urechea nocturnă,
Și bufnițe aceste pupile în echinox.

Dar e prezența mîinii de sacrificiu pe tîmpla,
Dar e mătasea suavă din vocea cucerită,
Și cea din urmă tăcere din constelația jertfei,
Ce-ți pasă de berbecul sălbatec al furtunii,
Ce-ți pasă de diluviu,
De mușcătura gheței ?
Pe gura ta se închide pleoapa adorată
Pe deget urcă visul robust o stalactită,
Cu o pasiune trece în calcar și în proverbe,
Cu o potecă vie se oprește în speranță
La porțile de mîine paloarea succesivă
Cu jarul de extaze în vatra singelui dublu.

XIX

La Nord e-o frunză tristă pe o frunte luminată,
Și vînturile limpezi, ca niște vitrine de gheață,
Cu respirația-nvinsă în fluier și-n culoare
Cu fulgerul de sticlă prin creasta unei zile
Cu haitele de lebezi gonite din ferigă
Și un cristal rănește ecoul și profilul
O noapte-și țîșnește torță crisoarea-ndoliată,
Și-o adormire lentă, e-o sarbătoare-n sînge
Cînd o căldură suie în tîmpla și-n tenebre
Și un alcov primește obrazu-n lunecare
Cu amintirea-n abur a unui Sud de flăcări,
Și un triumf al iubirii cu păsări ca medalii,
Cu-oglindea de miracol în fășurîndu-ți glezna.

Atunci invie-n tină cetatea din crepuscul,
Și inima e mînzul care-a mîncat jăratec,

Un curcubeu se zbate sub talpă ca un șarpe,
Un voievod și-adună clinii de vânătoare
Un corn străbate-n armele vechi și-n clopot,
Pe piscuri în pantoful celui din urmă șipot
Și-un anotimp revine din Indii ca matrozii:
Cu buzele mușcate de-o arșiță suavă
Cu mâinile ascunse de-un evantai de-oceane,
Și fețele păstrate într-un albastru-al orei ~
Cînd un buchet de lacrimi în slovă și-n legendă
Preface în cenușă batista aurorii
Și-n ploaie-naintează corabia vegetală.

Cu-o ancoră de sunet să-ntîrzi în minune
în glorie să stăruie cu vulturul de ape,
Și cu-o dantelă clară prin ugerul luminii
Să urci ca o fantomă pe-un zid al insomniei
Să dezvelești statuia ecoului în aer.

Dar florile, din brumă, se-ntorc precum cocorii
Triunghi, într-o emoție să adîncească zborul
Să-și regăsească-aroma din anul trecut, vie,
Aceași ondulare de buclă în polenuri
Aceași procesiune de-avuzuri în grădină
Și tu vei fi pumnalul care răzbește-n piersici
Și cupa de răcoare din rodia furtunii,
Vei ține-n palmă fructul ca,pe-o busolă a minții
Și te vei stinge-n-roza punctelor cardinale.

XX

în somn primești păstaia de fulger, încă verde,
Oceanul e un refugiu, în lacrimă e un fluier,
Cînd pomii de pe creste alunecă-n crepuscul,
Cînd un livid incendiu se încolăcește în vierme,
Și-o cucuvea și-anunță sub tîmplă un dezastru,
Cu trupul ca o frunză purtată de diluviu,
Cu sîngele prin trestii o rochie de flăcări,
Gu-arpegiul de tăpșane și trecerea sublimă.

234

E obrazul ca o brumă, peste eternul codru.
Sunt pletele în cascadă și în piatră desfăcute,
E forma care-atrage ca o maree mintea,
Și-n irizări dispore cu trombele de aburi,
E un profil în spirit, azur în alveole,
- Și sub-un văl plutește în vis, în respirație.
Se arată în pupilă conturul unei zile,
Cînd un briceag e vîntul în creștături, în astru,
întipărește în palmă ca în răboj destinul.

Și e cortina bruscă lăsată între ființe,
Cu plinăXil într-o parte, în cealaltă revelația,
Cu o paloare în fața iubită în solitudini.
Dar ți-amintești un frate oprit în suferință,
Ca-n burgul unei toamne un călăreț cu sîncie
Și-ți amintești privirea ghicind o apariție,
Printr-o perdele de apă în anotimpul sticlei,
Cu șerpi suind pe ziarul celulei și-n spitale.
O frunte dezliposte d umbră din perete,
Și lancea unui strigăt înfiptă-n cerbul vocii,
Cu înțeleșul jertfei și-al ruperii terestre
C-un os ce se preface în,zborul, din cenușă,
Cu-o despărțire tristă pe care o ia refluxul.

Și totuși în corolă îți regăsești azilul,
Ceasornicul grăunței perpetuează timpul,
înapoiază în șipot această proșpețime,[^]
Minunea ca o sevă e în arbore, e în cîntec,
O pasăre e odihna unui cuvînt în aer,
Și în fîntîna clară găleata aurorii.

în mîini primești vigoarea verilor secerate
Prin adormire trece o cavalcadă de fluvii
Și-n piept ca în stalactite luminează ecoul.

*** XXI

Cristalul răsuflării într-un pahar de gheață
^Și ruperea din dogmă cu o maternă jertfă,

235

Cînd părăsești în peșteri o rochie de lumină,
Cînd.spargi lentila formei și ochiu-atinge frigul,
Prin oxidarea minții cu jerbele de flăcări,
Prin.clarele bazinuri cu-oglinzile de păstrăvi,
Si rădăcina lenta.se infiltrează-n strigăt
în slovă-ntîrzie visul și seva din legumă,
Cum în salivă frunza s-a prefăcut în clntec,
Cum un triunghi de păsări din clopot se deSiace,
Și-o lacrimă-i magnetul spre subterana apă,
Spre șipotele iederii pe un grilaj de toamne,
Spre iarba care. trece din lapte în memorie.

Dar e-o emoție-n vîntul care apleacă trestia,
Și in ecoul care își caută o scoică,
Ecou rămas în aer ca o șuvița-n carte,
Cu-lăncile din rîset în treptele solare,
Cu-o boare alizee, prin plantele sonore,
Și-n mările din spirit rotește o secure,
Cum trec, prin curcubee, brațele transparente,
Cum pupila conduce, ca pe un mînz, furtuna.
Totuși, pe-o panoplie : șoimul și bufnița amară,
Pe-aceeași talpă : un ghimpe și-o fundă de luceafăr
Pe tîmplă-i exaltarea și corbul de regrete,
Și-atîtea meșteșuguri cuprinde-aceeași mînă :

E mîna care ară și care taie piinea,
E mîna ca o brumă pe harfele de lebez'i,
E mîna care-n aburi a înjunghiat berbecul,
Și mîna-n naufragiu, cu-o pînză de-auroră,
Mîna ca o zăpadă pe-obrazul din iubire
Și mîna care-atinge monezile și focul.

Mîna cu-alicea morții și c-un buchet de-avuzuri,
Mîna-nstrunind în turmă un violoncel de bice,
E-o mînă-n buruiană și o mînă-ntr-o fereastră,
E rana unui sunet pe trupul unui flaut,
E o transfuziune pală din mîna în crepuscul. ,

Dar un surîs plutește suav prin catastrofe,
Și luna e stiletul prin zborul de colombă.

xxif

Prin frunte trec coralii, prin degete mărgeane,
Și păstrăvii sunt piepteni prin pletele lichide,
Cu scurgerea opacă a liniștii în ierburi,
Cu doliul în ferigă și-n aeriana turmă,
Cu infiltrarea lunii în osul din cărbune
Cînd hohotul de ape s-a prelungit în strună
Și vioara întinde gîlul ca vițelușa ucisă
Cu-o fundă prin tăișul arcușului de sînge
Cu amintirea-n frunză trecută prin osmoză.

Și lebăda e cupa cu o4icoare-n spirit
Și-o barcă e obrazul scump revenit în minte
Cînd în ocean se-adună imaginea din cîntec
Cînd în fireturi vîntul trece-n regeștii arbori,
Șt aurora arunca o ancoră-n tenebre,
Cu-o formă de.miracol sub fiecare tîmpla,
Cu-odihna de arome pe stîncile nocturne,
Cu transparența cărnii in fructele de gheață,
Cu-ochiul ce se urnple de-oglinzi în solitudini.

Dar focul de pe comori dă un contur memoriei,
Reține pe o plajă trupul străpuns de stele, .
înalță în ciorchine plămînul în lumină,
Și-apropie de el însuși desenul unei inimi
Cînd pescărușii saltă pe omoplat și-n spumă,
Cînd umbrele trec prin sunet smulse din rădăcină.

Și-n viscolul din culori se răcorește capul
Ca legănarea-n plante a ceasului de sare,
Ca frăgezimea iernii "în lemnul din ecouri.

Un,orient reține pupila prin diluviu
Și fața-i acvariul iar lacrimal meduza
Cînd, ca stindardul, glasul e ciuruit de păsări
Și-ecuatorialul codru e-o diademă-n aer
Cu-o faună de flăcări prin mergerea suavă.

Atunci e viziunea acestor ample ieder
Și frigul construiește geometrica lui floare .
Dar în trup oasele auie ca plutele pe Bistrița
Și-un anotimp rotește în ochi și-n panoplie,-
Iar primăvara-i diamantul care taie sticla-nsămînțării.

XXIII

Laptele ierburilor se umflă în suvenir și-n chiot,
Și inima e spuma care-a rămas din vară,
Cu-o cupă de vijelie pînă la buzele fierului,
Cu pomii rupînd șorțul albastru al amiezii.

Dar e. inscripția-n miere a ochiului de ciută
Și prin sălile lungi ale ecoului rătăcește o ferigă,
În vreme ce domnița, își .scaldă cîinii fluizi în voce
Și pe vitralii cerul ca. un șarpe boa se răsuțește.

Prinlr-un inel pămîntul' trece îmbibat de bucele negre
Care au umplut și respirația mea și pe a ta, cetitorule,
Și" oceanul se tîrăște pe stînci ca potîrnichea rănită,
Pîna ce, pe braț, e o eșarfă chemarea cornului de
vînătoare,

Din orice pom, un obraz se-apropie de iubire,
Și păsări translucide radiografiază apele,
Capul se răcorește în cascada de cositor a furtunii,
Vorbele surit ca lampioane în sărbătoarea pădurii.

V

Atunci o mîină tăiată trece prin trestii și prin turme
Ca o scrisoare purtată prin nisip de vîntul jucîndu-se
Și bivolii se-nalță ca orge-n încîntare,
Cu boturile ude în horbota de-acorduri,
Cu-aripa de tenebre peste spinările joase.

E-nfiorarea-n fructe a tăcerii opace
Și-un somnambul se-oprește la ferestrele grînelor

E lenta procesiune din anotimp in sîmbur,
E frăgezimea, după ploaie, a tălăngilor de regrete
Și-în orchestra corăbiei ca un violoncel busola,
In naufragiu, adie un hohot de coralii.

Dar pl^mînul se deschide în alcalina boare
Și e un păun de culori ,prin cristalele somnului,
Cînd atîtea -invizibile călătorii te leagă de-o formă
virtuală

Cînd prin focul subteran trece carnea proverbului
Și remușcarea îți înapoiază ca un torent pietrele
smulse

Nu știi de-i fierbințeală sau e ghețar la dreapta,
Dar plantele se-apropie și-ți Ung glezna de sare
Și suflă peste tine_căldura din rădăcină
Și-aduc la suprafață aurora din funduri de heleștaie.

Oglinzile rămase pe colinele nopții
Și cu prezența scumpă prin fauna polară,
Ai sfîșiat cretele încleștat la gusa izvorului,
Ai desfăcut un curcubeu din agrafa buruienii.

XXIV

Totuși,
Să sorbi din palme viața ca pe-un izvor frugal,
Să mergi pînă-n tăcere ca-n cîmpul cu lucerna,
Și tălpile ca berze suave să plutească,
Peste schelete de-arme, peste cartofii viitori.

De pe-o terasă-n limbă și-n lacrimă săpată
Vei înțelege goana sterilă, foamea,' turma,
Căruțe ducînd în sînge fagi sau viței tăiați,
Pîinea lucind în vorbă și anotimpu-n faptă.

Ftizia năvălită-n goarnă, odihnită-n creste,
Și lampa clătinată duios în margherită,

**În Lemniți și-n spitale ghețarii plutind peste
Surisu-n orchestrația de aer în baghetă.**

**Destinul te-așteaptă-n fluviu, în mobila bătrână,
în plușul care crește prin mîneacă-n memorie,
în zodia citită cu hățurile-n mînă,
în meditația-n păsări cercuri tăind în ore,**

**În trenul care te duce înspre trecut, te-adună,
Care te-apropie, buză, de inima colinei,
în geamu-adîncind ochiul prin bazin prin furtună,
în oceanul căre-și uită colierele pe plajă.**

**E fratele în plîngeri rămas în stalactită ,
Miracolul în vierme pe catifeaua frunzei,
Și un hulub, obrazul, pe noaptea dezvelită,
În vreme ce culorile, șoaptele fac gesturi mari ca
semnalele gărilor.**

**În vreme ce din trestii se rupe o tristețe
întîrzri-n moartea lentă a șarpelui, a umbrei,
învii în tolba frunții o pasăre măiastră
Și-ntr-un landou de cenușă înaintezi în trezirea eternă,**

NOTE ȘI COMENTARII

POEZII

DIN VOLUME

RESTRICȚII

Volumul *Restriți*, cu care debutează editorial Ilarie Voronca, a apărut la București, „Rahova”, Arte grafice, în 1923, cu „desene de Victor Brauner”. Majoritatea poeziilor cuprinse în cele 92 pagini ale cărții fuseseră tipărite, în perioada octombrie - septembrie 1923, în revistele *Sburătorul literar*, *Flacăra*, *Năzuința* și *Contemporanul*.

Întrucît nici un manuscris din această perioadă de creație a poetului nu pare a se fi păstrat — dacă viitorul nu ne rezervă surprize — „atelierul” începătorului într-ale poeziei este, coi fluș pentru moment, imposibil de reconstituit. Despre cele dinții încercări literare ale sale, deținem doar informația, oferită în anul 1964, cu ocazia documentării noastre pentru lucrarea de riplomă *Ilarie Voronca în literatura română*, de fratele poetului, Alexandru Matius (pe atunci actor la Teatrul Național din Cluj), după care, la vîrstă de 13 ani (deci prin 1916), poetul ar fi compus prima poezie, dedicată zilei de naștere a tatălui. Elevul Eduard Marcus urma în acei ani cursurile Liceului Pedagogic din București (situat pe atunci în Strada Rahovei). Diploma obținută la un concurs de sfîrșit de an, organizat de „Liga culturală” prezidată de Nicolae Iorga, „pentru sîrgulnța la Limba și literatura română și la Istoria românilor”, cu data de 12 iulie (29 iunie stil vechi) 1922 (v. arhiva Sașa Pană) arată interesul său constant pentru literatură. Că liceanul care-și încheia, se pare, în același an, studiile, continua să scrie versuri, ne-o spune Voronca însuși, într-un răs-puns la ancheta din 1932 a revistei *Vremea*, consacrată grupării *Sburătorul* (v. *Sburătorul văzut de...*, în nr. 232, p. 7): „Debutul meu efectiv la *Sburătorul* a avut loc prin toamna anului 1921 (data exactă e de fapt 20 octombrie 1922 — n.n., I.P.). Mă călăuzise prietenul meu Mihail Cosma, sburătoristul de pe atunci, iar ați poetul francez Claude Semeț, de la *Discontinuitate*. Adevăratul meu debut însă se consumase cu vreo trei ani mai devreme —

prin ultimii ani de liceu — când, cu șapca ascunsă sub haină o dată cu tinerețea pe care o voiam necunoscută, am urcat emoționat scările, desigur istorice, din Cîmpmeanu 40, Cititor asiduu al *Sburătorului*, aș fi voit numele meu tipărit între colaboratorii revistei. M-a primit un amfitrion amabil și mi-a cerut să citesc din caietul care își gema panglicile între degetele mele £...] . Și am revenit, — eram în primii ani de facultate..."

Modelele sale mărturisite din anii de formare au fost B. Fundoianu, Bacovia, Arghezi, Ion Minulescu, Adrian Maniu, Ion Pillat (v. *Radiografie*, în voi. A doua *lumină*, 1930), însă poemul cu care debutează în Sfaurdiorului *literar*, nr. 43, din 20 oct. 1922, — *Tristeți de toamnă* — indică mai iiles ecouri bacoviene- și din Fundoianu. Apariția *Restriști-lor* va sugera criticii și trimiteri spre Adrian Maniu, D. Botez și mai ales Carail Baltazar.

În legătură cu acesta din urmă — cu care relațiile lui Voronca au fost destul de accidentate — e de relatat un episod din septembrie 1922, evocat de autorul VecerniVior într-o confesiune din 1930 (v. Camil Baltazar, *Autobiografie*, în rev. Capricorn, nr. 1, nov. 1930, pp.3—8). C. Baltazar pretinde aici că, vrînd să-i dovedească lui E. Lovinescu (care-l -promovase la *Sburătorul*) că se poate elibera totuși de „atmosfera spitalului” care-i marcaseră primele poeme, ar fi recurs la o „farsă”: a scris „două poezii vroite luminoase, vroite optimiste”, semnate cu pseudonimul Ilarie Voronca; în înțelegere cu „tînărul scriitor de versuri, Eduard Marcu, care îl frecventa și el pe Lovinescu”, și care era atunci ajutor de bibliotecar la biblioteca „Libertatea”, i le-a trimis criticului. Lovinescu le-ar fi găsit „admirabile”, punîndu-le pe seama tînărului poet de la „Libertatea”, iar cînd farsa a fost dezvăluită, ar fi transferat pseudonimul inventat de C. Baltazar viitorului autor al *Restriști-lor*, care și-a primit astfel botezul literar. Termenii extrem de vidlenți în care e schițat aici portretul lui Ilarie Voronca, trădînd conflicte mai recente, legate probabil de „tratamentul” ce i se rezervase lui C.B. în paginile revistei unu, ca și o anume infaturare a autorului „autobiografiei”, ne pot face să ntîmpinăm cu destulă rezervă „paranteza” deschisă în confesiunea sa. Oricum, se ronfirmă frecventarea de către tînărul poet a grupării *Sburătorul*, pe care o va ilustra nu peste multă vreme, situîndu-se printre „cei ce vin”, salutați generos de E. Lovinescu încă din primele numere ale revistei sale. În paginile ei, Ilarie Voronca va publica, de la data debutului, cîte un poem în fiecare număr, pînă la încheierea seriei î, în decembrie 1922, adică încă zece texte.

Dintre cele 28 de poeme ce alcătuiesc sumarul volumului din 1923, optsprezece au fost tipărite mai înainte în reviste, dflpă cum urmează;

p. 73—74.

TRISTEȚI

A apărut în *Sburătorul literar*, nr. 48, din 28 nov. 1922, p. 402. Fală de versiunea din volum, textul din revistă prezintă doar două deosebiri: versul 13^ „... ca pe o coa/e de copac”; v. 14: „și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste”.

p. 71

BALCON VECHI

Tipărită în *Sburătorul literar*, nr. 47, din 17 nov. 1922, p. 397, sub titlul *Deznădejdi*. Cu excepția titlului, versiunea din volum reia fără modificări textul inițial.

p. 74—75”.

NELINIȘTI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 49, din 1 dec. 1922, p. 418, în revistă, versul 12 are următoarea” formă : „și-mi văd, sub roțile deșertăciunii, copilele nădejzii zdrobite toate, toate”.

p. 75—76.

SFIRȘIRI

A apărut în revista *Flacăra*, VIII,- nr. 2, din 22 dec. 1922, p. 8 j în v. 12 apare forma, sara {„sară așterne presimțiri nelămurite”). Notăm de asemenea următoarele deosebiri, în versurile 13 („Și singur ca o pasăre înir-un cîmp pustiit”), 14 {„... de-a lungul străzilor *singuratece*”) și 15 (... căroră le-am pierdut înțelesul ca pe un mărgăritar *scump*”; în volum, epitetul a fost eliminat).

p. 76—77.

SFÎȘIERI

A fost publicată, sub titlul *Sfirșiri*, în revista *Contemporanii*, II, nr. 42, din 10 iunie 1923, p. 2. În volum, reluată fără modificări.

p. 77—78.

PREUMBLĂRI

Reproduce poemul apărut inițial sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Contimporanul*, II, nr. 37—38, din 7 aprilie 1923."

p. 79.

PREUMBLĂRI BOLNAVE

Tipărită în revista *Năzuința*, I, 1923, ur. 9, p. 13, sub titlul *Plimbări bolnave*. Textul e reluat în volum fără alte intervenții.

p. 81—82.

PRIMĂVARA TRISTA

A apărut sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Flacăra*, Vin, nr. 0, din 30 martie 1923, p. 55. în textul din revistă, versul 23 apare înaintea Versului 22.-E, desigur, o eroare tipografică.

p. 83.

ELEGIE

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 52, din 22 dec. 1922, p. 467. Textul din revistă poartă dedicația „Lui Camil Baltazar”. Versul 7 are următoarea formă: „Vedeam viața: o fereastră întunecată și cernită”.

p. 83—85:

RĂTĂCIRE

A apărut în revista *Contimporanul*, II, nr. 44, din 7 iulie 1923, p. 3, sub titlul *Rătăcirii*. în volum se reproduce, fără alte modificări.

p. 85—86.

ÎNSEMNĂRI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 51, din 15 dec. 1922, p. 450, sub titlul *Clife de sară*. În textul din revistă, remarcăm următoarele diferențe:

v. 1 : „Apa amintirilor a vdrsaf-o sara pe ferești” ;

k v. 19: „Aceleași sfișieri aruncă Viața în ferestrele mîhnite”;

v. 21 : „... opa amintirilor cu sara revenite”.

p. 86—87.

AMURGURI

A apărut în *Facia fiferard*, nr. 9, din 22 martie 1923, sub titlul *Broderii* în *amurg*. Reluată fără alte modificări în volum.

p. 87^88.

AMINTIRE

Publicată în revista *Facla literară*, nr. 10, din 5 aprilie 1923, p. 279, sub titlul *Broderii*.

p. 91.

DESEN

S-a tipărit în *Sburătorul literar*, nr. 45, din 3 nov. 1922, p. 347. În revistă, versul 7 sună astfel: „pe care-ai vrea *zadarnic* cu mîna s-o alungi”.

p. 92.

AMURG ÎN MUNȚI

* Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 50, din 8 dec. 1922, p. 433.

p. 92—93.

S©VEJA

A apărut în *Flacăra*, nr. 5, din 2 febr. 1923, p. 7. în revistă, notăm următoarele diferențe față de versiunea din volum:

v. 6 : „E peste tot aceeași simplitate de perdea albă și liniștită” ;

v. 17 : „Afară mătasa fluierului brodează aceeași melancolie” ;

v. 20: „Să mă sârui, măicuța mea bolnavă, pe lacrimi și pe frunte”.

La lei ca și versurile din ciclul *Lumini*, poezia evocă locurile în care poetul și-a petrecut o parte a anilor copilăriei, pe vremea cînd tatăl său, Isidor Marcus, fusese, la Soveja, administratorul unei fabrici de cherestea, în serviciul unui oarecare Diernermann, înainte de a se muta la Mărășești, apoi, din 1914, la București. (Informație primită de la Al/Marius). Mama poetului, Cecilia Brenner, va muri în 1925, după ce încercase în citeva rînduri să se sinucidă.

p. 93—94.

CASA COPILĂRIEI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 46, din 10 nov. 1922, p. 368. În revistă :

v. 10: „Copilăria ta e-aicum singurătății și păsărilor de noapte pradă”;

v. 13 : „încerc amintirea ca pe-o flacăra...” ;

- v. 15 : „Ascult cum se preling pe streășini...” ;
 v. 16 : „Și ini se pare că e zgomotul stelelor care plîng...”

p. 100. ÎNCEPUT DE TOAMNA

A apărut în revista *Omul liber*, nr. 7, din 1 februarie 1924, p. 53.

¹ Dintre ecourile poemelor din *Restriști* în critica momentului — nu prea numeroase — se cuvine citată în primul rând recenzia publicată de Perpessicius (*Ilarie Voionca*, „*Restriști*”) în revista *Cugetul românesc*, III, nr. 2—4, aprilie-iunie 1924, p. 238—239, reluată în seria I a *Menf'un/Jor critice* (1928), p. 120—122. Situind versurile lui Voronca în linia *Elegiilor* lui Francis Jammes, „cu tînguirea amorurilor divinizate prin suferință, a tristeților «cît pădurile de mari»”, criticul le caracterizează drept „elegiile multiplicale ale unui adolescent torturat de iubire, muncit de demoul amintirilor, alinat de preumblări, în amurg, în parcuri plouate și desfrunzite, pe cheiuri stinse, pe lîngă panorame tragice, cu drumuri prelungite pînă la marginea orașelor, cu privirea dezolantă în zare, ca și tristețea în propria-i fire. Versul lui Ilarie Voronca, dezlnat și obosit, e instrumentul cel mai-potrivit al acestei tînguiri, al acestei melancolii iremediabile”. Definitiv pentru aceste poezii ar fi „o strangulare a rezonanței sentimentale”, „un neoromantism [...] în care inima își bate pulsul normal și prin aceasta monoton” — iar în plan formal, punctarea „nebuloselor elegiace” prin „nuclee puternice, care fixează atenția și luminează cu intensitate”. „Nu e poezie de Voronca — adaugă criticul — să n-aibă o imagine (nu e vorba de imaginea incidentală, — *Restriști-le* sunt un bazar de imagini din cele mai rare), o imagine-axă, care fixează fizionomia fiecărei poeme în parte [...]. Alături de versurile elegiace, sîrît remarcate și poeme ilustrînd o altă latură a sensibilității poetului : „Poemele din ciclul *Lumini*, precum *Gînduri pentru Sovefa* și *A'murg în munți*, luminează ca un stindard de azur peste toată elegia tomnatică de pînă acum”. În final, i se reproșează prezența obsedantă a cuvîntului *trist* și a unor stîngăcii de ordin sintactic (influențe franceze în topică, „o anume turnură eliptică care în românește n-are riirtăcini”).

Tot printre ecourile imediate se situează și recenzia semnată de E.C. (Emanuel CerbuJ în ziarul *Rampa*, nr. 1977, din 1 iunie 1924 (*Două volume de versuri*; I. Valerian, „*Caravanele tăcerii*”; Ilarie Voronca, „*Restriști*”), în care e amendat „manierismul... mult. mai ostentativ și pretențios” (în raport cu al lui I. Voierian), poetul fiind așezt printre „neodecadenți” : „D. Voronca e un neodecadent, adică unul din acea pleiadă de tineri cari consideră decadentismul drept formulă literară și, ca-atare, și-l apropie, forțat, neorganic, spre a jongla cu el și a arăta că «ee pot ceilalți putem și noi». Recunoscîndu-i și „unele scilipiri de talent”, autorul recenziei conchide totuși că „D. Voronca își bate joc de acest talent, dacă-l lasă să pornească fără control și autocritică, oriunde-l gonește vanitatea unei originalități care rămîne totuși contestabilă și stearpă”.

La scurtă vreme, Victor Eftimiu scrie, în finalul unor *însemnări literare*, aceste rînduri mai îngăduitoare : „D-lui Ilarie Voronca (*Restriști*) îi place versul lung, grav, inegal, muzica interioară a ritmului și imaginile peste imagini, cum e moda acum. Și, după ce modă va trece, ne va rămîne din d. Ilarie Voronca un poet adevărat, cu un mare sentiment la fundamentul arabescurilor d-sale prețioase, cu o rară știință a compoziției, cu un vbca bular bogat, plin de pitoresc — un întreg material din care se poate clădi un scriitor de^rasă” (v. *însemnări literare...*, în *Lupta*, III, nr. 800, din 12 august 1924, p. 1.).

în ce-l privește pe George Baiculescu, comentatorul de la *AdevdruJ liter-ar și artistic*, acesta notează, în cadrul retrospectivei *Literatura* anului 3924 (în nr. 212, din 28 dec. 1924) că : „Pentru *Restriștile* lui Ilarie Voronca am putea găsi, pe alocuri, cuvinte de laudă; mi-amintesc minunate versuri din *Balcon vechi*, în care imaginea deșteaptă rezonanțe sentimentale”. Serioase rezerve sînt exprimate însă în legătură cu evoluția de ultimă oră a poetului : „Pictopoezia lui 75 H.P. și Punct i-au ucis, vai, iremediabil, inspirația”.

În capitolul *Curentele extremiste*, din volumul III al *Istoriei literaturii române contemporane* (București, Ed. „Ancora”, 1927), E. Lovinescu prezintă creația de debut a lui Voronca drept „o poezie ușor influențată mai ales de Camil Baltazar și Adrian Maniu, caracteristică și printr-o sentimentalitate răvășită și descompusă! de «tristeți» și de «restriști», dar și printr-o facilitare aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini, ce se anulează tocmai prin acumulare”, — punînd-o în contrast cu evoluția „teoreticianului de azi al integralismului”, care ar con-

trazice radical viziunea poetului „dezagregat sufletește” (sînt remarci reluate și în *Istoria literaturii române contemporane*, din 1937). Pe aceeași opoziție e construit și remarcabilul portret realizat de critic în *Memorii, U* (1916—1933), din 1932, în care se reiau, în variantă, observațiile despre *Restriși* din *Istorie*: „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriși*: un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pămînt, inactual, inutil, cu voiști dizolvate în veleități [...]. suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vînt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă” (p. 178).

O apreciere extrem de sumară asupra acestei etape a scrierilor lui Voronca face G. Călinescu în *Istoria literaturii române de } , origini pînă în prezent* (1941, p. 782), reintroducînd în circulație atribute conferite deja de Perpessicius și E. Lovinescu: și pentru G. Călinescu. *Restriși* He {dar și *Colomba*, 1927), „dezvăluiau un sentiment dezlinat și u, imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar”.

Publicarea în 1961 a unei mici antologii de Poeme din creația de limbă franceză a lui Voronca (în traducerea lui Sașa Pană) îi prilejuiește lui Eugen Simion, Care o prefăcează,, o primă „reconsiderare”, ce are în vedere, în chip firesc, și versurile sale de debut. Volumul din 1923 ar ilustra „6 poezie de decor bacovian, străbătută de a notă elegiacă”, exprimînd „sensibilitatea adolescentului torturat de viața apăsătoare a lîrgului provincial burghez”, cu mijloacele simbolismului. „Imagina predominantă — scrie criticul — pe care o surprindem aici este aceea a urîtului și a tristeții (comună în poezia de după Baudelaire), transpusă într-o poezie de atmosferă, bazată pe senzația imediată. Notațiile au un inedit izbitor. Puține sînt totuși elementele ce pot anunța evoluția de mai tîrziu”. În *Metamorfozele poeziei* (1968), Nicolae Manolescu vede în *Restriși* „un volum cuminte [...], în linia poeziei de tristeți provinciale a unotjiarbu Nemțeanu, Demostene Botez ori B. Fundoianu, lipsit de orice noutate de expresie, dar cu evidente însușiri tehnice” (p. 62). Într-o direcție similară merge și caracterizarea lui Ovid S. Crohmălniceanu din *Literatura române în/te cele două războaie mondiale*, II (București, Ecl Minerva, 1974: „versuri ale căror -restriși» aduceau aminte, ca și «veccrniile»-tului Camil Baltazar, de melancoliile bacoviene [...]. Versurile, destul de cuminți, nu-l prea anunță pe viitorul Voronca”. „Totuși — admite criticul — dacă le examinăm cu lupa, putem recunoaște chiar în ele cîteva din notele liricii lui ulterioare” (p. 405—406).

pitonul elegiac, de sursă bacoviană, ca și „imagismul” atît de frecvent remarcat în comentariile la cărțile următoare, fac parte, evident, dintre aceste „note”.

COLOMBA

Placheta cu acest titlu a fost tipărită de Ilarie Voronca la* Paris, Înprimerie „Union”, 1927, cu o copertă- de Sonia Delaunay și două portrete de Robert Delaunay. „Muza” poetului e soția sa, Colomba Spirt (sora poetului și camaradului avangardist Mihail Cosma, cunoscut mai tîrziu ca poet francez sub numele Claude Semeș).

Poemul *Colomba* a fost scris în anul 1926, pe cînd poetul se afla în capitala Franței, unde își propusese să-și la doctoratul în Drept. O diplomă eliberată de Facultatea de Drept din Paris, la 10 decembrie 1927 (aflată în arhiva Sașa Pană), certifică însă doar faptul că Voronca, licențiat în 1924 al Facultății de Drept din București, „a obținut diploma de studii superioare de Economie politică”. În acea perioadă, poetul lucra și ca funcționar la societatea de asigurări „Abeille”, la care face aluzie și în poemul în proză *Ora W dimineața* (datat 1920, publicat în revista unu, nr. 6/1928), unde numele lemeii iubite apare diseminat în text.

Cunoaștem pînă în prezent un singur manuscris, păstrat în colecția Sașa Pană, sub titlul *Colomba V* — o coală -îndoită, scrisă pe ambele fețe cu cerneală albastră, continuul și nu număr de corecturi cu creionul — clar care în placheta din 1927 intră în compunerea părților 3 și 4 ale poemului. Versurile 1—28 din manuscris corespund versurilor 1—28 din secvența 4'a textului tipărit în volum.

În raport cu versiunea definitivă din carte, notăm următoarele deosebiri în partea a 4-a [*Te cauți în sărutul...*] (formele elimitate le marcăm cu paranteze ascuțite):

- v.*1 : „Te cauți în sărutul (ce-n pleznă-și rupe) ce-și rupe-n umăr spicul” ;
- v. 5 : „O desfrunzire-neseamnă pe (umerii) umbletul tă(i)u peșteri” ;
- v. 8 : „Și sufletul mi-l (sîngeri) sîrăm cu degetele cincii” ;
- v. 10: „fum răsucit în arbori și-n umerii ca-n grinzii”.

în v. 13: („apele sunt cu vine și mușchi, ca niște pulpe”), sub cuvîntul *mușchi* e scris cu creionul cuvîntul *nervi*. Versiunea definitivă a optat pentru *mușchi*..”

v. 14: „Și-n (flagelare) biciuire carnea garvaielor...” ;

v. 16: „și-n melc și-n ierburi grase în *înălțări* urcînd”;

v. 17: Genunchiul ca pleoapa și inima-n călușul”.

în versul 18 — „cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi” — apare scris, deasupra pronumelui ie, și pronumele *’le*. S-a optat, în textul publicat, pentru forma *e.

v. 19: „Dar (tîmpla ta) tîmplele pe umăr își (rotunjește) ro-
tunjiră plușul”;

v. 20 „...și-l urmăresc ca zimți” ;

v. 21 :- „Știu zmeura-ntre coapse și plantele marine”;

, v. 22: „Grădină-n os săpată (umerii) brațele-n lămh” ;

23: „Știu fructele rotunde ca glasul tău și pline”. Deasupra cuvîntului *glasul* apare scris cu cerneală; *mersul*, reținut în textul definitiv.

După versul 28, manuscrisul continuă cu o suită de versuri (29—60) cărora le vor corespunde versurile 13—44 din partea 3 [*Te-nscrii în amintire...*] a textului din volum. Comparînd varianta manuscrisă cu fragmentul corespunzător din versiunea definitivă (3, v. 13—44), constatăm următoarele variante :

v. 15: ..cînd / și muntele-n pupilă pe-o cergă-și trase pana” — devine în versiunea tipărită: „dar muntele-n pupilă...”

v. 20: „Umăru-n privire se-apeacă-n căpriori” ;

v. 21 : „Pădurea iată-și prinde pe fagii-n foi / moi o sucnă. în versiunea tipărită, se optează pentru „fragii moi”.

y. 23 : „Dar zarea sc-aburește pe margini _ca o cuhnă”;

v. 37: „Cu ceasu-n amintire de noapte-ți umplu(u)i doza”.

în v. 38 — „Și umăru-n furtună...” —, deasupra cuvîntului *umăru*- apare, scris cu creionul, *pîntecu*-, la care s-a renunțat în versiunea definitivă.

v. 39: „Și prinde-mi cu surîsul...” ;

v. 40: „VSnturilor, cînd ochiul se-nscrie în pantof” ;

v. 43: „Te;nalți precum o stivă cînd aerul e veșted”.

Pentru finalul manuscrisului (versurile 61—76), corespunzînd mersurilor 61—76’ din secțiunea 4 a textului definitiv, remarcăm tipărirea fără modificări a versurilor 61—72, în timp ce ultima strofă (v. 73—76) prezintă următoarele variantei

„Un chiot (șters) lung se rupe din umărul / pleoapele în
glugă I dungă

Și cînd singurătatea și-ntoarnă alba lungă
figura ei, în mine te vărs ca samovar”.

Cu cerneală neagră, ultimele două versuri apar și sub forme:

„Singurătatea în preajmă se-așează ca o glugă

pe cînd în mîini și-n fierberi te vărs ca samovar

Dar te răstorn în fierberi în mîini ca-n samovar.”

Manuscrisul e semnat *Ilarie Voronca, Februarie ÎQ29* [?] (în *cvion*) Paris—Londra.

Înaintea apariției în volum, cîteva fragmente ale poemului au fost publicate în periodice, după cum urmează :

Sub titlul *Ova*/, s-au tipărit cinci din cele șase strofe ale viitoarei secțiuni 1 a volumului, în *Sburătorul*, IV, nr. 11—12, iunie—iunie 1927, p. 137. O notă de subsol precizează: „Din volumul *Cofomba*, sub tipar”.

La rîndul său, revista *Integral*, nr. 13—14. iunie—iulie 1927 tipărește, pe două pagini alăturate, versurile ce urmau să constituie secvențele 3 și 4 ale versiunii definitive, însă într-o ordine strofică diferită de cea din volum și care nu corespunde întru-totul nici cu manuscrisul semnalat mai sus (unde numărul de versuri e, de altfel, mai redus decît cel apărut în revistă și în volum). Amestecul strofelor se datorează, se pare, unor erori de... zețarie.

Reașezarea versurilor din revistă în ordinea propusă în volum și compararea celor două versiuni, evidențiază, în cele din-tîi, unele diferențe față de forma definitivă. Pentru secvența 3 a poemului, acestea sînt următoarele :

v. 22 j „de umbră și-antotimpul de undd Yupe-un corn” ;

v. 23 - „dar zarea se aburește pe margini ca o cuhnă” ;

v. 26: „zboruri întretăiate în cremene ca lănci” j

v. 37 : „pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n Coz/a”;

v. 38 : „și umăru-n<te furtună...” (eroare de tipar !);

v. 39: „dar prinde-mi cu surîsul la bufon/era roză”.

Confruntarea versurilor- din secvență 4 a cărții atrage atenția asupra unor deosebiri în textul tipărit în *Integral*:

v. 17 : „femurul ca pleoapa și inima, călușul” ;

v. 21 : „știu zmeura-ntre coapse și plantele marine” ;

v. 22 : „grădina-n os săpată cu brațele-n lămii”;

v. 27 : „dar limbile-n tărie te-nnoadă ca naceia” ;

v. 29 „în rumenire glasul și crește ca o Jimblă” ;

v. 36: „pe pîntecu-n terasă cu plante reci mă piimb” ; /

v. 45 : „te răzvrătești din ’plagă, vinele ce curele” ?

v. 47 : „surîsuJ *desfășoară pe sînu-n cerc perdele*” ;

v. 67: „și-n Cearcăne pleci capul ca floarea de cerneală” ;

v. 68: „dar te adun în *palme*.jăratec ca-n fărăș”;
v. 69: „surîsul în aramă și-l depărtezi ru-;i surle”;
v. 70: „și drumurilp-n toamnă *pe-un* povîrniș ne sug”;
v. 75: „singurătaca-n preajmă se așează ca o *glugă*”.

După apariția cărții, pe care o anunță, revista *Urmuz*, nr. 1, din ianuarie 1928, reproduce secvența *Colomba* V.

Despre CoJomba s-a scris puțin la rînta apariției. I recut cu vederea de majoritatea criticilor, poemul nu scapă totuși lui Perpessicius, cronicar pe atunci la ziarul *Cuvîntul*. În foMetonui comun, pe care îl dedică plachetei, recenzată alături de poemul (ii.se (1928))”î nr. 1031 din 28 aprilie 1923 al *Cuvîntului*, criticul recapitulează succiyit evoluția autorului (considerat unul „dintre poeții pe cari d-l Lovint-scu și-i poate cu succes revendica pentru contribuția modernistă a Sburătorului”), do la debutul cu *Re>triști-le* de esență simbolistică, la adeziunea față de „noile curente moderniste din Apus și în reviste de o originalitate mai mult sau mai puțin violenta”, cu „poezii în care imaginea juca întliul rol și mai ales asociația de imagini, cît mai capricioasă, apelul la miragiile necoutrolate ai«. visului sau ale subconștientului nestăvilit”. „Convertirea” la modernism e pusă în paralel cu expieiiența „dezagregării lirismului” propusă de mișcarea suprarealistă o momentului, pe urmele dadaismului, căreia criticul îi recunoaște „o răscolire de brazde lirice”, chiar dacă „n-a dus pînă astăzi ta o desăvîrșită creație specifică”. Este contextul înecare sînt apropiate si cele două scrieri ale tui Voronca. „Poem de dragoste — notează recenzentul — *Colomba* întrunește priveliști din mai multe puncte a)e aceluiași peisagiu sentimental, o contemplație, rezolvată, în imagini, în iocul petelor de culoare. E, dacă se poate spune, un impresionism liric în care imaginea joacă întfiul rot. Însă un poem de dragoste lăsat pe seama taginei va fi, în mod fatal, lipsit de unitate, de acea atmosferă de confesiuni-’ plină de eonvinție, cu care ne-au deprins literaturile. [...] Ori destrămarea aceasta imugi.stă nu poate da un întreg, o armonie. Se întretaie prea mulți curenți în atmosfera electrică și cîntecul nu se percepe clar. Mai ales, că și unda de emisiune e insuficientă. *Colomba* rămîne mai mult o suită do exerciții. Sunt gamele”. Evidențiind un număr de „frumoase imagini”, comentatorul Ic consideră „ne-

putincioase însă să urnească poemul din hîrtoapelc tuturor ver-surilor centrifugale și care, fiecare în parte, își proclamă dreptul la autonomie”. -I se reproșează poetului și rimele „adunate din-spre toate punctele cardinale”, la care Se adaugă expresiile „copiate din franțuzește, improprii limbii, romane” și „rezeecția sistematica a articolelor”.

În stilul imagistic definitoriu pentru poezia (si critica) avangardistă, scrie despre CoJomba și Ștefan Roi (în *Integral*, nr. 15, aprilie 1928, p. 16): „Un lirism vast se așează în *Colomba*. Din subțiori i s-au desfăcut steagurile unei limbi cu faguri. Poemele și le-a clădit înalte, cu ziduri pentru îngrădire a cerului [...]. IJJ-rie Voronca e un magnific inspirat. Din lemnul degetelor lui-se fac viorile pădurilor, se ascute cîntecul păsărilor 51 se dirijează concertul apelor”. Salutîndu-l, de asemenea, într-un articol elogios (*Ilarie* Voroncp, în *Urmuz*, nr. 3, martie—aprilie 1928), Geo tîogza vede în Voronca „un premergător” care, după gesturile iconoclaste de la 75 H.P., *Punct* și *Integral*, „în Coiomba, și acum în urmă în *Ulise*, vislecvte către echilibrarea poemelor sale”.

• Referințele directe la acest poem nu sînt numeroase nici în critica și istoria literară mai recente. O caracterizare concentrată poate fi găsită în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II, 1974, a lui Ovid S. Crohmățniceanu, pentru care „formula lirică a lui Voronca se precizează cu poemul Cofombu”*. Remarcînd „trena nesfirșită de imagini fastuoase și insolite”, criticul notează în continuare: „întregul univers participă la această amplă declarație amoroasă; regnurile se amestecă, sentimentele capătă însușiri fizice, distanțele dispar și formele trec unele întreitele cu o ușurință fantastică. Dragostea devine o formă de reasimilare a naturii și lucrurilor printr-un asociaționism frenetic” (p. 407).

ULISE

Tipărit în primăvara anului 1928 la „Imprimerie Union” din Paris, în „Colecția Integral”, cu un portret al aulorujui de Marc Chagall, *Ulise* a fost scris în cursul anului 1927, cînd poetul continua să rticreze ca funcționar la societatea de asigurări „Abeille” din capitala Franței. Încă prima secvență a testului face aluzie la această ambianță („singuri ne închidem în mucegaiul birourilor” etc.) evocată, anterior și în tabieta *Ora 10 dimineața*, din

1926. Structura mozaicală, de „reportaj liric” a poemului, în care instantaneele pariziene se întretaie cu imagini ale peisajului românesc, face ecou direct acestei perioade când șederile pariziene alternează cu frecvente întoarceri în țară.

Nu cunoaștem, pînă la această dată, nici un manuscris al poemului. În periodice, au fost publicate doar cîteva fragmente: în revista *Integral*, nr. 5, aprilie' 1928, pp. 10—11 (număr în care este anunțată și ieșirea de sub tipar a volumului *Ulise*) au apărut secvențele 5, 6, 12; în revista unu, nr. 4, din iulie 1923, se reproduce, la rubrica *Antologie*, sub titlul *Ulise*, un fragment din partea a doua a poemului, de la versul: „Dimineața își **irea0L** sîinii tari de fereastră”, pînă la finalul cu „ORA CEAIULUI”, în subsolul paginii din unu, o notă, datorată desigur lui Sașa Pană, precizează că este vorba de un „fragment din poemul cu același titlu, imprimat pentru- 206 iubitori de literatură integralistă. «Poemul: o șa- năzdrăvană, o scutftfi și neebeză armăsarul mîncînd jăratec»”. Citatul din notă e dintr-un text de Sașa Pană.

În versiunea tipărită în *Integral*, se remarcă următoarele diferențe în raport cu textul definitiv: în partea 5, versul 8.- „*A- nctc*, înnoptează, tomatele Ca obrajii transiivănencelor”; versul 13: „în pătlagină, lăptugi”. În partea 6, după versul 30, în revistă apare versul: „cărnrurile se apropie se resping ca două steaguri”, eliminat în volum. Versurile 31—32 sînt concentrate, în revistă, într-unui singur, din care lipsește cuvîntul mdrgeaneJe; • „un singur suflet vă cuprinde pe tdți cum un ocean vapoarele” În . secvență 12, versul 18: „surîsul de *slarmă...*”; versul 19: „deschid o perspectivă solară inefeJor articulațiile”.

În mediul avangardei, poemul s-a bucurat de o primire deosebit de elogioasă. SHb semnătura lui Ștefan Roiu, o primă recenzie a apărut în revista *Integral* (*Ulise*, în nr. 15, aprilie 1928, p. 16). E o întîmpinarc festivă, în care glosa, critică e înlocuită, practic, cu poemul în proză, — parafrază lirică a volumului luat ca pre-text „Deschizi cartea de oglinzi și un stol de șoimi se ridică să se așeze pe umerii tăi de cetitor împărătesc. Asculți, pulsează o horă românească inima în carnavalul Parisului. Rămli blindat cu silex și cu opu, pericolul circulației pentru tine e rezolvat și devii suprainpresionat cinematografic. Un poet mai înalt decît tine nu te lasă să vezi turnul Eiffel...” Confratele integralist a - pianda la autorul lui *Ulise* „viziunea [...] complexă, multiplă, cute-

zanța lui nedoborîtă, frecvența lui intens metropolitană”, simul/ taneismul perspectivei („Veșnic înconjurat de oglinzi imateriale, lucrurile le atinge simultan, pluribrachiat, esențele tari le amestecă la un loc — *cocktail*), opulenta imaginilor: „Prestidigitația lui e covârșitoare. // Un- stup de imagini și de fluturi oficiază în odăjdii de firmament, în fiecare poem, slujba”. În termeni similari, același recenzent conturează profilul poetului și într-unui din „scurtcircuitele” sale (v. *Ilarie Voronca*. în* unu, nr. 4; iulie 1928), transformîndu-și comentariul în confesiune exaltată: „În foc cu pumnii de jar, Voronca trintea ușile, închizînd și desehizîndu^e pentru ora *ceaiului*. Fiind de azbest, n-a ars în propriul lui incendiu. Un purgator trecea cu el prin lirica noastră, cădeau ca ducele pedagogii și se stirpea o poezie scarlatinoasă, întinsă peste o bleaga mediocritate. -Cu o locomotivă sigură în condei, Voronca e azi un poet cu gări șritinerarii proprii. Cine va cuteza să-l conteste? [...]. Iată de ce, dragă Ilarie, volumul tău, ULISE, despiciînd din strigăte pădurea unei voci, deschizînd în aer garderoba pasărilor, e un anotimp printre noi”. „Cu ocazia recentului său volum (*7/i'se*^scrisese — cum am văzut în paginile referitoare la Coiomba — și* Geo Bogza În revista sa, *Urmuz* (nr. 3, martie— aprilie 1928), salutînd echilibrarea scrisului lui Voronca după primele manifestări do revoltă futuristo-dadaistă.

Do apariția lui *Ulise* se leagă și o scrisoare a lui B. Fundoianu către Tudor Argezi, datară „Paris, aprilie 1928” și publicată în revista unu, nr; 8, decembrie 1928, jn care se cerea „ospitalitatea” *Biletelor de papagal'ale* acestuia din urmă: „Aș vrea — mi-jir face plăcere — să scriu o proză, despre poemele unui prieten pe care-l cred un mare poet, și as vrea să-scriu despre acest prieten așa cum înțeleg, adică fără teamă de a jigni diamantul d-lui Ibrăileanu s.ui caterinca cu horoscoape, a d-lui Topîrceanu [...]. Poetul despre care aș vrea să scriu e, Voronca, și volumul lui: ULISE”. O notă inserată în numărul următor al revistei unu (9, ianuarie 1929), la rubrica „Vestiar”, precizează-că „scrisoarea către T. Argezi a d-lui B. Fundoianu era destinată să apară în numărul din luna mai (1928) al revistei *Integral*. Ori, *Integral*, începînd cu acea lună, și-a întrerupt apariția. Scrisoarea a apărut în numărul nostru precedent, cu întrlzierea care s-a făcut în sertarul redacției *integralului*”. Articoulul promis de Fundoianu a fost tipărit în revista *Bilele de papagal*, nr. 290, din 14 ianuarie 1929, sub titlul *Despre" poemele d-lui Ilarie Voronca*. Situîndu-l pe poet în contextul liricii moderne, B. Fundoianu accentuează asupra *originalității* viziunii sale, ilustrată nfcjor de poemul recent apărut: „din Apollinaire și din mișcarea Dada, Voronca n-a primit în mușchii

lui decît mimica revoluționară, acrobația riscului, o aristocrate a spiritului; adevărata, poezie însă, cea din miez, cea de imagini ca simburii în harbuzz, țîșnește dintr-însul ca o sănătate care-i e proprie, cade din pielea lui ca solzii dintr-o oglindă: Voronca e un *seli made mari*. Dacă n-ar fi scos decît *Ulise* — și n-ar seri nimic de aici încolo — iată o nouă constelație totuși. *L'fise* e poemul Vieții citadine, al nevrozei de viață, al disciplinelor corpului, al ijmiturilor secolului douăzeci".

Printre comentatorii poetului din afara cercurilor avangardiste, Perpessicius e din nou prezent, cu o parte din citatul foileton critic dedica? *Colombei* și lui *Ulise* în ziarul *Cuvîntul*. În comparație cu poemul din 1927, *Ulise* îi apare criticului drept „un veritabil salt”, în sensul realizării organicității și unității vizu;mi. „Poem al peregrinării în ritmul trepidant al Parisului, prin *ntv'* accelerată și diversă a orașului modern, sau pe drumurile amintirilor retrospective și natale, *Ulise* realizează cu adevărat acel poem al iureșului liric. Cît de firești, cît de necesare sunt aici valurile acestea de imagini și cît de lesne treci peste nevinovatele cochilii ale metehnelor, cari în Cofomba indispuneau. Și ce unitate, după aceea. Cît de departe suntem de dezagregarea întâiului poem [...]. O fantazie prolifică, un umor de calitate, o înduioșare izvo-

~ rită din adîncuri de sinceritate sufletească, o viziune mai ari.ncă a vieții, a orașului iucu vibrația lui, cu beția, cu poezia lui, într-un ^cuvînt, fac din seria de imnuri înălțat* în *Ulise* un tot prețios și care va conta și-n cariera poetică a d-lui Voronca și-n rioua lirică românească”. În suita de „imnuri”, criticul citează „eșarfe de imagini sau de invocări precum a ceaiului, a cartofului, a oglinzilor, a gazetei și atîtea alte uzini pariziene, sau mai exact de viață moderna”. Convingerea sa finală este că „cu versuri de acestea — și poemul tot abundă în desăvîrșite versuri, imagini sau intermedii lirice — *Ulise* ai d-lui Voronca va scăpa cu siguranță de tentațiile modelor actuale (dintre cari lipsa de capitale și eliminarea punctuației, atenuate chiar la francezi, nu sunt dintre cele mai ambarasante. Legat de catarg și astupîndu-și urechile, surd la sirenele amăgitoare, va debarca cu bine în Ithaca de totdeauna a poeziei”. *

După mai bine de un deceniu, *Ulise* se bucură și de atenția lui G. Călinescu, mai întîi în medalionul *Ilarie Voronca* din *Jurnalul literar* (1939), apoi în *Istoria literaturii române de la orurm pînă în prezent* (1941), unde aceste pagini sînt reluate. „După o destul de mare cantitate de versuri [*Restriști*, 1923; *Colomba*, '927], care dezvoltău — scrie criticul — un sentimental dezlînat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazor, Ilarie Voronca

[...] își compune în *Ulise* (1928) adevărata sa față de poet dificil pentru profani. — E futurist, dadaist, suprarealist? Toate y nici una”. Transcriind observațiile făcute m 1929, în introducerea recenziei la volumul *Brățara nopților* (v. revista *Viața literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929), G. Călinescu nqteaza printre trăsăturile ce-l apropie pe autorul lui *Ulise* de respectivele curente de avangardă, „lipsa populației obișnuite între cuvinte, a ortografiei, și ariitectura babilonică a paginii”, „împerecherea întimplătoare a imaginilor”, „pretenția de ocultism”, corichizînd că, de fapt, „poe-Ja lui Ilarie Voronca este un impresionism ordoqat în punctul inițial, dar sfărîmat cu voință, prin procedee tipografice și metaforism exagerat pînă la deplina, uneori, anulare a oricărui sens și a oricărei emoții”. Pentru autorul *Isforiei...*, revoluționarismul lui Voronca ar fi doar o „poză”, poetul fiind în realitate „un temperament retoric, sentimental, descriptiv, incapabil de coordonare fantastici, tentat de sentențele somptuoase”. I se recunoaște totuși, „în limitele acestui imagism”, „o voluptuoasă receptivitate senzoriala, un simț. al plasticeii cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridi:a la rangul de material poetic orice percepție”. Remarci importante face G. Călinescu despre natura *imaginii* la Ilarie Voronca, ce depășește metaforismul de tip analogic, pentru a institui relații si realități noi („înnoirea acestei poezii înseamnă deplasarea simțurilor spre alte aspecte fizice ale universului”). Intuiția înnoirii rămîne însă la jumătatea drumului, criticul considerînd că: „Procedeeul de bază al acestei ostenitoare lirici constă în stabilirea unui cifru, de concrete, numite greșit imagini” și amendînd în cele din urmă „absurditatea” unor asocieri ce ies din logica realului, generînd „abuzul de metaforism” dus „pînă la compararea unei imagini cu altă imagine sau pînă la caricaturizarea universului”. Concluzia privitoare ia autorul lui *Ulise* este că: „Poezia lui nu are limfă pentru circulația imaginilor și aceasta produce stagnarea și ariditatea poemului,” cate poate fi citit din toate părțile, de la capăt la coadă și de la coadă spre cap, fără vreo alterare apreciabilă a sensului”.

Intr-un -moment de recapitulări memorialistice și critice, sub semnul prematurii dispariții a poetului, Serbau Cioculescu se refera, în' evocarea publicată în revista *Orizonf*, din 1 mai 1946 *Ilarie Voronca*), și *l'loemu* *Ulise*, în contextul unor observații ie ordin mai general, privind limbajul liric al autorului său: „Sa constatat de. maf multe ori. în limbajul liric al poetului nrj știu ce delir imagistic,-șuvoi nectăpînit de asociați^ adeseori disperate, muwlliid matca primordială a poemei. Voronca era desigur un frenetic, poate din nevoia simultaneistă do a capta în același ruo-

merit, prin foale simțurile, senzațiile toate, de care ele se pot umple și sătura- "Nu încap" mdoială că, din punctul de vedere artistic, acest fel de a fi nu se poate mstapîni cu eficacitate, pentru că aria este alege și eliminare, iar nicidecum canal colectiv al tuturor senzațiilor și impresiilor răvășite în cutia craniana. De altă parte, este însă o modalitate psihică interesantă prin raritatea ei. [...] La Ilarie Voronca niciodată creșterea lăuntrică nu s-a organizat mai temeinic ca în poemul *Ulise*, 'cîntecul de expl. ncr.' al Cetății moderne. [...] Nepunctată și fără majuscule, poema prezintă măruntul neajuns al efectuării întitei lecturi cam pe nerăsuflăte; -cu intervenția discretă a creionului, citirea își recitigă ritmul respirației normale și relevă un conținut bogat, mai întotdeauna cu versul-unitate, lapidar, încărcat cu o viziune, dar însumîndu-se cu viziunile precedente și următoare într-o sinteză puipriică. Chiar cînd intervin ironia și deformările unui spirit neliștit, ulcerat patetic, *Ulise* rămîne o construcție în al cărei aluat nu au intrat numai fierul, betonul și o concepție rece, ci și momentul sufletesc cel mai clocotitor din evoluția lirică a lui Ilarie Voronca".

Că poemul din 1928 ar fi opera cea mai rezistentă esteticii poetului e o opinie ce s-a impus treptat în crjrica literară actuală, care face, în genere, din *Ulise* un reper fundamental pentru definierea viziunii și evaluarea scrisului său. La prima retipărire a lui Voronca în 1961, cu versuri în majoritate traduse din creația sa franceză (Poeme, 1961). perspectiva asupra operei și deci a poemului *Ulise*, e grevată încă de sechelele sociologismului din „obsedantul deceniu” precedent. În prefața intitulată *Un poet al certitudinilor viitorului*. E. Simion scria: „Cu *Ulise* (1920), Voronca își ordonează poemele după criterii mai riguroase. Apare în lirică preocuparea de a înregistra ecourile vieții din jur, notațiile sînt mai precise. Valoroase sînt în acest volum iele cîteva imnuri intercalate: imnul ceaiului, imnul cartofului, imnul oglinzilor și unele descripții de panou, în maniera realistă a lui Fundoianu, ca de pildă, prezentarea legumelor”.

Pentru Nicolae Manolescu (în *Metamorfozele poeziei*, 1968), „în *Ulise* (ecou îndepărtat din Joyce), poetul alcătuiește un lung reportaj, trecînd prin diminețile orașului, străzile, tramvaiul, piața, călătorind pe Valea Prahovei pînă la Brașov și sfîrșind în Paris. În toată discursivitatea și haosul percepției răsar imagini seîntietoare și insule de poezie foarte frumoase, cum ar fi descrierea Pielei [...]”.

Un pas mai departe în reevaluarea poemului îl face Ovid S. Crohmălnicoanu, care, în *Literatura română între cele două răz-*

bocic mondiale, II (1974): estimează că: „Poemul *Ulise*, scris cu o prifejil unei călătorii la Paris, nu mai lasă nici o îioială asupra neobișnuitului talent al lui Voronca. Aceleași axate de imagini sînt stîrnite acum de splendorile și mizeriile marelui oraș” Reluînd comparația, avansată de Perpessicius, cu poemul *Zone* al lui Apollinaire, criticul observă că „Voronca adoptă însă mai mult o atitudine retractilă față de universul civilizației moderne. Poemul debutează chiar cu o asemenea reacție...”. „Gustul pentru natură”, dar și „atmosfera exaltantă a peisajului citadin, prinsă în ilme cu o desfășurare rapidă de imagini caleidoscopice. percutante” sînt ilustrate cu exemple semnificative.

În nota obișnuită a comentariilor anterioare, se menține 10a Rotarii (v. *O istorie a literaturii române*, II, Minerva, 1972. pp. 248—351), care, dincolo de „ermelismul [?] din *Colombo* și *Ulise*”, vede încă o dată în autorul acestor poeme „un voluptuos cu Kîrurile ascuțite la maximum și multiplicat în mii de antene”, iar poezia sa „un soi de reportaj în imagini dintre cele mai neprevăzute, debitate cu plăcerea unrii Ionel Teodoreanu în delir, eliplice, sincopate”. În mult comentata secvență a „piețit de legume”, se identifică un „tablou de bulgarie, antonpannescă la origine. dar pictotăjcu penelul unui Picasso tumultuos”.

Un *Ilarie voionca sub pecete barocă* propune Ion Vartic în volumul de eseuri *Spectacol interior*, Cluj, Ed. Dacia, 1977, vorbind despre un „baruchist citadin, cu grații extravagante, într-o manieră teatrală”, cu decor ostentativ prevestitdu-l pe Emil Botta. „Există — notează eseistul — un adevărat univers baroc, un amestec imponderabil de real și ireal, demistificat adeseori de cîte o notație prozaică, voit terestră. Sînt nenumărate simboluri ale fragilității și transparente (acrul, fumul, marea, aburul, spuma, oglina, ceața, zăpezile, cenușa, frunzele) ale prețiozității (păunii, centaurei, nimfele)”. *Ulise* „frenetic reportaj liric, în care se relevă oate trăsăturile definitorii ale poeziei lui Voronca” — e, în acest context, un punct central de referință.

Barochismul — văzut ca atribut fundamental al întregii opere a poetului — constituie și axul central al interpretării lui Gheorghe Grigoreu, *Poezia lui Ilarie Voronca*, în *Steaua*, 1973, nr. 4, pp. 32—33; „Dacă barocul are un sens compensatoriu, ilustrînd sub contorsiunile sale voluptuoase, sub strălucirile sale ostentative, o secretă lipsă de vigoare, atunci Ilarie Voronca [...] e un h-iroc reprezentativ. Vocația temperamentală și-n găsit expresia convenabilă în ornamentația excesivă, în «cea erupție imagistică ce transpune o nesiguranță funciară, o gamă frenetică a echivalențelor [...]”

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE

Pregătirea volumului cu acest titlu este anunțată în revista *unu*, nr. 8, din decembrie 1928: „*Plante și animale — Ilarie Voronca*. un volum de poeme inedite, va apărea în primăvara 1929”. Din numărul următor al revistei dirijate* de Sașa Pană, aflăm ojea volumul a fost tipărit: „Poetul și prietenul Ilarie Voronca a scos de sub tipar noul său volum de poeme. Prietenia lui Constantin Brâncuși e în succesul ilustrațiilor pe care acesta i le-a tăiat cu dalta din cer pentru noua sa călătorie: PLANTE ȘI ANIMALE (colecția „integral.”).

Titlul complet al cărții este *faiențe și animale. Terasa*, numind cele două cicluri din sumar. Noile poeme s-au tipărit la „Imprimerie Union” (tașă. Colomba și *Ulise*, ori plachetele lui Ștefan Roșii — *Poeme în aer liber*. 1929 — și Geo Bogza, *furnal de sex*, 1929), pe când autorul lor mai lucra ca funcționar la anunțată societate de asigurări pariziană. „Abeille”.

Nu cunoaștem) pînă acum, nici un manuscris al poemelor. Dintre acestea, numai o parte au fost publicate mai întâi în reviste

p. 143—141 PAUNI CULORILE NĂVĂLESC ÎN PRIVIRI

A fost publicată în revista *unu*, nr. 7, noiembrie 1928, sub titlul *Aejuarkim*. În volum, primul vers al poeziei a fost transcris în mat în titlu. Textul din revistă este însoțit, în subsol, de uimitoarea mențiune: „Din volumul *Plante și animale*, care va apărea

p. 145—146. BALUL CORALIILOR

A apărut în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928. Reluat fără modificări în volum.

p. 146-147. GLASUL DESPICA SOMNUL NORILOR

Publicată în *unu*, nr. 8, decembrie 1920. Textul din volum este

p. 147—148. FRUNTARIILE VORBELOR

S-a tipărit în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928, într-o versiune identică cu cea apărută în volum.

p. 148—149. PRIVEȘTE

A apărut în revista *unu*, nr. 10, februarie 1929, la rubrica *Antologie*, fiind reluată din volumul care tocmai ieșise de sub tipar.

p. 150—156. COTNAR

Publicată mai întâi sub titlul *Paralel* în revista *Integral*, nr. 10, ianuarie 1927, p. 6, în dedicația C. S. (Columbei Spiru-Lăzăreanu. În volum, textul din revistă a fost reprodus fără alte modificări:

p. 156—157. GOLF

A apărut inițial sub titlul *St. Narcis*, în revista *Integral*, nr. 5, iulie 1925, p. 10. Fată de versiunea definitivă, textul din revistă prezintă următoarele variante:

- v. 1: „Simona panoplie în amurg plajă”;
- v. 4: „ca iepuri de câmp, spuma valurilor înserează”;
- v. 5: „Albumină vîntul în pulpe coagulat”;
- v. 7: „...prin aerul rarificat”;
- v. 11: „stele naturale și-au” întins rufe pe nisip”;
- v. 20: „tăcerea pulsează precum gîtuțu tău Simona”.

p. 157. TEKIRGHIOI

Publicată în revista *unu*, nr. 5, septembrie 1928. În raport cu textul tipărit în volum, apar următoarele diferențe:

- v. 6: „oasele chiuie (ce cor) genunchiu-amar”;
- v. 14: „cum sufletul ne leagă cordonu-ombilical”.

p. 157—158. DOAMNEI LINA PASCAL

Tipărită în revista *Integral*, nr. 12, aprilie 1927, sub titlul *Juan Les Pins* și cu subtitlul-dedicatie *Doamnei Lina Pascal* (E. vorba

de o sord a lui B*. Fundoianu, căsătorită cu regizorul Armane! Pascal). Diferente față de versiunea ultimă:

- v\ 7: „Clopote'de strădania umbrelor se tremură”;
- v. 11: „Ce iar-album de timbre marea (mediterană)”;
- v. 17: „Singurătatea-si rupe covoare mări din ceasul”;
- v. 19: „...cerul gurii-n aramă ; glasul”.

p. 158.

HOTAR

A apărut în revista *Integra*, nr. 10, ianuarie 1927, p. ƒ. sub titlul *Fontainebleau*. În chip de dedicație, apar inițialele C. V. (Colombei' Spirt). Varianta din revistă prezintă următoarele diferențe față de versiunea definitivă :

- v. 6: „fagii (răriti)*cu mușchi și ferigi în glas”;
- v. 7: „această privire va reține<ziua> în declin ca-n lat- Cuvintul *ziua* nu apare în text; e, desigur, o eroare de tipar.

Recenzia l*Ji N. Crevedia Ilarie Voronca, „*Plante și animale*” (în *Viața literară*. IV, nr. 105,” din 16—30 martie 1929) pornește do.la o atitudine net defavorabilă mișcării de avangardă. Tonul minimalizant capătă si accente xenofobe : „Formulele literare'de avangardă fermentate după război în A.pu<” ; dadaism, cubism, constructivism, suprarealism, integralism etc. parte și-au anunțat falimentul [...], mai toate au avut la noi sucursale și confirmă să epateze burghezia literelor române, cu fițuici ce răsar săp-tăminal ,din urbele țării. [...] în afara de ,acel *ism*, pe toate le polarizează câteva caractere comune : sunt. internaționaliste, ,dau precă<jpre motivului exotic, sunt inițiate de străini, «cu o frber-tate saturnalică de sclav beat» (citatul e din E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, voi. III — n.n. I.P.). Animate de un spirit frondeur, lipsite de o metafizică a creației, afară de aceea a absurdului total, împart timpul literar în pre-istorie și istorie” (Ultima parte a frazei' face alU2ie la unele alirmații Jle lui Mihail Cosma, din articolul *De la futurism la integralism*. publicat în revista *Integral*, 1925, nu 6—7 — n.n. I.P.). în acest context, recenzentul consideră <ă: „Arta d-lui Ilarie Voronca opune ot-dinei sintetice cea mai perfectă sinteză a dezordine!, încununată cu înlăturarea voită a semnelor de pupetuatic. Se ilustrează eloc-vent însușirile de descripție ale autorului, imagismul cronic legat de obiect prin fatale conjuncții (ca, *așa cum*, *ptecum* etc), apro-

pieri baroce (*taraful .vinelor*), rima imperfecta (*creste-creste*) ori de-a dreptul prețioasă (*potirtuchilc, rinichii le*) ca și o dispoziție .sufletească incertă, amestec de umbre și luminișuri”. Concluziile rămân rezervate, iu așteptarea unor schimbări de formulă lirică; „Mărginindu-și reale posibilități de creație la *pvisu/*. realizat cu supărătoare *pletora de imagini și obsedat de anumite maniere, dacă I. Voronca și-cr adinei și simplifica obiectul, ar trece în Muia poeziilor curenți” .

Citind volumul în lumina unor considerații teoretice din *Pri-mul manifest suprarealist* de Andre Breton (care vorbea despre — traduce cronicajul — „lumina de imagină”, „valoarea imaginii în raport cu frumusețea seintoi obținută” ori despre „cea mai pu-ternică imagină” ca fiind „acea care prezintă gradul cel mat înalt de arbitrar”), Perpessicius scrie (\. *Cuvintul*. V, nr. 1419, din 5 a-prilic 1929) că, într-o atare perspectivă, „poemele d-lui liaric Vo-ronca riștigă, ”desigur, în contemporaneitate, atitea din ele apar drepți o strălucită justificare a suprarealismului”. Criticul se sim- * te însă obligat să'adauge, ca și în cazul poemului *Ulise* că : „poezia suferă și se resimte de atmosfera aceasta 'de răsceuce în care viaturile și ploile celor mai cOiiiiadictorii imagini bat din toate părțile. Imaginea lui Breton, «noaptea fulgerelor», esfe desigur semnificativa, nu numai, plastică, ea rămîne totuși mai mult o imagină [-.], succesiunea de surprize luminoase nu e propice în;a unei viziuni organite, stăruitoare, definite. N-ai apucat să distingi bine paradisurile pe care le despică paloșul de aur al unui ful-ger și oblonul de catran s-a și prăvălit peste dînsul. Ești mulțumit cu intervenția acestor splendori paradisiace ? nimic de zis. Ele sunt, de altminteri, destule și destul de vii, șf nu se poate spune că rui suțt impregnate de poezie. Este însă o poezie oltu decît aceea care a alintat întotdeauna .visurile umanității, din vechi și pînă azi. Este poezia care impresionează, dar nu vrăjește. Izbește, dar nu reține. Pentru că este o poezie fragmentară”. Pentru acest" ca-cter fragmentar, cronicarul găsise o formulă expresivă, în pri-mele pasaje ale foiletonului său, scriind că : „și *Plante și animale* v din aceeași sursă de *pointfism poetic* (s.n.) ca și *Colomba* și *ylfse*”, după ce remarcase „asemănarea evidentă cUtre literatura suprarealistă și poezia sa fulgurantă, în care imaginile sar ca jcînteile și destramă viziunea unitară a hunii și peisajelor”: Corn-• parată, sub unghiul unității de concepție, cu *Ulise*, uotia carte i se pare a fi inferioară acestui poem, chiar dacă si în ea „mijește o - concepție unitară”. Aceasta este însă, după opinia sa, „asfxiată de ermetismul atîtor poeme’, de transgresiuni misterioase, de un symbolism neclarificat Îndeajuns și eclipsată, mai cu scamă, do

strălucirea autonomă a imaginilor". Din cele „două poeme, eare, fără să neglijeze imaginea, pregnantă, plastică, senzațională, o subordonă unui peisaj de o frăgezime și de un ton așa de definit" incit crede a vedea în ele «aproape o renegare a poeziei poizitive sau suprarealiste, aplicată în majoritatea versurilor din *Plante și animale*», numește însă doar unul. *Zăpadă tloră a acruului*, pe care-l citează aproape integral. Poezia e caracterizată drept o „poemă în care strofele duc imnul și peisajul din treaptă în treaptă, poemă de desăvârșită culoare, și în contradicere oarecum cu noul alexandrinism • „l pointilismului imagist, pe care-l practică cu mare predilecție d-l Uarie Voronca, poemă amintind strofele pentru elementele nufurii ale d-lui Ion Mmulescu",

În revista dirijată de Camil Haltazar, *Tipanula literară*. Mihail Sebastiani (v. „*Plante și animale*" de Uarie Voronca, în nr. 4, aprilie 1929 p. 98—99) situează poezia lui Voronca sub semnul „violentării plitudinii" și al „efortului penibil de eliberare din influențe și mijlociu". După *Restriști*, apreciat doar ca „un volum do pastise" după Bacovia și, A. Maniu, ar fi avut loc în croația sa doar o „eliberare... în sensul sintaxei", at unei „maniere stridente de compoziție", artificială și cu „construcții care nu sunt numai ridicul de neromânești, dar mai ales profund dizgrațioase și antiartistice". Sînt evidențiate, astfel, prezentarea imaginii „într-o apoziție exclamativă", „obscură" și „plată", expresiile „eliptice", „nedibăcia surprinzătoare pentru un a'tit de abil inițiator de revoluții". Voronca s-ar situa în descendența *Alcooiuritor* lui Apefti-naire, îndeosebi pe latura elegiacă; a acestora, raporabilă și la H. Heine sau Fr. Jammes. Refuzindu-i poetului capacitatea de a atinge „momente mari" ale lirismului; îi recunoaște, doar „sunete mici de fluier și, alteori, rezonanțe înguste de miserere", la care se adaugă aptitudinile creatorului de imagini : „Această sensibilitate cu înrudiri certe și reminiscențe care terorizează, e servită în opera poetului de o reală calitate și de o diversă aptitudine în jocul imaginii. Scrisul d-lui Voronca are o cursivitate a notației și un debit al metaforei care poate să fie o moștenire din vîrstă simbolistă, dar nu e mai puțin o apreciabilă proprietate. [...] Dl., Voronca • se exprimă în echivalențe și pricepe numai prin termen de comparație. [...] Este incontestabil, în acest contact nedistinct și fremătător cu viața, ceva din visul și trezia unei minți și a unei inimi de copil". Imagismul, afirmă în concluzie M. Sebastian, cade repede în manieră, amenințînd unitatea poemului: „Un poem al său e un mozaic: cîte versuri, atîtea bucăți diferit colorate și prinse artificial unul de altul, asemenea unor frunze ținute, pe o pagină de ierbar, la întîmplare [...]. *Plante și animale* e — în ter-

meni proprii — o colecție de expresii ce urmează, să fie utilizate pentru un eventual volum de pdeme".

• Constatînd că „la limita extremă a modernismului a rămas pe poziții di. Ilarie Voronca, înconjurat de o grupare bizară de continuatori ni-dadaismului și de suprarealiști", Serbau Cioculescu remarcă în autorul volumului *Plante și animale* un poet „pe cale de a se impune" în v. foiletonul critic IInric Vdroyca, „PJunfe și animale" și „Brățara nopților", în *Adevărul*, XLII. nr. 14096, din 4 dec. 1929. p. 1—2). După ce observă că poetul pare „un debutant P'-rmanent", ce „se complace în publicări alternative de reușite și ireușite poetice" (se exemplifică prin placheta Coiomba, „aproape ilizibilă" și „poemul *Ulise*.' o frumoasă realizare de notații impresioniste"), Șerban Cioculescu „însemnează" în *Piante și animale*, „nu fără o impaciencă întristată", unele „ticuri" și „defecte" din volumul de debut. *Restriști*: „stridența unui eliplism în conflict cu limba și gramatica", sau „conjuncția supărător obsesivă din *Restriști*". •

O poziție violent negativistă se exprimă în recenzia semnată de Constantin Orăscu • în revista *Falanga literară și artistică* (seria II. nr. 56, din 1 iunie 1929, p. 2), subtitlul *H(permodernismul: „Plante și animale" de Uarie Voronca*. Ilustrînd atitudinea consecvent antiavangardistă a publicației, autorul recenziei respinge într-un stil trivial volumul comentat: „Printre corifeii hipermodernismului din țara noastră se înnumără și autorul actualului volum de hîrtii calitativ, închinat diverselor rațe, maimuțe, vaci, brotăcei etc. și ierburilor digerate de respectivele dobitoace". Vorbînd despre „spiritul diabolic" al curentelor moderniste, al căror' suprem atribut ar fi „incoerența", „tendența... de a transforma producția literară într-un haos de cuvinte", înlăturînd „cerințele Umbei și legile gramaticii", C. Orăscu crede că „hipermodernismul capătă aspectul celei mai sinistre farse literare", acoperită de „ridicol" și producînd o „ilaritate sigură". „Actualul volum al lui Ilarie Voronca — conchide recenzentul — concentrează toate caracteristicile ultramodernismului : demență simulată, anarhism formal, dezechilibru intelectual, spirit destructiv și o exasperantă plitudine în expresie".

' Cu trecerea timpului, perspectiva asupra acestei cărți a lui Voronca s-a mai nuanțat, fără să schimbe datele fundamentare oferite de critica interbelică. Dintre contribuțiile mai recente, sînt de notat astfel în primul rînd cele ale lui N. Manolescu și Ovid Ș. Crohmălniceanu. Pentru autorul *Metamorfoze/or poeziei*, „*Plante și animale* și *Zodiac* sînt volumele cele mai unitare ale lui Ilarie Voronca. Acum se vede mai bine nu numai tehnica poetului (care-

constă în alăturare și lipsă de centru vital al poeziei), dâr și natura lui. Ilarie Voronca e un 'descriptiv, un vizual. Peisajele lui sînt stilizate, purificate pînă la abstracție, picturi- pe aer, pe vapori, pe fum, pe cerul translucid și pe ape clare"[...]. Imaginile sînt adesea extraordinare, e chiar dacă poeziile nu se încheagă, scurgîndu-se la nesfîrșit'prin pagini, în mii de pîrîiașe" (p. 2-63).

În sinteza deja citată, Ovid S. Crohmălniceanu scrie : „În volumul *Plante și animale*, după cum arată și titlul, Voronca tine să-și exprime direct dragostea sa de natură. N-avem însă de-a face cu niște pasteluri; ierburile, florile, vietățile participă iarăși la fastuoase baleturi pe care le regizează o imaginație dezlănțuită, îmbătată de frumusețile firii. [...] Nici acum poetul nu «desele*, cf se la?ă mai degrabă invadat de natură. Asistăm la o vastă osmoză între plante, animale, și sufletul omenesc". În acest sens, criticul remarcă și el „o intenție a autorului de a imprima elogiului naturii o fervoare franciscană" și, pe urmele lui Franci* Jammes, „o tandrețe specială în celebrarea frumuseților umile" (ilustrată prin poezia *Privește*):

Un alt istoric literar. Ion Rotam (v. *O istorie a literaturii române*, II, 1972, pp. 348--351) reia asemenea caracterizări („Poezie a naturii este și *Plante și animale*. [...] Cu drept cuvînt, poetul se pune sub protecția lui Francesco d'Assisi J... și sub aceea a lui Odobescu"), considerînd totuși că la Voronca „compunerea e mai încilcită, dar cite o exclamație surprinde iarăși". Cu J. Rotaru se revine la obiecțiile de tip „tradiționalist" mai vechi, r.emaicîndu-se, bunăoară, „lipsa punctuației, a acordului, și cîteva trucuri teribiliste [care] sînt făcute anume pentru a șoca". Trimiteri la acest volum* face, într-uri context relativ la barochismul viziunii lui Voronca, și Gheorghe Grigurcu, în consistentul eseu critic *Poezia lui Uarie Voronca* (în *Steaua*, 1978, nr. 4, p. 33), observînd, de pildă, că într-un poem ca *Bucurii îngăduite* „natura devine un eden estetizat", iar în *Privește*, „asinul se mișcă gongoric între elemente studiat-muzicale".

Dacă lăsăm la o parte, reacțiile „extremiste", precum cea din *Falanga literară și artistică*, imaginea critică despre *Plante și animale* e mai degrabă una „moderată". Între *Ulise* și *Brățara nopților*, considerate drept creațiile cele mai organic articulate ale creației poetului, acest volum pare o primă semnificația unui moment de tranziție, în care se întîlnesc cu pondere egală calitățile imagisticii de performanță recunoscute pînă acum, cu deficiențele fiind de caracterul „mozaical" și „fragmentarist" al viziunii.

BRĂȚARA NOPTILOR

Volumul a apărut în toamna anului 1929, la București, „Tipografia Capitalei" (89 p.), cu ilustrații de Victor Brauner. O notă <iii revista *unu*, nr 1% din octombrie 1929, anunța că: „Va apare și se va pune în vînzare la 15 octombrie 1929 cartea de poeme a lui Ilarie Voronca, *Brățara nopților*. Ilustrațiile de Victor Brauner".

Pînă acum, n-am reușit să descoperim nici un manuscris al poemelor. Diverse fragmente au fost publicate în revistele *unu* și *XX* — *literatură contemporană*, în următoarea cronologică ;

Sub titlul *Fragment din „Brățara nopților"* (*unu*, nr. 12* aprilie 1929), s-a tipărit secțiunea V a poemului, urmată de o notă de subsol, ce precizează locul și data scrierii „St. Martin-Vesulie, septembrie 1923". Față de versiunea finală, din volum, textul din revistă prezintă următoarele particularități: în versul 2* lipsește verbul zbirnie (probabilă- eroare tipografică) ; versul 4 are forma : „plumburile țintașilor în bîlciuri" î versul 5 : „Omidă, tuberculoza urcă pe frunze plămîinii atîtor prieteni"; versul 11: „Și tușea scrișnea ca în dinții dulăilor oasele"; versul 14: „spuma vînturilor *aluneca...*"; versul 29; „Cum pui o panglică de lumina întemnițaților"; în volum: „...întemnițaților din birouri".

În revista ieșeană de avangardă, *XX* — *literatură contemporană*, nr. 7, din-15 mai 1929, a fost publicată, fără deosebirii în raport cu versiunea definitivă, secvența a VI-a a poemului, sub titlul *Printre lămpile de cînepă*.

Secvențele II și XX au apărut în revista *unu*, nr. 17, octombrie 1929. În secvența II, versul 45 apare astfel: „Se joacă rostogolind ca arșice înecații' pe bărci'Je de valuri". În secvența XX, v. 21 : „Dăruit de marinarul șchiop prostituatei"; în volum, forma incorectă : „marinarul șchiop *af prostituatei". Versul 32 : „...arpegiiu rupt din harfele marilor orașe".

La rubrica *Antologie* a revistei *unu* (nr. 20, decembrie 1929) se reproduce, după volumul recent apărut, secvența XVIII a poemului.

\ Comparativ cu volumele precedente, fîrdfarcii *nopților* a avut în critica un ecou -mult mai larg. O primă recenzie semnificativă a fost publicată de Dan Botta în ziarul *Rampa*, nr. 3522, din 17 oct. 1929. Notînd „îngemănarea bizară de colosal'și detaliu, de

masiv și dantelă", un „clar prodigios ut trecerilor, al saltului inspirat, o rară vivacitate a gândului, care e\ocă pe Victor Hugo", recenzentul o face totuși sub rezerva că: «Domnul Ilarie Voronca nu are însă patetica revărsare de forță, elanul primordial din opera demiurgului, acela care adună opera, o încordează și o face vie". Raportată la „climatul nostru literar placid și favorabil putrezirii", poezia lui Voronca e considerată totuși ca „un mare semnal atmosferic, vestire a unei înnoiri. Sînt în ea — într-un bric-ă-brac o tumultuoasă confuzie — prețioase pietre din cele mai rare, sunete din cele mai 'caste. Ele ni se par revelatorii". Un alt reper semnificativ ar fi poezia lui Paul Eluard, de care l-ar apropia prezența unor „ecuațiuni de poezie și vis". În contextul operei lui Voronca) volumul e apreciat ca fiind realizarea cea mai autentică, depășind experiențele considerate sterile ale începuturilor, sale de factură dadaistă, pentru a se reorienta spre marea tradiție lirică: „*Bfătara nopților* este^ mai ales. din toate cărțile pe care ni le-a dăruit, aceea care cuprinde sensul adevărat, al poeziei. Este întoarcerea către- izvoarele ci dintotdeauna, acelea umane, acelea cari sunO ale durerii, ale bucuriei, ale încântăriiU ale visului uman. Și formula căreia în van. încerca să i se încorporeze poezia lui Ilarie Voronca — Cea mai sterilă, cea mai lipsită de rezonanță — devine așadar caducă și desuetă. Unde sunt și frenezia și oroarea ei. verbală? [...] De la delirul declamatoriu din cărțile *dadu* și pînă aici, cărările spiritului duc. greu. Ele implică ordintj și simetrie, constelure admirabilă a mijloacelor închinete artei. [...] Dar cîntecul nou pe care Ilarie Voronca îl aduce nu este numai imagine impetuoasă și lirică revărsare; ci este și viziune proprie". Evidențiind secvența construită pe „motivul cărților, al bibliotecii"* comentatorul vede-în astfel de versuri „semnul întoarcerii [...] la cultul tradiției, la izvoarele poeziei celei mai pure".

La scurtă vreme după Dan Botta, despre *Brătara nopților* se exprimă și G. Călinescu (v. *Ilarie Voronca*, „*Brătara nopților*", în *V/a(a literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929). Caracterizările sale depășesc cadrul unei simple cronici, pentru a se constitui într-un portret critic mai cuprinzător: Această parte introductivă a textului va fi de altfel reluată, cu minime modificări, în capitolul dedicat lui Voronca în *Istoria literaturii romane...* din 1941. Unele propoziții vor fi puse acolo în relație cu poemul anterior, *Ulise*, altele, eliminînd referința directă la *Brătara nopților*, vor participa la caracterizarea ansamblului operei: „Dl. Ilarie Voronca scrie un fel de poezie pentru care declararea școalei literare ar

fi o ușurință făcută cititorului. E futurism, dadaism sau suprareal; -sm? Sunt toate și nici una*!...

Trecînd la analiza cărții, G. Călinescu îi remarcă labilitatea structurală, tehnica asociativă a realizării imaginilor, inegalitatea valorică a rezultatelor: „Lirica volumului nu are început și sfîrșit, suiș și coborîre. Cartea se poate citi din toate părțile [...]. Căci singura rudenie, între cuvinte este virtutea lor {îndepărtată de altfel) asociativă, pe o latură cu totul externă, expusă mereu contradicției. Oriunde am tăia pagina, găsim același paralelism metaforic radical". Fără să-l numească în chip expres, cronicarul descrie, de fapt principalele caracteristici ale „dicțelului „antonia!" suprarealist. Dacă manifestase dubii în privința coerenței structurale a întregului, pune în evidență totuși reușita* unor imagini, izolate („Sunt frumoase, uneori admirabile, unele imagini. Și s-ar putea încerca o antologie a lor, profitabilă. Și, pentru prdstigiul 'autorului, și pentru cititor") sau a unor fragmente, precum cel „închinat tipografiei, unde imaginația este alimentată de un suflu intern solemn si elevat", ori a versurilor „care cîntă biblioteca"

remarcate și de Dan Botta. Concluzia este împărțita între aprecierea calităților „temperamentului liric" al autorului și rezervele față de nepăsarea cu care aceste calități sînt risipite: „Convîngerea mea este că ne aflăm în fața unui temperament poetic fericit ce se autodistruge cu voință, dîndu-ne, ca în cazul de față, un spectacol de sinucidere literară amabilă".

Tot din octombrie 1929 datează și recenzia semnată de Octav Suluțiu în revista "Vremea (II, nr." 87, 31 oct. 1929). Spro deosebire de comentarii amintiți pînă acum, Octav Șuluțiu reliefează îndeosebi calitățile poeziei lui Voronca, insistînd -- după ce o apăra împotriva acuzației de „lipsă de sens" -- asupra motivațiilor de ordin formal pe care le aduce „Revoluționară a formei, poezia aceasta s-a eliberat de canoane quasi-scolațice, de dogme stupide, fiindcă nu le poate, umple. E o poezie de romantism frenetic, neputîndu-se complace în constrîngerea de crustă tare a formei consacrate. Poezia aceasta sparge forma consacrată și se revarsă liberată. [...] Imaginile sunt răsturnate în planuri întretăiate, precum surit descompuse mișcările în tablourile artei- noi". Finalul recenziei prezintă în termeni pozitivi și imagismul acestei poezii, rețușind opinia după care o astfel de tehnică ar iepietă asUpra „sensului": „Ceea ce nedumerește pe mulți este abundența imaginilor dm aceste poem: imaginile sugrumă sftisul. Sau •osa pare. Sensul rămîne, pentru cine cHeșt.> cu atenție. Unii mi-au mărturisit că după cUevu pagini lasă cartea, obosiți si exaspe-

rați. Nu vad unde ar sta exasperarea într-o poezie unde totul este frumos, fiindcă totul e nou".

Cititor fidel al scrisului lui Voronca, Perpessivus consacră și *Brățării nopților** o recenzie (în *Cuvintul*, V. nr. 1629, 1 nov. 1921!). După ce situează volumul „pe linia poemelor sale ciclice”, criticul pune noua carte în legătură cu „admirabilul pot-m *Ulise*, acea frescă bine conturată deși ținută tot timpul, sub grindina imaginilor”, cu observația că — spre deosebire de *Plante și animale* ori („mai ales”) *Colombo*, care „duceau prea departe destrămarea, mai coreei procesul de sciziparitate al imaginilor” — „*Brățara nopților* își joacă focurile de artificii sub bătăi de cristal limitate”, structurate fie „concepția unitară care ordona, cu abilitate și prestanță, corlegiile”. Comparativ- cu cartea de debut, a cărei unitate era asigurată de sentimentalismul adolescentin, rea de «rum s-ar caracteriza prin îmbinarea «incursiunii reflexive», „centripetale”, cu „imaginea în serie și-n libertate — un material [...] de natură centrifugală”. -Părerea sa - e că: „Acordarea acestor contrarii, așa cum o izbutește d-l Ilarie Voronca în *Brățara nopților*, este dovada unei reale virtuozități și autorul lui *Ulise* se dovedește a fi un astfel de virtuos. *Brățara nopților* vădește o orhestruție savantă, iu rare desenul concepției stăruie neîntrerupt și se ascute de-a lungul tuturor sonorităților în aparența divergente”.

Raportarea la poemul *Ulise*, pe temeiul unui plus de organizare față de restul operei, o face și Șerban Cioculescu, în dubla sa cronică la *Plante și animale și Brățara nopților (Adevărul, XLII, nr. 14096, 4 dec. 1929)*; „*Brățara nopților* e o culegere mai organică, în felul lui *Ulise*, poema cetății moderne, Parisul”. Judecata de valoare este însă -mai rezervată: în „beția de imagini”, criticul amendează „repetările” și „manierismul”, unele preluări din versurile volumului imediat precedent, *Plante și animale*, — dovadă, după părerea sa, de „deficit imagistic vădit”. Este subliniată totuși „originalitatea” poetului, care ar consta în „energetica unei pubertăți explozive, care trebuie controlată și stăpinită”. Prin „percepția sa intuitivă și instantanee, poetul — crede Ș. Cioculescu -r amintește însă notațiile de suprarealism *avânt la lettre*-ale lui Jules I*enard”. Apreciind că „totuși d. Ilarie Voronca — un poet autentic”, citează în sprijin secvența XI a poemului — „acel imn puternic al tipografiei, de natură a spulbera îndoielile celor mai sceptici judecători literari”; Își adaugă, în finalul notelor sale de lectură, această convingere, care e și o recomandare de disciplinare și concentrare clasică a versului: „din ziua în care d-sa va ajunge, după o experiență negativă, la convingerea că versul clasic, alexandrinul, include posibilități mai trainice decât versul

aib, când se va întoarce la rimă și la ritm, ne va da realizările sale definitive”.

Mai puțin comentat în critica ultimilor ani, poemul lui Voronca a comportat evaluări contradictorii. E. Simion sesiza 'aici (în prefața la ediția citată, din 1961), „afirmarea unei sensibilități neliniștite”. „Poetul — notează prefațatorul — începe să-și pună îftrebări asupra rostului poemelor, a soartei semenilor săi. Este schițat și gestul de fraternizare cu năpăstuiții vieții [...], dar o grea și veche neîncredere îl ține încă încătușat de solitudine și scepticism”. Abia amintit; într-ufi context negativ, este volumul și de către N. Manolescu, în *-Metamorfozele poeziei*: „Cu timpul, poetul cade într-un delir verbal fără nici o justificare estetică (*Brățara nopților. Incantații*)”. În fine, în sinteza sa din 1974, -Ovid S. Crohmălniceanu remarcă în *Brățara nopților* o simțitoare apropiere a **Doctului** de suprarealism: „Sînt cîntate somnul, visul, tenebrele, care **scot** la suprafață zăcămintul obscur al sufletului”... Cu citate adecvate, e susținută și ideea **J-** evidențiată încă de E. Simion — că „temu socială începe să-și facă [...] tot mai mult loc; în lirica lui Voronca, evocînd universul muncii istovitoare, exploatării și mizeriei”.

ZODIAC

Volumul a fost publicat la Editura „Unu” în anul 1930 (92 p.) cu coperta și un desen de M. H. Maxy.

Cîteva dintre secvențele ciclului au apărut mai înainte în revista *unu*, după cum urmează:

Secvențele I și II au fost tipărite în revista *unu*, nr. 23, martie 1930, sub titlul *Din „Zodiac”*. În varianta din revistă a părții I în versul I, apare următoarea formă: „...la dreapta echinocțiul”. Pentru secvența II, sînt de notat două diferențe, în versul 13 („Voi, armăsarii fugăriți...”) și 16: „...grădina bătrîneasca și cu răcoarea din trecut”.

Manuscrisul cu același titlu, aflat în arhiva Sașa Pană, cuprinde 5 coli ministeriale, numerotate de poet, scrise caligrafic cu cerneală albastră. Textul din revistă reproduce exact manuscrisul.

Partea a III-a a poemului s-a tipărit mai întîi în revista *unu*, nr. 24, aprilie 1930, sub titlul *Zodiac, 17*. Ultimul vers al textului suna astfel: „Cînd pe-nălțimi copacii se strîmbă ca vrăjitorii”.

Zodiac IV u apărut în revista unu, nr. 28, august 1930, cu dedicația : „iui Miclușon” (Ș, Fundoianu). Textul e datat: *Slănic-Moldova, 1929.* * ,

Zodiac V a fost publicat în unu, nr. 29, septembrie 1930. Text datat 1929. Versul 21 are forma : „...cu un gest să se deschiză”. Manuscrisul se află în colecția Sasa Pană : două coli forjnat mare, scris foarte îngrijit, cu cerneală; foaia a H-a poartă antetul „Președinția Consiliului de Miniștri. Direcția Presei și a Informațiilor”.

Zodiac X s-a tipărit în unu. nr. 31, noiembrie 1930. Reluat fără modificări în volum.

Zodiac XVI a fost publicat în revista unu, nr. 33, februarie 1931. Reluat identic în volum.

Secvențele XXI—XXII—XXIII—XXIV au apărut grupate în revista unu. nr. 32, decembrie 1930, și au fost reluate fără modificări în volum. *

Despre *Zodiac* s-au emis opinii foarte asemănătoare cu cele înregistrate la apariția cărților precedente, remarcându-se, printre altele, inventivitatea și îndrăzneala asociațiilor imagistice, dar și slaba coordonare a întregului. Sub acest ultim unghi, părerile ini sînt unanime : mai unitară structural i se pare cartea lui Șerban Cioculescu, care o așează în seria *Uusc—Brățara nopților*, în timp ce restul recenzenților rămîne la notarea mai vechilor deficiențe, compensate de recunoașterea înzestrării de excepție a creatorului de *imagini.* „

În ziarul *Ordinea*, III, nr. 606, din 9 dec. 1930, Lucian. Boz. își axează recenziile la volum tocmai pe cele două direcții amintite. „Poezia d-lui Voronca — observă criticul — este ca o ploaie de stele: "incandescente pe fundalul nopții), dar prea "grăbită stingere; sau un foc de artificii la un carnaval unde-și dau întâlnire efemere cavalcade. 'Contactul cu poezia volumului *Zodiac* : magnifice desfășurări dezordonate, viziuni de caleidoscop, scuturat tocmai în clipa cînd o imagine prindea consistență-. După opinia lui Lucian Boz, *Zodiac* ilustrează „aproape efortul unic și neîntrecut în literele noastre de-a exprima lucrurile prin imagini, de suprapuneri cascade de vaste acorduri metaforice”. O remarcă intere-

santa tstiti i<.! privitoare la absența *dijumisiuuii ve-j* a) acestei poezii : „Nu este desfășurare în adîncime, ci în suprafață. Ceoji a- descrie nu este o acțiune, un extaz, ci numai privirea prii: nidsi multe ocheane, unghiuri, perspective și simțuri ale «celuiași sentiment și peisaj”. De aici, senzația de saturație, de absență a omogenității, de monotonie : „Poezia d-lui Ilarie Voronca nu este organic legată, nici orientată spre o stea polară- Este o manifestări-primară de bucurie lirică juvenilă, fără disciplină, fără îndiguirea izvoarelor”. În final, recenzentul pune această înlebare-reproș : „Pentru ce nu-și strunește roibii vedeniilor si rămîne în aceeași diitudino de așteptare, dospire, fermentare, și nu ne dăruiește o Kiemică naștere a unei poezii rotunde și limpezi?”

Nu altele sînt, în esență, remarcile lui Pompiliu Constantinescu în cronică sa, *Ilarie Voronca, „Zodiac”,* publicată în *Vreamea*, nr. 162, din 25 ianuarie 1931. „D, Voronca — se notează aici - - uimește prin bogăția excushă o imaginilor, prin acumularea lor neistovită dar dispartă, în poezii care iau proporții nuvelistice.

Printre versurile sale te poți plimba ca printr-un hățîș nesfîrșit, poți schimba direcția, fără teamă de a pierde tirul călăuzitor, te poți întoarce sau ești liber să sări de la sfîrșit la început 'si de-aici la mijloc. Cd într-o pajiște de luxuriantă vegetație, le pleci să culegi o floare, o pui la butonieră sau o azvirli, culegi alta sau renunți, căci n-ai ispita să iei un buchet întreg. 'Nici în *Zodiac* nu surprindem disciplina interioară a poemelor acestui virtuos de metafore și excesiv amator de personificări. Printre grindina de imagini a acestui volum străbate și o nedezmîntită aspirație poetică, un fel de apel cosmic, de cufundare în ritmul interior ai elementelor naturii”, Se rețin de asemenea „un freamăt de sensibilitate înăbușit în risipa imaginilor”, tehnica predilectă a „notației”, un „autentic fantezism”. existența unui „nedisciplinat material cosmic, într-o virtuozitate imagistă care devine u primejdie lirică”.

O opinie oarecum diferită are, cum avertizam la început, Șerban Cioculescu, în ziarul *Adevărul* (XLIV, nr. 1-1486, 20 martie 1931). Recapituîndu-și atitudinile exprimate față de creația „originalului poet” aflat „în permanentă ebuliție și efervescentă”, de la *Restriști* pînă la ultimele cărți, criticul scrie : „Mi-am exprimat totdeauna prețuirea față de noutatea de expresie a tînărului poet, și rezervele categorice, referitoare la sintaxa, punctuația, greșelile de limbă, beția de imagini, ticurile și reminiscentele persistente. Placheta ultimă a d-sale marchează un pas decis în definitivarea sa poetică, dorită și prevăzută în foiletonul despre *Plante și animale* si *Brățara nopților*, apărute în 1929. Constat. întîi, cu satis-

tactic, o putere de organizare remarcabilă a energiei saie dinamice pînă mai ieri cu totul nestăpinită, afară de rare excepții. Poemele d-lui Voronca încep a se vertebra și a Intra în ordinea artistică disciplinaiă, fără de care nu există, în cel mai bun caz, decît monștri interesanți, dar neviabili. Versurile imense, amorse, acumulări în mase de imagini, de cele mai multe ori necoordonate, discontinue, contradictorii, anulate prin exces, unde intuițiile poetice se înecau în noianul banalului adesea pretențios; violentările inutile și ostentative, de confuze idealuri literare; impuritățile, zgura unui material poetic, unde ardeau ia temperatură mare, dar totdeauna egală, valori inegale; toate acestea par a fi lepădate. ca zestrea unui trecut, pe cale de lichidare. Forma către care a evoluat, în sfîrșit, poetul, e versul precis conturat, cu simpla alternare a alexandrinului specific românesc, de patrusprezece silabe, a cărui mijire am salutat-o în articolul din 1929, cu versul învecinat precedentului, dar nefixat încă în tiparul alexandrin. Poetul nu s-a decis încă pentru rimă, probabil rezcervîndu-și o etapă în palinodica revenire la matca versului tradițional. In orice caz, puntea de împăcare e aruncată și restul va veni, armonios și natural, ^cu timpul și, sper, foarte curînd. După cum am mai spus, constrîngerea exterioară n versului clasic e cea mai bună garanție de libertate interioară a expresiei". în continuare, cronicarul citează diverse fragmente ale ciclului, remarcînd In ele „o desăvîrșită economie verbală, o puternică desfășurare de forțe poetice, o armonie amplă, o energie de expresie, o gravare în material dur a versului bine cizelat, cu mîna de făurar. Absența rimei nu poaie fi socotită aici ca o deficiență. [...]". Pe linia unei continuități cu „virtuțile poetice din trecut", reține „notațiile scurte, impresioniste", vădînd „un ochi ager îndreptat asupra concretului" și adaugă că „poezia d-lui Voronca e străbătută de curentul de înaltă tensiune al dinamismului cosmic". Nu este însă trecută cu vederea nici prezența unor „involuntare repetfri, foarte reduse de altfel", ca și „o predilecție c.ontestabilă, pentru derivate de imagini, din *Plante* si *animale* și *Brățara nopților*, nu totdeauna bine alese". Finalul cronicii atrage atenția asupra „energicului îndemn pe care [poetul] îl rostește contemporanilor" în secvența care debutează cu versul „Să vă scutur din somnul vostru"...

în termeni pozitivi comentează cartea și Alexandru Sahia, în recenzia sa din *Rampa* (XVI, nr. 3951, din 23 martie 1931), în care apreciază că *Zodiac* confirmă „posibilitățile de necontestat ale unui talent viguros". „Din școala nouă — continuă jurnalistul — Voronca se desprinde ca un definitiv și fecund poet. Și s-ar putea spune că nimeni pînă la el (indiferent de acoperămîntul școalei în care a

lucrat) n-a avut bogăția în imagini, jocul contrastelor pînă la impresionare și versul acesta frînt într-o simetrie plăcută". Spre deosebire de alți recenzenti, „lipsa de coordonare și sistematizare a versului" nu e considerată de Al. Sahia drept o deficiența : „tocmai această dezordine, această răvășire în sacul cu diamante este plăcuta, această masă de vers fără sfîrșit, că o apă albastră în salturi neașteptate — uimește, ilarie Voronca nu trebuie să revină niciodată la rima silită. Viitoarea imaginilor s-ar potoli, ar deveni domoală, fiind nevoit să-și închine gînduî slobod, pentru sunetul sterp al vocalelor din coada versului". Ceea ce găsește „mai izbitor" la Voronica este „dinamismul continuu, efortul de depășire, o atitudine nietzscheană care încearcă să-nfmte cu trupul nevolnic tenacitatea si adîncurile naturii. [...] Ilarie Voronca rămîne stăpinul imaginilor în poezia noastră românească, poetul răzvrătit care, pentru frumusețea ghidului exprimat, înțelept, înțelege să caice fixitatea ridicolă a formei impuse". Depășind spațiul problematic al v>umului, Sahia se referă, în final, la respingerea cererii poetului de a fi primit în Societatea Scriitorilor Români, respingere nemotivată nici de numărul cărților, nici de calitatea talentului său, și încheie cu semnificativa întrebare : „D-le Voronca, și la drept vorbind, ce-ri trebuie d-tale înregimentarea în S.S.R. ?" Reacțiile, ceva mai Urzii, ale camarazilor de la *unu*, au fost, cum se știe, do altă natură, ducînd la rup-tura dintre poet și gruparea avangardistă...

în acord ru majori lat, a gloselor piecedent> pe maiginea cărții (și a poeziei) lui Voronca, Al. Philippide insistă, în recenzia sa din *Adevărul literar si artistic* (seria II, nr. 5-10, din 12 aprilie 1931) asupra unor aspecte evidențiate constant de către critică. In primul rînd, imagistica abundentă, crescînd pe o substanță poetică „viguroasă, bogată, vrednica de a fi prețuită"; în al doilea rînd, *precaritatea structurală* a discursului liric. Al. Philippide mărturisește astfel, la început, „impresia unei desfrunziri. O desfrunzire vijelioasă și continuă de imagini, fără răgaz, lară întrerupere. Poemele lui au un ritm de mitralieră : o ploaie răpăitoare de imagini, țcănînd, vers după vers, la intervale egale". In ce privește „principala acuzație ce se poate aduce poeziei lui Voronca (reprezentativă pentru o întregă mentalitate poetică, numită ___destul de arbitrar — modernistă)", ea ar consta In „ignorarea, voita sau nu, a cititorului" și în faptul că poetul „neglijează cu desăvîrșire compoziția. Poemele lui apar ca o înșirare de versuri pline de imagini, unele din ele de o adîncă rezonanța, puternice, sugestive, — însă mereu izo/afe, avînd aerul să fie crîmpeie, ne-integrate într-un tot. Cu toate acestea, știm ca Voronca este ca-

pabil să construiască. Ne-aducem aminte de *Ulise*, în care Voronca dădea du\adă ca știe meșteșugul construirii unui poem", în versurile lui Voronca, Philippidi- vede doar „un imens rezervorin de material poezii, imagini (mai ales), interpretare nouă și proaspătă a naturii, siniiio, clan linăr — material care, însă, e încă în stare de disponibilități-. Am putea cita zeci de versuri admirabile, însă nici un poem întreg". Al. Philippide exprimă bănuiala „că Voronca nu va hitirzia să facă eforturile de a-și organiza imaginile. E ultima efortare de care mai are nevoie- pentru a-și pune în valoare talentul real pe care îl are".

Tendința de apropiere către „un scris mai puțin extravagant și oarecare limpezime" e observată, în *Zodiac*, și într-o recenzie din *Viula literară*, nr. 134, 12 aprilie 1931, semnată de G. Preda. „Dacă ne oprim o clipă asupra acestui autor — adaugă recenzentul — o facem din convingerea că este singurul din pleiada modernistă care aduce talent și bunăcredință". Tot din aprilie 1931 datează și nota critică a lui Alexandru Talca (*Ilarie Voronca, „Zodiac”*) din revista *X.Y.*, nr. 2, ce respinge condamnarea „poeziei noi” de către „așa-ziii esteticieni ai criticii literare”, care s-au dat la „aprecieri hilaie și superficiale”, definind această poezie drept o „calamitate”, iar pe poezii drept „hermeliei”. După Al. Talca, „poezia lui Voronca este o cavalcada de imagini, poezia în care poetul pictează cu imaginea starea sa sufletească, aidoma pictorului. E pictopoezia”. Formula lansată de Voronca și V. Brauner la 75 *ti.!* își găsește astfel o neașteptată actualizare în oarecasi etapă a creației poetului,

După ce apreciază drept „regretabil” faptul că „dezbaterile urnite de acordarea premiilor de ast an, ale societății scriitorilor români, nu înregistra, în nici un fel, numele otui Voronca, aut de a r. volume de poezie și poezii de nobilă ionnalie și susținută ascensiuni?”, Perpessicius scrie următoarele, în „mențiunea critică” dedicată volumului în ziarul *Cuvintul*, din 17 mai 1931 : „Zodiac-ul (Sic, în opora lirică a d-lui Ilarie Voronca, cel cii al doilea moment al suitei panteiste, ale cărei intii acorduri sunt a se ceti în volumul său anterior : *Brătura nopților*. [...]) *Zodiac-xil* este în întregime orchestrat, dacă se poate spune, în zoaia Șoimului [...]. Din zenitul acesta vecin cu aștrii, spectacolele lumii se văd într-o ilumină necruțătoare. E ca un joc de zaruri sau de horoscoape, pe fildeşul și pe pergamentul căroră punctele t fi literele rie foc nu se voi șletge niciodată-”. Criticul citează apoi fragmente în care crede că „se întilnesc loa’- însușirile proprii liriceii d-lui Ilarie Voronca: elan cosmic, ciiborescoiită imanistă *Vi* piuă și briza, cind expansiva și cind potolită, a imnurilor do extensie umanitarii din

poemele *firuor de -iarbă* ale lui Walt Whitman” — însușiri înrudite cu ale lui Tristan Tzara cii poemul *Omul aproximativ*, remarcate în lectura critică a iui Jean Cassou”.

Dincolo Ce momentul apariției, cartea lui Iarii.» Voronca își prelungește ecoiț — destul de <-uperficial receptat - în /sforia... lui G. Călinescu, pentru rare „in *Zodiac* (1930), în *Incantații* mai ales, care sub huiurirea lui Ion Barbu și d noilor formule poetice insuficient înțelese, țintesc exprimarea «neliniștii față de necunoscut» prin «așteptarea întră incantația care 'va veni la ora necesară'- confuzia e din ce în ce mai mare, ceea ce se poate reține nefiind din «plimbarea în memorie*, ci din evocarea voluptuoasă a unor colori și mirosuri de alimente”...

Mai aproape de noi în timp, Ovid S. Crohmălniceanu retine în sinteza sa din 1974) îndeosebi întoarcerea poetului spre prospețimea peisajului natural : „In *Zodiac* revin izvoarele, pădurea, răcoarea ferigilor și acru ozonat al munților. E ca și cum, după fiecare contact cu furnicarul citadin, Voronca simte nevoia unei băi de sălbăticie naturală”. Constatând că „poemul nu aduce, sub raportul facturii, nimic nou”, istoricul literar înregistrează „doar o vagă tendință de autohtonizare a feeriei imagistice, prin particularizarea peisajului” și „preocuparea de a da versurilor, nu o iJată, cristalizări memorabile, ce-i apare, „oarecum inedită”.

Sf.e*.

• 5.

GUPRINS

PREFAȚA (Ilie Voronca — un poet al metamorfozelor)	5
Notă asupra ediției.	67

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI (1923)

Sfârșiri în amurg

Tristeți.	73
Balcon vechi.	74
Neliniști.	74
Sfârșiri.	75
Sfârșieri.	76

Cheiri stime

Preumblări.	77
Preumblări bolnave.	79
Panorame.	80
PriiAâvaiă tristă.	81

In oglinzi plantele	101
Zăpadă floare •& aerului	151
Cocoșul sălbatec	153
Steagul singurătății .	154
Cîte statii tulpin?. ta apleacă	154

Terasa

Coinai	155
Golf	156
Tekirghiol	157
Doamnei ,na "Pășeai	157
Hotar	

BRĂȚARA NOPTILOR (1929)

I. [în ochii noștri apele cresc...]	163
il. [Noptile tro< din mină in minii .	167
Ui. [Ascute grezia vintului...]	169
IV. [Aruncă in văgăuni săbiile îndoiri»...]	171
V. [Șoim. ochiul, răscolește somnul...]	172
VI. [Am aruncaî năvodul...]	173
Vit [La poarta amurgului...]	174
Viii. [Ce scrumieră noaptea...].	174
[X. [[/acari văzoarele...]	175
X. [Noaptea • o fundă...]	17M
Xi. [Acum i:i tipografii...]	177
XII. [Te, plimbi în călușeii sjegeit;! .]	179
XIII. [Il o.mina osoasă...]	180
XIV. [Unde sinlcti corăbii...]	164
XV [Auziți, tipātu! meu...]	185
XVI. [Se dilata ca o pupilă rîsul...]	185
XVII. [Cascadă, prin mîinile torcind...]	187
XVIII. [Noaptea o înaltă...]	189
XIX. [O suferință suie...]	190
XX. [Mărgelele stelelor...]	191
XXI. [în rădăcini și-n zvonuri...]	192
XXII. [în cutia glasului...]	193
XXIII. [Furtunile apleacă balans... j	194
XXIV. [Din frunte nu rămîne .]	195
XXV. [Sprinc^nele se îmbina CJ arpegiile...]	195
XXVI. [Ca bărcile alunecă...]	196

XXVII. [O iederă de liniști...]	197
XXVIII. [Prin mîini ne trec izvoare...]	198
XXIX. [Gesturile trec ca urzici...]	200
XXX [Ridică vioară fruntea...]	200
XXXf. [întristarea e un spital...]	:01

ZODIAC (1930)

î. [In frunte un stigmat...]	205
(I. [Prin frumusețea cărnii...]	206
III. [Cu inima în frunză...]	203
IV. [O ploaie ca o fereastră...]	210
V. [înaltă cupa furtunii...]	211
V[. [Să întîrzi tn aroma acestei zile.]	213
Vil. [Mai sus de dantela fulgerelor...]	214
VIII [Prin buzele pietrelor...]	215
IX. [Un oraș trece prin frunte...]	217
X. [In fîntînă opacă a nopții-.]	219
XL [E un viitor de culori...]	221
"X-II" [Atîtea lucruri m-așieaptă...]	222
XIII. [In alunii plecați sub povara ci- lumină...]	225
XIV. [Nufărul unui șarpe...]	227
XV; [fi-o treapta năruita...]	223
XVI. [Cu peisajul păstrat în ochi...]	230
XVII. [în os e-o diademă de fosfor...]	231
XVIII. [Dispari atît de dulce...]	232
XIX. [La . Nord e-o frunză tristă...]	233
XX. [în somn primești păstaia...]	234,
XXII. [Cristalul răsufării...]	235
XXII. [Prin frunte trec coralii...]	237
XXIII. [Laptele ierbiuio»' M* umila în suvetii	238
XXIV. [Totuși să sorbi din palme viața...]	239

• NOTL ȘI COMENTARII

SIBLIOTÊCA